NIEUWE
VERHANDELING
OVER DE
ZIEKTENS
DER
OOGEN.

Waar in gehandelt word van het ſamenſtel en gebruik der Oogen, de oorzaaken van derzelver Ziektens, de toevallen, hulpmiddelen, en heelkundige Operatien, die meeſt dienſtig zyn tot derzelver geneezing.

MET

DE NIEUWE ONTDEKKINGEN
Over het ſamenſtel van het Oog, welke het onmiddelyk werktuig van 't Gezigt aantoonen

DOOR DEN HEER
DE SAINT YVES,
Heel en Oogmeeſter.

Naar den laatſten Druk uit het Franſch vertaalt.

TE LEYDEN,
By { PIETER VANDER EYK, EN JACOB VANDER KLUYS, P. Z. } 1739.

DE VERTAALER

AAN DEN

L E E Z E R.

k heb tot aanpryzing van dit Werk, 't welk ik, uit het Fransch vertaalt, den Nederduitschen Leezer aanbiede, niets te voegen by het geen de Schryver in zyn Voorreeden, en de Uitgeever van den tweeden Druk in zyn berigt, gezegt hebben. De Leezer zal daar uit zien kunnen, dat men hier vinden kan, 't geen men in andere Verhandelingen over de Ziektens der Oogen vergeefs zou zoeken, en dat alles, 't geen de Schryver zegt, van hem zelvs gezien, en in zeer veele gevallen ondervonden is. Ik zou het daarom ook onnoodig geoordeelt hebben, iets by wyze van een Voorreeden te berigten, indien zekere redenen my niet verpligt hadden te zeggen, wat my gelegentheyd tot het vertaalen van dit Werk gegeeven hebbe.

De aanpryzingen, die Menschen der zaaken kundig aan de Leerlingen der Heelkunde gedaan hebben, om dit Werk te leezen, en de aanraading der zelven om het, ten algemeenen nutte, te vertaalen, zyn oorzaak ge-

weest, dat de Overzetting in het voorleeden Jaar door geen onvermaard Doctor in de Geneeskunde ondernomen is Die Heer was daar in gevorderd tot het eynd van het elfde Hoofdstuk des tweeden Deels, wanneer hem de dood overviel; en zou dit Werk dus agter gebleven zyn, indien het de tegenwoordige Uitgevers zig niet hadden eygen gemaakt, die my toen verzogten het zelve verder te vertaalen, en tot de Drukpers bekwaam te maaken. Ik was eerst voorneemens het vertaalde, om het des te naaukeuriger te kunnen uitgeeven, nog eens tegen het oorspronkelyke overtezien, en daar de voorige Overzetter mogt gemist hebben, gelyk de oplettenste zelvs van misslagen niet vry is, het te verbeteren; maar ik veranderde wel haast van voorneemen. Voor eerst zag ik, dat zulk een overzien, indien het met de vereyste naaukeurigheyd geschiede, my weynig minder tyds als een nieuwe Vertaaling kosten zou; en dan zou 'er ten anderen nog vry veel onvolmaaktheyd zyn overgebleeven, om dat men gemakkelyk in het Werk zelvs tweederley schryfstyl zou ontdekt hebben, en ik oordeelde daarom, dat het beter geweest was, dit werk niet ondernoomen te hebben, als gebrekkig uittevoeren. Ik heb dan de Overzetting begonnen, en met genoegen geeyn-

eyndigt: en ik laat het oordeel aan den Leezer over, of ik zulks wel, of kwalyk, gedaan hebbe. Hier en daar heb ik 'er eenige weynige aanteekeningen bygevoegt.

Ik durf geruſtelyk zeggen, dat het oogmerk, waarom ik dit Boek vertaald heb, het zelve is, als waar toe het van onzen Schryver is uitgegeeven. Men kan niet ontveynſen, dat in een Land, waar in de kennis der natuur, en des menſchelyken lichaams, hoe langs hoe algemeener word, 'er egter verſcheyden Menſchen gevonden worden, die zig voor Oogmeeſters uitgeeven, zonder een gegronde kennis van het ſamenſtel der Oogen, of derzelver Ziektens, te hebben; en 't is te vreezen, dat men by gebrek van zodaanigen, die der zaaken volkomen kundig zyn, âltyd Menſchen zal vinden, die alleen uit winzugt zullen aanneemen, Oogziektens te geneezen, en Operatien te doen, waar toe zy niet in ſtaat zyn. Ik wenſch van harten, dat het uitgeeven van dit Werk gelegentheyd zal geeven, om veele jonge Genees en Heelmeeſters aantezetten, het ſamenſtel van het Oog, en deſſelfs Ziektens, naauwkeuriger te onderzoeken, en het geen onze Schryver gezegt heeft, met anderen te vergelyken, op dat zy daar door nog grooter maate van deeze noodſaakelyke kennis verkrygen mogen. En mag dit

de uitslag zyn, dat de Ziektens der Oogen in 't gevolg gelukkiger, als voorheen, geneezen worden, en dat die ellendigen, welke ongeneesselyke Oogziektens hebben, en nu zoo dikwils door breed opgeeven misleyd worden, niet nog ongelukkiger gemaakt worden; ik zal blyde zyn, dat ik de overzetting van dit Werk ondernomen heb, en de tyd, daar aan te kost gelegd, wel besteed agten.

Vaar wel, Leezer, en gebruik dit Werk, deeze onze vertaaling, zoo veel gy kunt, tot heyl van uwen naasten.

AAN ZYNE
DOORLUGTIGSTE
HOOGHEYD
DEN HEERE
DEN HERTOG

MYN HEER,

De vermaarde naam van UWE DOORLUGTIGSTE HOOGHEID is zoo aanzienelyk, dat ik dezelve aan het hoofd van dit Werkje niet zou durven zetten, zonder te verſocken dat my daar toe verlof vergunt wierd. Het vertrouwen, waar meede dezelve my wel heeft willen vereeren, geeft

my regt tot de vryheyd, die ik neem, om het zelve aan U Ed. optedraagen. 'T zal veel eer voor my zyn, MYN HEER, als UWE DOORLUGTIGSTE HOOGHEID dit gering eerbewys myner levendige erkentenis gelieft aanteneemen. Indien het oneyndig beneeden de waardigheyd van UWE DOORLUGTIGSTE HOOGHEID is, het is ten minsten een teeken, van de diepe eerbied, waar meede ik de eer heb te zyn

MYN HEER,

UWER DOORLUGTIGSTE HOOGHEYD
Onderdanigste en Gehoorzaamste Dienaar
DE SAINT YVES.

VOOR-

VOORREDEN.

Het Menschelyk Lichaam is samengestelt uit zulk een grooten getal deelen, geschikt met zoo veel wysheyd, dat men de wyze hand van desselvs Werkmeester niet genoeg kan aanbidden, die aan den Mensch Zintuigen gegeven heeft, op dat de Ziel door derzelver hulp in de voorwerpen, die dezelve omringen, zou onderscheyden, 't geen haar nadeelig of voordeelig zyn kan. Onder alle de Zintuigen, zoo noodzakelyk tot behoudenis van den Mensch, is het Gezigt dat geene, 't welk hy alleronvermydelykst schynt van noden te hebben; en zonder hier in te treeden in een al te wydloopige optelling van desselvs voordeelen, behoeft men maar aan te merken de droevige staat van die geenen, die daar van berooft zyn, en de vreesselyke ongerustheden, die de minste ongesteltheden van dit werktuig geven. Dit heeft my bewoogen, om in de wyde uitgestrektheyd der Heelkunde dit deel uittekiezen, 't welk my tot hier toe weynig in de grond onderzogt schynt te zyn, maar ook alle aandagt van een arbeydsaam en zig daar op toeleggend Man waardig; en heb ik my daarom gezet tot een byzondere kennis van het Oog en desselvs Ziektens. Het naaukeurig onderzoek, dat ik gedaan heb naar desselvs deelen en haar gebruiken, heeft my gelegentheyd gegeeven om die gevoelens te verlaaten, die ik voorheen, gelyk alle andere Natuurkundigen, had aangenomen, en myn werk te maaken, om de twyffelingen uit den weg te ruimen, die

'er tot hier toe over het onmiddelyk werktuig van 't Gezigt zyn opgekomen, zoo wel als over de verſcheyde aard der Cataracten, die van de Schryvers niet genoeg verklaard zyn, wien het daarenboven zeer aan kennis koſt ontbreeken, by gebrek van ondervinding en opmerking. Ik zal daarenboven zeggen, dat 'er Menſchen zyn, die dit gedeelte der Heelkunde dermaten verzuimt hebben, dat zy die geenen, die daar hunne voornaamſte bezigheyd van maakten, als Kwakzalvers hebben aangemerkt, en zelvs als zoodanigen behandeld. Ondertuſſchen heeft deeze Konſt haare regulen, en wel zoo moejelyk om te begrypen, als eenige andere deelen der Heelkunde, gelyk ik in deeze Verhandeling hoop te doen zien; want gemerkt het groote getal der Ziektens, die de Oogen aantaſten, en dat der fyne Operatien, die derzelver geneezingen vereyſſchen, ſchynt het, dat men, wegens de moejelykheyd dezer weetenſchap, weynig daar aan doen kan, als met zig geheel daar op toe te leggen.

De begeerte om algemeen te zyn in een Konſt, die zoo veele deelen heeft als de Heelkunde, is zeer pryſſelyk; maar zoo men met waarheyd zeggen kan, gelyk men daar niet aan kan twyffelen, dat elk van deſſelvs deelen van een groote uitgeſtrektheyd is; zoo moet men ook toeſtemmen, dat het bynaar onmogelyk is in alles even zeer uit te ſteeken. Dit is het, 't welk veelen genoodzaakt heeft, zig eeniglyk aan eene van de deelen der Heelkunſt over te geven. In der daad, het is niet wonder, dat de dikwils herhaalde onder-

dervinding van een meenigte byzondere gevallen, die gegaan zyn door de handen der geenen, die zig niet als op een byzonder deel der Heelkunst toeleggen, hun daar van uitgestrekter kennis als anderen gegeven heeft; maar of men algemeen is in zekere kunst, of niet als maar een gedeelte daar van behandelt, als elk in zyn soort tot het algemeene welzyn maar wat toebrengt, en aan het Gemeen meededeelt, 't geen het zelve dienstig zyn kan, hy kwyt zig niet minder van 't geen hy aan de Maatschappy schuldig is, en het Gemeen moet hem niet minder daar voor verpligt weezen.

Ik weet wel, aan welk een gevaar men zig bloot stelt, als men een Boek uitgeeft; ik weet, dat men dat soort van Menschen moet vreezen, die onbekwaam om iets voor den dag te brengen, het zig tot eer rekenen gebreeken in het werk van een ander te ontdekken; zoo wel als de zoodanigen, die beschaamd zynde, dat zy hun geheele leven in valsche denkbeelden hebben doorgebragt, zig niet kunnen overwinnen om toetestaan dat zy bedroogen zyn, die gedreeven door liefde tot zig zelven geene andere uitvlugten weeten, als middelen ter hand te slaan, om waarheden te verduisteren, die zy niet hebben kunnen ontdekken. Maar ik weet ook, dat onder de voortreffelyke Meesters, aan wien de Heelkunde verschuldigt is de volmaaktheyd, waar toe zy gebragt is, 'er verscheyden gevonden worden, wier redelykheyd en billikheid, overeenstemmende met

het ligt, de waarheyd zoeken en hoog agten, overal waar zy die vinden mogen.

Invoegen het verlangen, om zoo veel als my mogelyk was te vergoeden, 't geen elk aan de Maatſchappy ſchuldig is, my bewoogen heeft om het voorbeeld te volgen van zoo veele goede Schryvers, die miſſchien het Gemeen van veele zeer nuttige werken zouden berooft hebben, indien zy naar tegenſtreevingen geluiſtert hadden; en ik hoop, dat ik ter goeder trouw, en zonder vlyery, daar aan gevende het geen my als waar is voorgekomen, het zelve my ongevergt verſchoonen zal over alles, het geen men in dit Werkje nog zoude kunnen eyſſchen, in het welk ik meededeel de kennis, die ik door myn arbeyd verkreegen heb, en die voor anderen tot een hulpmiddel dienen kan, om nog meerder te verkrygen en het Gemeen te behoeden tegen het gevaar, waar aan de Zieken zig bloot ſtellen, als zy zig bedienen van middelen, die by toeval gegeeven zyn, en dikwils van Menſchen, zoo onkundig van het maakſel des Oogs en deſſelvs Ziektens, als van de kragt der middelen, die zy met zoo veel verzekering geven.

Om een voegſaame gedaante aan deeze Verhandeling te geven, heb ik dezelve in twee Boeken verdeelt, welker eerſte vooraf behelſt eene beſchryving der deelen van het Oog, derzelver gebruiken, en byzondere regulen om de gronden der weetenſchap, waar over ik ſchryf, te kennen, welke beſtaan in de kennis van de ſtaat en de verſcheyde veranderingen des Gezigts; waar na ik aanſtonds

be-

begin met de Ziektens van de uitwendige deelen des Oogs. Daar en boven geef ik een manier aan de hand om de Operatie van de Traanfiſtul te doen , waar door men bynaar altyd de Traaning voorkomt. Ik leer ook de manier, om verſcheyde Ziektens van het Oog te geneezen , door de onderaardſche Steen daar op te leggen , waar van voor my in deeze gelegentheden geen gebruik gemaakt is.

Het tweede Boek behelſt de Ziektens der verſcheyde deelen , die den Oogbol ſamen ſtellen ; men zal daar in vinden een byzondere optelling van de verſcheyde ſoorten der Oogontſteekingen , en een nieuw ſamenſtel over de manier , waar op de Cataracte gemaakt word. Ik deel in dit zelve Boek myn manier mede om de Operatie van de Cataracte te doen , als dezelve geplaatſt is in de voorſte Kamer van het Oog. Daarenboven behandel ik twee Ziektens, die aan het Netvlies komen, en die tot hier toe niet gehouden zyn hun zitplaats in dit deel te hebben , gelyk ook verſcheyde ſoorten van heldere Droppen , met een algemeene manier om de Oogen te verbinden.

Ik ſpreek niet als van Ziektens , die ik zelvs gezien en behandelt heb. Ik gaa ook met ſtilzwygen voorby die van geen groot belang zyn. Ten opzigt van de Ziektens , die niet als zeldſaam , en in byzondere gevallen voorkomen , ik heb daar practiſche waarneemingen bygevoegt , om daar meerder kennis van te geven , en diergelyke gevallen voor te komen , indien men dezelve weder mogt ontmoeten.

Ik

Ik heb getragt, zoo veel als my mogelyk was, deeze Verhandeling geschikt te maaken, en my uittedrukken met een eenvouwige (en verstaanbaare styl, op dat ieder een het zou kunnen verstaan, maar inzonderheyd jonge Heelmeesters, die zig daar op willen toeleggen. Ik heb zelvs niet aan de hand gegeeven als de allereenvouwigste middelen, en de gemakkelykste om te bereyden; en zoo ik 'er al een voor my zelven gehouden heb, is dat geweest om mynen Leerling te begunstigen; daar en boven verzekert zynde, dat de oeffening aan de zoodanigen, die zig geheel en al daar op willen toeleggen, zal kunnen ontdekken, 't geen de kunst voor het allerverborgenst houd. Dus hoop ik, dat die geenen, die begeerig zullen zyn om hun Gezigt te bewaaren, zoo veel hun mogelyk is, in deeze Verhandeling de middelen zullen vinden, niet alleen om te beletten dat het zelve niet verandere, maar ook in desselvs grootste volmaaktheyd te houden, en te herstellen, als het zelve eenige vermindering lyden mogt.

Ik zal met genoegen aanneemen de tegenwerpingen, die het Gemeen my over deeze Verhandeling zal willen doen. Ik zal het zelve daar van rekenschap geven, en alle mogelyke voldoening daar aan tragten te geven in een ander byzonder werk.

BERIGT.

Wegens deeze nieuwe Druk.

De eerste Druk van deeze uitmuntende Verhandeling is in het Jaar 1722 te Parys uitgegeeven. Het Gemeen heeft tyd gehad om zyn oordeel over dit Werk te vellen, en heeft daar de waardy van erkent. Men moet dat regt doen aan desselvs Schryver, die den 31 Augustus 1731 te Parys gestorven is. Het geeft een gunstig vooroordeel voor deezen bekwaamen Heelmeester, dat hy zyne fraaje ontdekkingen niet in 't ligt gegeeven heeft, als na een dertigjaarige ondervinding. Zonder te treeden in een verdrietig Verhaal van 't geen anderen voor hem geschreeven hebben over de Stof, die hy behandelt, vergenoegt hy zig met zyne eygene waarneemingen te melden, en hy spreekt bynaar van geene gevallen, als waar van hy zelvs ooggetuige geweest is. Hy was een al te opregt en eerlyk Man om zyne Leezers te bedriegen, en teffens een al te groot vyand van Kwakzalvers, om zig door misleydende beloften te doen gelden. Hy erkent ter goeder trouw, dat 'er verscheyde Ziektens zyn, welker geneezing men niet onderneemen moet, om dat zy inderdaad naar geene middelen luisteren. Hy wraakt ten hoogsten het gedrag van sommige Heelmeesters, wien de liefde tot Geld dryft om alles te onderneemen. Een Schryver van aard gelyk de Heer de Saint Yves, volmaakt, gelyk hy was, in de oeffening van de Operatien der Heelkunde, kost niet als een treffelyk werk aan het

Gemeen geeven. Gelyk deeze Verhandeling ſchaars geworden was, en dezelve daar en boven met ernſt gezogt wierd, zoo oordeelde men, dat een nieuwe Druk graag van alle Genees en Heelmeeſters zou ontfangen worden. De eerſte was opgepropt met onnoemelyk veele, en zelvs merkelyke, fauten. Men had daar een Lyſt, maar zeer gebrekkig, van gegeeven. Men heeft in deeze laatſte Druk zorg gedraagen, om alle deeze fouten te verbeteren, nevens een groot getal anderen, die niet aangeteekent waaren. Het Gemeen kan hier uit oordeelen, of deeze Druk de voorgaande niet overtreft.

GOEDKEURINGEN.

Van de Heer Burette, Raadsheer, Geneesmeeſter, en onder-Bibliothecaris van den Koning, Doctor-Regent in de Geneeskunde te Parys, Lector en Profeſſor in het Koninklyk Collegie van de Koninklyke Academie der Opſchriften en beſchaavende Weetenſchappen, Dag-verbaal-Schryver der Geleerde, en van Koningswege oordeeler over de Boeken.

Ik heb op order van myn Heer de Cancelier geleezen een Handſchrift, tot Opſchrift hebbende: *Nieuwe Verhandeling over de Ziektens der Oogen, door den Heer de Saint Yves, Heel*

Heel en Oogmeester, en geloof, dat het gedrukt zynde nuttig aan het Gemeen zal zyn. Gegeeven te Parys den 16 April 1721.

Was getekend
BURETTE.

GOEDKEURINGEN.

Van de Heeren Winslow en Sylva, Doctoren Regenten van de Faculteyt der Geneeskunde te Parys, door die Faculteyt benoemt tot onderzoek van dit Boek.

Wy ondergeschreeven Doctoren Regenten in de Faculteyt der Geneeskunst in le Academie te Parys, door de Faculteyt aan-estelt om te onderzoeken het Boek, ge-amt: *Nieuwe Verhandeling over de Ziektens r Oogen, door de Heer de Saint Yves, Heel n Oogmeester:* hebben, na dat wy het zelve net veel aandagt geleezen hadden, bevonlen, dat dit Werk voldoet aan de groote aging van desselvs Schryver; en wy hebben eoordeelt, dat het gedrukt zynde aangeaam zou weezen aan Kenners, en zeer nutig voor het Gemeen. Gegeeven te Parys len 28 Augustus 1721.

Was getekend
WINSLOW EN SYLVA.

GOEDKEURING.

Van de Heer Emmery.

Gezien hebbende de goedkeuring van de gemelde Doctoren, ſtaat de Faculteyt toe dat dit Boek gedrukt word. Gegeeven te Parys den 20 January 1722.

Was getekend

EMMERY, *Deken.*

GOEDKEURING.

Van de Heer Helvetius, Raadsheer van de Koning, algemeen Opziender van deſſelvs Legers en Gaſthuyſen in Vlaanderen, Doctor Regent van de Faculteyt der Genees-kunſt in de Academie te Parys, Lid van de Koninklyke Academie der Weetenſchappen.

Ik heb met aandagt geleezen een Handſchrift genoemt: *Verhandeling van de Ziektens der Oogen.* De Ontleedkundige Beſchryving, die de Schryver daar in doet met naaukeurigheyd en oplettentheyd op alle de deelen van dit Werktuig, de netheyd waar op hy beſchryft de Ziektens, derzelver verſcheyde oorzaaken, en de kragtigſte middelen om die te hulp te komen, doen my denken,

ken, dat het drukken van dit Werk zeer nuttig aan het Gemeen zal zyn. Gegeeven te Parys den 13 January 1722.

Was geteekend

J. HELVETIUS.

GOEDKEURING.

Van de Heer Arnaud, gewoon Heelmeester van het Parlement, oud Provoost der gezwooren Heelmeesters te Parys, en oud Vertooner in de Heel en Ontleedkunde in de Koninklyke Tuin der Planten.

Ik heb dit tegenwoordig Boek met aandagt geleezen. Het Werk is my voorgekomen een verstandig Schryver en volmaakt in dit deel der Heelkunde waardig te zyn. Hy heeft gevolgt de beste manier der Schryvers, die nuttig willen schryven om goede Leerlingen te maaken.

Hy geeft eerst een denkbeeld van het waaragtige gestel van het deel; daar uit trekt hy geredeneerde gevolgen om te verstaan de werking van het Gezigt, de Ziektens die dit Werktuig kunnen benadeelen, en de Heelkunde voor derzelver geneezingen dienstig. Zyn practycq komt over een met onze grondbeginsels, en de beste Ontleedkundige waarnee-

 min-

mingen. Ik verwonder my niet over de zeldſaame gaaven van den Schryver; hy heeft ons daar al over lang ontwyffelbaare proeven van gegeeven, Ik hoop, dat zulk een Boek goede Leerlingen zal maaken, en dat men het zal kunnen zetten onder het getal der allernodigſte, die men in het Gemeenebeſt der Letteren heeft.

Was geteekend

ARNAUD.

GOEDKEURING.

Van de Heer Petit, gezwooren Heelmeeſter te Parys, Oud Provooſt van zyn Genootſchap, Vertooner in de Heelkunde, en Lid van de Koninklyke Academie der Weetenſchappen.

Onder de Oogmeeſters, die in onzen tyd geſchreeven hebben, vergenoegen zig ſommigen met een Lyſt op te geeven van de Operatien, die zy zeggen gedaan te hebben, maar van hun niet beſchreeven zyn; anderen geeven een verzameling van Brieven tot hunne lof, en verhaalen, dat zy voorzien zyn van geheymen, die zy voor zig behouden. Men ziet klaar, dat zy niets als hun byzonder voordeel beoogen; zoo dat men

hun-

hunne Schriften niet anders moet aanmerken als Kwakzalvers Bekendmaakingen.

De Heer de SAINT YVES in tegendeel geeft in deeze Verhandeling een naaukeurige beschryving van het Oog, en van de Ziektens die het zelve aantasten; hy verklaart getrouwelyk de hulpmiddelen, en beschryft de Operatien die hem gelukt zyn; hy toont zyn verlangen om nuttig te zyn aan het Gemeen. Ondertusschen hoe goed my dit Werk mooge voorkomen, geloof ik niet dat het Gemeen nog te vreeden zal zyn; hy was deeze erkentenis schuldig aan het regt, dat de geheele Wereld hem sedert veele Jaaren gedaan heeft.

Was geteekent

PETIT.

NB. Na het afdrukken der Bladen hebben wy nog deeze fouten ontdekt.

Pag. 7 Regel 9 Staat *Oogen* Lees *Oogleden*
90 1 van ond. *Priempje* . . . . *haakje*
109 3 van ond. *door het gezwel* . . . . *in het gezwel*
met een priem . . . *met een haakje*

De overige, die 'er mogten ingeslopen zyn, zal men kunnen verbeteren, als de vertaaling met dezelve gunst, als het oorspronkelyke zal ontfangen worden.

REGISTER
DER
HOOFDSTUKKEN
IN DEEZE VERHANDELING BEVAT.

BESCHRYVING VAN HET OOG.

IX.

EERSTE DEEL.

Van de Ziektens van het Oog.

TWEEDE DEEL.

Van de Ziektens die den Oogbol aantasten.

I. Ar-

VII.

NIEUWE VERHANDELING VAN DE ZIEKTENS DER OOGEN.

EERSTE DEEL

BESCHRYVING VAN HET OOG.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van het Oog in het algemeen, en de deelen, die desselvs Bol omringen.

GELYK deese Verhandeling niets tot haar onderwerp heeft, als de Ziektens van het Oog, dat is te zeggen, de tegen natuurlyke staat van dit Werktuig, zo schynt het noodsakelyk te zyn, alvorens een denkbeeld te geven van desselvs maaksel, en van het gebruik der deelen, die het samenstellen. Men kan deese deelen in twee soorten onderscheyden. Het eerste behelst die, wel-

ke den Bol van het Oog omringen; het tweede bevat die, welke den ſelve uitmaaken. De deelen, die den Oogbol omringen, zyn de Beenen, die het Ooghol maaken, de Oogleden, de Klier, het Traan-knobbeltje, en het Vet, waar by men nog voegen kan de Traanbuis in den Neus. Die, welke den Bol ſamenſtellen, zyn de Spieren, de gemeene en byſondere vlieſen, en de Vogten, of de doorſchynende lichaamen, die haar beſluiten.

Het Ooghol is eene beenagtige holligheyd, geſchikt voor het Oog. Het ſelve heeft eene zeer wyde opening, en een naauwe bodem, doorboort met een gat, 't welk men de geſigt opening noemt. Het is ſamengeſtelt uit ſeeven Beenen, het Voorhoofts been maakt het bovenſte gedeelte; het bovenſte Kake en Jok-been maaken het onderſte, en een gedeelte der ſyden. Het gedeelte van het Kakebeen, t' welk opwaarts gaat naar den grooten Hoek van het Oog, maakt met het Nagelwyſe Been de holligheyd, waar in de Traanſak geplaatſt is. Het gedeelte van het Zeef-been, gemeenlyk het Plat-beentje genoemt, maakt het agterſte, en inwendige ſydelyke gedeelte, aan de kant van den grooten Hoek. Het Wiggebeen maakt het ſydelyke en agterſte gedeelte aan de kant van den kleynen Hoek. Eyndelyk een kleyn gedeelte van het Beentje van t' Gehemelte maakt het onderſte, en alleragterſte gedeelte van den grond van het Ooghol.

De Oogſcheelen, dienende, om het voorſte gedeelte van den Oogbol te bedekken,

ken, zyn beyde ſamengeſtelt uit vel, zynde elk derſelve geboord met een Kraakbeen, de Kam genoemt, en met Hayrkens, welke Ooghayrkens genoemt worden, en eyndelyk hebben zy Spieren, om haar te beweegen. Het vel der Oogleden is ſlapper, als ergens anders. Het Kraakbeen van de bovenſte Oogſcheel is wyder, als dat van de onderſte, hebbende in 't midden omtrent vyf linien breette, en allengskens afneemende naar de Hoeken, zynde des niet tegenſtaande naauwer aan de kant van den Neus, als aan de ſyde van het Slaapbeen. Het Kraakbeen van de onderſte Oogſcheel heeft omtrent twee linien breette, welke het bynaar zyn geheele langte door behoud: de dikte dezer Kraakbeenen vermeerdert, naar mate zy nader aan den boord der Oogleden komen. De vereeniging deſer Kraakbeenen, aan de ſyde van den Neus, word de groote Hoek genoemt, en die, aan de kant van het Slaapbeen, noemt men den kleynen Hoek.

De Oogſcheelen hebben twee Spieren; namelyk een byſondere, en een gemeene. De eerſte behoort tot de bovenſte Oogſcheel, en dient, om die op te ligten, en de tweede is gemeen aan beyde de Oogleden, en zyn gebruik is die te ſluiten. De eerſte, genoemt de Opligter van de bovenſte Oogſcheel, neemt zyn oorſpronk in den bodem van het Ooghol, wat boven de opening, daar de Geſigt-Zenuw doorgaat, en breeder wordende, eyndigt hy in het Kraakbeen van deeſe zelve Oogſcheel. De twee-

de is ſamengeſtelt uit half ronde Veſels, welke aan den omtrek van het Ooghol, aan een vry ſterke Pees by den grooten Hoek van het Oog, en aan de twee Oogſcheelen, die zy tot aan haar Kraakbeen toe bedekken, alwaar zy ook eyndigen, haar vaſtigheyd hebben; zo dat, wanneer zy werken, zy het Oog ſluiten, de Oogſcheelen nader aan malkander brengende.

De Oogleden zyn van binnen bedekt met een Vlies, t' welk vaſtgehegt is aan haare boorden, en vervolgens het voorſte gedeelte van den Oogbol bekleed, eyndigende aan de rand van het helder doorſchynende Hoornvlies. Het zelve is ook vaſtgehegt aan de rand van het Ooghol; en t' komt daar van daan, dat men het aanmerkt, als een vervolg van het Panvlies. Dit Vlies, gemeen aan den Oogbol en de Oogleden, is bekent onder den naam van het Bindvlies. Als men het zelve naaukeurig naſpeurt, bevind men het overtogen te zyn met een ander Vlies, t' welk dunder is als het eerſte, en een ſoort van Opperhuit is, welke zig ongevoelig ſchynt uit te ſtrekken over het helder doorſchynende Hoornvlies. Agter het Bindvlies vertoont zig een ander Vlies, gemaakt door de vereeniging der *Aponeuroſes*, of breede Peeſen der Spieren, waer van wy naderhand zullen ſpreeken, en is voornamelyk dat Vlies, t' welk het Wit van het Oog uitmaakt.

Aan de binnenſte rand van elke Oogſcheel, ter plaatſe, daar zy malkander aanraken, om zig te ſluiten, is er eene ry van

Stip-

Stippen, by wyſe van gaatjes, zynde de uit-eynden van veele kleyne gootjes, die eene vogt verſchaffen, welke, door zyne ſmeerigheyd, het loopen der Traanen over de Wangen belet, en deſelve naar den Neus heenleyd, om te gaan door de buiſen, waar van wy ſpreeken zullen. Als dit vogt te dik word, veroorſaakt het, t' geen men Dragt of Etter aan de Oogen noemt.

De Traanklier is geplaatſt aan den ingang van het bovenſte gedeelte van het Ooghol, aan de kant van den kleynen Hoek. Zy verſchaft geduurig door veele kleyne buisjes, welker openingen zig van binnen, in eenige afſtand van elkanderen, langs de bovenſte Oogſcheel, vertoonen; zy verſchaft, zeg ik, eene wateragtigheyd, die het voorſte gedeelte van het Oog gedurig nat makende, de bewegingen van deeſe Oogſcheel teffens gemakkelyk maakt, en daar door het Hoornvlies helder houd. Het overſchot van deeſe wateragtigheyd word ontfangen van twee byſondere openingen, geplaatſt aan de binnenſte rand des Kraakbeens van elke Oogſcheel, omtrent drie linien van den grooten Hoek afgelegen. Men noemt ſe Traanſtippen, welke als de ondereynden van twee kleyne Trompetjes zyn, by wyſe van gootjes, die zig naar de kant van den Neus vereenigen in een gemeene, zeer korte pyp. Deſe pyp opent zig in een kleyn, langwerpig ſakje, de Traanſak genoemt, geplaatſt in een Goot, gemaakt door het ſamenkomen van het Nagelwyſe met het bovenſte Kakebeen. Dit ſakje paſt op een

vliesige goot, de Traangoot genoemt, welke door een soort van Tregter uitloopt in het onderste gedeelte der Neusgaten, onder de onderste plaatwyse deelkens der Neus, en boven het verwulft van 't Gehemelte. De pyp, waar van ik spreek, is besloten in een beenige Goot, genaamt het Neus-canaal, welke uitgeholt is in het bovenste Kakebeen, en bedekt door een gedeelte van het Nagelwyse Been. t' Is hier door, dat de traanige vogtigheyd, ontfangen van de Traanstippen, uitwatert in de sak, waar van wy spreeken, om vervolgens uit te gaan door den Neus, of agter het Gehemelte te loopen in de Keel, alwaar het zig dan met de Kwyl vermengt.

Aan den grooten Hoek van 't Oog ziet men een roodagtige Knobbel, gemeenlyk het Traanknobbeltje genoemt, welkers gebruik is den loop der Tranen naar de Traanstippen heen te leyden, doende ten haaren opsigte het werk van een Dam. Dit zelve lichaam, van naby ondersogt zynde, vertoont zig klieragtig, en het schynt een vogt door te laten syperen, bynaar gelyk aan dat van de Kliertjes der Ooghayren. De Oogleden, bedekkende een gedeelte van den Oogbol, schynen de zelve te beschermen tegen den aanval van lichamen van buiten, waar toe ook kunnen helpen de Ooghayrkens, en door haare beweegingen de wateragtigheyd van de Traanklier over het Hoornvlies gelykelyk te verspreyden, om het zelve helder te houden. De Oogleden daar en boven schikken het overschot van

dese

dese wateragtigheyd naar de Traanstippen. Eindelyk mag men zeggen, dat zy dienen, om de straalen van het al te schitterend ligt te matigen.

De groote veelheyd van Vet, waar mede het Oog omringt is, dient niet minder, om het zelve te beschermen tegen de hardigheyd der kanten van het Ooghol, en om de Spieren, die het zelve beweegen, zagt te houden, als ook, om het in een bekwaame plaats, ter uitvoering zyner bewegingen te onderhouden.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Spieren van het Oog.

De Bol van het Oog heeft ses Spieren, welke men, naar mate van haar beloop, regte en schuinse genoemt heeft. De Regte zyn vier in getal, en de schuynse twee. De eerste hebben verscheyde namen gekregen, met opsigt op derselver gebruik. 't Komt daar van daan, dat men de eerste de Opheffer of de Hovaardige genoemt heeft, de tweede de Neertrekker of de Ootmoedige, de derde is de Nahalende, en de vierde de Afkeerende. *

Deze vier Spieren nemen haar begin van den bodem van het Oogbol, aan den omtrek der

* Sommige hebben de derde Spier ook Drinkebroer, en de vierde, Verontwaardiger genoemt.

der opening, daar de Gesigt-Senuw doorgaat, en strekken zig uit tot over de helft van den Oogbol, alwaar zy ingeplant worden met breede en dunne Peesen, welke zig gesamentlyk vereenigen tusschen het duistere Hoornvlies en Bindvlies, en bedekkende het overige van den Oogbol, strekken zy zig uit tot aan het helder doorschynend Hoornvlies, alwaar zy eyndigen. Een der twee schuynse is groot, en de andere kleyn. De Groote neemt zyn begin uit den bodem van het Ooghol, aan de syde van de Nahalende Spier, en gaat door een kraakbeenig Katrolletje, geplaatst omtrent de rand van het Ooghol, boven den grooten Hoek, en maakt vervolgens een dunne Pees, welke over den Oogbol gaat, om te eyndigen aan desselvs agterste gedeelte, aan de sy van den kleynen Hoek, digt by de Afkeerende Spier. De kleyne schuinse neemt zyn oorspronk digt by den rand van het Ooghol, aan de kant van het Neuscanaal, en schuins voortgaande langs de syde van den kleynen Hoek, gaat hy onder den Oogbol, om in zyn agterste gedeelte de Pees van de groote schuinse te ontmoeten.

Het gebruik der regte Spieren is ten deele aangeweesen door de verscheide namen, die men daar aan gegeven heeft. Als alle dese Spieren ter zelver tyd en gelykelyk werken, houden zy den Oogbol in een volkome balans; maar zo het gebeurt, dat twee deser Spieren, die digt by malkander leggen, te samen werken, kunnen zy voor dien tyd aan het Oog een schuinse beweging veroor-

oorſaaken. By voorbeeld, als de Opheffer en de Nahaler op een en deſelve tyd werken, zullen zy het Oog ſchuins naar om hoog drajen, en naar den grooten Hoek: even zo ook de andere; en indien deeſe Spieren de een na den andere werken, kunnen zy een ſoort van rond-gaande beweeging aan den Oogbol verwekken. Ten opſigt van de ſchuinſe Spieren, zonder hier te ſpreeken van de verſcheide meeningen welke men over haar gebruik heeft, houd ik my aan die van den Heer Couper, als op derſelver regt beloop gegrond zynde, en ik zeg met hem, dat, als deeſe Spieren ter zelver tyd werken, zy den Oogbol regt naar buiten, en naar de oppervlakte * van het Hoofd brengen; maar als de groote ſchuinſe alleen werkt, doed hy het Oog ſchuins naar beneden gaan, en als de kleine ſchuinſe alleen in zyn ſamen-trekking is, brengt hy het ſchuins naar boven.

DERDE HOOFDSTUK.

Van den Oogbol, en deſſelvs deelen.

Men onderſcheyd gemeenlyk de Vlieſen van het Oog in gemeene, en in byſondere. De gemeene noemt men niet alleen dat, 't welk den Oogbol aan de Oogleden hegt, 't welk wy het Bindvlies genoemt hebben, als meede dat van de Peeſen der vier regte Spieren, 't welk wy geſegt hebben het Wit van het Oog te maken; maar ook die, welke

* Fleur.

alle de Vogten bedekken. De byſondere noemt men die, welke elke Vogt in 't byſonder bedekken.

De eerſte der Vlieſen van den Oogbol word het Hoornvlies genoemt, om zyne vaſtigheid. Dit Vlies bedekt alle de deelen, welke den Oogbol uitmaken; van voren is het doorſchynende, en in deſſelvs verdere uitgeſtrektheyd duiſter; 't is daarom, dat men het midden van zyn voorſte gedeelte het doorſchynende Hoornvlies genoemt heeft, en het overige van zyn uitgeſtrektheid het duiſtere Hoornvlies, of het harde Vlies, welkers dikte vermindert, naar mate het nadert aan het doorſchynende gedeelte. Men moet aanmerken, dat deſſelvs bolagtige uitſtekentheid *a* meer uitſpringt, als het overige gedeelte van den Oogbol. Men kan het een en het andere gedeelte van dit Vlies verdeelen in verſcheyde lagen, die de een op den ander gelegt zyn. Dit Vlies is ook met zyn agterſte gedeelte vaſt aan de Geſigt-Senuw, waar van hier na zal geſproken worden; het zelve ſchynt een agtervolging daar van te weſen, en in het verdere gedeelte van zyn uitgeſtrektheid is het van plaats tot plaats vaſt aan de *Choroides* * door Bloedvaten. Het tweede

a Convexité.

* Dit Vlies word van ſommige in onze taal genoemt het Druivevlies, van andere het Netgelyke Vlies; dog beyde deeſe benamingen kunnen ook op andere Vlieſen der Oogen toegepaſt worden. Zie Heyſters Compend. Anat. tom. 1. p. m. 143. Waar uit noodſakelyk verwarring voor zodanige Leeſers, die nog niet ver in de Ontleedkunde gevordert

tweede Vlies is in 't gemeen bekend onder den naam van *Uvea* of *Choroides*. [Druivevlies, Netgelyke Vlies, zagt Vlies der Oogen.] Men kan het onderscheyden in twee deelen. Het aanmerkelykste bekleed de geheele inwendige oppervlakte van het duystere Hoornvlies, waar aan het zeer vast is, ter plaatse zyner vereeniging met het doorschynende Hoornvlies, door veele Vesels, die peesagtig schynen, en een soort van een ronde, zeer naauwe Band, maaken, de hayrwyse Band of Cirkel genoemt. Ik zal dit gedeelte met veele Ontleders *Choroides* noemen. Het tweede gedeelte maakt het gecouleurde deel, 't welk dwars door het doorschynend Hoornvlies zig vertoont, en 't geen men Regenboog noemt, in welks midden een ronde opening gevonden word, de Oogappel genoemt.

De *Choroides* kan verdeelt worden in twee aanmerkelyke lagen, van de Gesigt-Senuw af, tot aan de Hayrwyse Band toe. De binnenste maakt, by de Band, straal en golfsgewyze ploojen, op de manier van een Star, welke men Hayrwyse uitsteeksels kan noemen, om eenige overeenkomst met de Ooghayrkens. Deeze ploojen of uitbreydingen zyn vervult met een zeer fyn strengetje van hayrkleyne Vaten, welke van de Vaten van de

dert zyn, moet voortkomen. Ik heb daarom dit woord onvertaalt gelaten: Misschien zou het gevoeglyk kunnen genoemt worden het zagte Vlies der Oogen, in tegenstelling van de Sclerotica, die het harde Vlies genoemt word.

de *Choroides* komen, gelyk wy in 't vervolg zeggen zullen, als wy ſpreeken van de voeding der doorſchynende Lichaamen. De binnenſte laag is beſtreeken van binnen, gelyk de buitenſte van buyten, met een zwarte felpagtigheid *, zo wel als het agterſte gedeelte van de Regenboog. Sommige houden deeze felpagtigheyd voor een Vlies. Het tweede gedeelte, of de Regenboog, is dikker als het eerſte, en is voorſien van vleesagtige Veſels, op de manier van ſtraalen geſchikt. Deeſe Veſels zyn als zo veele Spieren, welke voortkomende van de groote omtrek des Regenboogs, by het gat van den Oogappel eyndigen, alwaar zy uitloopen op een ronde, ſmalle, dunner Spier, welks kleyne omtrek den Oogappel maakt, die zig verwyd door middel van de ſtraalsgewyſe Veſels, en vernaauwt door de ronde. Daar is eene ruimte of tuſſchenwytte tuſſchen de Regenboog en het doorſchynende Hoornvlies, welke men de voorſte Kamer noemt, en een ander agter de Regenboog, welke men de agterſte noemt. Deeſe twee tuſſchenwyttens vervatten een vogt, genoemt het Wateragtige, waarom men die ook noemt Kamers van het wateragtig vogt.

Het derde Vlies, Netgewyſe genoemt, is een uitſtrekking van de Geſigt-Senuw. De twee Geſigt-Senuwen neemen haar oorſpronk van de verheventheden der Herſenen, de Beddens der Geſigt-Senuwen genoemt, van waar zy zig uitſtrekken naar voren, en zig boven de Sadel van het Wiggebeen by de Tregter vereenigen; en vervolgens

* Velouté.

gens gescheyden wordende gaan zy uit het Hooft, door de openingen der Gesigt-Senuwen, om elk te komen tot zyn Oog, aan het agterste gedeelte van het duistere Hoornvlies. Het Lichaam van elke Gesigt-Senuw is bekleed met het dikke en dunne Hersen-Vlies: het zelve besluit haar op de manier van een scheede, welke zig vereenigt met het duystere Hoornvlies, sonder verder te gaan. Het dunne Hersenvlies maakt verscheyde cellekens, van plaats tot plaats onderscheyden, welke eene zagte substantie in zig bevatten, gelyk aan die van de Hersenen. De Gesigt-Senuw in het Oog komende word als toegestopt, en maakt een kleyn witagtig knobbeltje, uit welks omtrek het Netwyse Vlies spruit, die de binnenste oppervlakte van de *Choroides* bekleed, tot aan de hayrwyse cirkel, alwaar zy schynt te eyndigen. Het zelve schynt eene witagtige en bynaar doorschynende stof te zyn, omtrent gelyk aan geweekte ouwel, maar veel meer doorschynende; het heeft veele Vaten; waar van in 't vervolg zal gesprooken worden.

De doorschynende Lichamen van den Oogbol, gemeenlyk de Vogten genoemt, zyn drie in getal, te weeten, het Glasagtig Lichaam, het Cristallyne, en het wateragtig Vogt. Het Glasagtig Lichaam is onmiddelyk omringt van het Netvlies, 't welk als de vorm is van het grootste gedeelte van desselvs oppervlakte; desselvs voorste gedeelte is ingedrukt, op de manier van een kas in een ring, om het Cristallyne vogt te plaatsen. Het glasagtig lichaam is samengestelt uit

uit verſcheyde vlieſige, zeer fyne, en doorſchynende vellekens, welke geſamentlyk op zodanig een wys geſchikt zyn, dat zy een menigte kleyne cellekens uitmaken, vervult van eene vogt, bynaar gelyk aan het wit van een Ey; daarenboven, het glasagtig lichaam is bedekt met een teer vlies, 't welk vaſt is aan het Netvlies, by de hayrwyſe cirkel, alwaar men ſwarte ſtraalen ziet, alle rontom het cryſtallyne vogt, verkeerdelyk genoemt Hayrwyſe Veſels of Uitſteekſels; want het zyn niet anders als groefjes, in welke de hayrwyſe uitſteekſels, waar van wy hier vooren geſproken hebben, beſlooten zyn, en die de ſwarte felpagtigheid van deeſe uitſteekſels behouden, na dat men die, door de *Choroides* af te ſepareeren, daar van heeft afgetrokken. Dit Vlies ſchynt van vooren in twee vlieſen verdeelt te worden, waar van het eene van agteren over het Cryſtallyne Vogt heengaat, en het andere van voren, houdende het zelve in het glasagtig vogt beſlooten.

Het Criſtallyne Vogt is een lichaam van figuur als een Ert *a*, van agteren meer uitgebogen *b* dan van vooren, ſamengeſtelt uit veele vatryke, en zeer doorſchynende lagen *c*, zynde de een op den anderen geſchikt, bynaar als de vlieſen van een Uijen Het is geplaatſt in de kas *d* van het glasagtig vogt, tuſſchen de verdeelingen van het vlies van het vogt, waar van wy ſpreeken; het legt

a Lenticulair. *b* Convexe.
c Couches. *d* Chaton.

legt in het midden van het voorſte gedeelte van het glasagtig lichaam, regt tegen over de opening van den Oogappel, in eenige afſtand van de Regenboog, makende door deeſe tuſſchenwytte de agterſte kamer van het wateragtig vogt, gelyk wy gezegt hebben, en beſet, ſamen met het glasagtig vogt, bynaar de geheele holligheid van den Oogappel. Het wateragtig vogt is eene zeer vloeybaare, heldere, en doorſchynende wateragtigheid, ſchoon een weynig ſlymagtig, welke de twee kamers net vervult, die met elkander gemeen zyn door den Oogbol. De agterſte kamer is zeer kleyn, en zy bevat weynig van het wateragtig vogt.

Alle de deelen, die ik beſchryven zal, zyn Zenuwen, Slagaders, en Aders, tot welker naauwkeurige beſchryving ik nu overgaa.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de Zenuwen, die zig door alle de deelen van het Oog verſpreyden.

De uitwendige deelen van het Oog, te weten, het vel van de bovenſte Oogſcheel, het bovenſte gedeelte van de ronde ſpier, de Traanklier, en het Traanſakje krygen Zenuwen van de eerſte tak van het vyfde Paar. De zelve komt in het Ooghol door een ſpleet van het Wiggebeen, alwaar zy zig verdeelt in drie takken, namelyk, een bovenſte, die boven over het Oog loopt, om te komen in de opening boven de Winkbraau-

braauwen, of in de ſleuv, die men dikwils vind in plaats van die opening, waar door deze tak uit het Ooghol uitgaat, en zig verſpreyd, niet alleen tot het vel, en het bovenſte gedeelte van de ronde ſpier, maar ook tot het Voorhooft, en deſſelvs Spieren.

Van de twee andere takken is 'er een aan de binnenſte, en de ander aan de buitenſte zyde. De binnenſte tak draayt zig ſchuyns naar den grooten Hoek van het Oog, en ſchiet, in het doorgaan, een takſken uit, 't welk in het Hoofd wederkomt door een kleyn gaatje, genaamt het inwendig gaatje des Oogħols, ſchiet dan wyders dwars in het Zeefbeen, en verdeelt zig door veele takjes in het Snot-vlies van de Neus; vervolgens continueert deeſe tak zynen loop naar den grooten Hoek, om verſpreyd te worden in het Traanſakje, in het nabygelege gedeelte van de ronde ſpier, en in het vel. Deeſe tak geeft nog een kleyne Zenuw, die met deBeweegers van hetOog communiceert, om een kleyn Zenuw-knoopje te maaken, gelyk wy in het vervolg zeggen zullen. De buitenſte tak van de Oog-Zenuw gaat naar den kleynen Hoek, verdeelt zig in de Traanklier, en geeft takken aan de naby geleege deelen.

De uitwendige deelen van het Oog krygen wyders Zenuwen van de tweede tak van het vyfde Paar. Deeſe tak, de bovenſte Kakebeens genoemt, gaat uit het hoofd door een byſondere opening van deſelve naam, en geeft aanſtonds een takje, 't welk het Jokbeen doorboort, om verſpreyd te worden

in

in het naby geleege gedeelte van de ronde ſpier, en het vel; zy geeft een andere tak, welke nederwaarts gaat, om verſpreyd te worden door de Kieſen, en het agterſte gedeelte van het Gehemelte. Vervolgens dringt deeſe tak in de beenige Goot, die aan het onderſte gedeelte van het Ooghol is, en Zenuwen gegeven hebbende aan de hollighe-den van het Kakebeen, en aan de Tanden, gaat die uit door de uitwendige opening des Oogl1ols, onder de ronde Spier, en communiceert met eenige takjes van het harde gedeelte van de Gehoor-Zenuw.

De Spieren van het Oog hebben haare Zenuwen van het derde, vierde, en ſesde Paar, gemeenlyk het lydende Paar genoemt. Het ſesde, 't welk de oorſprong is van de tuſſchenribbige Zenuw, is niet als voor de afkeerende Spier van het Oog.

De andere Spieren hebben haare Zenuwen van het derde Paar, waar aan de Ontleders den naam van Beweegers der Oogen gegeven hebben. Dit Paar komende in het Ooghol verdeelt zig in vier takken, een voor de opheffende Spier van het Oog, die 'er weer een geeft aan de Opheffer van de bovenſte Oogſcheel, een voor de Neertrekker, een voor de Nahaaler, en een voor de kleyne ſchuynſe. Behalven deeſe verdeeling, geeft zy nog een tak, welke communiceert met de kleyne Zenuw van den Oogtak, waar van wy geſprooken hebben, en maakt met de zelve een kleyne ertgewyſe Zenuwknoop. Uit deeſe Knoop komen veele Zenuw-draaden, die alle gaan rontom de Geſigt-Zenuw,

het duyſtere Hoornvlies doorbooren, indringen tuſſchen dit Vlies, en de *Choroides*, en zig verſpreiden naar den Regenboog, waar van elk, in het doorgaan over de *Choroides*, daar aan Zenuw-draaden geeft, die zig daar ſchynen te openen, bynaar op deſelve manier, als de Huit-Zenuwen op het ſamenweefſel van de Huit uitloopen.

Na dat elke Zenuw-draad aan de *Choroïdes* die Zenuw draaden gegeven heeft, waar van wy ſpreeken, continueeren zy haar loop naar den Regenboog, alwaar zy zig nog in twee veſelen verdeelen, waar van de een eyndigt in de hayrwyſe Cirkel, en de ander in de ſtraalwyſe Spieren van de Regenboog.

VYFDE HOOFDSTUK.

Van de verdeeling der Bloedvaten, welke het voedſel aan de Vlieſen geven, en de doorſchynende Lichamen van den Oogbol dus onderhouden.

De Kropſlagaders geven takken aan ieder Oog, welker getal niet altyd het zelve is, en die dwars door het duyſtere Hoornvlies heen gaan, voornamelyk aan zyn agterſte gedeelte, by de Geſigt-Zenuw: deſelve dringen binnen in zyn dikte, en vaten daar aan gegeven hebbende, doorbooren zy het door verſcheyde takken, die verſpreyd worden tot de *Choroides*, en waar van de voornaamſte zig, bynaar regt door, tuſſchen de lagen van dit vlies uitſtrekken, om by

de

de Regenboog te komen. Deeſe takken maaken, door haare ſamenloop van de een en de andere ſyde in de dikte of verdubbeling van de *Choroides*, een ſlagaderlyke Cirkel, die niet vereenigt is, maar van plaats tot plaats van binnen en van buyten in een geplooyt. Het voorſte gedeelte van de ſlagaderlyke Cirkel geeft een menigte van kleyne vaten aan den Regenboog en zyne Spieren. Zy verſchaft wyders een oneyndig getal van zeer kleyne en fyne vaatjes, welke in het voorſte of uitwendige gedeelte van den omtrek van het Druivevlies eyndigen, digt by den rand van het doorſchynende Hoornvlies, en die zig onmiddelyk openen in de voorſte Kamer, om het wateragtig vogt te verſchaffen, volgens de Heer Hovius, aan wien men deeſe ontdekking verſchuldigt is. Het agterſte gedeelte van de ſlagaderlyke Cirkel maakt voornamelyk het vaatryk Samenweefſel, 't welk de hayrwyſe Uitſteekſels uitmaakt, gemeenlyk *Proceſſen* genoemt, en geeft onbegrypelyk kleyne vaten aan de hayrwyſe Cirkel of Band, die in den omtrek van het Criſtallyne vogt, en het nabygelege Glasagtige is, en aan deſſelfs byſondere vlieſen. De verdeelingen der groote takken, die het duyſtere Hoornvlies doorboort hebben, verſpreyden zig op verſcheide wyſen door de vlieſen van de *Choroides*, op de manier van halfronde ſtreepen, over en weer onder malkander gelegt en vermengt, en veroorſaaken daar de ſwarte Felpagtigheyd, die deſſelvs binnenſte oppervlakte, en die van de *Choroides* vervt. Zy geven ook tak-

ken aan het Netvlies, en dat doorgeloopen hebbende, geven zy een menigte van hayrkleyne ten uiterſten ſubtiele vaten, die het Glaſagtig vogt en zyn vlies voeden. Het Netvlies heeft nog vaatjes, welker ſtam voortkomt van de Geſigt-Zenuw.

SESDE HOOFDSTUK.

Van de Vaten, die het overige van het Bloed en de Vogten, welke de Vliesſen, en de doorſchynende lichamen van den Oogbol voorſien hebben, te rug voeren.

Het overſchot van het voedſel aller deeſer deelen komt te rug door aderlyke buiſen, aan elk deel in het byſonder toegeſchikt, welke zig van weerſyden in de verdubbeling van de *Choroides* vereenigen in kleyne aderlyke ſtammekens, die naar het duiſtere Hoornvlies gaan, en na veele hayrkleyne Aderkens ontfangen te hebben, dat van binnen en van buiten doorloopen, en zig met de Kropaderen vereenigen. Het wateragtig Vogt, zynde onmiddelyk uitgeſtort in de voorſte Kamer door byſondere ſlagaderlyke openingen, vind in de agterſte Kamer weder byſondere aderlyke Vaatjes, by den omtrek van de binnenſte oppervlakte van de *Choroides*, die het zelve weder in de Bloedvaten brengen. Zo dat, naar mate dat deeſe vogt in het Oog komt door de Vaten,

die het aanbrengen, zy andere vind, die het doortogt verleenen, om uit het Oog uit te gaan, en te gelyk de doortogt van het bloed door de hayrkleyne Adertjes gemakkelyk te maaken, volgens 't gevoelen van de Heer Hovius. Deese Schryver heeft nog bysondere Vaten * gevonden voor de voeding van het doorschynende Hoornvlies, welke komen van die van de Tranklier, het Vet, en de Spieren, indringen in het Bindvlies, en zig invlyen tusschen de vellekens van het doorschynende Hoornvlies.

Het overschot van dit voedend sap keert ten deele weder door dergelyke daar toe geschikte Vaten, om by de Aderen te komen, en ten deele dringt het door de gaatjes van de buitenste oppervlakte van het doorschynende Hoornvlies, om deselve te suiveren en glad te houden.

Men merkt aan, dat als men, een Oog van een Mensch uit zyn Ooghol getrokken hebbende, het zelve drukt, dat men dwars over het doorschynende Hoornvlies een oneyndig getal droppeltjes vogt zal zien uitkoomen, die als een dauw over het uitwendige gedeelte van dit Vlies zig vertoonen.

T'komt

* De beschryving deeser Vaten word gevonden in de verhandeling van gemelde Heer Hovius, genaamt *Verhandeling van de rondgaande beweeging der vogten in de Oogen*. zynde van zyn Ed. by wyse van een Academische Disputatie uitgegeven, ter verkryging van den tytel van Doctor in de Geneeskunde, en naderhand Ao. 1716. met verandering en vermeerdering herdrukt.

'T komt by deese gelegentheyd te pas eene aanmerking te maken over de ontdekking van de Heer Hovius, rakende de Slagaders, die het wateragtig Vogt aanbrengen, en de Aders, die het weerom voeren. Deese ontdekking gedaan zynde door inspuiting van een vogt in de Slagaders en Aders, schynt men te mogen gelooven, dat deese inspuiting de fyne en teere Vaten der Oogen forceeren kan, en bygevolg een verkeerde loop, in plaats van eene regte vertoonen. Wat my belangt, ik geloof, dat het waarschynelyker is, dat het wateragtig Vogt veroorsaakt word in het Oog door een soort van doorsweeting, door het Glasagtige en Crystallyne Vogt heen, en dat het niet anders is, als het fynste en helderste deel van het voedend sap deeser doorschynende lichamen, 't welk de tusschenwytte, die 'er is tusschen de Crystallyne Vogt en het doorschynend Hoornvlies, vervult hebbende, midden door de kleyne openingetjes van dit Vlies wegloopt, om plaats te maaken aan het vogt, dat op nieuw te voorschyn komt; en dat zou ons wyders meer overhalen om dat te gelooven, als men in aanmerking neemt, dat het voorste gedeelte van het glasagtig vogt altyd in zyne cellekens een wateragtig vogt bevat.

SEVENDE HOOFDSTUK.

Van het gebruik van verscheyde deelen van het Oog, die de Gesigtstraalen matigen.

Alle de deelen, die den Oogbol uitmaken, helpen voornamentlyk tot het Gesigt. Maar om wel te verstaan, hoe die daar aan deel hebben, is het noodsakelyk aan te merken, dat alle de verscheyde punten der verligte voorwerpen, op allerley wyse, het ligt wederom kaatsen door een oneyndig getal van linien, straalen genoemt, waar van een gedeelte, dwars heen loopende door de vogten, of doorschynende lichamen der Oogen, haare indrukken maaken op de *Choroides*, * van waar zy overgebragt worden tot de Hersenen, door middel, der Zenuwen. Men moet aanmerken, dat alle de straalen, dwars door de doorschynende lichamen van het Oog heenloopende, haar eerste rigtlyn niet volgen. In der daad, gelyk de oppervlaktens en dikte *a* der lichamen, die zy doorloopen, verscheyden zyn, en het meeste ge-

* Onze Schryver schynt het gevoelen van Mariotte te omhelsen, en de *Choroides* te houden voor het onmiddelyk werktuig van 't gesigt, (zie het volgende Hoofdstuk), terwyl andere, en misschien met meer waarschynelykheyd, het zelve plaatsen in het Netvlies.

a Consistance.

gedeelte der ſtraalen ſchuyns valt op deeſe oppervlaktens, zo moeten die noodſakelyk draajen, wyder afgaande van, of naderende aan de lootregte lyn. Deeſe veranderingen der rigtlynen zyn bekend by de Natuurkundigen, onder den naam van ſtraalbuigingen *a*, welke ſodanig zyn, dat, als een ligt-ſtraal ſchuyns valt op de oppervlakte van een doorſchynend lichaam, 't welk meer dikte heeft als dat, door 't welk die ſtraal heenloopt, deſelve dan gebroken of gedraayt word, nader aan de lootregte lyn komende; en in tegendeel, indien het doorſchynend lichaam, op de oppervlakte waar op de ſtraal valt, minder dikte heeft als dat, door 't welk deſelve heen loopt, deſelve zig dan draayt, verder afgaande van de lootregte linie. Deeſe verſcheyde veranderingen komen de ligtſtraalen niet over, als om dat haar doortogt midden door de doorſchynende lichamen zo veel te vryer is, als deeſe lichamen meer vaſtigheyd hebben.

Wy hebben geſegt, dat van elk punt van een verligt voorwerp een oneyndig getal van ligtſtraalen uitgaat, die op allerhande wyſe zig uitbreiden. Die geene onder haar, welke op dat gedeelte van het Hoornvlies vallen, 't welk net tegen den Oogappel overſtaat, maaken een Kegel *b*, welks punt in het voorwerp, en welks grond op het Hoornvlies is. Deeze ſtraalen, dwars door de doorſchynende lichamen van het Oog heenloopende, lyden daar verſcheyde buigingen, en

a Refractions. *b* Cone.

en door dat middel komen zy alle by malkander in de grond van het Oog, en maaken daar eyndelyk zo veele kleyne Kegels, tegen de eerste overgestelt, en op zodanig een wys geplaatst, dat haare gronden net tegen die van de eerste overstaan, en haare punten in de grond van het Oog eyndigen. De eerste kan men noemen Kegels der voorwerpen, en de laatste Kegels des gesigts. De punten van de Kegels des Gesigts, vallende in de grond van het Oog, vertoonen het beeld van het voorwerp. De een en de ander maaken, door de samenkomst van haare gronden, om zo te spreeken, Gesigtbundeltjes, die malkander op verscheyde manieren overkruissen, in het dwarsheenloopen door de doorschynende lichamen van het Oog, voornamelyk door de Cristallyne vogt; invoegen de Kegels der voorwerpen van de eene syde, de Kegels des Gesigts aan de andere syde veroorsaaken; by voorbeeld, de bovenste Kegels der voorwerpen maaken de onderste des gesigts, en de Kegels des gesigts van de regter syde, komen uit die der voorwerpen van de linker syde; terwyl de Kegels der voorwerpen, die regelregt voortgaan, geene straalbuiging altoos ondergaande, Kegels des gesigts maaken van deselve rigtlyn. 't Is deese doorkruising en versameling van de verscheyde Gesigt-bundeltjes, die de beeltenis der voorwerpen in den grond van het Oog het onderste boven afschilderen. De Natuurkundigen beelden gemeenelyk elk van deese Kegels af door drie linien of straalen, welke van een punt van een

verligt voorwerp uitgaande, zig verſprey-den naar mate zy nader aan den Oogappel komen, en die vervolgens zig by malkander voegen, om niet dan een punt in den grond van het Oog te maaken, gelyk aan dat, t' welk van het voorwerp uitgaat, en om hunne figuuren niet te belemmeren, beelden zy niet meer als drie Kegels uit op de manier, als wy zeggen, dat ze overgekruiſt zyn, gelyk ik verklaart heb. Daar zyn er, die zig vergenoegen, om elk van deeſe Kegels door eene enkele linie af te beelden, zo dat men in hunne figuuren niet als drie linien ziet, die malkander overkruiſſen tuſſchen het Voorwerp, en den grond van het Oog.

Te veel of te weynig verheventheyd * van het Criſtallyne Vogt maakt, dat de verſameling der punten van de Kegels des geſigts valt of aan deeſe, of aan geene zyde van den grond van het Oog, en by gevolg daar verwarde afbeeldingen veroorſaakt. De al te groote verhevenheyd van het Criſtallyne vogt verſamelt die te ſchielyk, en de geene, wien dit overkomt, worden By-ziende genoemt, en die bedienen zig met vrugt van holle Brillen, welker eygenſchap zynde de Straalen van het ligt te verſprey-den, zo maakt dat, dat zy zig niet vereenigen, als in een bekwaame afſtand. Zoo het in tegendeel gebeurt, dat het Criſtallyne Vogt te weynig verheventheyd heeft, dan vereenigen de Kegels des geſigts zig weer

* Convexité.

weer niet ſchielyk genoeg. Die geene, welke dat overkomt, worden geſegt een oud Geſigt * te hebben, en die vinden hunne verligting in meer uitſtekende Brillen, welker eygenſchap het zynde de Ligtſtraalen by een te verſamelen, zo maakt dat, dat zy zig vereenigen in een bekwaame afſtand.

De Oogappel verwyd zig door middel van zyne ſtraalwyſe Veſels, om by den duiſter, en in een verre afſtand van het Voorwerp, veele Ligtſtraalen te ontfangen; zy ſluit zig toe door middel van haare rondgaande Veſels, om by helder ligt, en in een naby gelege afſtand van het voorwerp, er weynige ſtraalen te laten inkomen.

Na in weynige woorden ontvouwt te hebben het gebruik der deelen, die de Geſigtſtraalen matigen, kan men overgaan tot het onmiddelyk Werktuig van het geſigt.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van het onmiddelyk Werktuig van 't Geſigt, en de gronden, om deſſelvs veranderingen te kennen.

MEn weet, dat de Natuurkundigen twee meeningen hebben over het onmiddelyk

* Oude lieden kunnen niets van naby zien, om dat de Ligtſtraalen, wegens de platheyd van hun Hoornvlies en Criſtallyne vogt, zig in hunne Oogen niet vereenigen.

lyk Werktuig van het Gesigt. De Heer Descartes en zyne Navolgers meenen, dat het het Netvlies is, t' welk ontfangt het indruksel van het ligt, afgekaatst van de verligte Voorwerpen, en dat dat, door middel van zyne Vesels, het zelve overset tot aan de plaats, geschikt voor de bevatting van het Voorwerp. De Heer Mariotte, en veele andere, meenen in tegendeel, dat het de *Choroides* is, die het indruksel van het ligt ontfangt, en dat desselvs zenuwagtige Vesels, welke zy zeggen een voortsetsel van het dunne Hersen-Vlies te zyn, het vervolgens overbrengen tot aan haare oorsprongen.

Hebbende, door de behandeling van de Ziektens der Oogen, gewisse kundigheden ten aanzien van het Gesigt gekreegen, zo ben ik ook, door het eenvouwig ondersoek van de veranderingen des Gesigts, gewaar geworden, dat het Netvlies zyn onmiddelyk Werktuig niet was, gelyk hier na zal gezien worden, en dat het zelve alleenlyk dient, om de doorgang van de Ligtstraalen te matigen, dat zy haare indrukselen maaken op de *Choroides*, welks zenuwagtige Vesels deselve vervolgens overvoeren tot aan de Hersens, en dat alsoo de meening van den Heer Mariotte, verworpen door de meeste Natuurkundigen, de beste is. In waarheyd de redenen, die hy aangedrongen heeft, om zyn gevoelen staande te houden, waaren niet kragtig genoeg, om de allerschranderste Verstanden te overtuigen. De Heer Pecquet, die zyn gevoelen meende om ver

te

te ſtooten, doet dat door zulke zwakke redenen, dat zy altyd eene twyffeling overlaten.

Ik heb opgemerkt door een zeer groot getal van waarneemingen, dat de verſcheyde graaden van de zwakheyd des geſigts verſelt waren met gelyke graaden van zwakheyd der beweeging van den Regenboog; zoo dat ik, door het onderſoek van deeſe bewegingen, bynaar altyd onfeylbaar geoordeelt heb van de graad van het Geſigt, zonder dat de zieke my te vooren in die gedagten gebragt had. Dat meer is, ik heb opgemerkt, dat, als het Geſigt geheel weg is, de Regenboog gemeenlyk of verwyd, of vernaauwt blyft, zonder eenige blykbaare beweeging in alle de graaden van het ligt.

Om de waarheyd van 't een of het ander deeſer gevoelens over het onmiddelyk Werktuig van het Geſigt te ontdekken, dagt ik, dat deeſe aanmerkingen der Practycq niet genoegſaam waren, om aan het Gemeen genoegſaame opheldering te geeven, zonder eenige ondervinding der Natuurkunde, en eenige waarneming over het geſtel van het deel daar by te voegen. Tot dat eynde heb ik de volgende ondervinding uitgekooſen. Zoo men een Oog neemt, en men van agteren aan den Oogbol, aan de ſyde van den ingang der Geſigt-Zenuw, alles weggenomen heeft, 't geen de *Choroides* bedekt, zo dat de zelve in zyn geheel blyvende, men in een donkere plaats een aangeſteeken Wasligtje voor den Oogappel van het Oog zet, dan ziet men het zelve

het

het onderſte boven afgebeeld te zyn op de *Choroides*; en zoo men vervolgens op deſelve plaats de *Choroides* wegneemt, zonder het Netvlies van zyn plaats te neemen, en men daar na het ligt daar voor ſet, als te vooren, dan ziet men het zelve afgebeeld te worden op een geolyt papier, omtrent twee linien buyten het Netvlies geplaatſt.

Hoe eenvouwig deeſe ondervinding ook zyn mag, zy ſchynt te bewyſen, gelyk ik reeds geſegt heb, dat de *Choroides* het onmiddelyk Werktuig van het Geſigt is, en dat het Netvlies, door zyne doorſchynentheyd, alleen eene gematigde doortogt verſchaft aan de bundeltjes der Ligtſtraalen.

Weshalven men het Netvlies vergelyken kan by het glas van een Spiegel, 't welk niet anders doet als doortogt te geven aan het ligt, en de *Choroides*, by het verfoelyſel, t' welk de beelteniſſen der Voorwerpen door het glas heen ontfangt, en zonder het welk de Voorwerpen zig niet vertoonen zouden. De volgende ontdekking, die eene naauwe verbintenis van de *Choroides* met de Geſigt-Zenuw aanwyſt, beveſtigt wyders myn gevoelen. Als men de Geſigt-Zenuw in tween ſplyt, te gelyk met de Vlieſen van den Oogbol, zal men bevinden, dat de *Choroides* als ingeſet is in de Geſigt-Zenuw, rontom den oorſprong van het Netvlies, door zeer fyne vliesjes, vermengt met de Subſtantie van de Geſigt-Zenuw, het geen men onderſcheyden kan door de verſchillende couleur; het zelve blykt klaarder in een Oſſen-oog, als in een Paarden of Menſchen-

ſchen-Oog. Men ziet zelvs in een Os tekenen van de Subſtantie van de *Choroides*, in die van het duiſtere Hoornvlies.

Daar en boven wetende, dat het ligt, 't welk zyne indrukſels maakt op de *Choroides*, ook in de Regenboog bewegingen van verwyding of vernaauwing veroorſaakt, meende ik, dat deeſe tweederley werking niet geſchieden kon, als door middel van eenige zenuwagtige Veſels, die te gelyk tot de *Choroides* en tot de Regenboog verſpreyd worden. En dat is het, t' welk my bewogen heeft, om met naukeurigheyd na te ſpeuren de zenuwagtige Veſels, welke uitgaan uit het kleyne ertgewyſe * Zenuwknoopje, gemaakt door vereeniging van een tak van het derde, en van een van het vyfde Zenuw-paar. Deeſe Knoop verſchaft veele zenuwagtige Veſels, die rontom de Geſigt-Zenuw kruipen, vervolgens het duiſtere Hoornvlies doorbooren, en tuſſchen dit Vlies en de *Choroides* indringen; maar eer zy zig verſpreyden in de Regenboog, verdeelen zy zig in verſcheyde Zenuw-draaden, waar van ſommige verdwynen in de Regenboog, en andere in de *Choroides*, alwaar zy zig ſchynen te openen bynaar op deſelve wys, als de Zenuwen van de Huit op het ſamenweeſſel deſſelvs uitlopen.

Deeſe verdeeling der Zenuwen, gevoegt by de kennis van de beweegingen der Regenboog, hebben my bewoogen tot het ge-

* Lenticulaire.

gevoelen, dat de *Choroides* het voornaamste Werktuig was, t' welk de indrukſels der Ligtſtraalen, afgekaatſt van de voorwerpen, ontfangt, en dat het daar is, alwaar de beelteniſſen vertoont worden, op de manier, als ik verklaard heb.

Ik merk het Netvlies aan als een ſoort van een Opperhuit, t' welk deeſe indrukſels matigt, en derſelver levendigheyd, om zo te ſpreeken, verdooft, welke, zonder het zelve, zo veel verwarring in dit werktuig zou veroorſaaken, als er komen zou by dat van het Gevoel, de Smaak, en de Reuk, zonder het fyne en eenvormige Vlies, t' welk deſelve bekleed. In der daad, het maakſel van het Netvlies ſchynt haar gebruik te openbaren, naardien het doorſchynend en week is, en het Ligt daar dwars door heen loopt, gelyk men gezien heeft door de proef, die ik gedaan heb. Weshalven men gelooven mag, dat dit Vlies niet meer doet tot het Geſigt, als de Opperhuit aan de Huit tot het Gevoel. Daar en boven gelyk het Netvlies niet is als de zagte ſubſtantie van de Geſigt-Zenuw, zo heeft men grond om te vermoeden, dat het zelve, ten aanſien van zyne weekheid, onbekwaam is, om de indrukſels der Ligtſtraalen tot de Herſenen over te brengen.

T'is op deeſe overeenſtemming van het Geſigt met de bewegingen van den Regenboog, dat myn gevoelen over het geſigt voornamelyk gegrond is. In der daad, deeſe verſcheyde beweegingen van de Regenboog, die zig voegen naar de kragt of zwak-

zwakheyd van het ligt, ſchynen aftehangen van de verſcheyde indrukſels, die de Ligtſtraalen op de *Choroides* maaken, welke ter zelver tyd een ſchudding maakt in de zenuwagtige Veſels, die uitgaan uit de kleyne Zenuwknoop, gemeen aan het derde en vyfde Zenuwpaar, en die gaande naar de Regenboog zig verdeelen over de *Choroides*; zo dat, naar de kragt of zwakheyd van de indrukſels van het ligt op de Veſels van de *Choroides*, de Zenuwen van de Regenboog, communiceerende met die van de *Choroides*, ter zelver tyd haare veſels meer of minder doen beweegen; te weeten de ſtraalwyſe, om den Oogappel te verwyden, of de rondgaande, om die te vernaauwen. Weshalven het ſchynt, dat het Netvlies geene gemeenſchap hebbende met de Regenboog, om het zelve deeſe beweegingen te geven, dit voordeel moet overgelaten worden aan de *Choroides*, waar van de Regenboog een voortſetſel is.

Eyndelyk, de verſcheyde waarneemingen die ik gedaan heb over de beweegingen van de Regenboog, hebben my doen beſluiten deeſe regels te geven, om daar uit te kennen de kragt, de zwakheyd, of het geheele verlies van 't geſigt; naardien 'er zeer dikwils Ziektens in de Oogen gevonden worden, die niet ſchynen te kunnen verſtaan worden; om dat het zieke Oog geſond ſchynt gelyk het andere. Men maakt het onderſcheyd, en doet onderzoek, ſluitende de twee Oogleden van de Zieke, en met de duim in het rond boven het lid van het eene

Oog vryvende: vervolgens opent men het Oog, dat tegen het ligt ſtaat, en men onderſoekt, of de Regenboog zyn werktuigelyke beweeging heeft in 't vernaauwen of verwyden van den Oogappel, en tot wat graad zy deeſe beweging heeft. Of het by voorbeeld is een vierde, of de helft, of niet met al. Sluitende het Oog, met het welke men deeze proeven gedaan heeft, opent men het ander, en men onderſoekt het op dezelve wys. Daar is niet meer als een vierde Geſigt in het Oog, als de Regenboog niet meer als een vierde beweeging van ſamentrekking heeft; zoo het de helft van deeze beweeging heeft, heeft het Oog niet meer als de helft van het Gezigt; zo de Oogappel geheel en al verwyd bevonden word, en de Regenboog geen beweeging van ſamentrekking altoos heeft, dan is het Geſigt van dat Oog gemeenelyk geheel weg.

Daar is eene andere Regel in een tegengeſteld geval; te weeten, als de Oogappel vernaauwt bevonden word, en men die op dezelve wys onderſogt hebbende, geen beweeging altoos in de Regenboog ziet, 't welk overgeſteld is tegen de verwyding, waar van ik ſpreek. In de vernaauwing van den Oogappel is het Geſigt verlooren, gelyk in desſelvs verwyding, en naar mate de Regenboog in het laatſte geval zyne beweeging heeft, kan men oordeelen van de kragt of zwakheid van het Geſigt, gelyk in het eerſte. Men moet aanmerken, dat, als ik ſpreek van de vernaauwing van den Oogappel, ik daar door niet verſtaa, dat deſelve ten eene-

maal

maal geslooten is, maar alleenlyk voor een gedeelte.

De oorsaak van deese verschillende gesteltheden van de Regenboog komt van een soort van Lamheyd in desselvs Spieren; desselvs al te groote verwyding is een gevolg van de Lamheyd van de rontgaande Spier, en zyn al te groote toesluiting heeft tot oorsaak de Lamheid van de straalwyse Spier. Men moet de algemeene oorsaak deeser Lamheden niet toeschryven, als aan de verstopping der Zenuwen van de *Choroides*, die de beweeging aan deese kleyne Spieren geven, door de gemeenschap, die zy hebben met haare Zenuwen.

Het gebeurt, hoewel zeldsaam, dat de Oogappel bynaar zonder beweeging gevonden word, zo wel in zyne verwyding, als in zyne samentrekking, en dat des niet tegenstaande het Gesigt, hoewel zwak, egter in stand blyft. Men moet in dit geval aanmerken, dat 'er eene Lamheyd is in de Zenuwagtige Vesels van de Regenboog, en dat het indruksel van het voorwerp overgebragt word tot de Gesigt-Zenuw, door middel van desselvs naauwe vereeniging met de *Choroides*. Ik heb altyd opgemerkt, dat de Lamheyd van de *Choroides* met zig sleept die van de Regenboog, en dat de Lamheyd der Zenuwdraaden van de Regenboog de *Choroides* geen schade toebrengt, hoewel het Gesigt in dit laatste geval zwak bevonden word; 't welk nergens schynt van daan te komen, als van de al te groote verwyding of vernaauwing van den Oogappel, welke te veel, of te weynig straalen doorlatende, de volkomenheyd van het Gesigt belet.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van drie ſoorten van Geſigt.

Men verdeelt gemeenelyk het Geſigt in drie ſoorten, te weeten, in een goed Geſigt, in een Geſigt der Byzienden, en in een oud Geſigt.

Een goed geſigt is dat, waar door men wel leeſen kan op de afſtand van een voet. In dat geſigt is het Criſtallyne vogt in zyn volkomenheyd; men onderſcheyd van verre, gelyk in een oud geſigt, maar zo ſcherp niet. Dit geſigt heeft drie graaden of Brandpunten *; de eerſte is op een half voet, de tweede op een voet, en de derde op een weynig meer.

Het geſigt der Byſienden heeft een zeer kort Brandpunt; zy zien van naby onderſcheyden, zy hebben zelvs weynig ligt van doen om te leeſen; maar van verre zien zy verward, en merken de voorwerpen niet op een zekeren afſtand van weynig belang. Men ſchryft de oorzaak van deeſe geſteltheyd des Geſigts toe aan het Criſtallyne Vogt, dat te bultig is.

Daar zyn in de Byſienden drie graaden of voornaame Brandpunten. Sommigen zien niet te leeſen, als het voorwerp tegen den Neus aanbrengende; anderen houden het twee of drie vingers breed verder. Daar zyn 'er eyn-

* Fojers.

eyndelyk, die het Voorwerp een half voet, en zelvs meer van zig afhouden. Als de Byzienden eenig ver afgelegen voorwerp onderſcheyden willen, hebben zy holle Brillen van noden.

Die een oud Geſigt hebben, hebben het Brandpunt zeer ver; zy zien onderſcheyden van verre, en verward van naby; men ſchryft de oorſaak van deeſe geſteltheyd des Geſigts toe aan het Cryſtallyne Vogt, dat al te plat is. Het zelve heeft ook drie graaden of Brandpunten; het eerſte is op een afſtand van anderhalv voet; het tweede op derdehalv; het derde is uitgeſtrekter; 't komt daar van daan, dat zy niet van naby kunnen leeſen zonder Brillen. Dit Geſigt is gewoon aan oude Lieden, en het is ten eenemaal overgeſtelt tegen dat der Byzienden, die wel van naby, en verward van verre zien.

Van deeſe drie ſoorten van Geſigt zyn 'er twee, die veranderen. Een goed verandert ſomtyds in een Byziende, inzonderheyd in Menſchen, die veel leeſen, of die zig op fyne werken toeleggen; het zelve is onderworpen, om te veranderen in een oud Gezigt, in een ver gevorderde leeftyd. Het Geſigt der Byſienden verandert noyt, nog in een goed, nog in een oud Geſigt; een oud Geſigt verandert dikwils in een goed Geſigt. Deeſe verſcheyde veranderingen van het Geſigt geſchieden niet, als door de verſcheyde veranderingen, waar voor de bultigheyd van het Criſtallyne Vogt vatbaar is. Als het voedend Sap, 't welk dienen moet om deeſe bultigheid te bewaaren, vloeybaar genoeg

is, om door te loopen tot aan de uyteynden der fynste Vaten van het Cristallyne Vogt, word het volkomen in staat gehouden; zoo in tegendeel dit Sap te dik is, kan het zig daar zo overvloedig niet indringen; waarom dan deese bultigheyd meer of min slinkt, naar de verscheyde hoedanigheden van het Sap.

EERSTE BOEK VAN DE ZIEKTENS VAN HET OOG.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de ANCHILOPS, *of Ettergezwel van den grooten Hoek.*

De *Anchylops* is een Gezwel, gelegen in den grooten Hoek van het Oog, bynaar altyd onder de vereeniging der Oogleden, 't welk in een Ettergezwel overgaat; daar is tweederley soort hier van; het een met pyn, en het ander bynaar sonder pyn.

Dat 't welk met pyn is, is dikwils verzelt van een zeer hevige Koorts, welke duurt, tot dat de gemaakte etter een uitgang gevonden heeft. De

De *Anchylops*, waar by weynig pyn is, is gemeenlyk zonder Koorts; de opſetting van den grooten Hoek is gering, de couleur van het vel zelvs is maar weynig verandert.

Dit Geſwel komt uit verſcheyde oorzaken; voornamentlyk door de Waterige Vogt, die van het Oog door de Traanſtippen in den Neus loopt. In der daad, indien deeſe Vogt, die deeſe kleyne Canaaltjes moet doorloopen, eenige kwaade geſteltheyd krygt, of dat de deelen, waar door het moet loopen, verſtopt worden, zo zal het, door daar te blyven, noodſakelyk oorſaak worden van een Ettergezwel aan den grooten Hoek.

Deeſe Vogt word verandert op tweederley wyſe; de eerſte is, als het door zyne ſcherpheyd de binnenſte wanden van den Traanſak doorknaagt, en daar door eene druiping van etteragtige ſtof veroorzaakt, welke in de Traancanaal komende, deſelve verſtopt; de traanige Vogt zyne doorgang zo onderſchept vindende, vervult de Traanſak, blaaſt ze op, en doet deſſelvs bovenſte gedeelte opſetten, 't welk gekent word door eene verheventheyd onder de vereeniging der Oogleden, zo dat, als men deſelve drukt, de Etter over de Traanſtippen heen loopt.

De dikte of lymigheyd, die de traanige Vogt overkomt, is de tweede wys, waar op die verandert word. Voor als dan niet gaan kunnende door de Traan-canaal, word zy opgehouden in de Traanſak, waar van dergelyke opſetting, als waar van ik ſpreek, voortkomt, met dit onderſcheyd nogtans, dat, als men het Gezwel drukt, de Vogt

door den Neus wegloopt, 't welk niet geschied in het Gezwel, dat van de eerste oorsaak voortkomt.

Somtyds is 'er geen gebrek in de Traanige Vogt, maar daar valt eene ontsteeking op de Vliesen, die het Traancanaal maaken; deese Pyp als dan verstopt zynde door de opblaasing van zyn spongieus samenstel, word de waterige Vogt in de Traansak opgehouden, word scherp, en doorknaagt desselvs wanden, waar uit deselve toevallen, als waar van ik spreek, voortkomen.

De volheyd van de Traansak, door het daar in opgehouden waterige Vogt, 't zy deselve door de Neus wegloopt, of door het Oog, als zy met de Vinger gedrukt word, word van sommige Watersugt genoemt; maar deese nieuwe naam is niet toepasselyk genoeg op deese Ziekte, naardien alle Watersugt uitstorting van Vogt onderstelt in eenige holligheyd, waar uit zy geen uitgang heeft. Dog in dit geval gaat de Stof, die in de Traansak bevat word, uit, zo haast deselve gedrukt word; het gebeurt zelvs in de meeste deeser Zieken, dat dit Vogt van zelvs, geduurende de slaap, door den Neus een uitgang vind, zo dat des morgens de sak ledig gevonden word, maar een uur of drie, na dat deese Zieken zyn opgestaan, is de sak weder vol, waarom zy die dan genoodsaakt zyn leeg te maaken. Uit deese waarneeming schynt het, dat de Traansak, terwyl de Zieke op is, een plooy maakt, die zyn onderste Pyp toestopt.

Als de Traansak vol is, op de manier, als ik

ik hier boven heb aangemerkt, en de Vogt, die ze bevat, zo dik is, dat die niet kan uitgaan, nog door de Traanſtippen, nog door de Traanbuis, veroorſaakt zy eene hevige Ontſteeking, die tot een Ettergezwel overgaat, en de Ziekte maakt, waar van wy ſpreeken.

De Tekenen, dat dit Ettergezwel gemaakt is, zyn genoegſaam aangeweeſen door het geen ik gezegt heb; maar het is moejelyk het zelve in zyn begin te kennen. Terwyl de loop der Traanen door haare gewoone wegen begint op te houden, of met minder gemak te geſchieden, bemerkt men aan den grooten Hoek eene ſlymerige Vogt, verſelt met een ligte Ontſteeking, Prikkeling of Jeuking, en Traaning; Toevallen, die in de meeſte Zinkingen 'er bykomen.

Als men drukkende op den grooten hoek van het Oog, door de Traanſtippen eene witagtige Vogt ziet uitgaan, of dat de opſetting van den Traanſak zig openbaart, moet men vreeſen, of de Vogt, die in deeſe ſak beſlooten is, niet ſcherp word, en of 'er geen Ettergeſwel op volgen zal.

Alle de Ettergezwellen van den grooten Hoek veranderen gemeenelyk in een Traanfiſtel, en ſomtyds in een Kanker, als de Vogt, die haar veroorſaakt, kwaadaardig is.

Men moet wel onderſcheyden, of het Ettergeſwel gemeenſchap heeft met de Traanſak, of dat het niet als oppervlakkig is tuſſchen het Vel en de ronde Spier; in dit laatſte geval heeft men niet te vreeſen, dat het

een Traanfistel zal worden, indien de stof tusschen de Spier en de Sak in gevonden word.

Als men door de voorgaande tekenen bevonden heeft, dat de Vogt in de Traansak opgehouden word, moet men dat ter bekwaamer tyd te hulp komen, uit vrees, dat de Ziekte grooter zal worden; weshalven men den Zieke moet Aderlaten, en hem alle morgen laten nemen Sop, bereyd van Kalfsvlees, Kervel, Ossetong (*a*), Bernagie (*b*), Cichorye (*c*), en Kreeften; en zorgen, om hem van tyd tot tyd te doen purgeeren. Men kan ook gebruik maaken van huis-baaden, en andere middelen, bekwaam om de gesteltheyd van het Vogt te veranderen. Hier komt voornamentlyk te pas het gebruik van Inspuitingen door de Traanstippen; maar men moet aanmerken, dat, als de Sak merkelyk verwyd is, men die een weynig met de Vinger moet drukken, terwyl men spuit; sonder 't welk de Inspuiting, ver van nuttig te zyn, schadelyk zou worden, naardien de Vogt, dien men in de Sak dringt, sonder dit voorbehoedsel dezelve nog meer zou verwyden.

Na dat men zig een dag vyf of ses van de Spuit bedient heeft, indien de Vogt, ingespooten door de Traanstippen, niet in de Keel komt, of niet door den Neus gaat, word desselvs gebruik onnut, 't welk my bevestigt in 't gevoelen, dat dezelve niet te pas

(*a*) Buglossa. (*b*) Borrago. (*c*) Cichoreum.

pas komt, als enkel in de verſtoppingen van de Sak, en niet in de Traanfiſtel.

Het Verband, 't welk de Traanſak in zyne opſetting toedrukt, vermag veel meer, als de Spuit, om dat het de Vogt gedurig dringt naar zyn onderſte opening. Men kan zig te gelyk bedienen van Eau de la Reine, om driemaal daags de uitſetting van buiten daar mee te vryven.

Van binnen zal men het Oog waſſchen met warme Wyn, waar in men wat heeft laten droppelen van de Balſem van de Commandeur van Pernes. Alle avond zal men op den grooten hoek leggen een Compres, in deeſe Wyn nat gemaakt. Daar zyn 'er, die het door dit middel geneeſen, als de verſtopping van het Traancanaal van weynig belang is, en als het Nagelwyſe Been niet verandert is.

De Abt de Grace genas ſomtyds de Fiſtuls en de Ettergezwellen van den grooten Hoek met zyn Pleyſter. Hy leyde 'er een, die het geheele Oog bedekte, en liet dat een Maand lang dragen, zorg dragende, dat het Oog des morgens en des avonds afgedroogd, en dat 'er alle dagen een nieuwe Pleyſter gelegd wierd.

Als 'er by een der bovengenoemde gevallen een ontſteking aan de Traanſak komt, zelvs als die veroorſaakt word door een verſakking, die op dit deel komt, moet men den Zieke Aderlaten, en middelen aanwenden, bekwaam om de vermeerdering van die verſakking voortekomen. Men kan zig ten dien eynde bedienen van het binnenſte van een

een gebraaden Appel, gemengt met het Wit van een Ey, of wel van doorgevreeven Cassia, en een gebraden Appel, van elks evenveel, onder malkander gemengt. Als het Ettergezwel doorgebrooken, en het Nagelwyse Been niet verandert is, zal men de Verzweering geneesen met de Pleyster van den Abt de Grace, en, indien het noodsakelyk is, de Zieke purgeeren. Als men oordeelt, dat de Stof, die in de Traansak bevat word, in Etter verandert is, moet men niet wagten, tot dat zy van zelvs opening maakt, om dat haar verblyf aldaar een bederf aan de byleggende Beenen zou kunnen veroorsaaken; weshalven men met een Lancet eene opening moet maaken, agtgevende op het beloop der Vesels van de rontgaande Spier, en de Wond versorgen met de Pleyster van den Abt de Grace.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Ægilops of Traanfistul.

Schoon men in 't algemeen door het woord Fistul verstaat, een Verzweering meer of minder diep, welks opening nauw, en de bodem ruim is, verselt met eenige Hardigheyd in haare gantsche uitgestrektheyd; doet nogtans de ondervinding zien, dat de Verzweering van den grooten Hoek, Traanfistul genoemt, hoe oud die ook zyn mag, zelden met Hardigheyd gevonden word; wyders is die niet, als in het gedeelte van het

het vel van de ronde Spier, 't welk de Traanſak bedekt.

Men kan zeggen, dat de Traanfiſtul een Verzweering is van de Traanſak, ſomtyds verzelt met die van het vel, 't welk dezelve bedekt, of een verandering van de Beenen, die haar omringen; en dikwils ſonder dat het vel of de byleggende Beenen verandert bevonden worden.

Men ziet hier uit, dat men in 't algemeen twee ſoorten van Traanfiſtuls kan ſtellen, de eerſte is verzelt met een Verzweering van het Vel, en word Open genoemt; de tweede, waar in het Vel niet zweert, word Verborgen of Verholen genoemt, in welke men ſomtyds ziet eene uitbulting by den Traanſak; en in andere gevallen ziet men 'er geen, 't welk ook gelegentheyd gegeven heeft, om deeſe laatſte Fiſtul plat te noemen.

Als de Vogt, die in de Traanſak beſlooten is, geene ſcherpheyd heeft, word het Nagelwyſe Been niet verandert bevonden; maar in tegendeel, als de Zieke lang met haar Fiſtul gaan, word de Stof ſcherp in de Sak, knaagt de Wanden, bederft het Nagelwyſe en bovenſte Kakebeen, en gaat eyndelyk voort tot het onderſte gedeelte van het Ooghol, 't welk zy zeer dikwils aanſteekt. Ik zal deeze laatſte ſoort een vermengde Fiſtul noemen.

In deeze Ziekte komt 'er van tyd tot tyd eene ontſteeking aan den grooten Hoek, die zig ſomtyds over het geheele Oog verſpreyd. Deeze Ontſteeking komt dan, als de Vogt, die de Fiſtul veroorzaakt, ſcherper en kwaadaar-

aardiger wordende, het Oog prikkelt, overgeloopen zynde over de Traanstippen.

Deeze Fistuls geven op zekere tyden meer vogt op als op andere, dikwils geven zy zeer weynig, en somtyds zeer veel. Deeze toevallen verschillen, naar mate het Bloed meer of min bedorven is.

Men moet hier voor oorsaaken der Traanfistels aanzien alle de zodanige, die wy gezegt hebben, dat een Ettergezwel veroorsaaken; want wy weeten, dat veele van deeze Fistuls daar gevolgen van zyn. Men ziet 'er daar en boven; die op de Venus-Ziektens, de Scheurbot, en de Klier-gezwellen volgen; en men ziet 'er eyndelyk, die een gevolg van de Kinderpokjes zyn.

Men kent de verhoole Traanfistul, als men die plaats van den grooten Hoek, die over de Traansak legt, drukkende, een etteragtige Stof uit de Traanstippen ziet uitkomen; en uit de natuur van de Stof, die 'er uitkomt, zal men weeten, of 'er een bederv in 't Been is. In der daad, indien de Etter groen of zwartagtig is, dat is een bewys, dat de Beenen merkelyk verandert zyn; en indien de Etter overvloedig is, hoe goed ook, al is 'er zelvs nog geen bederf aan 't Been, zo zal het 'er haast bykomen. Men kan makkelyk van een open Traanfistul oordeelen door het Tentyser, en uit de natuur van de Stof, die 'er uitkomt.

Wat de Voortekenen van de Traanfistul * belangt, als die geene, die van deeze Ziek-

* Voortekenen in de Ziektens worden die ge-

Ziekte worden aangetaſt, veele Zinkingen onderheevig zyn, is zy ongemakkelyk om te geneezen, niet alleen om de ſcherpheyd van de Vogt, maar ook om de veelheyd der verzakkingen, die deeſe Fiſtul bynaar altyd verzellen. Zoo in tegendeel de Zieken vry van pynen zyn, en de Zinkingen niet dikwils wederom komen, en dat de Stof, die uit de Fiſtul loopt, niet veel en wel geſteld is, is de Geneezing gemakkelyker. De Fiſtuls eyndelyk, die uit een overblyfſel van Halsklieren of Venus-ziekten ſpruiten, kunnen niet geneezen worden, als door die kwaade overblyfſels, die dezelve geduurig voedſel verſchaffen, weg te neemen.

Om de Traanfiſtul te geneezen, zo dezelve beſlooten is, kan men het eenige dagen beſoeken met het gebruik der Inſpuitingen door de Traanſtippen: maar zo die niet helpen, moet men de Sak open maaken, en door die opening inſpuiten; waar na men op de Fiſtul zal leggen de Pleyſter van den Abt de Grace, en daar meede aanhouden tot de Geneezing, indien de bygeleegen Beenen niet bedorven zyn, want als dan moet men tot de Operatie komen, die wy daar na zullen beſchryven.

Alle die geene, die de Operatie van de Traanfiſtul gedaan hebben, zo wel de Oude, als de Nieuwe, hebben gemeent, dat deſſelvs geneezing afhong van de geheele wegneeming van het bedorve Nagelwyze Been. De

eer-

noemt, welke voorbeduiden, wat 'er op de Ziektens volgen zal.

eerste, om de Ingetrokkentheyd (*a*) van de onderste Oogscheel, waar van zy de oorzaak toeschreeven aan het verlies van de Pees der ronde Spier, voor te komen, hebben de opening van de Fistul altyd beneeden deeze Pees gemaakt. Onder de Nieuwe volgen sommige de manier der Ouden, andere geloovende, dat het snyden van de Pees der ronde Spier geen deel altoos heeft aan deeze Ingetrokkentheyd, maaken geene zwarigheyd om die af te snyden, als de wyduitgestrektheyd van de bederving hen daar toe verpligt.

Beyde het Nagelwyze Been ontbloot hebbende, maken hun werk, om het Bederf weg te neemen door een gloejend Yser, dat zy door een Pyp (*b*) twee of driemaal daar tegen aan leggen. * Zy zyn voldaan in hunne Operatie, als zy van de Zieken hooren, dat zy in den Neus de reuk van iets dat verbrand is gewaar worden, of dat 'er Bloed of wateragtig Vogt door de Neusgaten uitloopt. Vervolgens bezorgen zy de Wond met Wieken, waarlyk lang genoeg, om de gemeenschap, die zy tusschen de Neus en de Fistul gemaakt hebben, te onderhouden. Maar de weynige zorg, die zy draagen, om de langte en grootte van haar Wiek te houden, tot dat de kanten van de nieuwe Traanpyp

(*a*) Eraillement. (*b*) Canulle.

* Deeze Operatie, nevens verscheyde manieren, waar op die van de Oude gedaan is, word breeder beschreeven van Fabricius ab Aquapendente in zyn Boek, genaamt Opera Chirurgica pag. m. 435 en 436.

pyp gecicatriſeert zyn, maaken hunne Operatie dikwils onnut; om dat de Traanen, geduurig in de Traanſtippen inkomende, zonder uitgang door den Neus te vinden, daar niet lang behoeven te zyn, om een nieuwe Kwaal te veroorzaaken, bynaar zo groot als de eerſte.

Daar zyn veele ongevallen, die deeze Operatie verzellen; de eerſte is, dat men de inſnyding doende boven de Pees van de ronde Spier, de Slagader aan den grooten Hoek kan doorſnyden, voornamentlyk als men een platte Fiſtul opereert. De Zieke loopt dan gevaar, om zyn Geſigt te verlieſen, gelyk men heeft zien gebeuren, als de Heelmeeſter niet in agt neemt, dat hy den Oogbol niet moet drukken in het opleggen van het Verband, dat hy leggen moet op den grooten Hoek, om de Bloedſtorting, die de opening van de Slagader veroorſaakt, te ſtuiten.

Het tweede ongeval is de Ingetrokkentheyd van de onderſte Oogſcheel, 't welk geſchied door de wegneeming van het Vel, 't welk de twee Oogſcheelen vereenigt, 't zy het zelve veroorſaakt worde door de werking van de Stof die uit de Zweer loopt, of door de hitte van het Brandyſer, waar van men zig bedient heeft voor de Bederving van het Been.

Het derde ongeval is de Traaning, die op de Operatie altyd volgt, als men geen zorg gedragen heeft, om de gemaakte gemeenſchap tuſſchen het Oog en den Neus te onderhouden. In der daad, het is gemakkelyk te zien, dat de Traanklier geduurig haare

Vogt verſchaffende, en de Traanſtippen zig niet kunnende ontlaſten, om de Roof aan het uiteynde van haar Pyp, het noodſakelyk geſchieden moet, dat deeze Vogt over de Wangen loopt.

Als men de Operatie van de Traanfiſtul onderneemen wil, is het noodſakelyk den Zieke daar toe te bereyden. Deeze bereyding moet verſcheyden zyn, naar maate de Vogt, die de Fiſtul veroorſaakt, meer of min bedorven is. Want indien de Stof, die 'er uitgaat, weynig en wel geſteld is, en zoo 'er niet veele Zinkingen kort op malkander komen, dan zyn de Aderlating en Purgatie alleen genoegſaam voor deeze bereyding; maar zo in tegendeel de Vogt, die 'er uitgaat, door zyne ſcherpte veele Zinkingen op het Oog verwekt, zal 'er een veel werkelyker voorbereyding van noden zyn, het wegneemen namentlyk van alle toevallen, eer men tot de Operatie komt. In dit geval zal het, behalven de Aderlating en Purgatie, noodſakelyk zyn, den Zieke een naaukeurige levenswys te doen houden, daar in beſtaande, dat hy geen Wyn drinkt, en alle morgen een half pint Wey neemt, gemengt met Syroop van Violen, geduurende vyftien dagen of drie weeken. Men is ſomtyds genoodſaakt den Zieke een Huis-Bad te laten gebruiken, en de Aderlating en Purgatie verſcheyde ryſen te herhaalen, tot dat 'er aan het Oog geene roodheyd meer is; want zo men met deeze Operatie werk begon, terwyl het Bloed ſcherp en bedorven was, zou men oorzaak geven tot een ver-

ſak-

ſakking op het Oog, die het zou kunnen doen zweeren, of andere toevallen daar bybrengen, die nog moejelyker waren als de Fiſtul.

Als de Zieke dus zal voorbereyd zyn, zal men tot de Operatie komen. Zoo de Fiſtul open is, maar de opening niet groot genoeg, zal men dezelve verwyden met geprepareerde Spons, het Ciesmes (*a*), of Lancet, naar dat men het nodig zal oordeelen.

Zoo de Fiſtul verhoolen is, zal men de Inſnyding doen onder de Pees van de ronde Spier; indien de Sak, die de Stof bevat, geene opſetting maakt, die zig boven deeze Pees uitſtrekt. Als dan zal men zyne Inſnyding op deeze plaats moeten beginnen, en naar beneden voortgaan, tot omtrent drie linien beneeden deeze Pees, gevende aan deeze ſneede de gedaante van een halve Maan, welks uitbultende gedeelte tegen over den Neus, en het holle tegen over 't Oog is, en welks midden eyndelyk is tegen over de Pees van de ronde Spier, wykende zo ver af, als mogelyk is, van de vereeniging der Oogſcheelen. Zoo de Stof niet als beneden de Pees ſchynt te zyn, zal men zig vergenoegen, om de Inſnyding met het Lancet te doen, beginnende onmiddelyk boven den rand van het Ooghol, het Lancet in de Sak latende indaalen, en de Wond ſchuins van om laag naar om hoog verwydende, waar in men voort zal gaan tot een lyns afſtand van de Pees; en vervolgens zal men daar in leggen een geprepareerde Spons tot daags daar aan, om de

a Biſtouri.

de opening rond te maaken. Dan beproeft men met een Stilet, om het onderste van het veranderde Nagelwyse Been te kennen; dat kennende, zal men het Stilet vast op die plaats houden, en de Pyp van bovenen langs het Stilet inbrengen, die neer doende daalen tot desselvs uiteynde waar toe dit heenschiet.

De Pyp wel verzekert hebbende, moet men het Stilet te rug trekken, en het gloejend Yser neemen, 't welk men door de Pyp doet gaan, zo ras als mogelyk is, het zelve latende stuiten op de plaats, dien men branden wil. Zo ras als het Been doorboort is, moet men het gloejend Yser en de Pyp bynaar te gelyk te rug trekken. Indien het Bloed door de Neus loopt, dat is een bewys, dat de Operatie wel gedaan is; gelyk ook indien de Lugt door de Wond uitgaat, als de Zieke de Neus sluit, en te gelyk beweeging maakt, om die te snuiten.

Men legt dan daar een Wiek van eene genoegsaame langte, om te gaan over de opening, gemaakt aan het Vlies, 't welk het inwendige, of onderste deel van het Nagelwyse Been bedekt, en een Pleyster daar boven op, met een Compres geweekt in een verkoelend Oogwater.

Indien men genoodsaakt mogt zyn de Insnyding te doen boven de Pees van de ronde Spier, gelyk het bovenste gedeelte van het opperste Kakebeen gemeenlyk bedorven is, moet men, voor dat men het Nagelwyse Been doorboort, het gloejend Yser twee of driemaal brengen op dit aangestooke gedeel-

te

te van het opperſte Kakebeen; vervolgens zal men het gloejend Yſer op het Nagelwyſe Been brengen, ter plaatſe, hier boven aangeweeſen. Den Zieke zal men verbinden, gelyk ik gezegt heb. Den volgenden dag moet men 'er de Pleyſter afneemen, de Wond afdroogen, en 'er een nieuwe opleggen. Den derden dag zal men 'er de Wiek uithaalen, en het voorſte gedeelte van een Schryfpen neemen, aan beyde de ſyden open, om in de Wond te brengen tot aan het Been toe, 't welk men doorboort heeft. Daar is nog eene andere Wiek nodig, welks eene eynde men nat maaken zal in een bytend Vogt, en dat in de Schacht van de Pen brengen, tot dat het eynde, 't welk in het Vogt nat gemaakt is, komt in de opening van het Nagelwyſe Been, en nadert tot op het Verhemelte. Dan zal men de Schacht te rug trekken, die gedient heeft, om het Oog en de Traanſak te beſchermen tegen de werking van het bytend Vogt, en 'er de Pleyſter weder op leggen. Den volgenden dag zal men een grooter Wiek neemen, en vervolgen met die te vergrooten, tot dat men 'er een in kan brengen, wat kleynder als een groote Schryfpen.

Als men daar toe gekomen is, blyft men de Wond verbinden, en 'er Wieken opleggen, tot dat men oordeelt, niet alleen dat de Beenen zyn afgeſchilfert, maar ook dat 'er een Vlies gemaakt is over de geheele inwendige omtrek van de nieuwe Pyp. Dan haalt men 'er de Wiek uit, en men laat de Wond van buiten toeloopen. Door deeze

middelen blyft het Oog in zodanig een ſtaat, dat 'er Menſchen zyn, waar aan men bynaar niet zou kunnen merken, dat zy oit een Traanfiſtul gehad hadden.

De opening, die men maakt in het Vel en de ronde Spier, om te komen in de Traanſak, moet zo weynig langte hebben, als mogelyk is; want zo die te groot is, laat zy altyd een lelyk Lidteken over. Daarenboven eene lange Inſnyding zou noyt grooter lugt kunnen geven aan het inwendige gedeelte van de Sak, die by het Nagelwyſe Been legt, den rand van het Ooghol dat belettende. Ik zal zelvs meer zeggen, dat geene, 't welk doorgeſneeden was, om de opening langer te maaken, zou in korten tyd toeloopen, en daar zou niet overblyven als die opening, die de Wiek door zyne grootte kon open houden. Maar zo men genoodſaakt is de Inſnyding te doen boven de Pees, is het nodig, dat die langer zy, om de twee plaatſen, daar men het Brandyſer moet bybrengen.

Ten aanſien van de gemengde Fiſtuls, dat is te zeggen zodanige, waar in de Beenbederving zig uitſtrekt tot aan het onderſte gedeelte van het Ooghol, daar in moet men een gedeelte van het aangeſtooken Been door afſchilfering daar laten afvallen. Ten dien eynde zal men een Schacht van een Pen nemen van de grootte als een Wiek, en welks onderſte eynde toe is, en daar in maaken eene ſleuv, een lyn breed, 't welk net paſſen moet op het Been, dat men verteeren wil. Vervolgens zal men in de Schacht van

dee-

deeze Pen een ſtukje geprepareerde Spons leggen, nat gemaakt in een bytend Vogt, en deeze Pen in plaats van een Wiek daar in brengen. De Vogt dus de Spons doende opzwellen, zal die gaan door de ſleuv van de Pen, naar het bedorve Been toe. Zoo in de eerſte reys die uitſlag daar van niet komt, die men gehoopt had, zal men het vervatten, waar toe dan een Pyp gemaakt word, van die plaats af, daar het bederv in het Been is, tot die toe, daar men dat in het Nagelwyſe Been gemaakt heeft. Door dat middel zal men het gevaar voorkomen, 't welk het Brandyſer zou hebben kunnen toebrengen; 't welk niet zou kunnen gebruikt worden, zonder aan den Oogbol te raaken, waar op het verlies van dit Werktuig volgen zou.

Terwyl het oogmerk, dat men hebben moet in de Operatie van de Traanfiſtul, is, om de Beenbederving weg te neemen, en een nieuwe Buis te maaken, die de plaats vervult van de natuurlyke, die verſtopt is, moet men aanmerken, dat het niet genoeg is zulk een Buis door de Operatie gemaakt te hebben; men moet die zoo maaken, dat hy blyft, na dat de uitwendige Wond al toegeloopen is. Weshalven men wel agt moet geven, eer men de Wieken wegneemt, die de opening open houden, dat 'er een ſoort van Vel of Vlies gemaakt is in de geheele uitgeſtrektheyd van de nieuwe Pyp, gelyk wy reeds gezegt hebben.

Schoon ik myn beſt gedaan heb, om zo klaar, als my mogelyk was, te beſchryven de manier, om in deeze Operatie wel te ſlaa-

gen, is het ondertusschen een zaak, niet gemakkelyk om te doen, dan voor die geene, die het maaksel deezer deelen kennen; want in deeze Operatie ziet men niets; niets als het Tentyser, een goed oordeel, en een volkomen kennis van het maaksel der deelen, verstrekken hier voor leydslieden. Daar en boven de Beenen zyn in alle Onderwerpen niet van een en dezelve gedaante, nog op de eyge plaats, altyd iets meer of minder hebbende.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Fistuls der Oogscheelen.

Behalven de Traanfistul zyn 'er nog andere, die de Oogscheelen op verscheyde plaatsen aantasten. Sommige komen onder den Oogbol na een voorgaande Ettergezwel. Daarenboven als 'er een knobbelagtig Gezwel is in het onderste gedeelte van het Ooghol, aan de syde van den kleynen Hoek, zo dit Gezwel tot zweeren komt, dan bederft de Stof, die zy bevat, het Been, daar zy by legt; en na dat die Stof 'er uitgeloopen is, word de Wond een Fistul, indien men geen zorg draagt, om het bedorve Been te doen afschilferen.

De Fistuls der Oogscheelen volgen op de Ettergezwellen die gezet zyn tusschen de ronde Spier en het Vel. Deeze Ettergezwellen zyn van tweederley soort, kleyne of groote. Als zy kleyn zyn, komen zy van een

een Gortkobbeltje *a* , 't welk verzweert tusſchen het Kraak-been, en het vel, die dat bedekt, waar van de Etter zig een opening maakt, doorboorende de rand van de Oogſcheel, tusſchen de wortels der Ooghayrtjes, en beſmet die met eene vuyligheyd, die gedurig neerdruypt en daar aan vaſt gaat zitten. De opening van dit Ettergezwel kleyn zynde, zo vergadert zig de ſtof in een ſakje, dat naaulyks een Ertje zou kunnen bevatten, en ſomtyds minder, dat dan het zelve aan het uyteynde pypagtig maakt, en deeze plaats van de Oogſcheel altyd opgeblazen houd.

Om deeze ſoorten van Fiſtuls te geneezen moet men het onderſte eynd van een Tandeſtoker pennetje natmaken in een bytend vogt, en dat in de Fiſtul brengen, om op de grond te koomen. Daar door maakt men een roof, die de opening verwyd, en de hardigheyd wegneemt. Na dat er de roof afgevallen is, groeyt het vleeſch weder aan, en daar op volgt de geneeſing.

De Fiſtuls, die grooter zyn, komen in de Oogſcheelen door een Ettergezwel, 't welk gemaakt word van den grooten hoek af, tot op het midden van de Oogſcheel. De Etter gemaakt zynde, verkrygt voor zig een opening door de Traanſtippen; zo dat dezelve gedurig lopende de grootte der Oogleden vermindert; maar daar ſchiet nog een ſak over, die altyd nieuwe Etter verſchaft,

a Orgeolet.

'twelk deeze wond pypagtig maakt, en den Oogbol een onverwinnelyke ontsteeking veroorsaakt.

Dit geval gebeurde aan eene aanzienelyke Juffrouw, aan welke ik de operatie deed, in tegenwoordigheyd van de Heeren le Dran en Arnault, vermaarde Heelmeesters te Parys. Deeze Juffrouw had de Roos op haar bovenste Oogscheel, verzelt met een opzwelling desselvs en met roodheyd, aan het Traanknobbeltje, en het Bindvlies. De Roos raakte aan t' zweeren, en veranderde in een Ettergezwel, 't welk zig uitstrekte van het midden van de Oogscheel tot aan den Neus, boven de vereeniging der twee Kraakbeenen. De stof maakte zig een opening door het bovenste Traanstip, invoegen het eene gedeelte door deeze opening vloeyde, terwyl het andere tot aan de gemeene Canaal neerzakte, om vervolgens weder opteklimmen door de Pyp, die over de onderste Traanstip legt, en ging vervolgens uyt door desselfs opening. Ik deed aanstonds veel moeyte, om de loop van deeze stof te ont dekken. Maar eenige tyd daar na spuitende door het bovenste Traanstip, en de tuyt van myn spuyt rigtende naar de plaats, alwaar deeze opsetting was, bevond ik dat het water de geheele holligheyd vervulde, 'tgeen my deed kennen, dat daar een Fistul was, en my bewoog, om dezelve van boven te openen, zo naby aan het Kraakbeen, als het my mogelyk was. Ik spoot vervolgens door de opening, die ik gemaakt had, en bevond, dat het water in de bovenste Traan-

pyp

pyp inkwam, en door den Neus heen liep. Ik ſette een wiek van geprepareerde ſpons, om myne opening te houden, en zo goed als ik kon de geheele ſak te ontdekken. Daar raakte een ſtukje ſpons weg, 't welk er eenige dagen daar na weder uitkwam door het onderſte Traanſtip.

Ik bragt het Tentyſer in de geheele langte van de ſak, om die te kennen, en ſneed van myn opening af tot aan het eynde des ſaks toe, 't welk ſtrekte tot het midden van de Oogſcheel. Ik deed even zoo aan de ſyde van den Neus, zynde de ſak in zyne geheele langte open. Ik nam met fyne ſchaartjes al het vel, 't welk die bedekte, weg, beginnende van om hoog, tot boven den grooten hoek, ik maakte dus, dat deeze tweede ſnee by den Neus komende, omtrent een een afſtand van een lyn van de eerſte af bleef; vervolgens ligte ik het gedeelte van het vel, dat geſneeden was, met een tangetje op, en ſcheed met de punt van een ſchaartje naar den Neus toe, op dat de uiteynden der twee lippen zig niet ſamen zouden kunnnen vereenigen, dan als de bodem van de Fiſtul genezen was. Ik ley de volgende dag de onderaarſche ſteen * op de grond

* Het zal voor de Leerlingen miſſchien niet onnut zyn, hier met een woord aantemerken, hoe deeze Steen gemaakt word: men ſmelt Zilver in Sterkwater, zo lang, tot dat het Sterkwater het Zilver, op de manier van Vitriool, na de grond doet zakken: deeze ſtukjes Vitriool van Zilver worden geſmolten, en het geſmolte Vogt uitgego ten

grond van de Fiſtul, en deſſelvs hardigheyd wierd verteert; de wond wierd geneeſen met de groene Balſem van Feuillet, en de Pleyſter van den Abt de Grace. Weynige dagen daar na hielden alle de toevallen op, en de Fiſtul was geneeſen.

Wat de Fiſtuls belangt, die onder den Oogbol zyn, ik heb over vyftien Jaar onder handen gehad een Jonge van Verſailles, die te Parys kwam, zulk een Ettergezwel onder den Oogbol gehad hebbende, welks Etter zig lugt gemaakt had door een opening in 't midden van de onderſte Oogſcheel. Ik bevond, myn Tentyſer door deeze opening daar in brengende, dat het lang hangen van de Etter onder den Oogbol dat Been bedurven had, 't welk het onderſte gedeelte van het Ooghol maakt. De Etter liep in de holligheden van het bovenſte Kakebeen, en kwam door den Neus uit. Gelyk deeze loop wat moejelyk was, en de Etter blyven kon op de grond van deeze Holligheden, en die bederven, zo liet ik hem een van die Kieſen uittrekken, welker Wortel ſomtyds tot aan deeze hollen toekomt. Ik ſpoot vervolgens 's avonds en 's morgens door de opening van de Oogſcheel het Afkookſel van Holwortel *a*, Gentiaan en Myrrhe. De Vogt

ten in eenige gaatjes, die in Kley uitgeholt zyn, in welke gaatjes dit Vogt dan wederom ſtolt, 't welk daar uitgenomen zynde *Lapis Infernalis* of onderaardſche Steen genoemd word, zynde een der grootſte Corroſiven, die men in de Practycq der Heelkunde heeft.

a Ariſtoloche.

Vogt kwam uit de Hollen in de Mont door de opening van de Tand. Deeze Zieke wierd, door 't gebruik van deeze Middelen, ten eynde van twee Maanden geneezen.

Ik heb twee Fistuls gezien, veroorsaakt door koude Vogten. De eerste kwam aan een Kind, zynde een gevolg van een knobbelagtig gezwel, geplaatst aan het uitwendige gedeelte van het Jokbeen, 't welk het onderste deel van het Ooghol maakt, aan de syde van den kleynen Hoek. Het Gezwel verzworen zynde, en de Stof zig van zelvs lugt gemaakt hebbende door een zeer kleyne opening, die men, dog sonder vrugt, had zoeken te sluiten; hebben de Ouders eyndelyk my ontboden: bevonden hebbende dat het Been bedorven was, verwyde ik de opening, om gemakkelyker het Brandyser daar aan te kunnen brengen, waar op ik liet volgen het gebruik van Brandewyn met Campher. Eenige tyd daar na separeerde dat gedeelte van het Been, 't welk bedorven geweest was, en de Zieke genas volkomen.

De andere Fistul kwam ook als een gevolg van een knobbelagtig Gezwel, welks Stof zig van zelvs opening maakte, het Vel en de ronde Spier doorbreekende, en het Been wierd bedorven bevonden. De Zieke was onder de handen van een andere Heelmeester; zo dat ik hem niet behandelt hebbende, ik niets zeg, dan 't geen ik gezien heb.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van het Gerſtegraan, de Hagel en Steen der Oogſcheelen.

Het Gerſtegraan is een Gezwel, van verſcheyde grootte, voortkomende op verſcheyde plaatſen der Oogſcheelen. Men noemt het gemeenelyk Gortig. Als het kleyn is, komt het niet als aan de rand der Oogſcheelen, tuſſchen de Ooghayrtjes, of daar zeer naby; in tegendeel als het grooter is, ſtrekt het zig uit naar het midden van de Oogſcheel. Deeze Gezwellen zyn in haar begin gemeenelyk verzelt met een ontſteeking; en als zy niet zweeren, houd deeze Ontſteeking op, de Stof, die ze veroorſaakte, word hard, en doet ze veranderen in Wennen, die ſomtyds zagt, en ſomtyds zeer hard zyn.

Alhoewel dezelve niet ongemakkelyk zyn, gemerkt zy niet pynelyk zyn, is 'er ondertuſſchen niemand, die niet verlangt, om 'er van verloſt te weezen. Deeze Ziekte is veranderingen onderworpen, want het gebeurt ſomtyds, dat zy voor eenigen tyd verdwynt, en vervolgens eenige dagen daar na wederom komt.

Wat de Geneezing van deeze Ziekte belangt, die verſchilt naar de omſtandigheden, die 'er meede verzelt gaan. Zoo 'er Ontſteeking by is, een weynigje van een gebraade Appel, op de manier van een Pleyſter

ſter of Pap daar op gelegt, doet die haaſt verdwynen, en zelvs dikwils het Gezwel weg gaan. Zoo het hard word, moet men 'er de Pleyſter Diabotanum, of dat van den Abt de Grace opleggen. Zoo het door deeze middelen niet zagter word, moet men het met de punt van een Lancet openen. Zelden vind men 'er Etter in; want het is dikwils niets anders, als een ſoort van hard Vlees, 't welk men met een bytend Vogt moet verteeren; men legt 'er vervolgens de Pleyſter van den Abt de Grace op, en komt 'er dikwils met een Corroſiv aan, om het verder te verteeren. Men moet wel in agt neemen, om op een reys niet te veel van het Corroſiv te gebruiken, uit vrees dat men de Oogſcheel zal doorvreeten, en het gezonde, dat boven het Gezwel is, verteeren.

Zoo het Gerſtegraan aan de onderſte Oogſcheel geplaatſt is, is het gemeenelyk meer van binnen als van buiten; waarom men de Oogſcheel omkeerende, het zelve gemakkelyk ontdekt. Men kan het geneezen, door het te verteeren met de onderaardſche Steen; ten zy men het beter keurde, om het op de volgende wys weg te neemen.

De Oogſcheel omgekeert zynde, laat men dwars door het Gezwel een kromme Naalde, waar in een Zyde-draad ſteekt, doorgaan. De Naalde daar door heen zynde, neemt de Operateur met zyn eene hand de twee eynden van de Zyde-draad, om het Gezwel opteligten, terwyl hy met de andere met een Lancet afſnyd het Vlies, 't welk het Gezwel bedekt by den rand van de Oogſcheel,

ſcheel, vervolgens legt hy het Lancet neer, nemende een regte Schaar, welks eene blad hy in de Wond brengt, en het andere rigt naar de kant van den Oogbol, om het Gezwel zo naby aan zyn grond, als hy eenigſins kan, afteſnyden. De Wond, die men maakt, word gemeenelyk in agt dagen geneezen, als men daar op legt een Oogwater, gemaakt uit tien parten Water, tegen eene part Brandewyn.

Daar zyn nog andere kleyne Gezwelletjes, die aan de randen der Oogſcheelen komen, en die men Hagel noemt, om haare witheyd en hardigheyd. Haar grootte is niet altyd dezelve. Zoo zy groot zyn ſepareert men ze van de Oogſcheel met een Lancet, makende een opening in het Vel, 't welk ze bedekt, waar na men dat lichaam met een kleyn Priempje *(a)* daar uit ligt. Maar alle ſoorten ſonder onderſcheyd zullen 'er van zelvs wel uitkomen, als men, in plaats van een opening, het Vel, 't welk ze bedekt, een reys of tweemaal met de onderaardſche Steen aanraakt, om het te verteeren. Daar zyn daar en boven nog andere ſoorten van Gezwellen, die ook aan de randen der Oogſcheelen komen; men noemt ze Graveel. Zy worden veroorzaakt door een verharde Vogt, 't welk verandert word in kleyne Steentjes of Zantjes, en haar geneezing is dezelve, als die van de voorgaande Gezwellen.

VYF-

(*a*) Curette.

VYFDE HOOFDSTUK.

Van de Wratten of Prey-Wratten der Oogscheelen.

Men merkt aan, dat 'er aan de Oogscheelen drie soorten van Wratten komen. Het eerste is kleyn, smal, hangende, en haar wortel eindigt by de oppervlakte van het Vel. Het tweede is breeder, en steekt meer door als de voorige. Het derde is niet alleen veel breeder als de voorgaande, maar haare wortels komen door de geheele dikte van de huit, en hebben verscheyde Bloedvaten, die zig uitstrekken tot aan de oppervlakte van de Wrat, en eindigende als in verscheyde zaadige bundeltjes (*a*), alle van malkander onderscheyden, waar uit Bloed komt, als zy maar even aangeraakt worden. Deeze laatste soort van Wratten is zeer gevaarlyk, om dat zy dikwils in Kanker verandert. Zy veroorsaakt een jeuking, die noodsaakt, om 'er dikwils de hand aan te brengen, waar door het komt, dat zy door de force van het vryven bloot gemaakt worden, en daar door in een kankeragtige en kwaadaardige Zweer veranderen. De twee eerste soorten zyn niet gevaarlyk.

Om de twee eerste soorten der Wratten te geneezen, kunnen die middelen, welke goed

(*a*) Paquets grénelés.

goed zyn voor die op andere plaatſen des lichaams voortkomen, ook aan deeze gebruikt worden, als de Melk van een wilde Vygeboom, het Sap van Schelkruid, waar meede men haare oppervlaktens aanraakt. Men kan ze ook vryven met Porcelein (*a*) en Wrattenkruid (*b*), tot dat deeze Planten haar Sap uitgeven. Als zy door deeze middelen niet geneezen worden, zal men de volgende gebruiken. Zoo de bodem der Wratten naauw is, zal men die met een Nyptangetje een weynig boven haar grond vatten, om ze vervolgens met een Zydedraad door een dubbelde ſtrik af te binden. Deeze afbinding is oorſaak, dat deeze Gezwellen afvallen, om de verſtikking der Vaten, die haar het voedſel verſchaften. Zoo de Wratten al te diep zyn, raakt men haare oppervlakte aan met een Strootje, in bytend Vogt nat gemaakt. Dit Corroſiv zal ze, na eens of tweemaal daar aangebragt te zyn, verteeren, eene Zweering veroorſaaken, en te gelyk den afval van dit Gezwel. Men legt 'er een Diapalma Pleyſter boven op, en vervolgt dat tot de volkome geneezing.

Wat de kankeragtige Wratten belangt, die heb ik geneezen met een Vogt, welks gebruik niet alleen den afval der Wrat beſorgt, maar ook het Lidteken van de Zweer.

SES-

(*a*) Pourpier. (*b*) Verrucaire.

SESDE HOOFDSTUK.

Van de Kanker der Oogſcheelen.

De Oogſcheelen zyn niet minder aan de Kanker bloot geſtelt, als andere deelen van het Aangezigt. Deeze Ziekte is zelvs zo veel te moejelyker, om dat men altyd verboden heeft die aanteraaken, en 't komt daar van daan, dat men dezelve *noli me tangere* wil my niet aanraaken genoemt heeft. In der daad, de Operatien, die men hier doet, zyn zeer zelden van een gelukkigen uitſlag gevolgt geweeſt. Daarenboven de middelen, die men op de plaats zelvs heeft aangewend, en die de Vogt, welke deeze Ziekte veroorſaakt, hoe weynig zy ook zyn mag, prikkelen en ſcherp maaken, doen dezelve in weynig tyd zo aanmerkelyken voortgang neemen, dat men geen hulp of verzagting meer hoopen kan, zelvs niet van die middelen, die anders de allerbekwaamſte zouden zyn.

De oorzaaken van deeze Ziekte hangen minder af van de bederving van den geheelen hoop bloeds, als van een gebrek van dat deel, waar naar deeze Vogt in 't byzonder toe gaat.

Ik heb vyf ſoorten van Ziektens opgemerkt, die de Oogſcheelen aantaſten, en de Kanker veroorſaaken. De eerſte is een hard Gezwel, 't welk gemeenelyk aan de bovenſte Oogſcheel vaſt is, en aan zyn grond va-

ten heeft, vervult met bloed, dat dezelve een blaauwagtige couleur doet vertoonen. De Zieke voelt daar by vlagen pyn aan met schooten.

De tweede soort word veroorsaakt door een Wrat, welke aan den grooten Hoek van het Oog zit, onder de vereeniging der twee Oogleeden. Deeze Wrat heeft diepe Wortels en Bloedvaten, gelyk ik aangemerkt heb in het Hoofdstuk van de Wratten der Oogscheelen.

De derde soort is een soort van Aderspat, welks zwartagtig bloed de Vaten ook een blaauwagtige couleur doet vertoonen. In deeze drie gevallen word het Bloed door zyn stiistaan scherp, en byt het Vel en de Oogscheelen, waar uit dan een kankeragtige Zweer met fungeus Vleesch voortkomt, dat in gevolg van tyd van zelvs verteert word, en de Zweer neemt zodanig toe, dat hy over de andere deelen van het Aangezigt loopt, en eyndelyk worden zyne kanten hard.

De vierde soort word veroorsaakt door een afvlieting der Traanen, die geduurig op het Traanknobbeltje uitgestort worden, 't zy 'er een Fistul is of niet, en die deeze Traanknobbel door haare kwaadaardigheyd wegvreeten en doen verzweeren, waar op een kankeragtige Zweer volgt, die naderhand de onderste Oogscheel verteert, en wegknaagt, en welks kanten eyndelyk hard worden, gelyk de voorgaande.

De vyfde soort kan bykomen door een stoot, gekregen aan den rand van het Ooghol, of omtrent de Oogen, die het Vleesch

kneuſt, het geſtel haarer Vaten verandert, en daar door een ſtilſtand van het bloed veroorſaakt, 't welk ſcherp wordende maakt, dat deeze Kwaal in een kankeragtige Zweer verandert, welks kanten hard worden, 't welk ik heb zien gebeuren aan den Heere Ferrand, Lieutenant-Generaal van de Artillery, door een ſtuk van een Kogel, dat hy gekreegen had tegen het Jokbeen.

Alle de Kankers, die de Oogleden aantaſten, hebben gemeenelyk zeer jammerlyke gevolgen; want als de Zweer, waar door zy begonnen zyn, harde kanten heeft, word die zeer zelden geneezen, wyders heeft het veel zwarigheyd in, als de kankeragtige Zweer zonder hardigheyd is. Men mag hoopen, om het optedroogen *(a)* door middel van het Vogt, waar van ik geſprooken heb, handelende van de kankeragtige Wratten. Ik heb 'er veele door het gebruik van dit middel geneezen; maar als de kanten van de Zweer hardigheden hebben, is 'er geen andere hoop, dan in het verzagten van de Toevallen.

Die geene, welke het ongeluk hebben, om met deeze Ziekte beſogt te worden, niets anders wenſchende, als daar van geneezen te worden, zoeken altyd naar middelen, waar van men hun wonderen hoopen doet. De ondervinding doet alle dagen zien, dat derzelver gebruik, verre van de Ziekte te verminderen, die in tegendeel vermeerdert. Weshalven het in dit geval het aller-

(*a*) Cicatriſer.

veyligſt is, eene naaukeurige levenswys te houden, onthoudende zig van al dat geene, dat in ſtaat is het bloed te bederven en driftig te maaken; als daar zyn geſoute, gekruide, en gerookte Spyſen en Erten &c.

Men zal op het lydende deel leggen gedeſtilleerde Waters van verſche Kikvorſchen, en dulle-Byen (*a*), waar by men eenige greynen Sout van Loot en gebrand Loot gedaan heeft. Men kan ook gebrand Loot in een zeer fyne Poejer neemen, dat vermengende met het ſlymige van Lynſaad, om het op Plukſel te ſtryken, en op de Wond te leggen; 't welk de ſcherpheyd en de kwaadaardigheyd van de Vogt verbetert. En als men merkt, dat het gebruik van eenig middel, hoe goed het ook zyn mag, ophoud den Zieke te helpen, moet men eenig ander in de plaats neemen, als daar is *Eau d'Arquebuſade*, gedeſtilleert met Water van dulle-Byen, in plaats van Wyn. Men zal de Wond 's avonds en 's morgens met dit laauwe Vogt waſſchen, en 'er Wieken, in dit Vogt nat gemaakt, opleggen. Zoo die opdroogen, zal men ze van tyd tot tyd met dit zelve Vogt nat maaken, waar in men mengen kan Poejers van Gezegelde Aarde, van het geen van Loot bereyd word, en alle zulke dingen, die ſtrekken, om de ſcherpe en bytende Vogt, die de oorſaak van de Kanker is, te verbeteren.

Men vind by de Schryvers een oneyndig getal middelen voor deeze Ziekte; maar men moet

(*a*) Solanum.

moet wel in agt neemen, zig niet te bedienen van zodanige, die, hoe weynig het ook zyn mogt, door haare ſcherpheyd en vlugheyd ſchadelyk zyn. Men moet den Zieke van tyd tot tyd Aderlaten en purgeeren, naar dat men het nodig zal oordeelen.

SEVENDE HOOFDSTUK.

Van de Schurft en loopend zeer der Oogen.

De Oogleeden zyn ook aan Schurft onderworpen, die van den anderen verſchilt door de meer of minder uitgeſtrektheyd der jeukerige Zweeren, die rontom haare randen voortkomen, en door de meer of minder kwaadaardigheyd van het Vogt, die haar veroorſaakt.

Men kent deeze Ziekte door een zwaarte op het Oog, en een opzwelling der Oogleden, verzelt met ongemakkelyke prikkeling en jeukte, Hette en Roodheyd aan de Hoeken der Oogen, en zelvs aan het Bindvlies. Daar loopt uit de Zweeren eene lymige Vogt, vermengt met ſcherpe Traanen, en naar dat die meer of minder dik is, kleeft ze de Oogſcheelen by nagt meer of minder aan malkander. Somtyds beſlaat zy maar een gedeelte van de Oogſcheel, en op een ander tyd beſet ze die geheel en al.

Als deeze Ziekte lang geduurt heeft, inzonderheyd in oude Luyden, word de onder-

ſte Oogſcheel merkelyk grooter, en omgekeert, 't geen het Kraakbeen zig als een vleeſige Vrong (*a*) doet vertoonen.

Het loopend Zeer, 't welk de Oogſcheelen aantaſt, heeft veel overeenkomſt met deeze Schurft, uitgezondert de Vrong. Haare Tekenen zyn bynaar dezelve; en als men de Oogleden omkeert, ziet men, dat ze van binnen rood zyn, en dat 'er zig eenige oneffenheden voordoen, als die kleyne Zaadjes, die in de Vygen gevonden worden.

De oorſaaken van deeze Ziektens komen van het bloed, 't welk met ſiltig en bytend Vogt overladen is, 't welk zig op de Oogleden neerlegt, die men dan, naar de kwaadaardigheyd van dit Vogt, meer of minder ongeſtelt bevind.

Wat de naaſte oorſaak belangt, die is gemeenelyk een Verzweering van die klieragtige Vaten, die de dragt aan de rand der Oogleden brengen, welke eyndelyk verzwooren zynde, geduurig een dikke Vogt uitſyperen, die haare Verzweering geduurig voedſel geeft, en meer en meer vergroot.

Schoon deeze Ziekte bezwaarlyk is te boven te komen, zal men nogtans eene ſpoedige geneezing vinden in die Middelen, die de beweeging van het Bloed ſtillen en matigen, (gelyk ik aanmerken zal in het Hoofdſtuk van de Oogontſteeking) mits men by het gebruik van deeze de navolgende middelen voege.

Om de Verzweering der Oogſcheelen te ge-

(*a*) Bourlet.

geneezen, als het de Schurft is, die haar veroorſaakt, bedien ik my van de onderaardſche Steen, daar op gelegt, als ik zeggen zal, ſpreekende over de Verzweeringen aan den rand der Oogſcheelen, die na de Kinderpokjes overgebleeven zyn. Door dit middel komt men in zeer weynige dagen tot zyn oogmerk; niet te min kan men voor het gebruik van de onderaardſche Steen zig bedienen van een Water, gemaakt uit twee Drachmen leever van Spiesglas, een half Once geprepareerde Ooge-niet, een half Drachme Campher, twintig Greyn Kruid-Nagelen, die men geſamentlyk agt dagen lang laat trekken met Water van Oogentrooſt, Venkel, Schelkruid, en Wynruit, van elks vier Oncen. Men legt dit Water driemaal daags op het Oog, te gelyk gebruikende een Zalf, gemaakt van een Once geſmolte en gezuiverde Boter, die men eenige ryſen afſpoelt in Rooſen en Weegbree Water, waar onder men een Dragme geprepareerde Ooge-niet mengt Men legt het alle avonden, als men naar Bed gaat, tuſſchen de Oogleden, zo dat 'er een gedeelte over het Oog heen gaat.

Wat het loopende Zeer der Oogleden belangt, het zelve vereyſcht zulke ſterke middelen niet, om dat de Verzweeringen, die tuſſchen de Oogleden komen, zig naaulyks vertoonen. Ik bedien my van een eenvouwig middel, 't welk redelyk wel gelukt, en 't geen ik maak van Sout van Loot, en Sout Armoniac, van elks vier Greyn, geſmolten in Rooſen en Weegbree Water, van elks

vier Oncen. Men waſt de Oogen en Oogleden vier of vyfmaal daags daar mee. Dit middel aangewend, nevens het gebruik der inwendige, bekwaam om de geſteltheyd van het Bloed te veranderen, en de ſcherpe Vogt, waar meede het overladen is, te verdryven, bevordert in 't kort de geneezing van deeze Ziekte.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van de kwaade geſchiktheyd der Ooghairen, Trichiaſis genoemt.

Schoon de kwaade geſchiktheyd der Ooghairen eene zeer ligte Ziekte ſchynt te zyn, zien wy evenwel Menſchen, wien deeze ongeſteltheyd niet alleen zeer hardnekkige Zinkingen veroorſaakt, maar wien zy zelvs het Geſigt doet verliezen. In der daad, men kan makkelyk denken, dat de Ooghayren, wendende haare punten naar het Hoorn en Bindvlies, als zoo veele kleyne Spelden zyn, welke die plaatſen, alwaar haare eindens geduurig aanraaken, ſteekende, Verzweeringen zullen veroorzaaken, welker Lidtekenen, dikwils zeer dik zynde, het verlies van het Geſigt te weeg brengen; en zoo die Zweeren daar blyven, kunnen de Zieken het ligt niet verdraagen, of eenig voorwerp onderſcheyden.

De Schryvers, die van de Trichiaſis geſproo-

ſprooken hebben, hebben drie ſoorten geſtelt, die men, naar myne gedagten, tot twee zoude kunnen brengen. De eerſte word veroorſaakt door een kwade geſchiktheyd der Ooghayren, die zig naar binnen keeren, zonder dat het Kraakbeen der Oogleden zyne natuurlyke plaats verandert. De tweede in tegendeel word veroorzaakt door het Kraakbeen van de onderſte Oogſcheel, 't welk naar binnen gedraayt wordende, de Ooghayren naar die kant met zig ſleept, zo dat haar uiteynde tegen den Oogbol aankomt. Als het Kraakbeen zig naar binnen keert, is 'er van buiten eene opzwelling aan de Oogſcheel, die zig vertoont als een ſoort van een Lugtgezwel.

De oorſaak van de eerſte ſoort der Trichiaſis is een gevolg van de Kinderpokjes, de Schurft, en loopend Zeer der Oogen, die de kleyne openingetjes van het Vel, alwaar de Ooghayren doorkomen, verzwooren hebbende, derſelver uitvalling veroorſaaken. Deeze Zweeren opdroogende maaken die plaats van het Vel, waar door de hayren haare uitgang gehad hebben, vaſter; waar door het gebeurt, dat die, welke weer moeſten aangroejen, het geſtel van deeze plaats geſlootener vindende, eene andere loop neemen; en in plaats van zig naar buiten te keeren, wenden zy zig naar de kant van het Oog, alwaar zy minder tegenſtand vinden.

De tweede ſoort der Trichiaſis heeft tot oorſaak eene wateragtigheyd, die doorſypert tuſſchen de ronde Spier, en het Vel,

't welk

't welk hem bedekt. Daar op volgt een blaasagtig Gezwel op de Oogscheel, 't welk zyn Kraakbeen naar binnen doet draajen; en dat wederom met zig sleepende de Ooghayren, die daar aan vast zyn, veroorsaakt die soort van Trichiasis, waar van wy spreeken, en die gemeener is aan bejaarde Menschen, als eenige andere.

De voorbeduiding is vry droevig, te meer om dat deeze Ziekte dikwils eene hebbelyke (*a*) Verzweering op de Oogen houd, die een geduurige Traaning veroorsaakt, met moeyte om het ligt te verdraagen; en somtyds spruit 'er uit een geheel verlies van het Gesigt.

Wat de geneesing van de eerste soort der Trichiasis belangt, dezelve bestaat in het uittrekken van die hayrtjes, die zig naar de kant van het Oog wenden, en in te beletten, dat 'er geen nieuwe aangroejen; 't welk men verkrygt, met een Litteken te maaken aan haare Wortels door de onderaardsche Steen, waar mede men die effen aanraakt.

De tweede soort der Trichiasis geneest zelden door op de plaats gelegde middelen. Men mengt een Drachme Geest van Sout met een vierde pint Brandewyn [Paryssche Maat] om 'er de Oogleeden vyf of sesmaal daags mee te vryven. En als de Ziekte aan de onderste Oogscheel is, maakt men een klein Verband, om tegen deeze Oogscheel aanteleggen, 't welk den Zieke verligt, terwyl hy dat draagt. Dit Verband tegen het Vel

(*a*) Habituelle.

Vel aangelegt, noodſaakt het Kraakbeen zyn natuurlyke plaats te herneemen, en door dit middel herſtelt het zig ſomtyds geheel en al.

Maar het allerveyligſte middel is de Operatie te doen op de volgende wys. Men vat het vel, de geheele langte van de Oogſcheel, met twee Tangetjes, waar van het een geplaatſt moet zyn op drie linien afſtand van den grooten Hoek, en het ander op drie linien afſtand van den kleynen Hoek. Men ſnyd met een Schaar zo veel van het opgeligte Vel, als men nodig zal oordeelen, volgende de leiding van de plojen der Oogleden. Men heeft drie Naalden, in elk van welke een gewaſchte draad ſteekt, om het Vel alleen op drie plaatſen door te ſteeken, waar van een is in het midden, en de andere aan beyde de eynden; men moet die vaſtmaaken door een knoop en ſtrik, van de middelſte ſteek beginnende.

Men moet opmerken, dat men, om deeze Operatie veyliger te doen, de eerſte ſteek regt in 't midden van elke Lip van de Wond doen moet. Die aan de ſyden moeten ſchuyns gedaan worden, en op zodanig een wys, dat de ſteek van de Lip van onderen nader komt aan de middelſte, als die van de boven lip, namelyk omtrent eene linie. Men moet dezelve zaak in agt neemen ten aanzien van de ſteek van de andere ſyde. Deeze ſteeken zo geſteld zynde, als men dan de twee uiteynden van het Kraakbeen ſchuyns trekt, zo keeren ze het naar buiten. Na dat men elke ſteek geknoopt heeft,

moet

moet men de draaden by de Knoopen afſnyden, en op de Wond een Drukwiek (*a*) leggen, nat gemaakt in Water, met een weynig Brandewyn gemengt. Men moet de Drukwiek vier of vyf dagen lang nat houden, na welke tyd de Trichiaſis gemeenelyk geneezen is. Men moet zorg dragen, om op den vierden dag de draden uit de Wond te trekken, onderſtelt zynde, dat dezelve in dien tyd geheelt is.

NEGENDE HOOFDSTUK.

*Van de verſlapping * van de bovenſte Oogſcheel.*

De bovenſte Oogſcheel verſlapt op tweederley wyſen; in de eerſte blyft dezelve altyd neergedrukt, zonder zig te kunnen opheffen; in de andere blyft zy altyd opgeheven, zonder te kunnen neergedrukt worden. Dit komt niet anders, als van een byſondere ontbinding van haare Spieren. In het eerſte geval is de Opheffer aangetaſt; in het tweede de ronde Spier of Neerdrukker. Deeze verſlapping is volkomen of onvolkomen. Zy is volkoomen, als de Oogſcheel zon-

(*a*) Compreſſe.

* Paralyſie, dit woord betekent eygentlyk ontbinding, lamheyd, maar ik heb het verſlapping vertaalt, om dat de Ziekte, die in dit Hoofdſtuk beſchreven word, onder dien naam by andere Schryvers zo voorkomt.

zonder eenige beweeging is; zy is onvolkomen, als die nog eenige beweeging heeft, en deeze laatste heeft verscheyde trappen, die niet van elkander, als in 't meer of minder verschillen. Als het Ooglid altyd open, en zonder eenige beweeging blyft, is het, 't geen de Ouden een Haasen-Oog genoemt hebben.

Uit het geen ik zegge ziet men wel, dat het altyd dezelve oorsaak is, die deeze twee Ziektens voortbrengt. Het onderscheyd bestaat nergens anders in, als dat in die soort, waar in het Oog altyd gesloten is, de opheffende Spier verslapt is; terwyl in de andere, waar in het Oog altyd open blyft, de ronde Spier geraakt is. Het gebeurt dikwils in een algemeene verslapping, dat het gevoel en de beweeging weg zyn; maar in die soort van verslapping, waar van ik spreek, is 'er geen gebrek als in de beweeging, sonder dat het gevoel daar in deel heeft, ten minsten zeer zelden,

Gelyk alle Verslappingen gemeenelyk gevolgen zyn van eenige Beroerte, zoo kan men insgelyks zeggen, dat deeze ook een soort van ligte, en als ongevoelige Beroerte is, welkers Stof, die dezelve veroorsaakt, vallende op de Zenuwen, die naar de beweegende Vesels der Oogscheelen verspreyd worden, deselve verstopt of toedrukt.

De Purgeerende en andere Middelen, waar van men zig in de Verslappingen bedient, komen ook hier te pas. De warme Minerale Wateren, waar van men dagelyks gelukkige gevolgen ziet, brengen ook het

zel-

zelve uitwerkſel voort in deeze Verſlapping. Ik heb veel Menſchen, die met deeze Ziekte beſogt waren, behandelt, en heb ze geneezen, gebruikende Purgeer en Zweetmiddelen, en boven al Soppen van Slangen.

Men kan zig ook bedienen van een Rooking, die men aan het Oog, en daar omtrent laat komen, gemaakt met Rosmaryn, Thym, Salie en Wyn, die men ſamen laat kooken in een Koffykan. Men overdekt dezelve vervolgens met een omgekeerde Tregter, die 'er net op ſluit. Men houd het zieke Oog tegen het eynde van de rook, die uit de mond van de Tregter, als uit een kleyn Schoorſteentje, uitgaat, 't welk men 's avonds en 's morgens, elke reys een kwartier, doet. Dit brengt dezelve uitwerking voort als een ſtooving op verſlapte deelen. Men moet in agt neemen, om het Oog op een zekeren afſtand te plaatſen, waar op het die warmte verdragen kan. Te gelyk moet men zig van een ander middel bedienen, 't welk is een kleyn Tin Schaaltje te nemen, 't welk de Oogleden bedekt, en op zyn bodem een pyp heeft, op de manier van een Mouw, vier vingers breed lang. In deeze pyp of mouw druipt men een geeſtige Vogt, gemaakt uit Brandewyn, eenige reyſen gediſtilleert met Kruidnagelen, Lavendul, Orego en Thym. Daar op ſet men het Schaaltje over het Oog, en maakt het pypje met de hand warm. De geeſtige Vogt dan uitgeſet door de warmte van de hand vervoegt zig naar 't verſlapte deel, en herbrengt de diergelyke geeſten in de bewegende Vefels.

ſels. Men moet dit driemaal daags beſorgen. Veele zyn door dit middel geneezen; voor al, als hunne Kwaal niet al te zeer veroudert was.

Daar komt wyders aan de Oogleden zekere beweeging, of ſchielyke en onwillige opſpringing, die ik aanmerk als een ſtuyptrekkende beweeging der Oogleden. Dit toeval is van geen gevolg, als het niet dikwils komt. Het word geneezen, als men het, met het hol van de hand, met Eau de la Reine vryft, en die driemaal daags geduurende eenige ogenblikken op het deel legt.

Deeze ſtuiptrekkende beweeging verandert ſomtyds in een Stuip van het geheele Ooglid. Als dan blyft het geſlooten zo lang, als men een *Miſerere* kan leezen, na welke tyd het weer word opgeligt, 't geen het zelve dikwils op een dag overkomt. Deeze Stuip taſt de ronde Spier aan, geduurende welke de beweegende Veſels van deeze Spier ſtrak en geſpannen worden. Men kan dit vergelyken by een ſoort van Stuiptrekking, Kramp genoemt, die ſomtyds by nagt aan het Been komt, als men wakker wordende het wat veel uitrekt, zo dat het blyft, zo lang men een *Miſerere* leezen kan, zonder dat men het Been kan te rug trekken. Weshalven men de oorſaak van deeze ſtuiptrekking niet zoeken moet, als in een onregelmatige beweeging der dierlyke geeſten, die met al te veel ſnelheyd in de Veſels van de ronde Spier loopende, de werking van de Opheffende Spier eenigen tyd beletten.

Twee dingen zyn 'er dienſtig om deeze

 ſtuip-

ſtuiptrekking in een ogenblik te doen ophouden. Het eerſte is met de hand rontom het Ooghol en de Oogſcheelen te vryven. Het tweede is, als het toeval 'er is, te niezen.

Schoon deeze twee middelen in een ogenblik helpen, beletten zy egter het wederom komen van de Trekkingen niet; weshalven men zig bedienen moet zo van in als uitwendige middelen, bekwaam om die te doen ophouden, als daar zyn Aderlatingen, Purgeermiddelen, en die tegen de vallende Ziekte zyn, gelyk de Wortel en het Zaad van de Pioeuny, de Afkookſels van zweetverwekkend Hout en Wortels, Eykenvaren, Cinnaber van Spiesglas, vlugtige Souten &c. Onder alle deeze middelen, heb ik 'er geen beter gevonden, als de geſublimeerde Bloemen van het mengſel van Armoniac Sout, met het *caput mortuum* van Vitriool Olie. Deeze Bloemen moet men ſmelten in water, om al het Sout daar uit te haalen, en die vervolgens doen droogen. Men neemt 'er 's avonds en 's morgens drie greyn van in een weynigje Confect. Hyacynth. Gemeenelyk doet dit middel de toevallen der ſtuiptrekkingen binnen agt dagen ophouden. Belangende de uitwendige middelen, men moet de Oogleden onder en boven vryven met een Smeerſel gemaakt uit Oly van Wurmen, gemengt met eenige droppels Salvolat., of Eau de Carme. Gedeſtilleerd Water van Vleerbloemen alleen gebruikt doet zeer veel in de ſtuiptrekking van de Oogſcheel, zo wel als in deſſelvs Verſlapping.

Als

Als de Oogſcheel geſlooten is zonder zig te kunnen opligten, is 'er eene Operatie, door welke men een gedeelte van het vel van deeze Oogſcheel wegneemt De Wond geneeſen, en het Vel zoo ſlap niet meer zynde, komt de beweeging weer in de opheffende Spier van de Oogſcheel De Ziekte geneezen zynde, openen en ſluiten deeze Menſchen hunne Oogleden naar hun believen.

TIENDE HOOFDSTUK.

Van de Ingetrokkentheyd der Oogleden.

Alle, die tot hier toe over deeze Ziekte geſchreven hebben, hebben de omkeering der Oogleden voor haare Ingetrokkentheyd gehouden, gelyk ook de Verſlapping van de ronde Spier, zonder welke het Oog zig niet ſluiten kan. En de Oude, zo wel als de Nieuwe, hebben ons van die Ziekte geſprooken, onder den naam van een Hazen-oog, het zelve verward hebbende met dat, waar van ik te vooren geſprooken heb. Ik verſtaa door deeze Ingetrokkentheyd eene wangeſtalte, die aan de Oogleden komt, door een Wond van het Vel of de Kraakbeenen, die dezelve boorden, 't welk vry dikwils volgt, als die Kraakbeenen gebrand of geſneden zyn, of ook na de operatie van de Traanfiſtul. In die, welke op het branden volgt, heeft het Ooglid de gedaante als van

een Tuit van een Lampetkan. In die, welke veroorſaakt is door het ſnyden van de Kraakbeenen, en het Vel, dat haar bedekt, vertoont het Oog op die plaats als een ſoort van een Haſe-mond. Die Ingetrokkentheyd eyndelyk, welke ſomtyds volgt op de operatie van de Traanfiſtul, beſtaat in de ſcheyding der Kraakbeenen aan de kant van den Neus, 't welk gelegentheyd geeft aan het uiteynde van het onderſte Kraakbeen, om in de geopereerde plaats in te gaan. Deeze Ziekte doet zig van zelvs genoeg kennen uit het geen daar van gezegt word, ſonder dat het nodig is daar de tekenen van te beſchryven; het is genoeg te onderſoeken, welke de Ingetrokkenheden zyn, die geneezen kunnen worden.

Die, welke door Branding veroorſaakt is, is niet geneeslyk, zo zy het Kraakbeen, dat de Oogſcheelen boort, te veel beſchadigt heeft; want de Wond al te groot zynde belet daar door, om te kunnen geneezen worden.

Zo in tegendeel de Ingetrokkentheyd van weynig belang is, en dat het Kraakbeen niet gebrand is, als aan de binnen kant van de onderſte Oogſcheel, het buitenſte deel gezond blyvende, dan kan het geneeſen worden. Ten dien eynde moet men de Oogſcheel naar buiten keeren, en op deſſelvs binnenſte oppervlakte effentjes de onderaardſche Steen leggen, welks uitwerking men aanſtonds wegneemen moet, door 'er weer laauw Water op te leggen. Daar zal dan een Zweering op volgen, welke de plooy

van

van het Kraakbeen zal wegneemen, en het nader aan den Oogbol brengen, de Oogſcheel dus in zyn voorige ſtaat herſtellende.

De Ingetrokkentheyd veroorſaakt door een Wond, die het Kraakbeen en het Vel doorſnyd, kan geneeſen worden, als men het aanſtonds toenaayd, en de twee uiteynden van het Kraakbeen, dat van een geſcheyden was, wel vereenigt.

Gelyk in de Wond, die de Ingetrokkentheyd veroorſaakt, het Vel en inwendige Vlies der Oogſcheelen, zo wel als het Kraakbeen dat haar boord, gelykelyk geſcheyden zyn; zo moet men, om dat niet door te ſteeken, op de volgende wys te werk gaan. Men moet met een kromme en eenigſins ſnydende Naalde, waar door een Waſſche draad gehaalt is, de twee lippen van de Wond van het inwendige Vlies by de boord van de Oogſcheel, aanſtonds doorſteeken, en dan de Naalde te rug trekken, ſonder daarom de draad 'er uit te haalen, welks twee eynden men moet laten hangen, vervolgens moet men met een Zilvere Naalde, die een ſtaale punt heeft, de lippen van de Wond van het vel doorſteeken, ook digt aan de rand van de Oogſcheel, en deeze Naalde in de Wond latende, moet men rontom dezelve verſcheyde draajen doen, op de manier van een 8 in 't Cyffer, met de draaden, die men heeft laten hangen. Eer men de draaden omdraayt, moet men in agt nemen, dat elk eynde, 't welk opgeligt word, eerſt moet doorgaan onder het uiteynde van de Naalde, die aan zyne zyde is, want an-

ders zou het zekerlyk door de Wond moeten heen gaan, 't geen de vereeniging, die men bevorderen wil, beletten zou. Vervolgens moet men 'er een verkoelend Oogwater boven op leggen, tot dat de Wond geheelt is, en dan de draaden en de Naalden wegneemen.

Als men een ſlag heeft gekregen, die het Kraakbeen der Oogleden van een ſcheyd, en het niet aanſtonds verbonden is door Menſchen, die de kanten weeten ſamen te voegen, gelyk het behoort, zo blyft 'er na het Lidteken een ſpleet, op de manier van een Haſemond Dit toeval komt meeſt aan de bovenſte Oogſcheel. Daar zyn Schryvers, die meenen, dat men met de lippen van de Wond te verkoelen, en 'er met een Zilvere Naalde het zelve aan te doen, als aan een Haſemond, de Oogſcheel in zyn voorige ſtaat herſtellen kan. Maar het Kraakbeen door de nieuwe Inſnyding in zyne langte vermindert zynde, kan men het niet lang genoeg maaken, om weder te vereenigen, en den Oogbol te bedekken; 't geen de Operatie onnut maakt, gelyk ik door myne eige ondervinding gezien heb, hebbende dat eens aan de bovenſte Oogſcheel van iemand gedaan, die eenige Jaaren te vooren daar aan gewond was.

Ten aanzien van de Ingetrokkentheyd, die na de operatie van de Traanfiſtul komt, dezelve is volſtrekt ongeneeslyk, om dat het Lidteken, dat op de geneezing volgt, al te diep zynde, het onderſte naar zig trekt, en de vereeniging met het bovenſte belet.

ELF-

ELFDE HOOFDSTUK.

Van de Ontsteeking en Roos der Oogscheelen.

De Zwellingen, die aan de Oogen komen, zyn Roosen en andere Ontsteekingen, die dikwils Ettergezwellen worden. 'T is onnodig 'er de tekenen van te beschryven, die van zig zelve klaar genoeg zyn, als Zwelling, Roodheyd en Pyn. De Geneesmiddelen zyn in 't algemeen die, welke in de Ontsteekingen van andere deelen te pas komen, als de Aderlating en het gebruik der middelen op de plaats zelvs.

Als de Ontsteeking nog niet als in zyn begin is, en dat men niet te doen heeft, als desselvs voortgang te beletten, dan bedient men zig van een Oogwater, gemaakt uit Weegbree en Roosen-water, en wit van een Ey, met malkander gemengt, of ook van een soort van een Pap, gemaakt van een gebraaden Appel, gemengt met wit van een Ey. Maar zo ras als men merkt, dat het Gezwel tot zweeren komt, legt men boven op het deel Drukwieken, nat gemaakt in het Afkooksel van Kaasjesblaan, Melotenbloemen, Provincie-Roosen en Ysop, 't welk een middel maakt, bekwaam om los te maken, of te doen zweeren.

Als de Ontsteeking Roosig is, bedien ik my van gedestilleerd Water van Vleerbloemen, gemengt met een vyfde part Bran-

dewyn, met welke Vogt, laauw zynde, de Oogleden van tyd tot tyd gebet worden.

Zoo de ontſteeking, in plaats van los te worden, in een Ettergezwel verandert, moet men het zelve openen, zo ras als mogelyk is, uit vrees, dat het blyven van de Stof nadeel aan de Oogſcheel zou toebrengen. Men maakt de opening met een Lancet, dat men aan de eene kant van het Gezwel daar by brengt, en brengt het al ſnydende verder, tot dat al het Vel, 't welk de Etter bedekte, open is, volgende daar in dezelve lyn, die de plooy van de Oogſcheel maakt, als die zig opent. De Etter leeg gemaakt zynde, legt men 'er nog Wiek nog Plukſel op, maar enkel Compreſſen, nat gemaakt in ſes parten Water, en eene part Brandewyn. Deeſe Wond word in korten tyd geneeſen.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Van de Waterſugt der Oogleeden.

Als 'er een Vogt uitgeſtort is tuſſchen het Vel en de Spieren der Oogleden, zo maakt die daar een ſoort van een Waterſugt. Ik heb dit geval zien komen aan de bovenſte Oogſcheel in den Heer Ferrand, Lieutenant Generaal van de Artillery, die aan een ongeneeslyke Kanker geſtorven is, welke voornamentlyk de onderſte Oogſcheel, den Oogbol, en de Wang had aangetaſt.

Ver-

Vervallen zynde in een Waterſugt van de Buik, kwam hem nog over eene Zwelling aan de bovenſte Oogſcheel, die neerhong als een Sakje met water. Het onderſogt hebbende, bevond ik, dat het een byſondere Waterſugt van deeze Oogſcheel was, die dezelve door zyne zwaarte een ongemakkelyke ſlingering veroorſaakte. Ik maakte 'er een opening aan met het Lancet, in agt nemende het Vel langs de ploojen door te ſnyden: daar kwam ruim een Lepel vol geelagtige Vogt uit. Eenige dagen daar na doorboorde de Heer Petit, Heelmeeſter te Parys, hem den Buik, om 'er het Water uit te trekken, daar kwam een Vogt uit, t'eenemaal gelyk aan die, welke de Oogſcheel had uitgelevert in myn Operatie.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Van de Papgeſwellen.

Het Papgezwel in 't algemeen is een beſlooten Gezwel, 't welk komt aan een van beide de Oogleden. Daar zyn drie ſoorten van bekent, die elk haare naam hebben van de Stof, die in 't Vlies beſlooten is.

Dat, welks Vlies vervult is met een Stof, gelyk aan Pap, word eygentlyk een Papgezwel genoemt. Dat, welk eene Stof bevat, gelyk aan Honing, krygt den naam van een Honing gezwel. Dat eyndelyk, 't welk een vaſter Stof beſluit, die de dikte en couleur

van ſmeer heeft, word een Smeer-gezwel genoemt. Dog, terwyl 'er geen verſchil is tuſſchen deeze drie ſoorten, als door de ſtof, die 'er in beſlooten word, bevat ik ze alle drie onder den naam van een Papgezwel.

De oorzaak van deeze Gezwellen komt van een verwyding van eenige Vet-voerende Canaaltjes of Vaatjes, waar door een ruimte gemaakt word, waar toe de Vaten geduurig de ſtof, die zig daar bevind, brengen, welks meer of minder dikte en ſtilſtand het onderſcheyd maakt. Dit Gezwel groeyt dikwils aan tot de grootte van een Neut.

Deeze Gezwellen worden genoeg gekent op het gezigt en gevoel; maar men kan de natuur van de ſtof, die daar in beſlooten is, niet kennen, als door ze te openen.

Deeze Gezwellen zyn nog gevaarlyk nog pynelyk, om dat de ſtof, die zy bevatten, niet zeer ſcherp zynde, geen Ontſteeking veroorſaakt. Het ongemak, dat men daar van voelt, is eene ſpanning en zwaarte aan de Oogleden, met eenige mismaaktheyd.

Niets als de Operatie kan deeze ſoort van Gezwellen geneeſen, de losmaakende middelen niets uitvoerende. Weshalven men den Zieke door een noodſakelyke Aderlating en Purgatie voorbereyd, en hem in een bekwaame geſtalte gezet hebbende, moet men het Vel, dat het Gezwel bedekt, tuſſchen twee vingeren neemen, om een gedeelte van de halve grootte van het Gezwel in de breette door te ſnyden, volgende het beloop der rimpels van het Vel. Vervolgens zal men in het Gezwel met een priempje

ſtee-

ſteeken, om het op te ligten, naar maate men het met een Ciesmesje van het overige van het Vel en de Spier van de Oogſcheel losmaakt. Als men het Gezwel rontom los gemaakt heeft, moet men het van onderen, zo naby aan zyn wortel, als het mogelyk is, met een Schaar afſnyden. Vervolgens moet men op de Wond een Ettermaakend middel *, en daar boven op de Pleyſter Diapalma leggen. Zoo de geheele wortel van het Vlies door de Zweering niet weggaat, moet men het met de onderaardſche Steen aanraaken. Op die wys zal men het Gezwel, de Wond verbindende, behandelen, tot dat het geheel en al gecicatriſeert is.

Alle de Gezwellen, die ik geopent heb, hadden geen andere ſtof in, als die gelyk aan ſmeer is; zy zyn volkomen geneeſen door de middelen, die ik heb voorgeſtelt.

Men moet in agt nemen, om aan de Oogſcheelen noyt eene kruyswyſe ſneede te doen, om deeze ſoort van Gezwellen weg te neemen, op dat men de mismaaktheyd voorkome.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Van de Vetgeſwellen.

De Gezwellen, die de Oude Vetgezwellen genoemt hebben, zyn vry zeldſaam, ik heb

* Digeſtiv.

heb niet meer als drie Menſchen gezien, die met deeze Ziekte aangetaſt waaren aan de bovenſte Oogſcheel by de kleyne Hoek.

De Schryvers hebben over deeze Ziekte verſcheydentlyk geſchreeven. Daar zyn 'er die meenen, dat het Water is, 't welk dezelve maakt, en hebben het *Hydatis* Watervlies genoemt, een naam, die te kennen geeft een doorſchynend Sakje met water; maar alzoo ik door ondervinding weet, dat het Vet is, ſcheen my de naam van een Vetgezwel beter te pas te komen.

Dit Gezwel legt aan het bovenſte gedeelte van het Ooghol, aan de kant van de Traanklier, tuſſchen deeze Klier, en de kleyne Hoek: zy word gekent door eene opzwelling aan de bovenſte Oogſcheel, welks Vet, daar in beſlooten zynde, de Huit uitſet en rekt; zo dat het dezelve een plooy doet maken, die zo laag ſakt, als de rand van de bovenſte Oogſcheel. Als men de Oogſcheel opligt, en het Gezwel drukt, ſakt het weg en verdwynt Als men de Oogſcheel van onderen beſchouwt, vertoont het zig aan den kleynen hoek van het Oog; en zo men ophoud met drukken, neemt het zyn voorige plaats weder.

Men kan dit Gezwel niet als door de Operatie geneezen. Weshalven men den Zieke voorbereyd, en in een bekwaame geſtalte geplaatſt hebbende, het Vel, dat het Gezwel bedekt, moet doorſnyden, volgende altyd het beloop van deſſelvs ploojen; maar men moet in agt neemen, dat het Vel van de bovenſte Oogſcheel al te veel uitgerekt

zyn-

zynde, men 'er een gedeelte van, geſchikt naar de grootte van het Gezwel, moet wegneemen. Vervolgens zal men in het Gezwel met een Priem ſteeken, om het op te ligten, naar maate men het met de punt van een Ciesmesje van de naby leggende deelen zal losmaaken; gekomen zynde tot aan zyn wortel, moet men het met een Schaartje regt afſnyden op de plaats, daar het vaſt zit. Zoo 'er na de Operatie een klein gedeelte van het Blaasje op de grond overbleef, kan men dat verteeren met eenig bytend Vogt of de onderaardſche Steen Vervolgens zal men de Wond verbinden, gemeenelyk op dezelve wys, als in een Pap-gezwel; en de geneezing zal niet langduurig zyn. Ik heb deeze Operatie met zeer goede uitſlag gedaan.

VYFTIENDE HOOFDSTUK.

Van de omkeering van de onderſte Oogſcheel.

De onderſte Oogſcheel zwelt ſomtyds op, en word als vleesagtig aan de kant van het Oog, waar door het komt, dat de Oogbol niet voor het Gezwel wykende, de Oogſcheel zig naar buiten, ſamen met zyn Kraakbeen omkeert.

Twee oorzaaken zyn 'er van dit Gezwel der Oogſcheel. De eerſte is een Verzweering van deſſelvs binnenſte Vlies, 't welk door de ſcherpheyd van het ſiltige Water, dat

dat dezelve bevogtigt, haar verzweert, en fungeus vlees doet groejen, dat haar doet opzwellen.

De tweede oorzaak komt van de kant van den Oogbol, 't zy die uit zig zelvs opgeblasen is, of door eenig buitengewoon ding naar buiten uitgeset; de onderste Oogscheel als dan, door den Oogbol tegen den rand van het Ooghol gedrukt zynde, zwelt merkelyk op door de moejelykheyd, die het Bloed vind, om door de Aders weder te keeren, wegens deze drukking. Deeze opblaasing word wel haast gevolgt van de omkeering der Oogscheel.

Om deeze Ziekte te hulp te komen, als zy komt van de eerste oorsaak, moet men beginnen met de scherpheyd van de Traanvogt te verzagten; alhoewel deeze oorsaak weggenomen zynde, de Oogscheel zig noyt van zelvs herstelt.

De tegenstand van deeze Ziekte tegen alle soorten van hulpmiddelen, heeft my doen denken, dat men, om daar in wel te slagen, noodsaakelyk eene Zweering aan deeze Oogscheel maken moest, die bekwaam was om de Vaten ledig te maaken, en het vleesagtige gedeelte, 't geen het Bloed daar deed voortkomen, weg te neemen. Ik heb my ten dien eynde bedient van de onderaardsche Steen, die ik gelegt heb op de geheele inwendige oppervlakte, die naar buiten was omgekeert, aanstonds daar op de werking van deeze Steen wegnemende door 'er laauw Water op te leggen. Daar op volgde in twee dagen eene zweering, welke opge-

gehouden zynde, leyde ik 'er op nieuw de onderaardſche Steen op; 't welk ik vervolgde te doen, tot dat ik dagt, dat het Gezwel kleyn genoeg geworden was, dat het Kraakbeen door zyn eygen kragt de Oogſcheel koſt herſtellen, en in zyn eerſte geſtalte wederbrengen; deeze manier heeft my altyd gelukt.

Ten opſigt van de tweede oorzaak, daar van zal ik ſpreeken in het Hoofdſtuk, dat van de opblaaſing van den Oogbol handelt; want wat dat gebrek van de Oogſcheel, 't welk daar van daan komt, belangt, men heeft daar toe geen ander middel, als het geen ik voorgeſtelt heb voor de omkeéring, die van de eerſte oorzaak komt, uitgezondert eene Operatie, die eensſlaags het vleeſige gedeelte wegneemt.

SESTIENDE HOOFDSTUK.

Van de tegennatuurlyke vereeniging der Oogſcheelen.

Men noemt het een vereeniging der Oogleden, als de bovenſte vaſtgehegt is aan de onderſte, of dat de een of de ander, of alle beyde vereenigt zyn met het Bindvlies.

Daar zyn vier oorſaaken, die dit toeval te weeg brengen. De eerſte komt van de Geboorte, als de Kinderen in de Wereld komen, zonder haare Oogen te kunnen ope-

nen

nen door de vasthegting van het fyne Vlies, 't welk het Bindvlies bedekt, en eyndigt aan de uiterstens van elke Oogscheel; zoo in dit geval de twee uiteynden samen vereenigt zyn in de geheele langte der Oogleden, zal derselver samenvoeging ook zoo zyn: en zo die niet vereenigt is als in de helft van zyne langte, zal de samenvoeging ook niet als deeze plaats beslaan, schoon alle de vereenigingen der Oogleden, die ik van de Geboorte af heb zien komen, zig niet uitstrekten als van den kleynen Hoek, tot aan het midden der Oogleden, of een weynig meer. Ik twyffel niet, of daar zyn Kinderen, die met eene geheele samenvoeging der Oogleden gebooren worden, en dat de oorsaak, waarom de vereeniging niet volkomen gevonden word, daar van daan komt, dat de Traanen voortgeset naar den kleynen Hoek, de vereeniging van dit fyne Vlies aan de kant van den Neus breeken, en, om zoo te spreeken, de helft van de Operatie doen.

Men kan deeze soort van vereeniging der Oogleden gemakkelyk kennen, als men de een naar om hoog, en de andere naar om laag trekt; want als dan opent zig dat gedeelte, dat niet vereenigt is, en men ziet een fyn Vliesken over haare binnenste randen heen, 't welk belet, dat zy zig meer uitspannen.

De tweede oorsaak, die de vereeniging der Oogleden met malkander maakt, komt van de Verzweeringen, die aan haare randen komen, en die gemeenelyk met een ontsteeking van het Bindvlies verzelt zyn, en

by-

by gevolg met een moejelykheyd om het ligt te verdragen, die de Zieken noodſaakt de Oogen altyd geſlooten te houden; deeze geduurige nadering der twee Oogſcheelen veroorſaakt de vereeniging van derſelver randen, voornamelyk aan de kant van den kleynen Hoek, om dezelve reeden, als ik te vooren gezegt heb.

De derde oorſaak, die deeze vereeniging te weeg brengt, komt van brandingen, welke aan beyde de randen der Oogleden een Wond veroorſaaken. Als zig daar een ontſteeking van het Oog byvoegt, en een moejelykheyd om het ligt te verdragen, noodſaakt dit toeval de Zieken, om hunne Oogleden geduurig geſlooten te houden, waar uit derſelver vereeniging volgt.

De vierde, die de Oogleden niet alleen met het Bindvlies vereenigt, maar ook derſelver randen met malkander, geſchied, als de Branding beſchadigt heeft de twee randen der Oogſcheelen, en daar en boven derſelver inwendige oppervlakte met het Bindvlies; dit geval gebeurt zeer dikwils van ongebluſte Kalk, die in de Oogen ſpringt, 't zy als die gebluſt word, of anderſins, en die deeze plaatſen der Oogſcheelen, en van het Bindvlies, dat daar aan vaſt is, brand. Daar op volgt eene ontſteeking, die de Oogen lang geſlooten houd: eyndelyk raakt de Kalk weg, en gaat uit het Oog met de Traanen; en de Wonden van de Oogſcheelen en het Bindvlies ſamen tot een Litteeken wordende, maaken de laatſte ſoort van vereeniging.

Deeze Ziekte laat zig gemakkelyk kennen, want men bemerkt die ligtelyk, als men het Oog examineert, indien 'er enkel een vereeniging is der Oogleden met malkander, of van den Oogbol met de Oogleden.

Men kan van deeze Ziekte voorzeggen, dat als de vereeniging van de Geboorte afkomt, dezelve zeer gemakkelyk is om te geneezen; maar als die veroorsaakt word door branding of verzweering der Oogleden, is het veel moejelyker, en nog zo veel te meer, als de Oogscheel met den Oogbol vereenigt is.

Men kan deeze Ziekte niet geneezen, als door de vereenigde deelen van malkander te scheyden, en te beletten, dat zy na de Operatie niet weder vereenigen.

In de vereeniging, die van de Geboorte afkomt, moet men een Tentyser met een sleuv inbrengen door de opening, die aan de kant van den grooten Hoek is, en het zo ver, als mogelyk is, voortzetten naar de kant van den kleynen Hoek. Vervolgens moet men een regt Ciesmesje inbrengen in het gesleuvde Tentyser, om het Vlies, dat de vereeniging maakt, door te snyden, tot aan de samenvoeging der twee Kraakbeenen aan de kant van den kleynen Hoek. Om te beletten, dat het doorgesneede Vlies zig in de slaap niet weder vereenigt, zal men de twee randen met een verkoelende Zalf besmeeren. Men kan ook tusschen het Oog en de Oogscheel inbrengen een plaatje Loot, op de manier van een ingeset Oog, in welks mid-

midden een kleyn uitſteekſeltje is, om te beletten, dat de Oogleden malkander aanraaken. Men moet zorg draagen om het Oog en de Oogleeden driemaal daags te waſſchen met een Oogwater, gemaakt uit een gelyke hoeveelheyd van Rooſen en Weegbree Water, waar in men een weynig geprepareerde Oogeniet gemengt heeft.

Zoo 'er een vereeniging is der Oogleden met den Oogbol, moet men die van malkander ſcheyden met een fyn Ciesmesje, dat aan zyn uiteynde een kleyn Knopje heeft, om te beletten, dat de punt het Oog of de Oogſcheel niet kwetſen kan, terwyl men de verdeeling maakt van de vereeniging, die geſchieden moet de Oogſcheel met de Vingers opligtende. Vervolgens moet men het Ciesmesje inbrengen tuſſchen den Oogbol en de Oogſcheel aan de kant van de vereeniging die men doorſnyden zal, vermydende meer aan de kant van de Oogbol, als aan die van de Oogſcheel te ſnyden. Als de vereeniging wel zal geſcheyden zyn, moet men tuſſchen den Oogbol en de Oogſcheel een plaatje Loot leggen, op de manier van een ingeſet Oog zonder uitſteekſeltje, en zorg dragen om het Oog drie of viermaal daags te waſſchen met het Oogwater, dat ik beſchreeven heb, het plaatje Loot eens weg genomen hebbende, 't welk men 'er aanſtonds weder moet leggen; en daar in moet men zoo voortgaan, tot dat beyde de Wonden geneezen zyn.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Van de Watergezwelletjes en Waterblaartjes aan de Oogleden en het Bindvlies.

Het gebeurt dikwils, dat 'er aan den rand van de Kraakbeenen der Oogleeden, en het Bindvlies, eene opſetting komt, gelykende naar de Blaasjes, die op het Vel in de brandingen gezien worden. Dezelve worden zo groot als een Ert of Linze, en zyn vervult met een zeer helder Water. Men noemt ze Waterblaaſen, ter oorſaak van het Water, dat ze bevatten. Somtyds verſpreyd zig eene wateragtigheyd tuſſchen het Bindvlies en de Rok die het zelve bedekt, welke wateragtigheyd den een van den ander ſcheyd, zo dat men in de beweegingen van het Oog door een ſoort van rimpel merkt, dat 'er eenig Water verſpreyd is tuſſchen die Vlieſen, dat daar een opzwelling veroorſaakt. Deeze Ziekte is niet gevaarlyk, maar alleen ongemakkelyk, als zy niet anders beſet als een kleyn gedeelte van het Bindvlies of van de rand der Oogſcheel. Het veyligſte middel om ze te geneezen, is met de punt van een Lancet dezelve handig door te ſteeken, maakende een opening zo lang als de opſetting; in een ogenblik ontlaſt zig dan dit kleyne Sakje van zyn Vogt, en daar op volgt de Geneezing zonder eenig ander middel.

Als

Als het gebeurt, dat het Water de geheele omtrek van den Oogbol beſet, vertoont zig het Bindvlies rood; in dit geval moet men den Zieke Aderlaten; indien men ziet, dat de wateragtigheyd vermindert, hem purgeeren, en op het Oog leggen een gecomponeerd Water uit een half drachme Steen van Crollius, geſmolten in een half pint [Paryſche maat] gemeen Water, of men kan zig ook bedienen van Wyn, waar in men heeft laten kooken Provincie Rooſen, Salye, Thym en Alſem; Kalkwater doet hier ook zeer veel goed. Door deeze middelen zal men wel haaſt deezen aanwaſch van de wateragtigheden doen verdwynen.

Achtiende Hoofdstuk.

Van de vleeſige Uitwaſſen, die tuſſchen de Oogleden en den Oogbol zyn.

Daar zyn twee ſoorten van vleeſige Uitwaſſchen, die tuſſchen den Oogbol en de Oogleden komen, de eene is kleyn, en komt niet als aan het Traanknobbeltje, de ander is grooter, en groeyt tuſſchen de Oogſcheel en den Oogbol.

Deeze Uitwaſſchen hebben haare uitwendige oppervlakte verdeelt in veele kleyne korreltjes, gelykende naar die, die men aan de Moerbeſien ziet; weshalven men die ook den naam van Moerbeſien zou kunnen ge-

ven. Zy zyn dikwils rood, en somtyds trekken zy wat naar een Loot couleur.

Haar oorzaak komt somtyds van de Traanen, die door haare scherpheyd de oppervlaktens knaagen van die plaatsen, alwaar deeze Uitwassen haar oorsprong neemen, en het komt daar van daan, dat zy opkomen als een soort van Vleesch, gelyk een *Fungus*, die meer of min groot is.

Somtyds worden zy veroorzaakt door tegengehouden Bloed, 't welk door zyn stilstand eenige Vaatjes doet opzwellen, of ook wel knaagt, sonder dat derselver uitwendige deelen verswooren zyn; waar door het gebeurt, dat het Bloed op deeze plaatsen opgehoopt wordende, dit samenweefsel zal doen opsetten, en dus een Uitwas doen voortkomen.

Deese soorten van Uitwassen zyn niet gevaarlyk, als men die ter gelegener tyd te hulp komt. Ik bedien my van twee middelen om die weg te neemen; eerst, raak ik die aan met de sonderaardsche Steen, als de plaats, die zy besetten, daar toe bekwaam is, wel in agt nemende, dat de Steen niet aan eenig ander deel van het Oog raakt, maar juistelyk aan de Uitwasch.

Het tweede middel is 'er een Naalde door te steeken met een Zyde draad om het op te ligten, op dat men het met regte Schaartjes of een Lancet zou kunnen uitsnyden. Na dat die weggenomen zyn, legt men zagte verteerende middelen op de Wond; als by voorbeeld een Pouder gemaakt van eene part Aluyn met agt parten Suiker Candy, waar van men 's morgens en 's avonds de

groot-

grootte van een Ertje op de Wortel van de Uitwas moet leggen.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

Van de Etter-geſwellen, die tuſſchen den Oogbol en het Oogbol gemaakt worden.

Daar komen twee ſoorten van verſamelingen van Vogten tuſſchen den Oogbol en het Ooghol; namelyk een Ettergezwel, dat op de ontſteeking dezer deelen volgt, en een uitſtorting van vogten op het Vet, 't welk den Oogbol omringt. Ik zal in dit Hoofdſtuk van het Ettergezwel handelen, welks tekenen zyn Zwelling, Pyn en Roodheyd van den Oogbol.

Als het Ettergezwel agter of op zyde van den Oogbol is, zal de Etter, die daar in gemaakt word, dezelve dringen naar de kant, die tegen die verſameling over ſtaat.

Als de ontſteeking een Ettergezwel word, komt 'er de Koorts by met ſlapeloosheyd, en daar is een pynlyke klopping in die plaats, daar de Etter moet gemaakt worden, gevoegd by een hevige Hoofdpyn.

Als de Etter in de Ettergezwellen van de bodem van het Ooghol overvloedig is, zoo dringt zy den Oogbol naar buiten, en rekt de Gezigt-Zenuw, waar uit dikwils het verlies van het Gezigt volgt.

Als deeze Ziekte begint, veroorſaakt zy pyn in het Ooghol, en men word gewaar,

dat den Oogbol zig naar buiten uitſet. Dan moet men de Zieke een zeer naauwkeurige levenswys doen houden, welke beſtaat in niets anders te gebruiken als Vleeſchnat en Gerſtewater, ook moet men hem Aderlaaten, naar maate de Vaten vol zyn; want in deeze Ziekte behoeft het Bloed niet zeer bewaard te worden. Op het Oog moet men Oogwaters leggen, bekwaam om los te maken, en te beletten, dat de Stof, die in Etter verandert moet worden, niet al te overvloedig zy. Ten dien eynde, moet men Meloten Bloemen en Lynzaad laten kooken in Venkel en Weegbree water, waar meede men het Oog van binnen, en boven de Oogleden van tyd tot tyd moet waſſchen, en op het Oog wat Plukſel leggen, in dit Vogt nat gemaakt.

Als men oordeelt, dat de ontſteeking een Ettergezwel word, moet men het Wit van een Ey kluſſen, en het mengen met het binnenſte van een gebraaden Appel, om het warm op het Oog te leggen, zonder dat te drukken.

Zoo ras als men merkt, dat de Etter gemaakt is, moet men het Gezwel openen; want hoe langer men het uitſtelt, hoe overvloediger de Etter word, en in ſtaat om de nabyleggende Beenen te bederven.

Men moet de plaats zoeken daar de Etter is, en die met een Lancet openen, volgende het beloop der Veſelen van de ronde Spier. Als de opening gemaakt, en de Etter leeg gemaakt is, ſteekt men 'er een Wiek in van gepreparcerde Spons, en in 't ver-

volg

volg ſpuit men daar 's morgens en 's avonds in met Tinctuur van Aloë, en legt 'er een Wiekje met Waſch in, tot dat men ziet, dat de Verzweering wel gezuivert zynde in ſtaat is om te kunnen geheelt worden.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de verſameling der Vogten, die agter den Oogbol komt.

Daar komen ook andere verſamelingen als van Etter agter den Oogbol, die dezelve naar buiten doen uitwyken; want eene overtollige wateragtigheyd, of een dikke en ſlymerige Vogt, dikwils indruipende in het Vet agter den Oogbol, doet dezelve opzwellen, en dringt den Oogbol naar buiten, gelyk in een Ettergezwel.

Ik zal drie waarneemingen van deeze Ziekte, die weynig voorkomt, voorſtellen, op dat de ondervinding van de geneezing, die ik daar aan gedaan heb, dienen moge voor de zulken, die diergelyken eens mogte behandelen.

De eerſte waarneeming geſchiedde in de perſoon van de Heer le Brun, Koopman in de Straat van St. Denys, daar de Dauphyn uithangt. Het Vet agter den Oogbol was gezwollen ſamen met de Traanklier door een ſlymerige Vogt, zo dat de Oogbol op zyn minſt drie linien naar buiten gedreeven was. Sommige Heelmeeſters wilden de Traan-

klier wegneemen, in hoop, dat de Zweering, die aan de Wond zou komen, den Oogbol zou te rug brengen, en dat dus de opzwelling van het Vet verdwynen zou. Ik was van een tegenſtrydig gevoelen, vreezende, dat men deeze Operatie doende, de Ziekte, die my voorkwam van de natuur van een Knobbelgezwel (*a*) te zyn, in een Kanker mogt veranderen. Ik genas het volkomen, doende hem drie Maanden lang gebruiken de Aethiops Mineralis, op dezelve manier, als ik gezegt heb, handelende van de knobbelagtige Oogontſteekingen. *

De tweede waarneeming geſchiede in een Jongman van St. Germain aan de Lajo, die te Parys kwam, hebbende den Oogbol ontſteeken, traanende, en uitermaaten naar buiten uitgezet. De Oogleden door den Oogbol tegen de randen van het Ooghol gedrukt waren opgezwollen, en zelvs begon de bovenſte reeds blaauw te worden, als of het Koudvuur daar had willen aankomen. Ik wierd daar geroepen met de Heelmeeſter van den Hertog de Heer Dantin. Deeze Jongman zeyde ons, dat zyn Kwaal hem aangekomen was van een brandende Sonneſchyn, die hem aanſtonds pynen in de grond van het Oog veroorſaakte, en dat hy na deeze pynen vervallen was in de droevige toeſtand, waar in hy zig tans bevond.

Ik

(*a*) Scrophule.

* Zie hier van in 't breede het tweede Deel van dit Werk.

Ik was aanſtonds van gedagten, dat hy een Ettergezwel agter het Oog koſt hebben, of dat het Vet, 't welk den Oogbol omringt, opgezwollen was, door een verſakking van eenige ſlymerige ſtof in dit Vet ingedroopen: dat als hy èen Ettergezwel had, men met een Lancet, dwars door de ronde Spier heen, in het onderſte van het Ooghol moeſt komen, om naar te ſpeuren de ſtof, die den Oogbol omringde. Maar om diergelyk een Operatie niet buiten noodſaakelykheyd te doen, wilde ik my alvorens geruſt ſtellen, of het niet wel eenige ſlymerige vogt was, die deeze toevallen veroorſaakt had.

Ten dien eynde raadde ik hem 's avonds agt greyn Mercurius dulcis in te neemen, en zig den volgenden dag te purgeeren met een middel gemaakt uit Senebladen, Manna en Jalap, 't welk men, na dat hy weg was, klaar maakte. Op de avond waar op hy dit middel innam, liet ik hem aan de Keel Aderlaten.

Opgemerkt hebbende, dat de Purgatie de Patient verligt had, liet ik hem nog twee dagen met de Kwik en het zelve Genees-middel voortgaan, dat hem in weynige dagen genas van een Kwaal, waar van te vreezen was het verlies van het Geſigt, en teffens eene geheele bederving van het Oog.

De derde waarneeming geſchiede in een Pachters Vrouw van Damartin, die ik eenigen tyd te Parys behandelt heb, hebbende een verſameling van ſlymerige vogten, die het Vet agter den Oogbol gelegen opblaasde, en denzelve buitenwaarts drukte. Dee-

ze

ze Ziekte was verzeld met ondraagelyke pynen en slaapeloosheyd, en schoon ik die door het gebruik van hulpmiddelen gestilt had, stak egter dit Oog altyd wat meer uit als het ander. Drie Jaaren daar na wierd ik geroepen, om haar te besoeken te Lagny, alwaar toen haar woonplaats was. Daar was by haar een Geneesheer van Meaux en een Heelmeester van Damartin. De Zieke ondersogt hebbende, vond ik den Oogbol uitermaaten naar buiten uitgeset, en zelvs zyne Vliezen opgezwollen. Het Oog zelvs had reeds een Loot couleur, en daar was bynaar het Koudvuur in. Zy had een kwaadaardige Koorts, met roode vlakken over het geheele Lichaam, en groote pyn in het Hoofd. Ik voorseyde, dat zo men haar den Oogbol niet wegnam, zy in gevaar was om te sterven, en indien men die wegnam, dat de Operatie gevolgd zou worden van een ontlasting, die het Hoofd zou verligten. Ik versekerde, dat tegen de tyd, dat de Wond zou dragen, de Koorts en alle toevallen zouden ophouden. De Genees- en Heelmeester waren van myn gevoelen. Weshalven ik haar de Operatie deed op het zelve ogenblik, het Oog, zo ver als my mogelyk was, uitnemende, digt by de plaats, daar de Gesigt-zenuw zig met den Oogbol vereenigd. Vervolgens leyde ik 'er in 't verbinden een beschermend Oogwater op, gemaakt van het Wit en Dojer van een Ey en Olie van Roosen, leggende op het Oog wat Pluksel in dit middel nat gemaakt.

Tusschen de vierde en vyfde dag na de Ope-

Operatie hielden de Koorts en alle de toevallen op, en zy wierd omtrent twintig dagen na de Operatie geneezen, door het gebruik van het Water de la Pierre divine, waar meede ik het Oog driemaal daags liet wasſchen.

EENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Operatie van een ſonderling Geſwel in het Ooghol.

Ik heb in het Jaar 1718 een Meysje behandelt van Goneſſe, twaalf Jaaren oud, met een zeer byſonder Gezwel, waar van hier de waarneeming gezien word.

Dit Gezwel nam zyn begin in het onderſte van het Ooghol onder den Oogbol, welks Appel het draayde naar het bovenſte van de opperſte Oogſcheel, en drong de onderſte een halve duim en meer naar beneeden. Vervolgens ſtrekte het zig uit, een duim breed over de Wang neerſakkende.

Ik ſtelde een dag met de Heer Mery, eerſte Chirurgyn van het *Hotel Dieu*, de Heer Carrerre, Heelmeeſter van haar Koninklyke Hoogheyd, en anderen.

Ik deed een Inſnyding in het Vel en in de ronde Spier, op de manier van een omgekeerde halve Maan, zo lang, als de uitgeſtrektheyd van het Gezwel dat vereyſchte; vervolgens ſtak ik door het Gezwel met een Priem, om het op te ligten, ik ſcheyde het met een Ciesmesje van de plaatſen, waar

aan

aan het vaſt zat, te weeten de ronde Spier, het gemeene Vlies van het Oog, en de onderſte Oogſcheel. Het Gezwel geſcheyden zyn, ſneed ik met een regte Schaar deſſelvs Wortel, die hard was gelyk ſtyf Leder; waar na ik op deeze Wond een Ettermaakend middel leyde, en in de tyd van dertien dagen wierd zy geheel geneezen. Het Oog hernam zyn plaats, de Oogappel bevond zig ook in zyn natuurlyke plaats, en de Zieke zag weder uit dit Oog, gelyk uit het ander.

Het is opmerkelyk, dat dit Gezwel drie holligheden had. Die, welke digſt aan het Vel was, bevatte eene etteragtige Stof, redelyk vloeybaar. De tweede was vervult met een dikker, en voor een gedeelte ſmeeriger ſtof. De Stof van de derde was als het wit van een Ey.

Ik begreep, eer ik de Operatie deed, dat 'er twee ongemakken voor te komen waren, die deſſelvs goeden uitſlag zouden kunnen beletten. Het eèrſte was het Vlies, gemeen aan het Oog en de Oogſcheel, door te ſnyden, want indien dat gebeurt was, zouden de Traanen, die geduurig in het Oog loopen, in de Wond gevallen, en die belet hebben om toe te ſluiten,

Het tweede ongemak was de gemeene Canaal, die de Traanen in de Traanſak brengt, door te ſnyden, om dat die dan, in plaats van hunne loop door den Neus te neemen, dezelve dan door de Wond zouden genomen hebben, en dus deſſelvs geneezing in de weg geweeſt zyn.

TWEE-

TWEE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de vleesige Uitwassen, die op den Oogbol komen.

De vleesige uitwassen, die op den Oogbol komen, zyn meer of minder verheven, naar maate van hunne grootte. Dezelve komen van eenige Steeken of Wonden, die men aan 't Oog gekreegen heeft, alwaar zy dan, door het breeken van eenige Bloedvaten, uit haar zelven voortkomen. Ik heb een Uitwas zo groot als een Ert zien komen door een Hageltje, gekreegen door het afschieten van een Snaphaan, 't welk het Oog getroffen hebbende aan de kant van den kleynen Hoek doorgegaan was tot in den Oogbol, een weinig verder als de plaats, die men gemeenelyk doorsteekt in de Operatie van de Staar of Cataracte. Ik oordeelde, dat de Wond, als die heelde, aan deeze Uitwas tot een band zou verstrekken, en dat die van zelvs zou afvallen; 't welk ook tegen den vyf en dertigsten dag zoo gebeurde.

Somtyds komen 'er Uitwassen op het doorschynende Hoornvlies. Daar zyn Schryvers, die dezelve meenen weg te neemen met Mercurius sublimatus corrosivus; wat my belangt, ik doe 'er die Operatie aan, die ik in de verhandeling van het druyfwyze Ooggezwel (*a*) zal voorstellen; ik leg 'er vervol-

(*a*) Staphyloma.

volgens alle morgens wat gestooten Zout op, telkens de grootte van een Ertje, om het zoo geheel te verteeren.

Ik heb aan het Oog van een verminkt Soldaat (*a*) een vleesige Uitwas gezien, die anderhalve duim lang was. Het nam zyn begin aan dat deel van den Oogbol, daar het vleesige deel van de Neertrekkende Spier eyndigt. Desselvs grootte was zoo merkelyk, dat het den Oogbol naar om hoog drong, en de onderste Oogscheel, waar aan het vast zat, naar beneeden. De drukking van dit Gezwel op het Oog, en de verwyding die het maakte in de Oogscheelen, veroorsaakten hem onverdraagelyke hoofdpynen met slapeloosheyd.

Na deeze Uitwas, die my zeer hard, en als een Vyggezwel toescheen, ondersogt te hebben, meende ik die te kunnen wegneemen, maar om ze volkomen te geneezen, oordeelde ik, dat men te gelyk den Oogbol moest wegneemen: 't welk ik deed in tegenwoordigheyd van de Heer Carrerre, Heelmeester van haar Koninklyke Hoogheyd, en van de Heer Mareel, ook een Heelmeester. Ik stak een Naalde in het Gezwel met een draad, die my diende om het zelve opteligten, ik sneed vervolgens zoo naby aan het Oog, als my mogelyk was. Daar kwam een Bloedstorting, die gestuit wierd door een bloedronnend Water, gemaakt uit Cyprisch Kooperrood, in water gesmolten. Twee dagen na de Operatie bragt ik myn Naalde met een Zyde draad weer

(*a*) Invalide.

weer in den Oogbol, om de wortel van het Gezwel weg te neemen, die ik 'er de eerste reys niet had kunnen uitligten. Ik scheydde aanstonds het Gezwel van de onderste Oogscheel, en vervolgens nam ik het gesamentlyk met den Oogbol weg; daar kwam eene tweede Bloedstorting, maar die zoo hevig niet was; de Zieke wierd verligt, en in korten tyd geneezen, zonder dat 'er, nog slapeloosheyd, nog Hoofdpyn, overbleef.

Ik deed een andere Operatie aan een arme Vrouw van omtrent vier en veertig Jaar, die aan de St. Jacobs Poort woonde. Zy had een kankeragtig Oog, over 't welk ter plaatse van het doorschynende Hoornvlies een Fungus kwam, die door zyn opzwelling de Oogleeden belettede zig te sluiten. Ik deed de wegneeming, gelyk de voorgaande, maar zoo digt als mogelyk was, by de plaats der vereeniging van den Oogbol met de Gezigt-zenuw. Deeze Vrouw wierd in korten tyd geneezen, niet tegenstaande haar ouderdom.

DRIE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de Nagel of Pterygion.

Schoon men door de Nagel of Pterygion verstaat een vleesige of vetagtige Uitwas, die zyn begin neemt aan den grooten Hoek van het Oog tusschen de twee rokken of

vliesen van het Bindvlies, die zig somtyds uitstrekt tot aan, ja zelvs over den Oogappel; is het ondertusschen dikwils niet anders, als een versameling van Bloedvaten, die vervult zynde met dik Bloed, een soort van een Vlies uitmaaken. Men moet aanmerken, dat de Nagel niet altyd zyn begin neemt van den grooten Hoek, naardien men die dikwils ziet voortkomen uit de kleyne, zo wel als van het bovenste en onderste gedeelte van den Oogbol. Ook gebeurt het somtyds, dat dezelve te gelyk alle de uitwendige en de voorste deelen van den Oogbol beset.

Als de Nagel in zyn begin is, en 'er een ontsteeking van dat gedeelte van het Oog, 't welk zė beset, word bygevoegt; kan men ze geneezen zonder Operatie, gebruikende middelen, die de Ontsteeking doen ophouden, zoo nogtans dat zy niet al te sterk zyn, gelyk van sommige Schryvers worden voorgestelt. Ik bedien my met vrugt van de Pierre divine, gesmolten in water, of van die van Crollius; indien men het door deeze middelen niet geneest, moet men komen tot de volgende Operatie.

Men laat de Zieke op de grond op een Kussen zitten; de Operateur agter hem gezeeten zynde moet hem tusschen zyne beenen houden, keerende het Hoofd van de Zieke naar zyn linker been, indien het het regter Oog is; in zodanig een plaatsing moet hy op de volgende manier opereeren.

Men laat een kromme Naalde, waar in een Zyde draad steekt, gaan onder de Vaten,

ten, die de Nagel maaken, zoo dat ze die alle omvangt; vervolgens moet men die opligten, en de twee eynden van de Zyde draad met een dubbelde knoop toebinden, vastgemaakt in het midden van het lichaam der Nagel; op dat, als een van de eynden des Nagels zal doorgesneeden zyn, de Zyde draad niet wegraake. Als dan moet men de twee eynden van deese Zyde draad trekken, om de Nagel in desselvs midden een weynig op te ligten. Dan moet men met een Lancet doorsnyden het Vlies, 't welk de Vaten bedekt, door de geheele langte van de Nagel, van boven en beneden. Vervolgens moet men het eene blad van een lang fyn Schaartje steeken tusschen het lichaam van de Nagel en het Bindvlies, en het ander blad boven op de plaats der vereeniging van de Nagel met de Traanknobbel, en alle deeze Vaten met eene snee van de Schaar doorsnyden; vervolgens moet men met de Zyde draad opligten 't geen men gesneeden heeft, en het naar de tegenoverstaande zyde keeren, om met een Lancet te kunnen afsnyden en afscheyden alle de hegtingen, die het met het doorschynende Hoornvlies heeft. Vervolgens zal men de vier eerste dagen het Oog betten met Water en Sp. vitæ; en om de Wond te geneezen, moet men zig bedienen van Pierre divine in water gesmolten.

Zoo de Nagel de geheele omtrek van het Oog beslaat, zal men die in vieren verdeelen, en op een reys niet meer als een vierdepart met de Naalde bevatten, om de goede uitslag niet te verhinderen, en opereeren,

gelyk ik gezegt heb; 't welk men herhaalen moet, tot dat alle de Vaten, die op de uitwendige oppervlakte van het Oog zyn, afgesneeden zullen weezen. Het Verband is als vooren.

Zoo het aan het linker Oog is, moet men, als men 'er de Naalde doorgesteeken, en de Nagel gebonden heeft, de Zieke opligten, en hem op een Stoel zetten, om de Operatie te volcyndigen, die niet zou kunnen geschieden, zoo de Zieke in zyn voorgaande situatie bleef, hebbende de Operateur dat niet in zyn magt, zoo hy niet volkomen regts en links is. Zoo het gebeurt, dat de Nagel gemaakt word door een vetagtig lichaam, moet men de Zyde draad, waar mede men die gebonden heeft, zeer zagtkens trekken, uit vrees dat zy desselvs midden niet wel zou doorscheuren.

VIER EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van Scheele Oogen.

Daar zyn verscheyde gevoelens onder de Schryvers over de Scheelen. Zommige meenen, dat de oorsaak van deeze wangestalte is een gebrek van het doorschynende Hoornvlies, dat te bultig *, of te schuyns geplaatst is. Andere willen, dat het een gebrek van het Cristallyne Vogt is, maar zy be-

* Voutée.

bedriegen zig beyde, want het komt niet als door een gebrek der Spieren, gelyk ik zal doen zien.

Men noemt zo een Scheel, die zyne Oogen niet gekeert heeft naar de kant van het voorwerp, dat hy gadeſlaat. De Menſchen, die dit gebrek hebben, zien nu ſcheel met het eene Oog, en dan met het ander; ſomtyds ſchynt het, dat beyde de Oogen te gelyk ſcheel zien. Daar zyn 'er, die niet als zeer weynig ſcheel zien, als zy digt by het voorwerp zyn, dat zy beſchouwen, en wat meer, als zy daar ver van af zyn. Andere zien ſcheel met het eene Oog digt by het voorwerp, en met het andere op een verder afſtand. Als men het Oog ſluit, dat niet ſcheel ziet, herſtelt zig het ſcheele, en als men de Oogſcheel opent, vind men dat ſcheel, 't welk van te vooren regt zag.

Alle deeze verſcheyde proeven omtrent ſcheele Oogen, doen genoeg zien, dat 'er zekere onovereenſtemming * van beweeging in een der regte Spieren van het Oog is, en dat deſſelvs oorzaak daar van daan komt, dat de diergelyke Geeſten niet gelykelyk in die alle vloejen: 't geen ik hier van zegge, betreft de ſcheelheyd in de Kinderen. Daar en boven, kan deeze Ziekte nog komen in allerley ouderdom; maar in dit geval komt het gebrek gemeenelyk van een verſlapping der regte Spieren van de Oogen. De Menſchen, die deeze Ziekte hebben, zien twee of drie, en ſomtyds meer voorwerpen, daar zy 'er egter niet meer als een gade ſlaan;

 men

* Diſcordance.

men noemt dit gemeenelyk dubbeld zien, 't welk komt, om dat de twee Oogappels niet in een evenwydige lyn ſtaan, waar door het gebeurt, dat de Lichtſtraalen, die van een voorwerp worden weerom gekaatſt, in het eene Oog op de eene, en in het ander op de andere Veſel vallen, die geen gemeenſchap heeft met dat punt, waar van de eerſte zyn begin neemt; zoo dat als de indrukking, die het ligt doet op beyde de Oogen, valt op verſcheyde Veſels, die niet van het zelve punt haar oorſprong neemen, 'er een dubbele of driedubbele aandoening uit ſpruit op dat deel, 't welk de gemeene Gevoelplaats * genoemt word, 't welk verſcheydentheyd van voorwerpen doet zien.

Om dit des te beter te verklaaren, moet men weeten, dat het Geſigt geſchied door zenuwagtige Veſels, die alle rontom de inwendige holligheyd van beyde de Oogbollen verſpreyd worden, en die gemeenſchap hebben met een zelve beginſel in de Herſenen, waar uit zy haar oorſprong hebben. De Veſels, die aan de zyde van den grooten hoek van een der Oogen zyn, hebben gemeenſchap met die, die aan de kant van den grooten hoek zyn in het andere. Als die gelykelyk aangedaan worden door het ligt, van een voorwerp weerom gekaatſt, komt 'er niet als een en dezelve aandoening in haar beginſel, en 't komt daar van daan, dat men niet meer als een voorwerp ziet, maar naardien de Oogappel van een ſcheel Oog niet in een evenwydige lyn is met de an-

* Sens commun.

andere, zo gebeurt het daar door, gelyk ik gezegt heb, dat ſommige Veſels geroert worden door het ligt in een van beyde de Oogen, terwyl het zelve in het andere Oog die aanraakt, die geen gemeenſchap hebben met de eerſte, 't welk een ongeſchiktheyd in 't Geſigt veroorzaakt. Om daar de proef van te neemen, heeft men niet te doen, als zyn vinger op eene der Oogleden te leggen; invoegen men daar door den Oogbol wat lager als de andere doet zakken, want de Oogappels dan niet in een evenwydige lyn zynde, of niet van gelyke hoogte, zoo ziet men dubbeld om de reden, die ik gezegt heb.

Het geheele verſchil, dat 'er is tuſſchen Menſchen, die ſcheel zien van hunne kindsheyd af, en tuſſchen die geene, wien dit gebrek in een bejaarder ouderdom overkomt, beſtaat daar in, dat de eerſte niet dubbeld zien, gelyk de laatſte. In de eerſte draayt het ſcheele Oog zig gelykelyk aan alle kanten, als zy het Oog, dat gezond is, toeſluiten; terwyl in de laatſte, als zy hun gezond Oog ſluiten, het andere zig niet beweegen kan naar die kant, die tegen de zyde overſtaat, naar welke de Oogappel gedraayt is. Hier uit ziet men, dat de oorzaak van dit gebrek in de Kinderen komt van de Geeſten, die niet gelykelyk in de Spieren der Oogen, 't zy de Nahaalende, 't zy de Afkeerende, gevoert worden, 't welk den Oogbol naar eene kant doet draajen: terwyl in bejaarde Menſchen een der Spieren met verſlapping aangedaan zynde, het Oog als onbeweeglyk naar de eene kant blyft, door de ſamentrek-

king van de tegenoverſtaande Spier, en niet geleyd kan worden naar die zyde, die tegen de verſlapte overſtaat.

Na dus te hebben doen kennen het onderſcheyd dezer Ziekte komende in de kindsheyd, of die in een bejaarde ouderdom komt, moet ik ſpreeken van de middelen, die daar voor dienſtig zyn. Ik zal beginnen met die der Kinderen, welker geneezing beſtaat in de herſtelling van de gewoone loop der Geeſten in de Spieren; men kan daar in wel ſlaagen, als men op de volgende wyze te werk gaat.

Men laat het Kind zitten regt over een Spiegel, en in die geſtalte doet men hem zyn Geſigt regt op die Spiegel zetten; zoo dat elk Oog juiſtelyk gade ſlaat den Oogappel van dat, 't welk in de Spiegel daar regt tegen over ſtaat; als men hem deeze oeffening een kwartier 's morgens, en even lang 's avonds laat doen, herſtelt zig het Geſigt eyndelyk. Daar en boven, zou men hem fyn Schrift kunnen laten leezen, of aan fyne werken laten arbeyden, die veel oplettentheyd vereyſſchen.

Men moet opmerken, als de Kinderen eenig voorwerp beſchouwen, dat zy het zelve niet op de ſyde zetten; weshalven men hen, zo lang als de werktuigen nog teer zyn, wennen moet om regt uit te zien, gelyk alle Menſchen doen, die niet ſcheel zien. Ten tyde van deeze oeffeningen, moet men op de Oogen leggen geeſtryke middelen, om in de zenuwagtige Veſels weder te brengen de nodige geeſten, om de Spier, die verſlapt

is, te doen beweegen. Men bedient zig met een goeden uitſlag van Eau de la Reine, de Balſem van Fioraventi, en diergelyke dingen, waar meede men driemaal daags het Voorhooft, de ſlaap, en boven de Oogleden moet vryven.

Ten opzigt van de Brillen, die van een oud gebruik zyn, als men die de Kinderen opzet, gebeurt het gemeenelyk, dat zy niet als door een der Brilglaazen zien, terwyl het ander Oog ſcheel blyft; waarom ik uitgevonden heb een ſoort van een Masker Neus, die een gedeelte moet bedekken van het ſcheele Oog, of van beyde, als zy beyde ſcheel zien. Het zelve moet niet verder over de Oogen uitgeſtrekt worden als tot de Oogappel, zoo dat het dezelve geheel onbedekt laat. Men is ook ſomtyds genoodſaakt het Oog, 't welk niet ſcheel ziet, geheel te bedekken, op dat het ſcheele zig herſtelle, en dat de werking, die het nu geheel alleen doet, het zelve gewenne om regt te zien.

Wat bejaarder Menſchen belangt, deeze Ziekte kan gekomen zyn door koude op het Oog en op het hoofd gevat te hebben, of door een uitſtorting van Vogten, die zig op de Spieren van het Oog neerſetten. Somtyds veroorzaakt een Zinking op deeze deelen het zelve uitwerkſel.

Men geneeſt deeze Ziekte door Aderlatingen, Purgeermiddelen, en ſomtyds ook Braakmiddelen; men houd tegen het Oog de waaſſem van Koffy 's morgens en 's avonds, en ook van Brandewyn; men laat de Zieke drinken het afkookſel van Oogentrooſt en

Saſſafras. Alle de Geneesmiddelen, die voor de verſlapping dienſtig zyn, komen ook hier te pas, en zodanige zyn de warme Minerale Wateren &c.

Deeze Ziekte heeft ſomtyds tot oorzaak eene hette der Ingewanden, of dampen, die naar het hoofd gedreeven worden; dan is men genoodzaakt op de Voet ader te laten, verfriſſende dranken te laten drinken, en huysbaden te doen gebruiken, en ſomtyds ook verkoelende Minerale Wateren; waar in men zig altyd gedragen moet aan 't gevoelen der Geneesheeren.

Eynde van het eerſte Deel.

NIEU-

NIEUWE VERHANDELING VAN DE ZIEKTENS DER OOGEN.

TWEEDE DEEL

VAN DE ZIEKTENS DIE DEN OOGBOL AANTASTEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de onnatuurlyke grootte van den Oogbol.

IK heb in het eerſte Deel van de Ziektens gehandelt, die het Oog buiten het Ooghol deeden wyken, zonder dat de Oogbol grooter wierd. Nu zal ik ſpreeken van die, welke de deelen, waar uit dezelve is ſamen geſtelt,

ftelt, aantaften, beginnende met zyn onnatuurlyke grootte.

Ik heb twee foorten van Ziektens, die den Oogbol grooter doen worden, opgemerkt. De eerfte is, als 'er in den Oogbol een zeer groote overvloed van waterig Vogt gevonden word, die men kan aanmerken als een Waterfugt van den Oogbol. De tweede, als zyne Vliefen buiten gewoon dik en als vleesagtig worden, en vervolgens kankeragtig; zo dat het door zyne grootte binnen het Ooghol niet bevat kunnende worden, daar uit naar buiten uitpuylt. Ik neem niet voor hier te fpreeken van Oogen, die van natuure groot zyn, maar van zulke, aan welke deeze grootte toevallig is.

Ten aanzien van de eerfte oorfaak, die gelegentheyd geeft tot de vermeerdering der grootte van den Oogbol, is het gemakkelyk te zien, dat indien de Canaaltjes, welke dienen om het wateragtig Vogt weder weg te voeren, of indien de openingetjes, waar door dezelve wegraakt, verftopt worden, terwyl de geene, die het zelve aanbrengen, in haar natuurlyke ftaat blyven; het is, zeg ik, gemakkelyk te zien, dat als dan de vermeerdering van deeze Vogt noodfaakelyk die van den Oogbol moet veroorfaaken.

Schoon men door ontleedkundige proeven verzekert zy van de geduurige aanbrenging van het wateragtig Vogt, de dagelykfche kunftoeffening laat ons daar omtrent geen twyffel over, naardien, wanneer men genoodfaakt is eene infnyding in het doorfchynende Hoornvlies te doen, om 'er Etter uit

te haalen, of dat eenige Cataracte in de voorste Kamer geplaatst is, 'er te gelyk veel van het waterige Vogt uitloopt, die in een ogenblik het Oog doet invallen, en de dag daar aan vind men het weder vol, gelyk van te vooren; 't welk niet geschieden kan als door een geduurige en spoedige aanbrenging van dit Vogt.

Wat de tweede oorsaak belangt, die den Oogbol groot doet worden, men weet, dat de Vliesen, die dezelve samen stellen, voorsien zyn met een oneyndig getal kleyne slagaderlyke Vaatjes, die dezelve geduurig bloed tot de voeding aanbrengen, en Adertjes, die het overige bloed te rug brengen; zoo dat, als het bloed al te grof is, om te komen in de Vaatjes, die het te rug moeten brengen, het zelve in deeze Vliesen stil staat, daar dik word, en dezelve als vleesig maakt.

Indien de stilstand van zwaarder bloed toebrengt tot desselvs verdikking, zoo heeft de geduurige afscheyding van het wateragtig Vogt, nodig tot voeding der doorschynende lichamen van het Oog, daar geen minder deel van, om dat het bloed, beroofd zynde van deeze vloeybaare deelen, veel taajer word, en gevolgelyk geschikt, om de uitwerking, waar van ik spreek, voort te brengen.

Indien het wateragtig Vogt de oorzaak van deeze Ziekte is, ziet men de Oogen buiten het Ooghol uitspringen; zoo dat zy naaulyks door de Oogleden kunnen bedekt worden.

den. Gemeenelyk worden de twee Oogen te gelyk aangetaſt.

Als de vlieſen van den Oogbol vleesagtig worden, word 'er gemeenelyk niet meer als een Oog aangetaſt. Men gevoelt pyn met zwaarte in dat Oog, 't welk allengskens grooter word, en ſomtyds komt het zo ver, dat het een grootte krygt, de natuurlyke grootte drie of viermaal overtreffende.

Deeze Ziekte verſchilt van dat ſoort van ontſteeking, 't welk *Chemoſis* * genoemt word, waar in een uitſtorting van bloed geſchied tuſſchen de vlieſen van den Oogbol, die in Etter verandert, gelyk wy in 't vervolg zeggen zullen; terwyl in deeze het dikke bloed geenſins word uitgeſtort, maar inſakt in de Vlieſen, en zeer zelden aan 't zweeren raakt In de *Chemoſis* is 'er in het begin eene hevige ontſteeking met een ſcherpe pyn; terwyl in die Ziekte, waar van wy ſpreeken, de ontſteeking in 't begin maar matig is, even zoo vermeerdert de pyn niet, als naar maate het kwaad meer voortgang neemt.

De onnatuurlyke grootte van den Oogbol, die tot oorſaak heeft de ſtilſtand van het wateragtig Vogt, is geenſins gevaarlyk, al-

* Ik kan geen woord in onze Taal vinden, 't welk net uitdrukt, 't geen het woord *Chemoſis* te kennen geeft. De Oude hebben 'er door verſtaan die ontſteking des Oogs, waar van niet alleen de Oogbol, maar zelvs de Oogleden wierden aangetaſt, zoo dat de Oogappel, door het opzwellen der Vlieſen rontom, als in een hol gezonken lag.

alleen is zy voor de Oogen en het Gezigt ongemakkelyk, maar die veroorſaakt word door een verdikking der Vlieſen, is zeer gevaarlyk; want niet alleen doet zy het Geſigt verliezen, maar ook zeer dikwils het leven; om dat deeze Ziekte als een Kanker aan de Vlieſen van het Oog is, die, ſchoon zy zig ſomtyds zoo niet ontdekt als in andere deelen des lichaams, egter niet nalaat in 't vervolg zeer hevige pynen met Koorts te verwekken, die eyndelyk de Zieken doen ſterven.

De Geneezing van deeze twee Ziektens moet verſcheyden zyn naar de verſcheyde oorzaaken die haar voortbrengen. Zoo die komt van het wateragtig Vogt, komen die Hulpmiddelen te pas, die het water beroeren *, en de verſtopte Canaaltjes openen; zoo dat de Purgeermiddelen, verdunnende, en zweetverwekkende afkookſels hier van nut zyn.

Zoo in tegendeel de Vlieſen van den Oogbol vleesagtig geworden zyn, moet men aanſtonds een naaugezette levenswys onderhouden, gelyk in de Kanker, ſtrekkende om het bloed te verzagten, te bevogtigen, en te verdunnen; waar toe men neemen moet Soppen gemaakt van Kreeften, wilde Cichorey, Kervel, en andere planten van dezelve natuur. Men moet den Zieke Aderlaten en purgeeren, en hem huisbaden laaten gebruiken.

Men moet op het Oog pynſtillende en losmakende hulpmiddelen leggen, even gelyk die,

* Lymphe.

die, waar van ik gesprooken heb in het Hoofdstuk van de Kanker der Oogscheelen, waar naar ik den Leezer wyze.

Het gebeurt somtyds, dat de grootte van den Oogbol zoo ongemakkelyk word, dat men genoodsaakt is die uit te neemen. Dan moet men de Operatie doen zoo diep en naby de Gezigt-zenuw, als het mogelyk is. Het gebeurt zelvs dikwils, dat men den Oogbol uitnemende, 'er weder vleesch uitgroeyt, dat aanstonds de gedaante van den Oogbol aanneemt, en vervolgens in grootte aanwast, en een Fungus veroorzaakt, die buiten het Ooghol uitsteekt, en den Zieke aan de noodzaakelykheyd onderwerpt, om voor de tweede reys dezelve Operatie te ondergaan. Ik bedien my in diergelyk geval met een goeden uitslag van het Water, waar van ik gesprooken heb in het Hoofdstuk van de Kanker, 't welk deeze wederinstorting belet.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Ziektens, die volgen op Slaagen, die het Oog ontfangen heeft.

De Slaagen, van het Oog ontfangen, zyn meer of min hevig; weshalven de toevallen, die daar op volgen, verscheyden zyn. Handelende van de staaren, zal ik spreeken van die, die door Slaagen komen,

men, als mede van de Druyfgezwellen, die door dezelve oorzaak worden te weeg gebragt Ik heb geen oogmerk, als om hier te handelen van de verwarring der Vogten in het Oog, als het zelve geraakt is door een hevige ſlag, die niet open gemaakt is, gelyk ook van de wederſlag, die op de Geſigt-zenuw gemaakt word. Sommige Bloedvaten door de hevigheyd der ſlag gebroken wordende, veroorſaaken een uitſtorting van bloed op de voornaame deelen van het Geſigt, waar uit een merkelyke vermindering deſſelvs voortſpruit.

Als de ſlag een blaauwe Bloedvlak * veroorzaakt heeft, en eene verwarring in de vogten van het Oog. door het breeken van een Bloedvat in het Druivevlies, kan men, als men door de opening des Oogappels ziet, geene der Vogten, die geheel en al zig met bloed vermengt vertoonen, onderſcheyden; weshalven men deeze Ziekte noemt een verwarring der vogten van het Oog.

Om dezelve te hulp te komen, moet men aanſtonds den Zieke eenige reyſen Aderlaten, om de Vaten leeg te maaken, en te beletten, dat 'er geen nieuw bloed word uitgeſtort. Men tapt een Duif wat bloed af onder de Vleugel, en laat daar van eenige droppelen 's avonds en 's morgens in het Oog loopen, en legt 'er boven op een Compres, nat gemaakt in een mengſel van twee Lepels Wyn, waar in men vier droppels van de Balſem van de Commandeur gedaan heeft.

* Ecchymoſe.

Elke reys dat men den Zieke verbind, wascht men het Oog alvoorens met een mengsel van een Lepel vol Wondwater, en ses Lepels gemeen laauw water. Door dit middel herstelt men het Gesigt, door het uitgestorte bloed te doen verdwynen, mits dat de grond van het Oog niet beschadigt is.

Als een hevige slag het lichaam van het Oog zelvs geraaakt heeft, indien 'er niets van binnen zig vertoont, en dat de Zieken de helderheyd van het ligt alleen roodcouleurig zien, zonder de voorwerpen te onderscheyden, moet men denken, dat'er een bloedvat in de grond van het Oog gebroken is, 't welk deeze toevallen veroorzaakt. In dit geval moet men zyn best doen om ook dit bloed te doen verdwynen, door het in 't werk stellen van die zaaken, hier boven opgenoemt. Als het uitgestorte bloed begint te verdwynen, zien de Zieken alles blaauw, en vervolgens zien zy de voorwerpen in hunne natuurlyke staat. Als men merkt, dat het bloed verdweenen is, is het niet meer nodig eenige andere hulpmiddelen te gebruiken, als zulke, die de natuurlyke staat der deelen, welke door de Slag geleeden hebben, versterken en herstellen, 't welk men doen zal door het gebruik van gedestilleerd Campher water, leggende dat drie of viermaal daags op het Oog.

Somtyds verplaatst de slag het Cristallyne Vogt uit zyn Kas, waar door het gebeurt, dat de Zieken de voorwerpen zien in beweeging, of op eenige andere ongeregelde manier.

nier. Maar welke middelen men ook in 't werk ſtelt, het is onmogelyk, om dit deel in zyn natuurlyke plaats te herſtellen.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Oogontſteeking in het algemeen.

De Oogontſteeking is een ontſteeking of roodheyd aan het Bindvlies; ſomtyds verzelt met een brandende hitte en traaning; ſomtyds zonder 't een of 't ander. Het gebeurt ook, dat deeze Ontſteeking zig uitſtrekt over alle de deelen van den Oogbol, en die dezelve omringen.

Deeze Ziekte is de gemeenſte van alle, waar meede de Oogen aangetaſt worden, naardien zy bynaar alle de andere Ziektens verzelt, waar aan zy onderhevig zyn.

Daar zyn verſcheyde ſoorten van Oogontſteekingen, ſommige zyn zonder gevaar en kunnen gemakkelyk geneezen worden, andere in tegendeel zyn gevaarlyk, en zeer moejelyk om te geneezen; waarom ik voorneem in dit Hoofdſtuk te ſpreeken van alle de verſcheyde ſoorten der Oogontſteekingen, en derzelver oorzaak te doen kennen, op dat men zig een regt denkbeeld van de natuur dezer Ziekte zou kunnen maaken, als zy begint voor den dag te komen.

Ten opſigt van de oorzaaken der Oogontſteekingen, dezelve zyn of in of uitwendige;

het bloed is de bron van alle Oogontſteekingen, die van een inwendige oorzaak komen, 't zy het misdoet door zyn veelheyd, 't zy het verkreegen heeft eenige kwaade hoedanigheyd van dikte, ſcherpheyd, of uitzetting; inderdaad, indien het bloed misdoet door zyn veelheyd, zal het in al te grooten overvloed gedreeven worden in de kleyne Vaatjes, die het Oog doorloopen, waar uit een Oogontſteeking volgen zal.

Zoo het bloed te dik is, is het zeker, dat deſſelvs al te dikke deeltjes, geduurig gevoert in de zeer fyne vaatjes van het Oog, daar een verſtopping zullen veroorzaaken, waar uit een Ontſteeking zal ſpruiten by gebrek van een vrye circulatie, het bloed al te ſcherp zynde, zal de wateragtigheyd, die de Traanklier geduurig verſchaft, zig van dezelve natuur bevindende, niet nalaaten het Bindvlies te prikkelen, naardien het het zelve geduurig bevogtigt, waar op dan een Oogontſteeking zal volgen.

Eyndelyk, indien het Bloed al te veel uitgezet is, zoo zal deeze uitzetting, ook komende in de teere en fyne vaten van het Oog, dezelve Ziekte veroorzaaken.

Ten opſigt van de uitwendige oorzaaken, is het gemakkelyk te zien, dat alles, 't welk in ſtaat is het Bindvlies, en het Vlies, 't welk dat bedekt, merkelyk te prikkelen, of wel eenige ſcheyding in de Vaatjes dezer deelen te veroorzaaken, noodzaakelyk een Oogontſteeking moet te weeg brengen, gelyk wy zeggen zullen ſpreekende van de verſcheyde ſoorten van Oogontſteeking.

Wat de tekenen belangt, daar zullen wy van ſpreeken, als wy van elke Oogontſteeking in 't byzonder handelen. Deeze Ziekte is ſomtyds moejelyk om de toevallen, die 'er op volgen. Dikwils word zy nog meer aangezet door de hulpmiddelen, die de Zieken gebruiken, zoo ras als zy daar van aangetaſt worden, en die niet te pas komen; of wel de hevigheyd van deeze Kwaal is zoo ſpoedig, dat het moejelyk is het uitwerkſel daar van opteſchorten, en te beletten, dat het Geſigt niet verlooren gaa, gelyk wy in deeze verhandeling nog zullen zien.

VIERDE HOOFDSTUK.

Verdeeling der Oogontſteeking.

Men verdeelt gemeenelyk de Oogontſteeking in een drooge en vogtige, maar men kan daar ook nog andere byvoegen, wegens de verſchillen die ik opgemerkt heb, gelyk in 't vervolg blyken zal.

EERSTE ARTIKEL.

Van de drooge Oogontſteeking.

De eerſte ſoort van Oogontſteeking, die men drooge noemt, is die, welke eene roodheyd verwekt in het Oog zonder traa-

ning, nog etterige ſtof. In deeze Ziekte is 'er nog opblaaſing aan de Oogſcheel, nog pyn in het Oog, nog in het Hoofd; zy word veroorzaakt door dik bloed, 't welk ſtilſtaat in zommige vaten van het Bindvlies, en niet in alle; want in deeze Ziekte is 'er een gedeelte van het Oog rood, en een gedeelte niet.

TWEEDE ARTIKEL.

Van de vogtige Oogontſteeking.

De tweede ſoort van Oogontſteeking, vogtige genaamd, word veroorſaakt door een overvloed van traanige vogt, welke geduurig over den Oogbol gaande, die prikkelt door zyn ſcherpheyd, en zoo wel ontſteekt, als het inwendige gedeelte der Oogleden, die daar van opgeblaazen worden. Zy verzweert zelvs vry dikwils het doorſchynende Hoornvlies. Deeze Ziekte is verzelt met pynen in het Oog en ſchooten; zo dat de Zieken den dag niet zien kunnen, nog het ligt verdraagen, zonder zeer gevoelige pynen. De Kinderen zoo wel als oude Luyden zyn zeer onderworpen aan deeze Oogontſteeking, in welken dezelve hardnekkig word wegens de natuurlyke vogtigheyd hunner geſteltenis. In het beloop dezer Ziekte, hebben de Kinderen zelvs niet alleen de Neusgaten en de Lippen opgeblaaſen, maar ook bedekt met puyſten en vlakken, zoo wel als de andere deelen van het Geſigt.

DERDE ARTIKEL.

Van de Oogontsteeking, die na een Zinking volgt.

Daar is een derde soort van Oogontsteeking, die eene jeuking in het Oog veroorsaakt, met eene zypering van een dikke en slymerige vogt, die de Oogleden by nagt aan malkander kleeft. Deeze Oogontsteeking is zeer dikwils een gevolg van een Zinking op de Hersens. Zy is de gemakkelykste van allen om te geneezen.

VIERDE ARTIKEL.

Van de Oogontsteeking met een drooge Dragt.

Daar komt ook voor een vierde soort van Oogontsteeking, die naar den aard van een drooge zweemt, waar in het Bindvlies rood is, en de Oogleden zyn vol van een drooge Dragt, op de manier van semelagtig meel. Een gedeelte van deeze Dragt verspreyd zig over den Oogbol, zoo dat de Zieke vuiligheyd schynt te zien, 't welk hem zeer lastig valt, en het Bindvlies doed rood worden.

VYFDE ARTIKEL.

Van de Oogontsteeking, die den Oogbol bezet aan de kant der Hoeken.

De vyfde soort van Oogontsteeking is, als de Oogen van de Zieke niet rood zyn als aan de kant der Hoeken, en geensins aan het bovenste of onderste gedeelte van den Oogbol. Als het Traanknobbeltje ontsteeken is, dan zwellen de Vaten, die daar onder doorgaan, tot aan het doorschynende Hoornvlies; deeze Ziekte is onderhevig aan de verandering in een andere, Nagel genoemt, waar van ik reeds gesprooken heb.

SESDE ARTIKEL.

Van de Oogontsteeking met Puisten op den Oogbol.

Daar is een sesde soort van Oogontsteeking, waar in het Oog als kleyne bundeltjes heeft van opgezwollen Aderen, die uit de inwendige oppervlakte der Oogleden voortkomen, en zig uitstrekken tot aan het Bindvlies en doorschynend Hoornvlies, alwaar een Puistje gezien word van de grootte van een Ertje. Somtyds breyd zig de roodheyd

heyd uit over het Hoornvlies, alwaar dan aan desselvs uiteynde een witagtige Etter gezien word. Men begrypt wel, dat door de uiteyndens van deeze Vaten die stof word uitgestort, die de Puistjes veroorsaakt. Men kan deeze Ziekte niet geneezen, ten zy het Puistje doorboort is, of dat het geen daar in bevat word door bekwaame middelen verdreven word.

SEVENDE ARTIKEL.

Van de Oogontsteeking met kleyne Ettergezwelletjes op het Hoorn en Bindvlies.

De sevende soort van Oogontsteeking is, als het geheele Bindvlies rood is, met kleyne Ettergezwelletjes, die geplaatst zyn, ten deele op het doorschynende Hoornvlies, en ten deele op het Bindvlies. Somtyds zyn 'er vyf of ses rontom het Oog, dan zyn zy eens zoo groot als een speldeknop, en dan als een Ertje.

ACHTSTE ARTIKEL.

Van de Roosige Oogontsteeking.

De agtste soort van Oogontsteeking is die, die van de Roos komt, die het Bindvlies doet rood worden, de Oogleden opblaast,

en veroorſaakt pynen met ondragelyke hette in de Oogen en in het Hoofd. Daar komen Korſten en Schurft aan de naby gelegen deelen van het Oog, gelyk aan het Voorhooft, de Slaap, en de Neus, die afgevallen zynde altyd tekenen nalaten, gelyk aan die, die na de Kinderpokjes overblyven.

NEGENDE ARTIKEL.

Van de allerhevigſte Oogontſteeking Chemoſis *genaamt*.

Men vind een negende ſoort van Oog-ontſteeking, waar in het gehele Bindvlies zoo merkelyk opgeblaazen word, dat het zelve wel een Vinger breed dik word, 't geen het doorſchynende Hoornvlies als ingezonken doet ſchynen. Deeze Ontſteeking is verzelt met zeer groote pynen in het Hoofd en het Oog, met zwaarte boven het Ooghol, Slaapeloosheyd, Koorts, Kloppingen &c. In deeze Oogontſteeking gebeurt het dikwils, dat het geheele doorſchynende Hoornvlies door zweering afvalt, 't geen de voorſte Kamer van het Oog bedervt. Het Lidteken, 't welk op dit toeval volgt, belet, dat het Criſtallyne en Glasagtige Vogt niet wegvloejen, en bygevolg dat de Oogbol niet geheel en al bedorven word. Somtyds gebeurt het een en het ander.

Deeze ſoort van Oogontſteeking is dikwils een gevolg van een Slag aan, of om-

omtrent het Oog ontfangen; anders gebeurt het ook wel, zonder dat eenige uitwendige oorzaak deeze Ziekte is voorgegaan; eyndelyk kan dezelve veroorſaakt worden door de neerſetting van de ſcheydende ſtof *, aan aan het eynde van een kwaadaardige of andere Koorts.

Ik heb een Juffrouw gezien, aan welke de vermoeytheyd van een reys, die zy genoodſaakt was geweeſt te paard door den regen te doen, een Pleurisziekte veroorſaakt had. De Geneesmeeſters ten platten Lande haar niet hebbende doen Aderlaaten, kwam haar een Oogontſteeking over van dezelve aard, als waar van ik ſpreek, die de Pleurisziekte deed ophouden; maar de Koorts geduurig blyvende met de Ontſteeking aan het Oog, veranderde dezelve wel haaſt in een Ettergezwel. Het ander Oog wierd op den twintigſten dag met dezelve toevallen, en met even veel hevigheyd aangetaſt.

Toen de Zieke in ſtaat wierd om vervoerd te worden, kwam zy te Parys om met my raad te pleegen. Onderzoekende haare Oogen, vond ik het eerſte, waar van ik ſpreek, geheel en al verlooren, en 't andere bedekt met een Lidteken, 't welk door 't gebruik der hulpmiddelen, die ik haar deed neemen, zo ver geneezen is, dat zy genoeg zien kan om alleen te gaan. Men zal deeze middelen vinden in het Hoofdſtuk van de Lidtekens of Schellen, die na de Ettergezwellen overblyven.

TIEN-

* Depot Critique.

Tiende Artikel.

Van de Oogontſteeking met een Venus Kwaal.

De tiende ſoort van een Oogontſteeking heeft bynaar dezelve verſchynſelen als de voorgaande, uitgezondert dat het Bindvlies opgeblaaſen, hard, en vleesagtig zig vertoont. Zy begint aanſtonds met een overvloed van witagtige ſtof, naar het geele trekkende, die geduurig over het Oog druipt. Deeze Ziekte is vry zeldſaam, en deſſelvs beginſel is een Venus Ziekte. Ik heb veele Menſchen gezien, die daar van aangetaſt waaren; in de meeſten, openbaarde zig deeze Ziekte twee dagen nà dat de druiping in de Venus Ziekte begonnen was. De ſtof ten deele opgehouden hebbende door de gewoone weegen te loopen, veroorzaakte eene verplaatſing of overbrenging naar het Oog, waar door een diergelyke ſtof ſyperde, die het Linnen een couleur gaf, op dezelve wys als die, die door de gewoone wegen loopt.

Elfde Artikel.

Van de Oogontſteeking in de Choroides.

Daar is een elfde ſoort van Oogontſteeking, waar in de inwendige deelen van

den

den Oogbol ontſteeken zyn; te weeten de *Choroides* benevens het Druivevlies.

In deeze Ziekte is het Bindvlies niet als maar effen ontſteeken. Daar is by eene traaning, en moeyte om het ligt te verdraagen, verzelt met hevige pynen omtrent de Kruin van het Hoofd en de ſlaap, en de Oogappel word vernaauwt gevonden.

TWAALFDE ARTIKEL.

Van de Oogontſteeking veroorſaakt door Vuyligheden en Strontjes aan de Oogen.

De twaalfde ſoort van Oogontſteeking word veroorzaakt door Vuyligheden en Strontjes aan de Oogen, en andere diergelyke dingen, die in het Oog komen, en een Oogontſteeking veroorzaaken meer of min merkelyk, naar derzelver grootte en oneffenheden. Zy worden vaſtgehegt aan het wit van het Oog, of aan het doorſchynende Hoornvlies, of van binnen aan de Oogleden.

DERTIENDE ARTIKEL.

Van de Oogontſteeking door Slaagen aan het Oog ontfangen.

De dertiende ſoort van Oogontſteeking word veroorſaakt door eenige ſlag. Dezelve

zelve is verſcheyden naar de hevigheyd van de ſlag, en de figuur van dat geene, 't welk het Oog geraakt heeft. Dit is te vooren reeds ontvouwt, toen ik ſprak van de toevallen, welke volgen op de ſlagen, die het Oog ontfangen heeft.

VEERTIENDE ARTIKEL.

Van de Oogontſteeking door het breeken der Vaten, die over het Bindvlies heen loopen.

De veertiende ſoort van Oogontſteeking is die, waar in het Oog zeer rood word, zonder dat nogtans de Zieke eenige pyn gevoelt, nog moeyte heeft om het ligt te verdragen; zy word veroorſaakt door een bloedvat van het Bindvlies, 't welk door zyne opening een uitſtorting van bloed maakt tuſſchen de ſchellen van dit Vlies.

VYFDE HOOFDSTUK.

Van de voortekenen der Oogontſteekingen.

Schoon wy in het algemeen gezegt hebben, dat de voorteekenen der Oogontſteking altyd gevaar voorſpellen, met opzigt op de haggelyke toevallen, die haar verzellen, zo zyn 'er ondertuſſchen verſcheyde ſoor-

ſoorten van Oogontſteekingen, welker gevolgen niet even gevaarlyk zyn. Wy gaan nu voort, om van die te ſpreeken, die het meeſt te vreezen zyn, en wy zullen vervolgens een woord zeggen van die Oogontſteekingen, die gemeenlyk zulke zwaare toevallen niet na zig ſleepen.

De vogtige Oogontſteeking is gevaarlyk, zoo door zyn duurzaamheyd, als de menigvuldige wederkomingen van deſſelvs aanvallen, en de ſcherpheyd van de Vogt, die het doorſchynende Hoornvlies verteert en verzweert, en een gedeelte van het Geſigt doet verlooren gaan door de Lidteekenen, die op de verzweeringen volgen.

De Rooſige Oogontſteeking is gevaarlyk, wegens de hevigheyd der pynen, waar meede dezelve verzelt is, en om dat het Geſigt daar merkelyk van beſchadigt blyft.

De Oogontſteeking, *Chemoſis* genaamt, is zeer hachelyk om de pynen, die 'er op volgen, en om dat zy dikwils het verlies van het Geſigt veroorſaakt.

De Oogontſteeking van een Venusziekte is even gevaarlyk als de *Chemoſis.*

De Oogontſteeking, die gevolgd word van een Ontſteeking van de *Choroides* en het Druivevlies, is zeer gevaarlyk, naardien zy dikwils het verlies van het Geſigt, of wel eenige vlieſige Staar veroorſaakt.

De Oogontſteeking, veroorſaakt door ſlagen aan het Oog ontfangen, is meer of min gevaarlyk, naar dat de deelen zyn van het Oog, die daar van geraakt zyn.

De Oogontſteeking, die volgt op Slaagen

gen des Hoofts, waar in de Herſenvlieſen aangedaan zyn, is een voorteken des doods.

Als in het begin van de Kinderpokjes, de Oogen als vervuld zyn met bloed, uitgeſtort buiten zyne Vaten, is het ook een doodelyk teken, naardien het de overbrenging van het bloed tot het Hoofd aanwyſt.

Ten opzigt van de andere ſoorten, waar van wy een beſchryving gegeven hebben, kan men in 't algemeen zeggen, dat dezelve niet gevaarlyk zyn, als gemeenlyk niet verzelt zynde met eenig moejelyk toeval.

De Buikloop, die op de Oogontſteeking volgt, geneeſt dezelve volgens Hippocrates.

SESDE HOOFDSTUK.

Van de geneeſing der Oogontſteekingen.

De beſchryving, die ik gedaan heb van de verſcheyde ſoorten van Oogontſteekingen, vertoont, dat de gemeene verdeeling in een drooge en een vogtige niet genoegſaam is, om gepaſte hulpmiddelen voor alle deeze ſoorten te verkieſen. Ook heeft men dikwils gezien, dat het gebruik van Geneesmiddelen zonder onderſcheyd het kwaad veel eer vermeerdert, als het zelve geneezen heeft; weshalven ik dagt, dat het gemeen meer voldaan zou weezen met een wydloopiger verhandeling, om het eene Geneesmiddel niet in plaats van het ander te neemen;

men; want dikwils maakt een goed hulpmiddel, dog kwalyk gebruikt, de Oogontsteeking ongeneeslyk, die naaulyks moeyte zou aan gehad hebben. Zie hier op order alle de zodanige, die in elke Oogontsteeking te pas komen. De toevallen, die op de Kinderpokjes volgen, zal ik voor een bysonder Hoofdstuk overlaaten.

Om in 't algemeen alle soorten van Oogontsteekingen te geneezen, moeten de algemeene hulpmiddelen hier gebruikt worden, voornamelyk de Aderlating, om de veelheyd van bloed te verminderen. Daar zyn gevallen, waar in men genoodsaakt is zig van purgatien te bedienen; daar zyn andere, waar in dit schadelyk en gevaarlyk zyn zou. Men moet aanmerken, dat de Vlakken, de Verzweeringen, en zelvs zekere Ettergezwellen van het doorschynende Hoornvlies, die verzelt zyn met een ontsteeking van het Bindvlies, verminderd worden, en dat hunne geneezing veel spoediger bevorderd word door een Aderlating in het Oog, dan door andere middelen; ondertusschen zyn 'er gevallen, waar in dit niet te pas komt, gelyk de Practyk ons doet zien.

Deeze Aderlating word gedaan op verscheyde wysen; sommige doen die met een bosje van verscheyde Haver-aartjes op de manier van een Borstel, waar meede zy het Bindvlies schraapen, strykende die vry ruw over dit Vlies; andere doen deeze Operatie, met tusschen den Oogbol en de Oogscheel een verborgen Lancet in te steeken, waar meede zy het Bindvlies schraapen; an-

deren eyndelyk een kromme Naalde hebbende laten doorgaan onder de uitſpattende * Vaatjes, die gemeenſchap hebben met het Vlakje, de Verzweering, of het Ettergezwel, ſnyden vervolgens de vaatjes door, die over het Bindvlies heen loopen; deeze laatſte Operatie is niet alleen minder pynelyk, maar zelvs veyliger als de andere.

EERSTE ARTIKEL.

Van de Geneezing der drooge Oogontſteeking.

In de drooge Oogontſteeking zal men zig eenige dagen lang bedienen van een Oogwater, gemaakt van Rooſen en Weegbreewater, van elks twee Oncen, waar in men mengen moet twaalf greyn geprepareerde Oogeniet: 't welk alles men wat zal aanzetten met een Lepel vol Brandewyn, om 'er het Oog van binnen driemaal daags meede te waſſchen; des avonds moet men op het Oog leggen een Compres in Wyn nat gemaakt, waar in men een rys of tweemaal heeft laten opkooken een Vingergreep met Eerenprys, een met Thym, en evenveel Provincie Rooſen, tot op een halv pintje. Gelyk deeze ſoort van Oogontſteeking niet gevaarlyk is, zo behoeft zy weynige hulpmiddelen; ſomtyds word zy geneezen door eene enkele Aderlating, die herhaald word, naar dat de Zieke bloedryk is.

TWEE-

* Variqueux.

TWEEDE ARTIKEL.

Van de Geneesing der vogtige Oogontsteeking.

De vogtige Oogontsteeking is somtyds zeer moejelyk om te geneezen. Daar zyn hier meer hulpmiddelen nodig als in de voorgaande, behalven de algemeene, die, naar dat het nodig is, herhaalt worden.

Men is dikwils genoodsaakt een Aderlating op de Voet of aan de Keel te doen. Men moet 'er aanstonds op leggen een Oogwater, gemaakt van gedestilleerd Water van Oogentroost, Venkel, en Weegbree, van elks twee Oncen, waar in men gemengt heeft twee greyntjes Sacch: Saturni. Somtyds is men genoodsaakt zig te bedienen van een Seton, een Brandyser, of een Spaansche Vlieg Pleyster, dat eenigen tyd onderhoudende; ten opsigt van de Spaansche Vlieg Pleysters moet men aanmerken, dat zo ras derselver gebruik de Nieren of Blaas benadeelt, men daar meede moet ophouden, en andere middelen in 't werk stellen.

Zoo het eerste Oogwater, 't welk niet anders als verzagtende is, na eenige dagen gebruikt te zyn, van geen goeden uitslag gevolgd word, zal men daar voor een ander in de plaats geven, 't welk de openingetjes sluitende, de al te groote traaning in het Oog beletten zal; weshalven men daar het Sacch: Saturni moet uitlaaten, en in de ge-

melde Wateren mengen een half drachme Troch: alb: Rhafis. Als het druipen der traanen is opgehouden, en 'er eenige Verzweering op het doorfchynend Hoornvlies overblyft, gelyk vry dikwils gebeurt, dan moet men gebruiken Water, daar wat Pierre Dwine in gefmolten is.

Deeze Steen word gemaakt uit gelyke deelen Aluin, Salpeter, Cyprifche Vitriool, van elks een pond, en twee drachmen Campher, die men zetten moet in een verglaasde Pot, waar op het dekfel zeer net fluit. Men moet maaken rollen zeer vaft gekneed, een voet lang en een halv duim dik; vervolgens moet men de Pot onder de Schoorfteen zetten, en daar een groote meenigte Koolen rontom gelegd hebbende, zo dat haare hoogte een halve duim boven de grond van de Pot komt, moet men die aanblaafen; naar maate dat deeze Stoffen fmelten zullen, moet men zorg draagen, die met een redelyk lang ftokje te roeren; en als men merkt, dat deeze Stoffen, door aan 't kooken te raaken, tot een hoogte van drie vingeren breed ryfen, zal men de Pot van het Vyer afneemen, en daar de geftoote Campher in doen; men moet voortgaan alles te roeren, tot dat de Campher geheel zal gefmolten zyn; als dan moet men de Pot, zoo ras als men kan, met zyn dekfel weer toedekken, en die met de gemelde rollen toeftryken, dat 'er geen waaffem kan uitgaan; in deeze ftaat laat men de Pot vier en twintig uuren ftaan; waar na men de Pot moet in ftukken breeken, om 'er de Steen af te krygen, wel-

ke

ke men bewaaren moet in een welgeflooten Vles. De Dofis daar van is van twaalf greyn tot een halv drachme, dat men mengt met een halv pintje Water. Men kan onder dit mengfel ook doen twee drachmen Suiker Candy, met een Lepel vol Sp: Vitæ.

Als de Verzweering zal opgedroogt zyn, indien dit middel de Vlakken nog niet genoeg weghelpt, zal men zig bedienen van een Poejer, gemaakt van Zeefchuim en Suiker Candy onder malkander gemengt, waar van men alle morgen de grootte van een Ertje op de Vlak zal leggen. Somtyds moet men wel fterker middelen gebruiken, als daar is Acetum Lithargyrii *, en Poejers waar in Aluin komt.

De vogtige Oogontfteekingen zyn dikwils verzelt met knobbelagtige Gezwellen, 't welk zig ontdekt door gezwolle Klieren rontom den hals. Men moet als dan zig bedienen van middelen, bekwaam om de oorzaak van deeze Ziekte weg te neemen, welke zonder deeze de Oogen fomtyds geheel doet verliezen door Verzweeringen en Vlakken, die daar op volgen. Ten dien eynde moet men, behalven het gebruik der middelen, waar van ik te vooren gefprooken heb, een afkookfel maaken van een once Chi-

* In het Franfch ftaat *Huile de Linge* dat eygentlyk vertaalt zou moeten worden Olie van Linden, maar om dat ik niet zeker wift wat 'er de Schryver door verftaat; heb ik daarom dit in de plaats geftelt, dat van een algemeen gebruik in diergelyke Oogziektens is.

China Wortel, een once wilde Patientie Wortel, aan ſchyven geſneeden, die men laat kooken in vyf pinten Water tot op twee en een halve pint. Men laat ook kooken een vingergreep vol Wyngaard Botten, en een weynig Zoethout. De Zieke moet alle dag anderhalve pint van deeze Drank drinken, twee derden voor en een derde na de middag, waar meede hy een Maand lang moet voortgaan. Men moet ook de Zieke laaten neemen dertig greyn Æthiops Mineralis, drie dagen na malkander, 't welk negentig greyn uitmaakt; op den vierden dag moet men hem purgeeren met een ſterke Purgatie, die teffens overeenkomende is met de natuur van de Ziekte, en het temperament van de Zieke; vervolgens laat men hem vier dagen ruſten, van de Æthiops te gebruiken; en dan weer drie dagen deſſelvs gebruik hervatten, en vervolgens purgeeren, waar meede men moet voortgaan tot de geneezing toe. Men mag de Doſis van de Æthiops allengskens wel tot een drachme vermeerderen; want als men al te weynig geeft, doet zy geen uitwerking genoeg; terwyl men ondertuſſchen agt moet geven op de Jaaren en het temperament van de Zieke.

DER-

DERDE ARTIKEL.

Van de Geneesing der Oogontsteeking, die op Zinkingen volgt.

De derde soort van Oogontsteeking, die verzelt is met druiping van een dikke Vogt, die de Oogleeden by nagt aan malkander kleeft, vereyscht weynig tyds om geneezen te worden. Na de algemeene middelen moet men gebruiken alle avonden Zalf van Oogeniet, waar van men, als men te Bed gaat, de grootte van een Ertje, moet leggen op de hoek van het Oog aan de kant van den Neus, zo dat het in het Oog komt. Men moet het Oog viermaal daags wasschen met tien parten laauw Water, en eene part Sp: Vitæ. Gelyk het dikwils gebeurt, dat de hoeken der Oogleeden verzwooren zyn, indien zy niet geneezen door Zalf van Oogeniet, zo moet men gebruiken de Pierre Divine in Water gesmolten.

VIERDE ARTIKEL.

Van de Geneesing der Oogontsteeking met Dragt.

De vierde soort van Oogontsteeking word geneezen, na de algemeene middelen, door het gebruik van een Water, gemaakt van Ammoniac Zout, en Sacch: Saturni, van elks zeven greyn, die men smelten moet in Roosen en Weegbree Water, van elks vier oncen, om 'er het Oog drie of viermaal daags mede te betten.

VYFDE ARTIKEL.

Van de Geneesing der Oogontsteeking, die den Oogbol beset aan de kant der hoeken.

Men moet voor de vyfde soort van Oog-ontsteeking gebruiken een Oogwater, gemaakt van witte Vitriool en Florentynsche Lis, van elks een drachme, getrokken met anderhalf of twee pinten Water, naar dat men het slap of sterk vereyscht.

SESDE ARTIKEL.

Van de Geneesing der Oogontsteeking met Puysten.

Deeze Oogontsteeking word geneezen door het gebruik van de Pierre Divine in Water gesmolten, als de Puisten niet gevonden worden als op het Bindvlies. Maar zoo zy zig uitstrekken tot op het doorschynende Hoornvlies, en dat 'er zig Etter vertoont, verspreyd tusschen de Vliesjes van het Hoornvlies, gebruikt men die middelen, die in het Ettergezwel van het Oog te pas komen, gelyk men zien zal in de Hoofdstukken, die van deeze Ziekte handelen.

SEVENDE ARTIKEL.

Van de Geneesing der Oogontsteeking met kleyne Ettergezwelletjes op het Hoorn en Bindvlies.

Voor de zevende soort van Oogontsteeking, moet men op de Oogen leggen, ter plaatse daar Ettergezwelletjes gemaakt worden tusschen het Bindvlies en het doorschynende Hoornvlies, zodanige middelen, die bekwaam zyn om zodanige Ettergezwelletjes te openen en vervolgens optedroogen; om dat de ontsteeking en voortgang der Ziekte niet ophouden, als ter tyd, dat deeze stof ontlast word. Men legt 'er aanstonds op een Water gedestilleerd van Campher, en zoo ras als het begint door te breeken, legt men 'er op de Pierre divine gesmolten in Water, welke de Zweeren zuyvert en doet geneezen.

ACHTSTE ARTIKEL.

Van de Geneesing der Roosige Oogontsteeking.

De agtste soort van Oogontsteeking is langduurig en moejelyk om te geneezen. Men moet aanstonds op het deel leggen gedestilleerd Water van Vleerbloemen, gemengt met een tiende part Sp: Vitæ, dat men laauw

maakt, om 'er het Oog en zelvs de Oogleden mede te ſtooven. Men kan ook zyn toevlugt neemen tot de Setons, en de Aderlating, zoo op de Arm en Voet, als aan de Keel. Vervolgens zal men Purgatien gebruiken en Spaanſche Vliegpleyſters, indien men het nodig zal oordeelen.

NEGENDE ARTIKEL.

Van de Geneeſing der Oogontſteeking genaamt Chemoſis.

De hevigheyd van deeze Ziekte vereyſcht een ſpoedige hulp. Weshalven men aanſtonds, als men merkt dat 'er een verſakking op het Oog komt, tweemaal op de eerſte dag der Ziekte op den Arm moet Aderlaten, den volgenden dag een ſterke Purgatie geven, en op dien zelven avond op de Voet Aderlaten, zoo de toevallen blyven duuren. De Aderlating in de Keel moet den volgenden dag, na dat dit hulpmiddel gebruikt is, gedaan worden. Deeze Ziekte is aan het Oog, 't geen het Pleuris is aan de Borſt; want het bloed heeft hier dezelve couleur en hoedanigheyd, als in de ontſteeking van het Borſtvlies. Men legt aanſtonds een vry groote Spaanſche Vliegpleyſter tuſſchen de Schouderbladen. De meeſten leggen in het begin Pappen op het Oog, maar deeze manier is zeer ſchadelyk, voor zo ver deeze Pappen door haare zwaarte laſtig zyn, en

veel eer een Verzweering maaken, als een losmaaking van die ſtof, die de ontſteeking veroorzaakte. Men moet zig in tegendeel bedienen van middelen, bekwaam om de Ontſteeking te verzagten, en de ſtof, die haar veroorſaakt, te doen doorwaaſſemen, gelyk Sp: Vitæ gemengd met veel Water, waar mede men het Oog van tyd tot tyd waſcht. Men mengt een drachme Diaphoreticum Minerale, vers gemaakt, in twee pinten van het gemeene Gerſtenwater, om het de Zieke dikwils te laaten drinken; zo dat hy deeze geheele Drank in anderhalve dag gebruikt heeft.

Indien de Purgatie verligting geeft, zal men die twee dagen daar aan weer hervatten. En zoo men merkt, dat het Oog zig wil ſchikken tot eene Zweering, moet men 'er een losmakend middel opleggen, bekwaam om dat te beletten. Ten dien eynde moet men neemen Rosmaryn, Salie, Hyſop en Provincie Rooſen, die men drie of vier maal laat opkooken in een half pint roode Wyn; in dit Vogt moet men de Compreſſen nat maaken, om ze op het Oog te leggen, zorg dragende om het zelve niet te veel door het verband te drukken. Zoo men wat witheyd in het doorſchynende Hoornvlies bemerkt, moet men van dit Vogt driemaal daags wat in het Oog laaten druipen; en men moet de Wiek bevogtigen, als ze droog word. Zoo de opzwelling van het Oog, door de middelen, die ik voorgeſtelt heb, begint optehouden, zonder dat 'er eene Zweering aan den Oogbol komt, of dat de

ſtof,

ſtof, die op de Zweering volgt, ontbonden word, zonder dat 'er het Oog door beſchadigt is, dan moet men zig bedienen van gedeſtilleerd Campher Water, om dat van tyd tot tyd in het Oog te laten druipen, tot dat de roodheyd geheel weg is. Zoo 'er als dan nog zwakheyd in het Geſigt overblyft, gelyk dikwils gebeurt, gebruik ik in plaats van het gemelde een verſterkend Watertje, 't welk het Geſigt in zyn eerſte ſtaat herſtelt. Somtyds is men genoodſaakt het Ettergezwel met een Lancet door te ſteeken, zoo ras men merkt, dat de Etter gemaakt is, uit vrees dat anders deſſelvs verblyf die deelen van het Oog, welke het zelve beſluiten, bederve. Men zal in het Hoofdſtuk van het Ettergezwel des Oogs de manier zien om deeze Operatie te doen.

TIENDE ARTIKEL.

Van de Geneezing der Oogontſteeking uit een Venuskwaal.

De tiende ſoort van Oogontſteeking vereyſcht niet minder zorg als de voorgaande. Men laat de Zieke de *Panacea Mercurialis* inneemen, en doet hem op de Voet laten, om de Vogt, die naar het Oog gedreven word, daar van aftewenden. Men laat de Zieke in een huisbad gaan 's morgens en 's avonds, en doet hem purgeeren de eerſte dag dat hy het Bad gebruikt, 't welk men

men somtyds genoodsaakt is verscheyde dagen agter malkander te herhaalen, gevende hem alle avond de Panacea in. Men moet de Oogen alle ogenblik wasschen met een mengsel van Water en Sp: Vitæ. Men moet altyd op de Oogen hebben Compressen natgemaakt in de Wyn, die in 't voorgaande Artikel beschreeven is. Door dit middel zal men deeze Ziekte in korten tyd geneezen, indien men dat ter bekwaamer tyd aanwend; anders zullen de Oogen verlooren gaan, of na de geneezing niet dan zeer weynig gesigt hebben.

ELFDE ARTIKEL.

Vau de Geneezing der Oogontsteeklng van de Choroides.

De Geneezing der Oogontsteeking van de *Choroides* is dezelve als die van de *Chemosis*, uitgezondert dat men hier alle twee uuren in het Oog moet laaten druipen drie droppeltjes gedestilleerd Campher water.

TWAALFDE ARTIKEL.

Van de Geneezing der Oogontsteeking veroorsaakt door Strontjes en Vuyligheden in het Oog.

De twaalfde soort der Oogontsteeking word geneezen, als men de vuiligheden, die in

in het Oog gevallen zyn, wegneemt. Zoo dezelve komen in het wit van het Oog of het Hoornvlies, moet men die wegneemen met het ſcherp van een Lancet, dat 'er alles van daan neemt, dat aan den Oogbol vaſt is, gelyk de meeſte part van deeze Strontjes zyn. Die tuſſchen den Oogbol en de Oogleden zyn kunnen weggenomen worden door middel van een Zilvere Stilet, die men tuſſchen de Oogſcheel en den Oogbol inbrengt. Zoo zy ingedrukt zyn in de Oogleeden, moet men zig bedienen van een werktuig, gemaakt op de manier van een priem, op dat de rand van het ſleuvje der priem het Strontje moge wegneemen.

SONDERLINGE WAARNEEMING.

Van Vuiligheden onder het eerſte Vlies van het Oog.

Een jonge Juffrouw, die in de koſt was by de Nonnen van de Hooge Heyde, brak een ſtuk Baleyn af, waar van vyf brokjes, een lyn of twee lang, in het Oog ſprongen, en indrongen tuſſchen het Bindvlies. Daar kwam eene vleeſige verheventheyd, ter plaatſe daar deeze brokjes vaſt waaren. Ik nam 'er twee gemakkelyk weg met de punt van een Lancet, om dat een van derzelver uiteynden niet met het Vlies bedekt was; maar dewyl de drie andere geheel en al tuſſchen

ſchen de Vlieſen zaaten, en bedekt met een Lidteken, 't welk daar door gemaakt wierd; zo trok ik ze 'er alle drie uit, in de tyd van agt dagen, met myn Cataract Naalde, die ik door het eerſte Vlies heenſtak, onder een dezer brokjes. Toen myn Naalde onder het brokje was doorgedrongen, draayde ik die op ſyde, op dat door het opligten, deſſelvs ſcherp het Vlies zou kunnen doorſnyden; en het zelve door dit middel doorgeſneeden zynde, voegde zig de Baleyn, en ging uit van die plaats daar ze beſlooten was geweeſt. Ik deed het zelve aan de andere brokjes met dezelve uitſlag, waar na de vleeſige verheventheyd verdween door het gebruik van de Pierre Divine in water geſmolten.

DERTIENDE ARTIKEL.

Van de Geneezing der Oogontſteeking, veroorſaakt door Slagen die het Oog ontfangen heeft.

In deeze ſoort van Oogontſteeking 'er bynaar altyd bloed in het Oog buiten de Vaten geſtort zynde, is het nodig 'er ontbindende, en pynſtillende middelen op te leggen, als het bloed van een Duif, 't welk men tweemaal daags in het Oog laat druipen. Men maakt de Compreſſen nat in warme Wyn, waar in men eenige droppels gedaan heeft van de Balſem van de Commandeur,

deur, en legt die vervolgens op de Oogleeden. Men moet Aderlaten eens of tweemaal, naar dat de Ziekte het vereyſcht. Men waſcht het Oog driemaal daags met een mengſel van een Lepel vol Wondwater in vyf Lepels gedeſtilleerd Oogentrooſt Water. Men bedient zig in 't gevolg van andere middelen, agt nemende op de geſteltheyd van het Oog, en op de toevallen, die op de Slagen volgen, gelyk wy elders gezegt hebben.

VEERTIENDE ARTIKEL.

Van de Geneezing der Oogontſteeking, veroorſaakt door de breeking der Vaten, die over het Bindvlies heen loopen.

Deeze ſoort van Oogontſteking word gemeenelyk geneezen, als men driemaal op een dag op het Oog wat bloed van een Duif laat druipen, en 'er vervolgens oplegt een Compres, natgemaakt in Wondwater, die men 'er afneemt, zo ras dezelve verdroogt is. Als dan druipt men eenige droppels van dit Water op den Oogbol, om het Duivenbloed 'er afteſpoelen, dat daar opgebleven is. Het wit van het Oog word van rood, gelyk het geweeſt is, gemeenelyk geel, en vervolgens krygt het zyn natuurlyke witheyd.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van de Oogontsteeking, die op de Kinderpokjes volgt.

Indien de hevige Oogontsteekingen zo gevaarlyk zyn voor het verlies van het Gesigt, die, welke door de Kinderpokjes veroorsaakt worden, zyn niet minder te vreezen, gelyk de droevige ondervinding van verscheyde Menschen my niet dan te veel heeft doen kennen. Zy heeft my zelvs doen gelooven, dat de ongemakken, die onmiddelyk op de Kinderpokjes volgen, ongeneeslyk waaren, maar ik heb bewyzen, die deeze meening omverstooten.

De Kinderpokjes kunnen in de Oogen deeze vier soorten van Ziektens veroorsaaken, te weeten een ontsteeking van het Bindvlies, de Traanfistul, Ettergezwellen van het Hoornvlies, en Verzweeringen der Oogleden. Zelvs komen deeze toevallen dikwils alle vier by malkander, en somtyds ontmoet men 'er niet meer als een van.

In de voortgang der Kinderpokjes beginnen het Aangesigt en de Oogleeden op te zwellen, 't welk gevolgd word van eene roodheyd aan de Oogen, en het druipen van een smeerige Vogt, die de Oogleeden aan malkander kleeft; invoegen, als men geen moeyte doet om die los te maaken, de Oogen verscheyde dagen geslooten bly-

 ven.

ven. Deeze Vogt opgehouden tusschen de Oogleden en den Oogbol, word door scherp te worden bekwaam, om het doorschynende Hoornvlies te verzweeren, en het Gesigt merkelyk te bederven.

Als de Pukkels der Kinderpokjes aan andere deelen des Lichaams zweeren, geneezen zy ook; maar die, welke doorbooren en zig zetten op de rand van het Kraakbeen der Oogleden tusschen de Ooghayrtjes, en haare inwendige Oppervlakte, worden zoo niet geneezen, wegens de scherpheyd der wateragtigheyd, die het Oog geduurig bespoelt; waar uit Zweertjes komen, die somtyds verscheyde Jaaren, en zelvs altyd duuren, zo men die niet te hulp komt.

De Zweeren, die aan de Oogleden komen na de Kinderpokjes, zyn van tweederley soort; sommige zyn verzelt met een Fungeus vlees, 't welk haare geneezing vertraagt, tot dat dat verteerd zy; andere in tegendeel dringen door tot de Klieren, die de dragt verschaffen, bederven derzelver Vogt, 't welk dan niet weynig toebrengt om deeze Verzweeringen voedsel te geven, door zig als slyk aan haare oppervlakte vast te hegten; 't welk in 't vervolg de Ooghayrtjes doet uitvallen.

Het derde toeval, 't welk onmiddelyk op de Kinderpokjes volgt, word veroorsaakt door een slymige Vogt, die vergadert word tusschen den Oogbol en de Oogleden, als die al te lang geslooten zyn geweest. Deeze Vogt komende in de Traanstippen, gaat in de Traansak; waar door een verstopping in het

het Neuscanaal komt, welke in 't gevolg een Traanfiſtul veroorſaakt.

Het vierde toeval komt gemeenelyk twintig dagen na de Kinderpokjes, en ſomtyds ook in het hevigſt van deeze Ziekte. Het word veroorſaakt door een Pok, die zig vertoont in het midden van het doorſchynende Hoornvlies, tuſſchen de Vliezen, die het zelve ſamenſtellen. Het Hoornvlies laat door zyn hardigheyd niet toe aan deze Pok, zig een opening naar buiten te maaken, ten zy die zit aan deſſelvs oppervlakte; weshalven die naar binnen doorbreekt, en op die wys daar een Ettergezwel veroorſaakt; of ook de ſtof, uitgeſtort tuſſchen de Vliezen, verſtyft, verhard, en maakt een Vlak.

Men kan hier byvoegen, dat 'er behalven dit alles ſomtyds nog een hardnekkige Zinking bykomt, welke dan komt, als de Zieken, na dat alle de Pokken geneezen zyn, eens in de lugt beginnen te komen. De Zweetgaatjes van het Vel dan geraakt zynde, en door deeze lugt als geſlooten wordende, geſchied 'er geen doorwaaſſeming meer van het overſchot der ziltige Vogt, die te vooren door de Zweertjes van de Huit uitging; waar door 'er, om zoo te ſpreeken, een wederomkaatſing van dit Vogt geſchied, 't welk overblyvende in de Vaten, zig op de Oogen zet, en daar eene vogtige Oogontſteeking veroorſaakt, welks uitloopende Vogt zo bytende is, dat zy het vel van het Aangeſigt doorknaagt.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van de Middelen voor de Oogontsteeking, die op de Kinderpokjes volgt, en voor de toevallen die haar verzellen.

Na de beschryving der Oogziektens, die op de Kinderpokjes volgen, blyft 'er nog over te spreeken van de middelen, die daar in dienstig zyn. Ten aanzien van de Oogontsteeking wys ik den Leezer naar het Hoofdstuk van de vogtige Oogontsteeking. Ik zal alleen zeggen, dat men, geduurende de Kinderpokjes, zig moet bedienen van een Oogwater, gemaakt uit Saffraan, en gedestilleerd Weegbree en Roosen Water. Ik bedien my van een gedestilleerd Campher Water, 't welk alle deeze toevallen voorkomt, als het in den beginne gebruikt word. Het is genoeg, als men bezorgt, dat 'er vier of vyfmaal op een dag wat van in het Oog gedroopen word, en te gelyk belet, dat de Oogleden niet aan malkander kleeven, want dat is van een groot gevolg. Ten dien eynde maakt men de veer van een Pen nat in dit Vogt, en legt die van tyd tot tyd tusschen de Oogleden, eenige reysen op een dag en by nagt.

De Lezer zal de hulpmiddelen, die voor Pokken op het Hoornvlies dienstig zyn, vinden in het volgende Hoofdstuk, en die, wel-

welke voor de Traanfiſtul dienſtig zyn, in het Hoofdſtuk, 't welk daar van handelt. Daar blyft dan voor my niets overig, als de manier aan de hand te geven, om de Verzweeringen te geneezen, die aan de rand der Oogleden komen.

De Oogwaters in het algemeen doen hier zeer weynig nut, maar ik heb bevonden, dat als men ze met de onderaardſche Steen aanraakt, zy gemakkelyk geneezen. Men moet de brand daar van wegneemen, zo ras men dezelve daar mede heeft aangeraakt, badende het Oog verſcheydenmaal in een kleyn glaasje vol Water; en voor al moet men zorg draagen, dat de plaats van de Oogſcheel, waar tegen men de Steen gelegt heeft, niet ruſte op den Oogbol, op dat het korſtje, 't welk daar door veroorſaakt is, niet over dezelve gevreeven worde. Men moet 'er eens of tweemaal op een week mee aankomen, tot dat men oordeelt dat het genoeg is, en men legt op die plaatſen, 's morgens en 's avonds een zeer fyne Poejer van Oogeniet, die de geneezing verder voleyndigen zal. Ten aanzien van de Zweeren, moet men aanmerken, dat de diepe veel langwyliger om te geneezen zyn, als die Fungeus Vlees hebben.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van het Ettergezwel van het Oog.

Het Ettergezwel, dat aan 't Oog komt, kan zyn zitplaats hebben op verſcheyde

plaatsen. Somtyds word het gevonden aan het doorschynende Hoornvlies, somtyds tusschen het Bind, en duistere Hoornvlies, en dikwils aan het Druivenvlies. Ik verstaa door een Ettergezwel een versameling van Etter, meer of min overvloedig. Als het komt aan het doorschynende Hoornvlies, gelyk dikwils gebeurt na de Kinderpokjes, merkt men het ligtelyk door een witheyd, die het zelve verzelt; maar als het begint tusschen het doorschynende Hoorn en Bindvlies, moet men dat vermoeden wegens de opblaasing van den Oogbol, die ter plaatse van het Ettergezwel meer gezwollen is als elders. Zo het komt aan het Druivevlies, kent men het dikwils niet, dan als de Etter uitgestort is in het waterige Vogt.

De Ettergezwellen, die aan het doorschynende Hoornvlies komen, beginnen somtyds met een kleyn wit Vlakje, 't welk op het bovenste rokje van dit Vlies gezien word, en word gevolgd van eene opzetting naar buiten. Als men het zelve zagtjes met de punt van een Lancet doorsteekt, zonder door de andere Vliesjes heen te dringen, geneest men het gemakkelyk; maar zo het Ettergezwel dieper is, zo dat het is in het midden der dikte van het Hoornvlies, en zig zo uitstrekt, dat het bynaar de geheele doorschynendheyd van dit Vlies bedekt, dan komt 'er 't geen men Etteroog noemt. Zoo het in tegendeel zoo uitgestrekt niet is, en dat het van zelvs doorbreekt naar de binnenkant van het Oog, dan druipt de Etter in de voorste Kamer tusschen de Regenboog

en

en het doorſchynende Hoornvlies, en maakt daar een verſameling op de manier van een Vlak, die de figuur van een waſſende Maan heeft, gelyk aan de wittigheyd, die aan de wortels der Nagelen gezien word; weshalven men dit Ettergezwel Nagelgelyk * Etteroog genoemt heeft.

Somtyds, zonder dat het doorſchynende Hoornvlies is aangetaſt, als 'er een Ettergezwel is tuſſchen het Bind en duiſtere Hoornvlies, of in deſſelvs dikte, dringt de Etter in de voorſte Kamer, tuſſchen de Regenboog en het doorſchynende Hoornvlies, 't welk in het eerſte geval geſchieden kan door de drukking der Oogleden, en in het tweede door die van de *Aponeuroſes* of breede Peeſen der Spieren van den Oogbol.

Deeze Ettergezwellen komen niet zonder groot gevaar van het verlies des gezigts. Men geneeſt 'er ondertuſſchen veele, zonder dat 'er eenig ongemak in de Oogen overblyft. Ik heb in het Hoofdſtuk van de Oogontſteekingen, by het negende Artikel, geſprooken van de middelen, bekwaam om deeze verſameling van Etter te doen verdwynen, weshalven ik hier niet ſpreeken zal als van de Operatie, die men ſomtyds genoodſaakt is te doen, om ontlaſting te maaken. Men moet alvoorens een regel geven, om te kennen de geſteltheyd van de Etter in het Oog, die deeze Operatie vereyſcht; want de Etter dikwils geraakt zynde in de voorſte Kamer, tuſſchen de Regenboog en het doorſchynende Hoornvlies,

* Onyx.

word eenigermaaten verdreven door het gebruik der middelen, waar van ik te vooren gesprooken heb, niet door ontbonden te worden, maar door te zakken op den grond van het Oog.

Als het gebeurt, dat deeze Etter vermeerdert, in plaats van te verdwynen, en als men ziet, dat zy overvloedig genoeg is, om te kunnen gaan door de opening van den Oogappel, dan is het tyd, om daar aan de volgende Operatie te doen.

Men moet het zieke Oog tegen een vry groot ligt zetten, en het Hoofd van de Lyder leggen tegen de leening van een Zetel-ſtoel, om vervolgens een opening te maaken in het doorſchynende Hoornvlies, onder de opening van den Oogappel, wel zorg dragende, dat de punt van het Lancet de Regenboog niet raakt, die agter de Etter is. Men moet de opening lang genoeg maaken, om doortogt aan de ſtof te kunnen geven, en gelyk die zelden van zelvs door deeze opening uitkomt, zo moet men 'er met een kleyn Spuitje wat laauw water inſpuiten, 't welk de Etter afſpoelt, en in 't uitgaan met zig neemt. Men moet op het Oog leggen een Compres, nat gemaakt in een Oogwater, gemaakt uit Rooſen, Weegbree, en Venkel water, waar door men het wit van een Ey klutſen moet. Men moet zorg draagen, om deeze Compres nat te houden, dezelve gedurig met dit middel bevogtigende; men laat daar ook drie of viermaal op een dag wat van laten loopen op de Wond, die men in het Hoornvlies gemaakt heeft.

Het

Het gebeurt gemeenelyk, dat eenige dagen, na dat de Etter is leeg gemaakt, 'er wederom nieuwe word uitgeſtort, op die zelve plaats, daar de ontlaſte Etter geweeſt is. Als dan moet men een fyn Stiletje inbrengen in die opening, die men gemaakt heeft om de Wond weder open te doen, en 'er de Etter doen uitgaan, gelyk de eerſtemaal. Zoo 'er geene verſameling meer komt van nieuwe Etter, laat men de Wond toeloopen; en zoo 'er altyd eene ontſteeking aan het Oog mogt blyven, moet men daar de dienſtige Hulpmiddelen opleggen, die ik niet zal herhaalen, hebbende daar van geſprooken in het Hoofdſtuk van de Oogontſteekingen.

TIENDE HOOFDSTUK.

Van de Verzweeringen van het Hoornvlies.

De Verzweeringen van het doorſchynende Hoornvlies zyn niet als gevolgen van de Ettergezwellen en Oogontſteekingen. Zy zyn meer of minder breed en diep, naar dat de Ziekte, die voorgegaan is, meer of minder hevig geweeſt is. Ik gaa met ſtilzwygen voorby de verſcheyde naamen, die men daar aan gegeven heeft, als niets tot haare geneezing doende. Ik zal alleen ſpreeken van de tekenen, waar aan men die kan kennen.

Altyd als 'er eene Verzweering aan het

doorschynende Hoornvlies is, kunnen de Zieken het ligt niet verdragen wegens de ontsteeking. Zelvs schynen hen de ligtstraalen te steeken, als zoo veele punten van Naaldens. Daar vertoont zig eene holligheyd by de verzwooren plaats, die meer of minder wyd is, naar dat de Verzweering diep is.

Om deeze Verzweeringen te geneezen, moet men, eer men 'er hulpmiddelen oplegt, bekwaam om die te geneezen, de ontsteeking wegneemen, en de wateragtige Vogt, die dezelve veroorsaakt, daar van afwenden; 't welk men doen zal door de middelen, gemeld in het Hoofdstuk van de Oogontsteekingen.

Als de ontsteeking zal weggenomen zyn, indien 'er dan nog Verzweeringen gevonden worden, die niet geneezen zyn, is 'er, behalven de middelen die men gebruikt heeft, niets zekerder als het groene water van Hartman, 't welk men gebruikt voor de verzweeringen in de Keel. Dit Water in het Oog gedroopen, meer of minder sterk, naar dat de Zieken het verdragen kunnen, geneest dezelve in zeer weynig tyd, en verteert de Vlakken, die na haare geneezing overblyven. Als men die niet verdragen kan, of dat de Ziekte niet wykt, bedient men zig van geestryke middelen, als van Spaanse Wyn, waar in men heeft laten trekken Kruidnagelen, Aloë, *Crocus Metallorum*, Campher, en Oogeniet. Eenige droppels van dit treksel, gedaan in het Oog, hee-

heelen de Verzweeringen, als men dat drie of viermaal op een dag herhaalt.

Wat de overblyvende Vlakjes belangt, dezelve zyn of kleyn of groot, en meer of minder opgezet, naar dat de Ziekte, die dezelve voorgegaan is, hevig geweest is. Daar zyn 'er, die meenen dezelve weg te neemen, door het velletje van het Vlakje opteligten, maar deeze handelwys is gevaarlyk, om dat, als men met een Lancet, of eenig ander Werktuig, dat deeltje wegnam, 'er een nieuwe Wond zou komen, die men noodsaakelyk op nieuw zou moeten geneezen; en daar zou zelvs op deeze plaats eene duisterheyd overblyven, die zoo groot zou zyn als de eerste. 'T is waar, dat 'er somtyds Bloedvaten zyn, die gaan boven het Bindvlies, tot aan het vlakje toe, en het zelve voedsel geven; als dan zou men deeze Vaten op het Bindvlies kunnen afsnyden, met eene scherpe Naalde, of een Lancet, dat men daar onder door laat gaan. 'T geen ik gezegt heb belet niet, dat men geen Vliesje van het doorschynende Hoornvlies zou kunnen opligten, als 'er Etter uitgestort was door een Pok, 't welk het eenigste geval is, waar in deeze Operatie te pas komt. Het uiterste oogmerk, 't welk men hebben moet, is om het Vlakje te doen verdwynen, en aan het Hoornvlies desselvs doorschynendheyd en helderheyd te herstellen. Men bedient zig ten dien eynde van een fyne Poejer, gemaakt uit Aluin, Suiker Candy, en Eyerschaal, waar van men eens daags de grootte van een Ertje op het Vlakje strooyt; of men

zou

zou het kunnen aanraaken met Acetum Lithargyrii en andere diergelyke middelen.

ELFDE HOOFDSTUK.

Van de Druifwyze Gezwellen. *

Schoon men door een druifwys Gezel niets verstaat, als een opzetting aan het geheele doorschynende Hoornvlies, of alleenlyk aan een van desselvs deelen, doet de ondervinding nogtans zien, dat het zelve insgelyks komt aan het duistere Hoornvlies, tot omtrent een lyn by desselvs vereeniging met het doorschynende Hoornvlies.

Twee oorsaaken zyn in staat om deeze Ziekte voort te brengen. De eerste is de werking van zekere stof, verschaft door een Ettergezwel, op een der Vliesen van het Hoornvlies; waar door het gebeurt, dat de overige Vliesjes, niet meer in staat zynde om de drukking van het wateragtig Vogt te wederstaan, naar buiten wyken, en deeze opsetting maaken, die wy druifwys Gezwel noemen, welks bodem meer of minder merkelyk is, naar maate der verteering van het Hoornvlies; en de grootte van het Gezwel is meer of minder, naar maate der hoeveelheyd van het wateragtig Vogt, 't welk dezelve veroorsaakt. De tweede oorsaak is een geheele scheyding der substantie van het doorschynende Hoornvlies in dat gedeelte, 't welk

* Staphylomes.

't welk over de Regenboog legt; of van het duistere Hoornvlies, tot omtrent een lyn van de plaats zyner vereeniging met het doorschynende Hoornvlies; 't zy het zelve kome door een uit of een inwendige oorsaak; waar op een opsetting volgt ter plaatse der scheyding door de uitgang van het Druivevlies.

Men geeft verscheyde naamen aan het druifwyse Gezwel, met opsigt, op de figuur der opzetting. Men noemt het een Rasyn Gezwel, als desselvs figuur naar een Rasynepit gelykt; een Appelgezwel, als het Gezwel merkelyker zynde als het voorgaande naar een kleyn Appeltje gelykt; spyker Gezwel, als de opzetting eenige gelykheyd heeft met een spykerkop. Men heeft het eyndelyk genoemt Vliegengezwel, als de figuur van het Gezwel overeenkwam met een Vliegenkop.

Maar behalven alle deeze soorten, heeft de practycq my een zeer bysondere doen zien, waar van niemand, zo veel ik weet, nog gesprooken heeft. Ik heb gezien, dat 'er by gelegentheyd van een slag, die het Oog gekreegen had aan het bovenste gedeelte van den Oogbol, een lyn van het doorschynende Hoornvlies, een druifwys Gezwel kwam aan het Bindvlies. De hevigheyd van de slag had het duistere Hoornvlies doen bersten, zonder het Bindvlies te beschadigen, en het wateragtig Vogt door deeze borst uitloopende, ligtte het Bindvlies op de manier van een druifwys Gezwel op. Ik genas het door een drukkend verband (het Oog geslooten zynde) gelegt op die plaats der

der Oogſcheel, die tegen over het Gezwel was, 't welk het wateragtig Vogt deed te rug gaan in de holligheyd van den Oogbol, en gelegentheyd gaf aan de Vlieſen om zig te herſtellen.

Deeze Ziekte is niet alleen gevaarlyk, met opſigt op de mismaaktheyd van het Oog, maar ook, om dat zy de oorſaak is van geduurige zinkingen, hoofdpynen, zelvs dikwils van ſlapeloosheyd, en van Ettergezwellen, die binnen in 't Oog gemaakt worden.

De Ouden oeffenden, om deeze mismaaktheyd weg te neemen, de volgende Operatie: zy lieten een Naalde, waar door een dubbele linde draad geſtooken was, gaan door het midden der bodem van het druifwys Gezwel; de draad daar door zynde, ſneeden zy die af by de Naalde, om vervolgens de twee eynden van een zelve draad te neemen, en een dubbele knoop te maaken aan de kant der grond van het druifwys Gezwel, die zagtkens toehaalende, uit vrees van het Gezwel afteſnyden, maar ondertuſſchen genoegſaam om deſſelvs verſterving en afval te veroorſaaken. Zy maakten diergelyken knoop aan den anderen kant met de andere draad, en het druifwys Gezwel viel vervolgens af door deeze afbinding. De kwaadaardige toevallen, als daar zyn groote pynen, een ontſteeking, en ſomtyds een Ettergezwel van het Oog, waar meede deeze manier van opereeren niet dan al te dikwils verzeld is, hebben my gelegentheyd gegeven, om te zoeken naar middelen, die voor

den

den Zieken voordeeliger waaren. Ten dien eynde oeffen ik twee Operatien.

De eerste komt te pas in druifwyze Gezwellen, die niet in de geheele uitgestrektheyd van het doorschynende Hoornvlies zyn. Ik neem een Naalde, wat kromagtig en scherp, waar in een Zyde draad steekt. Ik laat die door het midden van het druifwyze Gezwel gaan. De draad daar door zynde trek ik de Naalde te rug, om de eynden van de draad te neemen, die ik met myn linkerhand vasthouw, dezelve een weynig draajende; vervolgens snyd ik het Gezwel met een Lancet in zyn grond by de draad, en neem het verder weg, door het met een Schaar afteknippen. Ik leg op de Wond Brandewyn en Water, gelyk in de Operatie van de Cataracte. Door dit middel hout het druifwys Gezwel op, 't zy dat het Hoornvlies, 't welk gecicatriseerd word, dikker word, of dat 'er een kleyn gaatje in 't midden van de Wond overblyft, waar door het wateragtig Vogt uitgeloost word, als 'er daar van te veel in het Oog is, 't welk geen ongemak aan den Zieken toebrengt, nemende deeze Vogt de gewoone loop der Traanen door den Neus.

De tweede Operatie komt te pas voor die druifwyze Gezwellen, die het geheele doorschynende Hoornvlies bezetten. Zy is even eens als die, die men beschreeven zal zien in het Hoofdstuk van het ingezet Oog.

Daar zyn 'er, die willen, dat men een snee met het Lancet in het Oog moet doen, om uit te doen loopen, 't geen in den Oog-

bol

bol is; maar deeze Operatie is zeer gevaarlyk, en veroorſaakt vervolgens zeer hachelyke toevallen, gelyk pyn in 't hoofd en ſlapeloosheyd, die ſomtyds een half Jaar duuren; 't welk niet komt als van de prikkelingen en ontſteekingen der Regenboog, die men door de Operatie had behooren weg te neemen.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Van de witte Vlak op de Oogen. *

De *Albugo* is een ſoort van Vlak, die op het doorſchynende Hoornvlies komt, veroorſaakt door een witagtig Vogt, 't welke in de ſubſtantie van dit Vlies zig ophoud. De vergadering daar naar toe geſchied allengskens, en word eyndelyk ſomtyds zoo merkelyk, dat zy het doorſchynende Hoornvlies geheel en al bedekt; waar door het gebeurt, dat de Zieken de voorwerpen niet meer onderſcheyden.

Veele verwarren deeze Ziekte met het Ettergezwel van het doorſchynende Hoornvlies, en de Lidtekenen, die op dit Vlies overblyven, als 'er een Ettergezwel of eenige Verzweering aan geweeſt is. Maar om niet bedroogen te worden, moet men zig te binnen brengen, dat de Ettergezwellen altyd verzelt zyn met eene hevige Ontſteeking, en merkelyke Hoofdpynen, terwyl 'er

* Albugo.

'er in de *Albugo* zeer weynig ontſteeking is, verzelt met ſchooten en traaning zonder Hoofdpyn.

De Vlakken en Lidtekens zyn ook verſcheyden, naar maate dezelven zonder ontſteeking zyn, en dat men zig aan ligt kan bloot ſtellen, zonder daar ongemak van te hebben. Maar in de *Albugo* kan men, buiten de ontſteeking die dezelve verzelt, het ligt niet verder verdraagen. Voeg hier by, dat de couleur van de *Albugo* zoo wit niet is als van de Lidtekenen.

Men kan de oorſaak van deeze Ziekte niet zoeken, als in het bloed, 't welk ſtilſtaat, en een verſtopping veroorſaakt der Vaten van het Hoornvlies, die vervolgens het witagtige Vogt verſchaffen, 't welk wy gezegt hebben, dat deeze ſoort van Vlak maakt. Deeze Ziekte is meer ongemakkelyk als kwaadaardig, gemeenlyk niet veroorſaakende het verlies van het Geſigt, als men zorg draagt, om ter bekwaamer tyd dienſtige middelen te gebruiken.

Men moet twee oogmerken hebben in het geneezen van deeze Ziekte. De eerſte is de vermeerdering der Verſtopping te beletten. De tweede is die, welke reeds gemaakt is, weg te neemen. Men zal aan het eerſte oogmerk voldoen door eene naaugezette levenswys, alle morgen gebruikende Kalfsnat, gekookt met verkoelende Kruiden, of by gebrek van dien een half pint Wey, gemengt met een once Syroop van Violen; door den dag zal men neemen gemeene Soupen, en andere Soupen tuſſchen beyden. Deeze le-

venswys zal men houden geduurende de vyf of ſes eerſte dagen; waar na men aan den Zieken zal toelaaten een ſtukje lugtig Brood te eeten zonder Vleeſch, gebruikende voor zyn gewoone drank gemeen Gerſtenwater.

Daar en boven zal men in gebruik brengen Aderlatingen op den Arm, op de Voet, of aan de Keel; naar dat het nodig zal zyn. Zelvs zou men kunnen gebruiken een huisbad, zoo wel als Spaanſche Vliegpleyſters, gelegt in het holletje van de Nek, die men daar eenigen tyd houden moet.

Aan het tweede oogmerk zal men voldoen door het gebruik van geeſtryke en ontbindende plaatsmiddelen, als daar zyn het aftrekſel van Anys en Venkel in welbereyde Sp: Vitæ, waar van men een Lepel vol mengen kan met gedeſtilleert Oogentrooſt, Venkel, en Weegbree Water; zorgvuldig vermydende de Koperroodagtige Wateren, als zeer ſchadelyk, en bekwaam om deeze Ziekte in een Ettergezwel of Verzweering te doen veranderen.

Als de Ontſteeking over is, gebruik ik een Oogwater, 't welk het Geſigt verder geheel en al opheldert, doende daar van verſcheyde reyzen op een dag eenige droppels in het Oog loopen op de plaats, daar de wittigheyd is.

Als men in agt neemt 't geen ik heb voorgeſtelt, ziet de Zieke gemeenelyk de voorwerpen zeer onderſcheyden in de tyd van zes weeken. Zoo de Ziekte hardnekkig word tegen de middelen te vooren gemeld, en 'er eenig Bloedvat met een Aderſpat zig op het Bind-

Bindvlies vertoont, moet men geen zwarigheyd maaken om het te ſnyden op de manier, die ik heb aangeweezen.

Dertiende Hoofdstuk.

Van de Staaren of Cataracten *in 't algemeen.*

De Schryvers zyn het met malkander niet eens over de natuur der Cataracten; ſommige meenen, dat het is de Cryſtallyne Vogt zelvs die verandert is, anderen in tegendeel willen, dat het is een Vlies, gemaakt door een verdikking van het wateragtig Vogt, 't welk zig hegtende aan den rand des Oogappels, daar door de doorgang der ligtſtraalen belet. Men heeft reden om te vermoeden, dat de verſchillendheyd dezer meeningen minder voortkomt van de inbeeldingen hunner Uitvinders, als van de weynige gelegentheyd, die zy gehad hebben, om zig zelven daar van te onderregten; want als men deeze zaak naaukeurig onderſoekt, zal men bevinden, dat 'er Criſtallyne en vlieſige Cataracten zyn, en dat men zelvs zoo veele ſoorten van Cataracten in het Criſtallyne Vogt ſtellen mag, als de veranderingen, waar voor dit Vogt vatbaar is, verſchillende zyn.

Wat de Vlieſige Cataracten belangt, daar van merk ik twee ſoorten aan. De eerſte is een gevolg van de verduiſtering van het

Vlies, 't welk de Kas van het Glasagtig Vogt agter het Criſtallyne Vogt bekleed. De tweede volgt op de Zinkingen van de *Choroides*, ter gelegentheyd van welke in het wateragtig Vogt een Etter gelykende ſtof word uitgeſtort, welke door verdrooging een lichaam als een Vlies aanneemt. Men zou miſſchien een derde kunnen vermoeden, die voort zou komen van een duiſterheyd van het Vlies, 't welk het Criſtallyne Vogt van vooren bedekt, indien die zoo groot is, dat 'er eene verandering in dit Vlies kan komen, zonder eene van het Cryſtallyne Vogt, 't welk de ondervinding my nog niet heeft doen zien, even weynig als die, die men meent te komen door een by een pakking of verdikking van het wateragtig Vogt. 'T is waar, dat ik dikwils heb opgemerkt, dat een kleyn gedeelte van het Vlies, 't welk het Criſtallyne Vogt van vooren bedekt, donker geworden was, zonder dat het Geſigt daar door verlooren was, terwyl het Criſtallyne Vogt gezond bleef, zoo wel als het overige gedeelte van dit Vlies. Die geene, welke niet als vlieſige Cataracten ondervonden hebben, hebben zig misleyd, zoo wel als zy, welke niet als Criſtallyne gezien hebben; maar om een klaarder denkbeeld van de verſcheyde ſoorten der Cataracten te geven, zal ik die verdeelen in waare, twyffelagtige, en valſche.

VEER-

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Van de waare Staar of Cataracte.

Door de waare *Cataracte*, verſtaa ik met de meeſte part der nieuwe Schryvers, een verandering in het Cryſtallyne Vogt, en niet een Vlies gemaakt in het wateragtig Vogt, gelyk de Ouden gewilt hebben.

Ontelbaare ondervindingen hebben de dwaalingen van deeze laatſten doen kennen; ondertuſſchen ziet men verſcheyde Menſchen, die partytrekkers der Ouden zynde, zig verzetten, om de gevoelens van deeze verſtandige Mannen ſtaande te houden, die ondertuſſchen niet onfeylbaar waaren. Zy willen liever redenen zoeken by de Schryvers om hun gevoelen te verdedigen, als zig over te geven aan klaare ondervindingen, en zig te verlaaten op hunne eygen Oogen.

Ik heb, gelyk zy, vry lang in 't gevoelen geweeſt, dat de *Cataracte*, geneeslyk door de Operatie, altyd een Vlies was, 't welk gemaakt wierd in het wateragtig Vogt; maar twee aanmerkingen, die ik gemaakt heb, hebben my geheel en al uit die dwaaling geholpen.

De eerſte is over de manier, waar op de *Cataracte* gemaakt word, van zyn begin, tot aan zyn volkome rypheyd. De tweede is

over het geen voortkomt uit de Operatie zelvs, die in deeze Ziekte te pas komt.

Als de Cataracte begint, is zy zoo diep, dat men die naaulyks kan merken; daar uit trek ik dit gevolg, dat, indien het een Vlies was, of een verdikking, die in het wateragtig Vogt gemaakt wierd, en dat geplaatst was in de agterste Kamer van het Oog, agter de Regenboog, het gemakkelyk zou weezen, het zelve daar te onderscheyden, en dat het zig zoo ver af niet zou vertoonen.

Drie of vier Maanden daar aan, meer of minder, als de Zieken klagen over een vermindering van het Gesigt, indien men dan hunne Oogen onderzoekt, zal men merken een diep ingezonken witagtigheyd, zonder dat het wateragtig Vogt troebel of dik bevonden word: 't welk doet denken, dat het het Cristallyne Vogt is, 't welk duister begint te worden. De Oogen van den Zieken van tyd tot tyd waarneemende, bemerkt men baarblykelyk, dat het Cristallyne Vogt voorwaarts gaat naar de opening van den Oogappel; en het Gesigt vermindert meer en meer, tot zoo ver toe, dat de *Cataracte* genadert zy tot by den Oogappel, die ze toesluit, gelyk een soort van Gordyn, 't welk voor een Venster geschooven zynde, nog eenig ligt in de Kamer overlaat, maar waar door heen men de voorwerpen niet onderscheyden kan.

Deeze aanmerking moest alleen genoeg zyn, om te doen kennen, dat de *Cataracte* geen Vlies is, 't welk voortkomt in het wateragtig Vogt, nog ook een verdikking van dee-

deeze Vogt; want indien dat zoo was, zou het op dezelve plaats moeten blyven, waar in het zyn begin genomen had, zonder dezelve te veranderen, daar ik heb doen zien, dat zy verandert in haar oorſprong, in haar voortgang, en in haar rypheyd.

Myn tweede aanmerking is afgenomen van de Operatie zelvs van een *Cataracte* die terdeegen ryp is, want als men het Oog doorſteekt, en de Naalde daar in brengt, gebeurt het ſomtyds, dat dezelve komt in het midden van het lichaam, 't welk deeze Ziekte maakt, ſchoon men die zoodanig gerigt had, dat zy niet koſt doordringen tot de plaats, daar het Criſtallyne Vogt natuurelyker wyze geplaatſt is; de Staar ondertuſſchen neergedrukt zynde door het opligten van de Naalde, zag men aan deſſelvs uiteynde, door den Oogappel, een duiſter lichaam, van gedaante als het Criſtallyne Vogt, 't welk aan de Naalde vaſt was. Indien dit lichaam een Vlies was, zou het zelve vlak of geplooyt wezen, en geenſins de gedaante hebben van een uitbultend lichaam; waar uit men beſluiten kan, dat het het Criſtallyne Vogt zelvs is, dat men in deeze Operatie neerdrukt, ſamen met het Vlies, 't welk het zelve ingeſlooten houd in het Glasagtig Vogt, en deſſelvs verandering; zoo dat, als het gebeurde, dat het zelve buiten dit gemelde Vlies uitging, het van zelvs vallen zou op de grond van het Oog; maar om dat dat niet gebeurt, is het noodſaakelyk, dat het altyd vaſt blyft aan het Vlies, 't welk het zelve bedekt.

Dat de *Cataracte* zyn zitplaats heeft in het Cristallyne Vogt, daar van zal ik nog een overtuigend bewys geven, door een ondervinding, gemaakt met het Oog van een Man, die gestorven is in het Gasthuis, naar Jesus genoemt, waar aan de Heer Woolhousen de Operatie van de *Cataracte* gedaan had. Ik verzogt de Heer Mery, Lid van de Koninklyke Academie der Weetenschappen, zig te vervoegen in het genoemde Gasthuis, om dit Oog te ondersoeken. Hy nam het geopereerde Oog uit het Ooghol; hy opende het, en vond dat het Cristallyne Vogt geplaatst was om laag in den Oogbol, aan het agterste en onderste gedeelte van den Oogappel, waar toe het zelve door den Operateur was neergedrukt.

'T geen ik gezegt heb bewyst genoegsaam, dat de zitplaats van de *Cataracte* in het Cristallyne Vogt is. Men zal in het vervolg van deeze verhandeling zien, dat alles samen loopt, om deeze bewyzen staande te houden. Die geene, welke daar over meerder ligt begeeren, hebben niet anders te doen, als te leezen de Boeken van de Heeren Antoine, Brisseau, en Heister, die ons uit de dwaling geholpen hebben, waar in de Ouden ons gebragt hadden, by gebrek van deeze zaak grondig onderzogt te hebben.

Deeze nieuwe gevoelens hebben gelegentheyd gegeven aan de Heeren van de Koninklyke Academie der Wetenschappen, om verscheyde proeven te doen, om de waarheyd hier van te kennen; en zedert dien tyd hebben veele hunner het gevoelen der

Ou-

Ouden verworpen, gelyk men in derzelver Gedenkſchriften zien kan.

Zoo dat de waare *Cataracte* een verandering van het Criſtallyne Vogt is, waar door het van doorſchynende, gelyk het natuurlyk is, duiſter word; 't welk eyndelyk belet, dat de ligtſtraalen, die van de verligte voorwerpen weerom gekaatſt worden, in de grond van het Oog komen, om daar haare indrukſels te maaken, en het Geſigt doet verliezen, tot dat men dit door de Operatie neerdrukt, of dat in vervolg van tyd dit veranderde Criſtallyne Vogt van zelvs neervalt door zyn eyge zwaarte, gelyk ik opgemerkt heb in de twee volgende gevallen.

Het eerſte gebeurde aan den Heere Bathelemy, Deeken van de Kamer der Rekeningen, oud omtrent ſeventig Jaaren, die te Parys in de Karſſenboomſtraat woonde, wiens *Cataracte* van zelvs nederviel, en zig zette in die plaats, daar men ze gemeenelyk met de Naalde neerſet; zoo dat hy zag met het zelve gemak, als men ziet na deze Operatie, als die wel gelukt is.

Het andere geval gebeurde in de Straat de Richelieu aan een oud blind Teefje, toebehoorende aan Mevrouwe de Gravinne van Chamillart. Men was verwondert op zekeren tyd, dat dit Hondtje buiten gewoonte kon zien te gaan. Toen ik in dit huis kwam voor den Heere Abt Gujet, aan wien ik een *Cataracte* zou neerdrukken, liet men my dit Hondtje zien. Ik zag in een van haare Oogen een *Cataracte*, die half neergevallen was, invoegen dat 'er genoeg ligt in de grond van

het Oog kwam, waar door zy zien kon.

Na vastgestelt en als beweezen te hebben, dat het Cristallyne Vogt de zitplaats der waare *Cataracten* is, blyft 'er over om te doen zien, dat de verscheyde veranderingen van dit Vogt de verscheyde soorten der waare *Cataracten* uitmaaken.

Ik ken drie soorten van veranderingen van het Cristallyne Vogt in de waare *Cataracten*. In de eerste word het enkel week, en als lilagtig. In de tweede in tegendeel word de Cristallyne Vogt hard en verdroogt. In de derde word de inwendige substantie van dit vogt etteragtig, terwyl eenige uitwendige verzamelplaatsen *, zoo wel als het vlies, 't welk het zelve bedekt, aan deeze stof voor een Sak of Windsel dienen.

De plaatsen der waare *Cataracten* zyn verschillende. Somtyds strekken zy zig uit naar den Oogappel tot aan haare volkome rypheyd, dan worden zy ondersteunt aan de inwendige omtrek van de Regenboog. Op een ander tyd, schoon de Cristallyne Vogt losgemaakt is uit de Kas van het Glasagtig Vogt, strekt zy zig zeer weynig uit naar den Oogappel, blyvende in 't midden van de agterste Kamer, alwaar de *Cataracte* ryp word. In deeze laatste soort verliezen de Zieken niet t'eenemaal hun Gesigt; en schoon de *Cataracten* ryp zyn, onderscheyden zy egter de voorwerpen, maar zeer verward, om dat 'er nog eenige ligtstraalen tot aan de grond van het Oog komen rontom de omtrek van de *Cataracte*.

De

* Couches.

De Schryvers hebben twee ſoorten van waare *Cataracte* geſtelt, onder de naam van Kaas en Melkagtige. Maar zy hebben zig bedroogen; want deeze voorgewende ſoorten van *Catarac̄ten* zyn eygentlyk niet als verſcheyde trappen van verandering, die het Criſtallyne Vogt moet ondergaan om tot eene volkome rypheyd te komen. Weshalven men die gemeenelyk niet vind, dan als men al te ſchielyk de *Cataracte* neerdrukt.

De *Catarac̄ten* van de geboorte af vereyſſchen veel tyd om een volkome rypheyd te verkrygen. Daarenboven de Kinderen, die geen moed genoeg hebben, om te verdragen, dat men hun een Naalde in het Oog brengt, kunnen nogtans zoo gewond worden, en het Geſigt verliezen, gelyk ik heb zien gebeuren aan het Kind van een Koopman in de Thevenotſtraat, aan welk de Heer Gerard de Vader een *Cataract* neerdrukte in den ouderdom van zeven Jaaren. Weshalik de Kinderen laat ruſten tot haar tien of twaalf Jaar, om niet in het zelve ongeval te vervallen.

Het gebeurt ſomtyds, dat het middelpunt der *Cataracte* van de geboorte af ſteenagtig is, hebbende in het midden van deſſelvs lichaam zeker dingetje van de grootte als een Speldekop, 't welk hard en vaſt is gelyk een ſteen. Men gevoelt zelvs, dat de Naalde eenig geluid maakt, als zy in het neerdrukken deeze plaats aanraakt, even als of men tegen een kleyn zandtje ſtootte. Dit belet niet, dat de Zieken hun Geſigt niet wederom krygen, na de neerdrukking der *Cataracte.*

Vyf-

VYFTIENDE HOOFDSTUK.

Van de twyffelagtige Cataracten.

Ik noem een twyffelagtige Catarafte de zodanige, waar in de gelukkige uitslag der Operatie even onzeker is als het gebruik van plaatsmiddelen. Daar van ken ik vier soorten. De eerste is een soort van Vlies, 't welk gemerkt word aan het eynd van een uitstorting van Etteragtige stof in het wateragtig Vogt. 'T is deeze soort, die ik in 't vervolg vliesige Cataract noemen zal. De tweede noem ik draadige, wegens het getal der draaden, die dezelve uitmaaken. De derde is een verplaatsing van het Cristallyne Vogt, na een slag die het Oog ontfangen heeft. De vierde is een verandering van het Vlies, 't welk de grond der Kas van het Glasagtig Vogt bedekt.

EERSTE ARTIKEL.

Van de vliesige Catarafte.

Ik heb reeds gezegd, dat de vliesige Catarafte een gevolg was der Oogontsteekingen van de *Choroides* en het Druivevlies, welker verstopte Vaatjes een witagtige Etter laten uitloopen, die zig verspreyd in het wateragtig Vogt. Deeze Etter maakt zig door haare

haare lymigheyd vaſt aan den omtrek van den Oogappel, en doet daar als een fyn doek vertoonen.

Als deeze ſtof niet overvloedig is, ſluit zy den Oogappel niet net toe In dit geval, als de Zinking ophoud, voor dat zy de grond van het Oog beſchadigt heeft, laat zy genoeg doortogt aan het ligt, om haare indrukſels te maaken, 't welk maakt dat de Zieken een weynig zien, maar zwak.

Zoo in tegendeel de Zinking aan de grond van het Oog medegedeelt word, en die de werking der Veſels omver ſtoot, waar door de geeſten naar het Oog gebragt wierden, is het Geſigt verlooren. Ik heb daar een ondervinding van gehad in den Heere de Vilvaudé, die, na een hevige Zinking aan beyde zyne Oogen te hebben uitgeſtaan, het een verloor door een Ettergezwel, en het ander wierd aangetaſt door een vlieſige Cataracte, waar door hy zyn Geſigt verloor. De Heer Woolhouſen had hem belooft hem te doen zien, door hem deeze Cataracte neer te drukken. Deeze Zieke kwam my vervolgens raadpleegen; maar opgemerkt hebbende, dat deeze Cataracte gemengt was met een heldere Drop, verzekerde ik hem, dat de Operatie onnut zou zyn.

Ondertuſſchen hield hy aan; om my daar toe te brengen. Gelyk ik verzekert was van niet veel geluk, wilde ik het niet onderneemen, als in tegenwoordigheyd van een Oogmeeſter. Men liet de Heer Bailly de Vader komen, die het verbleef aan de begeertens van de Zieke, zeggende, dat indien de Operatie

ratie hem het Gesigt niet wederom gaf, zy evenwel geen nadeel aan zyn Oog zou toebrengen. Ik opereerde dan in tegenwoordigheyd van dezen bekwaamen Oogmeester. De Cataract wel neergedrukt zynde, vertoonde men hem de voorwerpen, maar hy zag niets, schoon de Oogappel zig zeer helder vertoonde.

Als de grond van het Oog niet beschadigt is, blyven 'er zekere openingen in deeze Cataracte over, die aan de Zieken toelaaten te zien. Ik zal daar van twee voorbeelden verhaalen. Een Lakenkooper van de Stad Beauvais kwam te Parys, om zig te laaten helpen van een Zinking op beyde de Oogen, die hy langen tyd gehad had, en hem zelvs belette de voorwerpen te onderscheyden, om dat hy daar eene witagtige Vogt had, die geplaatst was in de opening der Oogappels. Vyftien dagen daar na hield de Zinking op, en het Gesigt begon eenigsins weerom te komen, om dat de stof, die in de opening der Oogappels was, verdween, en de Zieke zag allengskens weer te leezen. Zyn Gesigt is ondertusschen zwak gebleven, om dat de Regenboog verhindert wierd door een gedeelte van deeze witagtige stof, maar weynig plaats overlaatende voor den ingang der ligtstraalen in het Oog.

Daar geschied nog een andere soort van uitstorting van een witagtige Etter in het wateragtig Vogt, 't welk geplaatst is agter de opening van den Oogappel, en daar blyft, tot dat die Zinking is opgehouden. Ik heb dit geval gezien in den Heere de Lomery, die

die in een hevige Zinking, hoedanige ik zeventien hondert en dertien behandelt heb, niets uit zyn zieke Oog zag. Men zag agter de opening van den Oogappel een ſoort van etteragtige Cataracte, die zekere vaſtigheyd gekreegen hebbende, om laag in het Oog neerzakte, waar door hy naderhand wederom wel gezien heeft.

Men ziet door deeze voorbeelden, dat de vlieſige Cataract op drie verſcheyde plaatſen gezet word. 1. Als zy den Oogappel geheel en al bezet, en vaſtgemaakt word aan den omtrek van die opening. 2. Als de Cataract, ſchoon vaſtzittende, niet dan een gedeelte van de opening van den Oogappel toeſluit. 3. Als de ſtof, die haar ſamenſtelt, dryft in het wateragtig Vogt agter de Regenboog, zonder daar aan vaſt te zitten; en als de Zinking ophoud, gemeenelyk zakt op de grond van het Oog; en als zy vaſtgemaakt word agter den Oogappel, maakt zy een vlieſige Cataracte.

Men zal zien uit het geen ik gezegt heb, dat ik ook vlieſige Cataracten ſtel, die gevolgen zyn van Ettergezwellen, welke gemaakt worden in de *Choroides* of het Druivevlies, en welks Etter zig ontlaſt en uitgeſtort word in het wateragtig Vogt. Het vloeybaarſte gedeelte van deeze uitgeſtorte ſtof mengt zig met dit Vogt, maar het geen vaſter is verzameld zig, en word gezet op de verſcheyde plaatſen, die ik heb aangeweezen. Indien deeze ſtof geplaatſt blyft agter de Regenboog, zal zy een Cataract maaken, die naar een Vlies gelykt, zonder

dat

dat het Criſtallyne Vogt zal verandert zyn; en zie daar, 't geen ik vlieſige Cataracte genoemt heb. Daar is geen twyffel aan, dat de Operatie niet kan lukken in deeze ſoort van Cataracte, al heeft de Zinking, die het Ettergezwel veroorzaakt heeft, de wezentlyke deelen van het Geſigt niet bedorven, 't welk nogtans zelden gebeurt. Het is ook zeldzaam Cataracten van dit ſoort te ontmoeten, waarom ik nog meer verzeker, dat bynaar alle de Cataracten, waar in de Operatie wel gelukt, veranderingen van het Criſtallyne Vogt zyn.

Alle die geene, welke meenen, dat het niet als vlieſige Cataracten zyn, waar in de Operatie wel gelukt, hebben ons nog niet een overtuigend bewys daar van gegeven. Indien zy een Oog geopent, en daar in het Criſtallyne Vogt in zyn geheel gevonden hadden, na de dood van een Menſch, aan wien men een Cataract van dezen aard had neergedrukt, en die na de Operatie geleeft had, en welks Criſtallyne Vogt zonder verandering gevonden wierd, zy zouden eenige ſoort van grond hebben, om hun gevoelen ſtaande te houden, en men zou hen gelooven, indien zy veele ondervindingen daar van, wel geſtaaft, hadden vertoont. Alles wat zy ons gegeven hebben, is alleen de ontleding van eenige Oogen, aan welken men niet geopereert heeft, en waar in vlieſige Cataracten gevonden zyn; terwyl het tegengeſtelde gevoelen, 't welk beweert, dat bynaar alle de Cataracten komen door een verandering van het Criſtallyne Vogt,

ge-

gegrond is op een oneyndig getal wel gestaafde ondervindingen, gedaan aan de Oogen van Menſchen, die de Operatie hebben doorgeſtaan, en die ſedert tot aan hunne dood toe gezien hebben; deeze Oogen geopent zynde, heeft men het Criſtallyne Vogt, ſamen met het Vlies, 't welk het zelve bekleed, neergedrukt gevonden.

Men heeft wyders ondervindingen, gedaan aan levende Menſchen, veele Jaaren na de Operatie van de Cataracte; het lichaam, 't welk neergedrukt geweeſt was, gegaan zynde door de opening van den Oogappel in de voorſte Kamer van het Oog, is daar uitgehaalt geworden door eene opening, gemaakt in het doorſchynende Hoornvlies; en men heeft door onderzoek bevonden, dat het het Criſtallyne Vogt was, 't welk door den Oogappel gegaan was, hebbende de Zieken naderhand volmaakt wel kunnen zien te leezen, met Brillen voor de Cataracten dienende.

TWEEDE ARTIKEL.

Van de draadige Cataracte.

Ik ſtel onder het getal der twyffelagtige Cataracten een ſoort, welke nogtans een waare ſchynt te zyn. Zy kan zeer wel draadagtige genoemt worden; want als men ze neerdrukt, ſchynt het dat het draaden zyn, die de Naalde geduurig trekt, zonder een

eynd te vinden. Het is onmogelyk deeze Cataracte door de Operatie te geneezen, voor zoo veel men deeze draaden niet weet te breeken; weshalven ik wel te vreede ben, met dit hier te berigten, op dat, als dit geval, 't welk zeer zeldzaam is, iemand overkwam, hy daar over niet verwonderd zou zyn.

DERDE ARTIKEL.

Van een Cataract door Slaagen.

De Cataracten, die door Slaagen, aan of omtrent de Oogen gekreegen, komen, zyn, naar het gevoelen van eenige Oogmeesters ongeneeslyk. Maar ik heb verscheyde ondervindingen van het tegendeel. Zie daar 'er een in een persoon Constantin genaamt, die te Parys woonde in de straat Verbois by de Carnaux. Hy kreeg een slag van een Snaphaan aan beyde de Oogen, over zestien Jaar. De Hageltjes, die tusschen de Vliezen van het Oog doorgedrongen waaren, kwamen 'er van tyd tot tyd van zelvs uit, geduurende drie of vier Jaaren, die 'er zedert dat hy de slag gekreegen had verloopen waren, tot aan de Operatie. De hevigheyd van de slag had het voorste gedeelte van den Oogbol doen inbuigen en inzakken; 't welk niet scheen te kunnen geschieden als met te gelyk de zyden van den Oogbol door de drukking van de slag te verbreeden; het

Cri-

Criſtallyne Vogt wierd los met zyn Vlies, en ſtrekte zig uit naar den Oogappel, waar aan het vaſt ſcheen naar de kant van den kleynen Hoek, alwaar een der Hageltjes door de Regenboog doorgedrongen was, tot aan deſſelvs vereeniging met het doorſchynende Hoornvlies. De Oogappel zelvs was aan die kant langwerpig geworden. De Regenboog had geen beweeging van verwyding of vernaauwing. Ondertuſſchen zag hy aan deeze zelve zyde de ſchaduw van de hand, tuſſchen het ligt en zyn Oog gezet. Dat bewoog my om aan hem de Operatie te doen over elf of twaalf Jaaren. Zedert heeft hy met dit Oog zoo wel gezien, als of de Cataract van een inwendige oorzaak gekomen was. Maar 't geen men zeer verwonderlyk zal vinden, is dat hy na de ſlag van de Snaphaan het Geſigt aan het andere Oog verlooren heeft, waar aan niets gezien wierd in de Vogten, 't welk het zelve kon verduiſteren; en het Geſigt kwam ongevoelig weder, zonder 'er iets aan te doen, een Jaar na de gemelde Operatie.

Als men een hevige ſlag in het Oog gekreegen heeft, word het Criſtallyne Vogt in een ogenblik los, en in twee of drie dagen word het duiſter; zoo dat de Zieken niets als het dagligt zien.

Ik geef drie verſcheyde plaatſen aan deeze Cataracten. De eerſte is, als het Criſtallyne Vogt los gemaakt zynde door een ſlag, die het Oog geraakt heeft, zig uitſtrekt naar den Oogappel. Zoo hy in dit geval verdroogt, eer hy de Regenboog geraakt heeft,

 zakt

zakt hy van zelvs, en de Zieken zien zonder Operatie. Maar zoo hy agter de Regenboog geplaatst zynde zig daar vastmaakt, dan moet men de Operatie doen.

De tweede plaats van deeze Cataracte is, als het Cristallyne Vogt verplaast zynde zig uitstrekt tot in den Oogappel, en daar zig vastmaakt.

De derde is, als het geheel en al komt in de voorste Kamer van het Oog, en zig zet tusschen het doorschynende Hoornvlies en de Regenboog, waar uit men het haalen moet op de manier, die ik in 't vervolg zal aanwyzen.

VIERDE ARTIKEL.

Van de Cataracte, veroorzaakt door een verandering van het Vlies, 't welk de Kas van het Glasagtig Vogt bekleed.

Ik plaats wyders onder het getal der twyfelagtige Cataracten, de verandering van het Vlies, geplaatst op de grond der Kas van het Glasagtig Vogt, waar in de Zieken niet geheelyk het Gesigt verliezen, maar het zelve word alleen verzwakt. In dit geval ziet men in de grond van het Oog, door de opening van den Oogappel, eene wittigheyd, die zig plat en dun vertoont, als of het het Vlies was, 't welk de grond der Kas van het Glasagtig Vogt bedekt, dat nu veran-

andert is. Het zelve neemt dikwils de gedaante aan van een Ster, tusſchenwyttens overlatende, alwaar geen duiſterheyd is, en wederom andere daar die is; zoo dat deeze duiſterheyd, die haar zitplaats niet heeft als in de holligheyd van de Kas, gaande van het middelpunt tot aan den omtrek, zig als een Ster vertoont. In deeze Ziekte word het Criſtallyne Vogt niet losgemaakt, en het Geſigt blyft, hoewel zwak.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Van de valſche Cataracten.

Men noemt valſche Cataracten die geene, waar in de middelen geen verligting toebrengen, en de Operatie niet gedaan word, als om de mismaaktheyd en de pynen, die zy veroorzaaken, weg te neemen. Ik bevinde die tweederley, te weeten de Oogverduiſtering met graauwheyd * en de beweeglyke Cataracte.

EERSTE ARTIKEL.

Van de Oogverduiſtering met graauheyd.

Een *Glaucoma* noemt men gemeenelyk die Ziekte, waar in het Criſtallyne Vogt zig

 van

* Glaucome.

van couleur als de Zee vertoont. De ondervinding heeft my geleert, dat deeze couleur niet gezien word, dan in desselvs oorsprong, wordende het naderhand van een wit of grysagtige couleur. Deeze Ziekte heeft gelegentheyd gegeven tot verscheyde gevoelens, zoo ten aanzien van desselvs oorspronk, als met opzigt op de verscheyde zitplaatsen, die men daar aan toegeschreeven heeft. Zommigen hebben gemeent, dat het alleen een verandering van het Cristallyne Vogt was, en anderen ook van het Glasagtig Vogt.

Ik heb opgemerkt in het onderzoek van de Oogen der Zieken, die daar van aangetast waaren, een soort van verandering in het Cristallyne Vogt, gekomen na eene verslapping der Gesigt-zenuwen, welke zig aanstonds vertoonde door eene verwyding van den Oogappel.

De teekenen, die de *Glaucoma* in zyn begin geeft, zyn een rook en nevel, die voor het Oog schynen te gaan, en het Gesigt der Zieken beroeren. In 't vervolg zien zy nog eenigsins de voorwerpen, hoewel onvolmaakt, maar alleen aan een hoek van het Oog, voor zoo ver 'er nog eenige Vesels zyn, die nog niet geheel en al verstopt zyn. Allengskens gaat het Gesigt weg, en de Zieken zien niet meer als het ligt van den dag; als dan begint het Cristallyne Vogt verandert te worden, en zyne doorschynentheyd te verliezen, krygende dan de couleur van de Zee; naar maate het vaster word verandert het zyn eerste couleur, neemt die van een

een Cataracte aan, nu eens van deeze, en dan weder van eene andere couleur, gelyk ik reeds gezegt heb; dit is het, 't welk ik *Glaucoma* noem, welke niet verschilt van de waare Cataracte, als door desselvs vermenging met de heldere Drop, gelyk ik heb aangemerkt.

De *Glaucoma* begint somtyds na eene Koorts, in de scheyding *, waar door 'er een overvoering geschied in het Oog van het Vogt, 't welk dezelve veroorzaakt, waar door alle de Vliesen van dit werktuig een ontsteeking krygen, zonder dat het Bindvlies daar veel deel in heeft. De Zieken gevoelen eene scherpe pyn in de grond van het Oog, en aan de slaap van het Hoofd. De heldere Drop volgt op deeze Zinking, waar op 'er een *Glaucoma* komt.

Somtyds brengt het steeken van de Son dezelve uitwerking voort, gelyk ik heb zien gebeuren in 't Jaar 1717, aan een Commandeur van Maltha, die lang een diergelyk toeval heeft uitgestaan met zeer hevige pynen in het Hoofd, en aan het Oog, welke gevolgt zyn van een *Glaucoma*.

Somtyds heeft deeze Ziekte niets tot oorzaak, als een dikke Vogt, die verstoppingen maakt in de grond van het Oog, en in het Cristallyne Vogt, waar uit een heldere Drop komt, en een Cataracte, die zonder pyn gemaakt word, waar op een *Glaucoma* volgt.

Men meent dat de oude Lieden aan deeze Ziekte onderworpen zyn, om dat hun Cri-

 stal-

* Crise.

ſtallyne Vogt zig verdroogd vertoont, 't welk hun niet belet de voorwerpen te onderſcheyden, maar die naauwkeurig te zien. Ik heb twee Menſchen gezien, wier Criſtallyne Vogt zoo duiſter geworden was, dat het ſcheen, dat zy waare Cataracten hadden, en dat zy niet koſten zien; ondertusſchen zagen deeze Menſchen te leezen.

Ik houd deeze verdrooging van het Criſtallyne Vogt niet voor een *Glaucoma*, om dat de wezentlyke deelen van het Geſigt gezond blyven, terwyl het Criſtallyne Vogt verdroogd; in deeze ſtaat komt het ligt nog tot aan de grond van het Oog, vindende een ingang rontom dit verdroogde lichaam, 't welk maakt, dat de Zieken, niet tegenſtaande de duiſterheyd van het Criſtallyne Vogt, de voorwerpen zien en onderſcheyden zelvs tot geſchreeven Schrift te leezen toe; deeze Ziekte heeft meer van een Cataracte als van een *Glaucoma.* Zoo deeze ſoorten van Menſchen een heldere Drop krygen, gelyk eensſlaags geſchieden kan, dan verwyd zig de Oogappel, en dan zou het volgens myne beſchryving een *Glaucoma* zyn.

De voortekenen van deeze Ziekte zyn zeer droevig, voor zoo veel dezelve niet door eenige middelen geneezen kan worden, als zy eens gemaakt is; en men, als zy het eene Oog heeft aangetaſt, ook zeer te vreezen heeft voor het andere.

In die geenen, waar in niets is als een verdrooging van het Criſtallyne Vogt, gelyk aan oude Menſchen gebeurt, word het Geſigt dikwils haar geheele leven door behouden,

den. 'T is in deeze oude Menſchen, waar in de Wyn van Oogentrooſt, en 't geen daar van bereyd word, waar van de Ouden zoo veel opgegeven hebben, wonderen doet.

Ik agt my verpligt te zyn, het gemeen hier te onderregten over een geval, verhaalt in een van de Schriften van de Heer Woolhouſen, die meende, dat Moeder Saint Paul Bagyn van het Hotel Dieu, aangetaſt was met een ongeneeslyk *Glaucoma*, en dat zy na de Operatie niet gezien heeft, maar ik kan alle die geenen, die de waarheyd beminnen, overtuigen, dat het geval gebeurt is, als volgt.

Ik zag de Zieke in het begin, en ik vond in haar Ziekte alle de tekenen van waare Cataracten, hebbende de Regenboog alle zyne beweeging. De Winter voor dat ik haar de Operatie deed, had zy eene hevige Zinking op dat Oog, welke den Oogappel verwydde, en de werking der Geſigt-zenuwen voor een gedeelte wegnam. Maar om dat zy zag de ſchaduw van de hand, geplaatſt tuſſchen het ligt en haar Oog, ſtond ik haar toe de Operatie aan haar te doen, haar waarſchouwende, dat zy weynig zien zou; waar meede zy zoo vergenoegt was, dat zy zig geen ander geluk voorſtelde, als zig in het gaan niet meer te ſtooten.

Ik drukte haar Cataracte neer, zy wierd verbonden naar gewoonte; zy zag uit haar Oog zoo veel en meer als zy gehoopt had, naardien ik een Jaar na de Operatie haar heb laten zien met een Cataract Bril, de Letters en de Figuuren op een Tafereel.

TWEEDE ARTIKEL.

Van de ſchuddende Cataracte.

Ik zal zeer weynig zeggen van de ſchuddende Cataracte, om dat deeze Ziekte ongeneeslyk is, en de Operatie niet dient, als om de mismaaktheyd van het Oog weg te neemen, en de pynen te doen ophouden. Het Criſtallyne Vogt word kalkagtig, en gelyk aan dat van een gebakken Wyting. Het gaat aan weerzyden, volgende de verſcheyde beweegingen van het Oog, om dat dit lichaam nog vaſtgehouden word aan eenige hayrwyſe Veſels, die het hangende houden in het midden van de agterſte Kamer. Na verloop van tyd beginnen deeze Veſels te breeken; dan geſchied het, dat het lichaam van het Criſtallyne Vogt geen hegting meer hebbende, die het tegenhoud, op de minſte ſchudding in de voorſte Kamer van het Oog gaat; waar uit men het zelve genoodzaakt is te haalen, gelyk in het Hoofdſtuk van de Operatie der Cataracte zal aangeweezen worden.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Van de oorſaaken der Cataracten.

Din Cataracten worden voortgebragt door in of uitwendige oorſaaken. Die geenen, wel-

welke tot hier toe daar over gehandelt hebben, hebben niet genoeg verklaart, op wat wyze deeze Ziekte gemaakt word; zie hier daar over myn gedagte.

De eerſte zaak, die in de ſamenſtelling der Cataracte van een inwendige oorzaak gebeurt, is een verdikking en lymigheyd der voedende Sappen, die in de Vaten komen van het Vlies, 't welk het Criſtallyne Vogt beſluit in het Glasagtig Vogt, en in het Criſtallyne Vogt zelvs. Deeze Sappen verſtoppen door haare lymigheyd de Canaalen, waar door zy heen gaan, en dus het voedſel, 't welk dienen moet om de deelen in haar natuurlyke ſtaat van rekking te onderhouden, beginnende te ontbreeken door de ongeſteltheyd der verſtopte Buizen, en de agterkomende voedende Sappen de beweeging van haar omloop verlooren hebbende, worden ſcherp door haar ſtilſtaan, en giſten * naderhand. Daar van daan komt een algemeene ſmelting van de geheele ſubſtantie van het

* *Fermentent*. Dit is het gevoelen van veele Franſche Schryvers, dat 'er een giſting der Vogten in het Lichaam geſchieden kan; maar men zal daar aan zeer moeten twyffelen, als men bedenkt, dat alle giſtende Vogten uitzetten. In der daad, indien dat in het Oog geſchieden kon alle deſſelvs teere Vaatjes zouden noodzaakelyk verbrooken worden, en in plaats van een Cataracte zou 'er een geheele bederving van het Oog volgen. Men kan dan liever zeggen, dat de voedende Sappen in het Oog ſtilſtaande en ſcherp wordende bederven, zonder de wyze van het bederf te bepaalen.

het Criſtallyne Vogt; 't welk Ettergezwellen en etteragtige Cataracten veroorzaakt. Indien deeze ſmelting maar onvolkomen is, maakt zy het Criſtallyne Vogt minder vloeybaar, 't welk zoo wel als het Vlies, waar meede het omwonden is, van het Glasagtig Vogt word losgemaakt, en vervolgens hard word. Naar maate dat het wederom vaſter word, ſtrekt het zig uit naar de opening van den Oogappel, gedrongen zynde door eene wateragtigheyd, welke agter het zelve vergadert word, 't zy het het wateragtig Vogt zy, 't welk zig daar indringt, 't zy het Glasagtig Vogt dat verſchaft, en dat zoo veel te meer, als de voorſte cellekens van het Glasagtig Vogt zig meer opgevult vertoonen. De proef, dat 'er water vergadert word tuſſchen het veranderde Criſtallyne Vogt en het Glasagtig Lichaam, is, dat als men de Cataract neerdrukt, indien 'er eenig deelken daar van word losgemaakt, het zelve met ſnelheyd in de voorſte Kamer van het Oog gedrukt word, als of het ſterk voortgedreeven wierd door een Vogt, 't welk gedrongen wierd van agteren naar vooren.

Zoo dat ik geloof, dat 'er in de beginſelen der Cataracten van een inwendige oorzaak eene ſmelting geſchied, die het Criſtallyne Vogt zagt, en meer of min vloeybaar maakt. In der daad, als men de Operatie der Cataracte wil onderneemen voor de tyd van haar rypheyd, dan gaat 'er de Naalde midden door, gelyk door een dikke room, zonder het te kunnen neerdrukken; terwyl in de gezonde en natuurlyke ſtaat van het

Criſtallyne Vogt, de Naalde tegenſtand vind. Men moet dan uit dit onderſcheyd noodzakelyk beſluiten, dat 'er aanſtonds een zagtwording, en ſmelting van het Criſtallyne Vogt geſchied, zoo ras als de Catarace begint.

Men moet evenwel niet meenen, dat alle Cataracten altyd een ſmelting van het Criſtallyne Vogt tot haar oorzaak hebben; want daar worden 'er ook gevonden, die van desſelvs zagtwording of opdrooging voortkomen. Deeze ſoort van Catarace kan neergedrukt worden zeer weynig tyd, na dat zy eerſt gemaakt is.

Het is zeer moejelyk te verklaaren, hoe het Criſtallyne Vogt deeze beſtendigheyd in zoo kort een tyd aanneemt. Evenwel heeft men zig daar niet zeer over te verwonderen; naardien het zelve in de ſchuddende Catarace als pleyſterwerk word.

De couleur van het Criſtallyne Vogt in deeze ſoort van Catarace gelykt eenigſins naar het glinſterende van Kwikzilver, trekkende wat naar de couleur van Spiegelglas. * Ik kan het niet beter vergelyken als by de Talkſteen, met opſigt op desſelvs beſtendigheyd; om dat het in het neerdrukken, even als deeze ſtof, gelyk als ſchubben afgebroken word, als men de Naalde daar tegen aanzet, 't welk evenwel niet belet de goede uitſlag van de Operatie.

De uitwendige oorzaaken, die de Cataracten voortbrengen, zyn ſtooten, gekreegen aan en omtrent het Oog, gelyk vallingen die

* Verre de Vitres.

die het hoofd zeer schudden, stooten gekreegen rontom het Ooghol, die eene schudding in het Oog veroorzaaken, stooten op het midden van den Oogbol, die het Hoornvlies naar binnen doen buigen, 't welk de agterste en zydelyke deelen der Vliezen, die de Vogten van het Oog bedekken, doet van malkander gaan, waar door het gebeurt, dat het Vlies, 't welk het Cristallyne Vogt aan het Glasagtig lichaam hegt, door afgebrooken te worden, de losmaaking van het Cristallyne Vogt veroorzaakt.

Deeze soorten van stooten komen of van gruis, gelyk ik heb zien gebeuren aan iemand, die Constantyn genaamd wierd, waar van ik gesprooken heb, of van een oneyndig getal van andere manieren, die het te lang zou zyn om te beschryven. Ik zal evenwel eenige gevallen verhaalen. En zie daar 'er een, gebeurt over zes Jaar in het Gasthuis van Asturien, in de straat Sepulcre te Parys, aan een Jongman van fatsoen, wien een zyner Vrienden het midden van het Oog gestooten had met het eynd van een stokje zonder 'er om te denken. Ik wierd 'er niet bygeroepen als de volgende dag na dit toeval: Ik vond het Cristallyne Vogt losgemaakt, en dryvende in het wateragtig vogt, 't welk reeds duister geworden was, zonder dat 'er een krabbing of kwetsing aan het uitwendige Oog te zien was. De Zieke onderscheyde met dit Oog niets als het ligt van den dag. De Kinderen, die op straat Vuurpyltjens schieten, veroorzaaken dikwils Cataracten aan de Voorbygangers; daar zyn in

die Vuurpyltjens zekere korrels, gelyk een Ert, die hen treffen. Als dit lichaam het Oog geraakt heeft, veroorzaakt het een Cataracte, door het Criſtallyne Vogt los te maken, op dezelve wys, als wy te vooren gezegt hebben. Een diergelyk toeval gebeurde 'er over vier Jaar, in de Mortellerieſtraat te Parys, aan het Zoontje van een Koorenkooper twaalf Jaar oud; het Criſtallyne Vogt wierd in een ogenblik los gemaakt, en vertoonde zig, daags na deeze ſlag, duiſter en witagtig.

Een ſteek met de punt van een Schaar, die het Oog krygt, kan het Criſtallyne Vogt in een ogenblik losmaaken; het zyn maar weynige dagen, dat dit toeval gebeurde aan een jong Meysje van twaalf Jaar; de punt van haar Schaartje haar het doorſchynende Hoornvlies geraakt hebbende, vond ik, het Oog des anderen daags onderzoekende, dat het Criſtallyne Vogt was losgemaakt, en duiſter geworden was.

Een Speld, of alles dat den Oogbol ſteeken kan, kan een Cataracte veroorzaaken, gelyk gebeurt is voorleeden Winter in het Klooſter der Dogters van de Heylige Genoveva, digt by de Vierſchaar. Een der Suſters, haar Schort uitſchuddende, ſprong haar een Speld in het Oog, ter plaatſe daar men in het zelve met de Naalde ſteekt, als men de Cataracte wil neerdrukken; deeze Speld gong 'er zeer diep in en ſtak het Criſtallyne Vogt, en daar kwamen ſchrikkelyke pynen, welke wat geſtilt zynde, ontdekte ik, dat 'er een Cataracte gemaakt was.

Ik

Ik heb nog een voorbeeld van een Cataracte gezien, gekomen van een ſnydende ſtoot, die het midden van den Oogappel geraakt had. Het Criſtallyne Vogt was losgemaakt van het Glasagtig Vogt, en geplaatſt in de agterſte Kamer van het Oog, ter plaatſe daar de waare Cataracten haar zitplaats hebben. In deeze ſtoot drong het ſteekend werktuig, 't welk door het Hoornvlies heen ging, tot aan het Criſtallyne Vogt, en kwetſte het zelve; waar door het gebeurde, dat deeze Cataracte zig uitſtrekte tot de Wond van het Hoornvlies, door een aaneenhang van een witagtige ſtof, die uit het Criſtallyne Vogt kwam, en zig vaſtmaakte aan het Hoornvlies, ter plaatſe daar het inwendig lidteken der Wond was. De Zieke zig by my vervoegt hebbende, drie Jaaren na dat hy deeze ſlag gekreegen had, onderzogt ik zyn Oog, waar aan de deelen van deſſelvs bodem gezond waren, en ik bevond, dat als men de Cataracte koſt neerdrukken, hy zien zou. Weshalven ik 'er de Naalde inbragt. De Cataracte wierd neergedrukt aan zyn bovenſte gedeelte, en ik zag, dat de aaneenhegting hard was, en dat zy het doorſchynende Hoornvlies naar zig trok. Dezelve niet hebbende kunnen breeken met de Naalde, was het my onmogelyk die lager te doen zakken als zyn vaſthegting, om dat ik my in die tyd van een ronde Naalde bediende. Indien ik een ſnydende gehad had, die aan 't eynde plat was, gelyk tegenwoordig, ik zou door deſſelvs ſcherp deeze vaſthegting hebben kunnen losmaaken, en daar in gelukkig ſlaagen.

Miſ-

Misſchien zal men my tegenwerpen, dat deeze ſoorten van Cataracten gekomen van ſtooten, die het Criſtallyne Vogt losmaaken, niet anders zyn, als een uitſtorting van een witagtige vogt in het wateragtig Vogt, die door de breeking van eenige Vaten van den Oogbol daar uit geloopen is, en zig geplaatſt heeft agter de Regenboog; en dat ik derhalven misleyd ben, houdende deeze witagtige Vogt voor het Criſtallyne.

Hier op antwoord ik, dat het zeer gemakkelyk is onderſcheyd daar van te maaken, en dat de ſtoot het breeken van eenige bloedvaten niet veroorzaakt heeft. Want zoo men het Oog onderzoekt, weynige dagen na dat het de ſtoot gekreegen heeft, zal men door de opening van den Oogappel zien, dat deeze Cataracte een ronde en verwulfde gedaante heeft, gelyk het Criſtallyne Vogt, hebbende ook dezelve vaſtigheyd; 't welk niet geſchieden zou, indien het een enkel witagtig Sap was, 't welk was uitgeſtort.

Daarenboven dit witagtig Sap kan niet uitgeſtort worden in het wateragtig Vogt, als door het breeken van eenige Vaten, waar uit volgt, dat het zelve met bloed zou moeten vermengt zyn. Maar om te doen zien, dat deeze ſoort van Cataracte niet komt van een witagtig Sap, uitgeſtort in het wateragtig Vogt, dient, dat het noyt met bloed gemengt bevonden word. 'T is waar, dat, als 'er een breeking geſchied is aan de Vaten, of aan de Vliezen, door een ſtoot, die het Criſtallyne Vogt heeft losgemaakt, 'er ſomtyds bloed in het wateragtig Vogt ge-

zien word; maar het word noyt gezien in het Criſtallyne lichaam, gelyk dit zou moeten zyn, indien het geen ik voor het Criſtallyne Vogt houde, niets als een witagtig Sap was; terwyl dit bloed door hulpmiddelen losgemaakt zynde, men de Cataracte ziet, dryvende in het wateragtig Vogt, zonder eenige bloedige couleur. Men moet hier uit beſluiten, dat deeze ſoort van Cataracte niet komt van het voorgewende uitgeſtorte Sap, en dat het niets anders is als het Criſtallyne Vogt uit zyn kas losgemaakt, om dat het dikwils van zelvs valt op den grond van het Oog, op de plaats daar men die brengt in de Operatie; en dan kunnen de Zieken niet zien te leezen, als door behulp van Cataract Brillen; een zeker bewys, dat het het Criſtallyne Vogt is, 't welk losgemaakt is geweeſt, naardien deeze Brillen daar dienſt doen.

ACHTIENDE HOOFDSTUK.

Van de tekenen der Cataracten.

Als de Cataracte begint, en de Vaatjes van het Criſtallyne Vogt verſtopt worden, dan maakt het ligt, 't welk in het Oog komt, als het de plaats der verſtopping raakt, een ſchaduw op dat gedeelte van het Oog, alwaar de ligtbundeltjes moeten afgebeeld worden; 't welk den Zieken als 't waare Vliegjes in de lugt doet zien, of Spinnewebben, die van weerzyden komen, naar

de

de verſcheyde beweeging van den Oogbol. Deeze ſchaduw heeft verſcheyde figuuren naar maate van de menigte der verſtopte Vaatjes of Pypjes in het Criſtallyne Vogt, en naar derzelver verſcheyde verplaatſingen, als van Hayrtjens, Stofjes, Spinnewebben, Vliegjes, Bandjes &c.

Het is moejelyk de Cataracte in zyn begin te kennen, om dat de voorgaande tekenen bynaar eveneens in de andere Ziektens van het Oog gevonden worden, zonder dat 'er egter Cataracten zyn. Want deeze Vliegjes of ſchaduwen kunnen wyders gemaakt worden door een verſlapping der Vaten van het Netvlies, als dezelve op ſommige plaatſen afgeſcheyden zyn van de *Choroides;* zoo dat het ligt, 't welk op deeze plaatſen vallen moet, daar geen indrukſel kunnende doen, 'er een ſoort van ſchaduw op de *Choroides* komt.

Daar is nog een ſoort van verduiſtering, waar in men een oneyndig getal van ſtofjes in de lugt ziet; maar nog in de eene, nog in de andere van deeze twee laatſte Ziektens, is het Geſigt vermindert.

De zekere tekenen van een beginnende Cataract zyn, als de Zieken niet bekwaam zyn om lang te zien, of het Geſigt van het aangetaſte Oog vermindert meer en meer; als zy zoo onderſcheyden niet meer van verre zien, als zy te vooren deeden, en dat hun Geſigt, van agt tot agt dagen, merkelyk vermindert.

Maar zoo ras als de ſmelting, waar van ik te vooren geſprooken heb, aan dit Vogt komt, ziet men een witheyd en duiſterheyd

ingezonken in de agterste Kamer van het Oog, ter plaatse daar het Cristallyne Vogt gelegen is; als dan kent men de Cataracte volkomen wel door het onderzoek van het Oog, 't welk men van te vooren niet wist, als door het verhaal, dat de Zieke deed van de vermindering en de verzwakking van zyn Gesigt.

Na dat wy opgetelt hebben de tekenen, die de Cataracte doen kennen, moet men van die spreeken, welke desselvs rypheyd en trappen te kennen geven; deeze zyn drie in 't getal. De eerste is, als de Cataracte zig over al van eene gelyke duisterheyd vertoont; want als de duisterheyd niet even gelyk is, terwyl men die beschouwt door de opening van den Oogappel, ziet men plaatsen, waar van de een vaster als de ander zig voordoet.

Het tweede teken blykt ons, als de Zieke geplaatst is met zyn rug naar het ligt gekeert, en men hem dan een voorwerp vertoont; indien hy het onderscheyd, is het een bewys, dat de Cataracte nog niet ryp is, indien het niet is een van die soorten van Cataracte, waar in het Cristallyne Vogt blyft in 't midden van de agterste Kamer van het Oog.

Het derde teken, 't welk het zekerste is, is, als de Operateur, beschouwende het Oog gestelt tegen het ligt van den dag, en vindende het Cristallyne Vogt van een gelyke duisterheyd, met zyne duimen het Oog van den Zieken sluit, en hy, met zyn duim gevreeven hebbende de Oogscheel van dat,

waar

waar in de Cataracte is, het zelve aanstonds opent, het andere geslooten houdende; als dan, indien het ligt, 't welk valt op den Oogappel, maakt, dat de Regenboog zig toesluit, en dezelve, hoewel gezet tegen het zelve ligt, maar de helft verwyd word, of een vierde van het geen geslooten is geweest, kan men zeker oordeelen, dat de Cataracte ryp is. Ik weet nog geen een Auteur, die de tekenen beschreeven heeft, om te kennen, en onderscheyd te maken tusschen een vliesige Cataracte, en die, welke door een verandering van het Cristallyne Vogt veroorzaakt is; ondertusschen is het van een groot gevolg om dit onderscheyd te kunnen maken, wegens die geene, die niet als vliesige Cataracten plaats geven, om in de Operatie de een niet voor den ander te houden; men zal dit onderscheyd maken, namelyk indien de Cataracte vliesig is, zal men die daar aan kennen dat hy platagtig is, en dat desselvs midden dikwils ingezonken schynt; terwyl die, welke door het Cristallyne Vogt veroorzaakt word, door het midden van den Oogappel beschouwt wordende, men daar in eene ertagtige gedaante onderscheyden zal, meer opgezet in de midden, als in zyn omtrek.

Het is niet genoeg onderzogt te hebben de tekenen, die de rypheyd van de Cataracte doen kennen, het is ook noodzakelyk te spreeken van die, welke ons gerust stellen, dat de Zieke zien zal, als de Cataracte neergedrukt is.

Deeze tekenen worden afgenomen van de

gesteltheyd van het Oog, en de natuur van de Cataracte. De eerste zaak is te weeten, of de werktuigen van het Gesigt gezond en welgestelt zyn; 't welk men kennen zal uit de gemakkelykheyd, die de Regenboog hebben zal, om zig te openen en toe te sluiten, gelyk wy reeds gezegt hebben; want zoo men geen beweeging altoos aan de Regenboog merkt, is het een zeker bewys, dat de Zieke niet zien zal, al is de Cataracte neergedrukt, indien die niet is van het getal der zodanigen, die komen als een gevolg van een stoot, waar in de Regenboog gewond is geweest; want als dan, indien de Zieke, als men de hand zet voor het geopende Oog, tusschen het ligt en het Oog, de schaduw van de hand ziet, en die weggetrokken zynde, eene zekere helderheyd van den dag, is het een bewys, dat de grond van het Oog gezond is.

Ten aanzien van de voortekenen, afgenomen van het Oog, indien het Zieke Oog grooter of kleynder is als het gezonde, is het een slegt teken; naardien de overmatige grootheyd van den Oogbol een zeker bewys is, dat het geene, 't welk uitgestort is in het Oog, om het in die staat te brengen, de wezentlyke deelen van het Gesigt geweld heeft aangedaan, en dat het Oog getroffen is met een heldere Drop door eene uitrekking van zyne Zenuwen.

Indien in tegendeel de Oogbol vermagert bevonden word, is het ook een kwaad teken, naardien de vermindering van den Oogbol toont, dat de zenuwagtige deelen be-

ſproeyt zyn met een ſcherp en ſiltig Sap, 't welk dezelve bedorven, en den loop der geeſten in het Oog onderſchept heeft.

Wat de voortekenen belangt, afgenomen van de Cataracte zelvs, dezelve zyn van tweederley ſoort; ſommige betreffen deſſelvs oudheyd, en andere deſſelvs verſcheyde couleuren.

Ten aanzien van de oudheyd, moet men aanmerken, dat, naar maate de vlieſige Cataracten oud worden, zy vaſtgehegt worden aan het geheele agterſte gedeelte van de Regenboog, of alleen aan eenige deelen van deſſelvs omtrek; en daar van hangen af de veranderingen, die als dan aan den Oogappel komen, gelyk zekere vreemde couleuren, die het aanneemt, of ploojen, die men daar aan merkt.

De moejelykheyd, of om beter te zeggen, de onmogelykheyd, die men gehad heeft, om deeze vaſthegtingen in de Operatie weg te drukken, heeft verſcheyden Oogmeeſters deſſelvs gebruik hier geheel doen verlaaten, hoewel het niet onmogelyk is om tot zyn oogmerk te komen, als men deeze vaſthegtingen met een ſcherpe Naalde afſnyd.

Hoe oud de Cataracte van het Criſtallyne Vogt ook worden mag, zy word nooit vaſtgemaakt aan de Regenboog. In der daad zy komt 'er zoo na aan, dat het dezelve bynaar alle zyn beweeging doet verliezen. Ook vreeſt men niet, om deſſelvs neerdrukking te onderneemen, tot welk een trap van oudheyd die ook mag gekomen zyn, niet tegenſtaande verſcheyde Schryvers gedrongen

hebben op de onmogelykheyd om daar in wel te ſlaagen, indien men de handigheyd maar heeft, om de Veſeltjes aan ſtuk te ſnyden, die deſſelvs neerdrukking beletten, zonder 'er die deeltjes intewikkelen, waar aan zy vaſtgehegt zyn.

Het is nuttig nog een woord te zeggen van de geſlooten Cataracten *. Men noemt die een geſlooten Catarac̄te, welks voorſte gedeelte overdwarſt is door een of meer Veſels, op verſcheyde wyzen geplaatſt. Gelyk deeze ſoorten van Cataracten niet als zeer zelden de vaſtigheyd verkrygen, die bekwaam is om met geruſtheyd neergedrukt te worden, zoo gebeurt het zeer dikwils, dat 'er een witagtige, en ſomtyds geelagtige ſtof, in het lichaam van deeze Cataracten gevonden word, welke uitgeſtort word, terwyl de Operatie gedaan word, en zig mengende met het wateragtig Vogt, het zelve troebel maakt. Het gebeurt gemeenelyk, dat deeze ſtof vaſtigheyd krygt, en door haare tegenwoordigheyd het zelve beletſel maakt aan de doortogt van de Ligtſtraalen, als voor dat zy neergedrukt is. Als dan, indien dezelve niet van zelvs zakt op de grond van de agterſte Kamer, zal men zig na zes weeken in dezelve noodzaakelykheyd bevinden, om 'er andermaal de Naalde by te brengen, om dit nieuw ſoort van Cataracte neer te drukken, welke vaſtigheyd genoeg zal gekreegen hebben, om de indrukſels van de Naalde te kunnen doorſtaan.

Wat

* Cataractes Barrées.

Wat de couleuren der Cataracten belangt, de ondervinding heeft my geleert, dat, van welke ſoort zy ook zyn mogen, de Operatie altyd gelukt, als maar de tekenen, die desſelfs rypheyd aanwyzen, en een goede geſteltenis van het Oog, tegenwoordig zyn. Men kan ondertusſchen zeggen, dat onder de verſcheyde couleuren, die van een ligt asgraauwe couleur zyn, het beſte ſlaagen; die ligt hemelsblaauw zyn; die een helder zilvere couleur hebben, trekkende naar het Spiegelglas, en de witten, die naar het zeegroen trekken, volgen daar op; de asgraauwe, zoo wel als de lootcouleurige en de rosagtige, of caſtagnebruine; die ſneeuwit zyn, zyn moejelyk, en ook twyffelagtig omtrent de uitſlag, zoo wel als die, die bloedvaten hebben, welke dezelven van vooren overdwarſen.

De valſche Cataracten, waar in de Operatie niet dienen kan, als om de mismaaktheyd weg te neemen, zyn die de witheyd hebben van Pleyſterwerk, of naar een hagelſteentje zweemen, of eyndelyk naar wit en glad Ivoor.

Negentiende Hoofdstuk.

Van het geen men doen moet voor de Operatie van de Cataracte.

Kennende nu de natuur der Cataracten, der zelver verſcheyde oorzaaken, de tekenen, die

die ons haare rypheyd aanwyzen, en die eyndelyk, die ons leeren het gevolg van haare Operatie, doende ons kennen de gesteltheyd van het Oog, blyft 'er over om te onderzoeken, of de Zieke in staat is om die uit te staan. Want zoo hy eenige hoofdpyn had, of onpasselyk was aan Koorts, of andersins, zou men deeze toevallen moeten te hulp komen, eer men die ondernam. Vooral moet men wel zorg draagen, om die niet al te schielyk te onderneemen, want men ziet 'er, die vier, andere die vyf, en zelvs zeven Jaaren blyven, eer zy haare volkome rypheyd krygen. 'T is ongemakkelyk, dat de geenen, die daar van aangetast zyn, zien willen, en het gedult niet hebben, om zoo lang een tyd te wagten. Daarenboven worden 'er Operateurs gevonden, die, om geld te winnen, dezelve neerdrukken, zoo als zy die vinden, ryp of niet; zy vlyen de Zieken, dat zy in korten tyd hun Gesigt weder zullen krygen. De zodanigen laten zig gemakkekelyk bedriegen door een lokaas, 't welk hun vermaak geeft, en de begeerte naar winst maakt, dat de Operateur, uit vrees van deeze practycq te verliezen, zig waagt om een twyffelagtige Operatie te doen, zig minder bemoejende met zyn toekomende agting, als met zyn tegenwoordig voordeel.

De Cataracte is gelyk een vrugt, die men aan de Boom moet laten ryp worden. Als men die plukken wil voor dat hy ryp is, moet men de steel afrukken; terwyl dezelve ryp zynde, zeer gemakkelyk van de Boom gescheyden word, en somtyds van zelvs afvalt.

valt. Zoo men zig haast om deeze Operatie te doen, gebeurt het, of dat de Naalde zonder een goeden uitslag dwars heen gaat door het lichaam, 't welk men wil neerdrukken, om desselvs zagtheyd, of dat de hayrwyze Vesels nog niet genoeg gedroogt zynde, om met de Naalde gemakkelyk te kunnen afgebrooken worden, men dezelve heen en weer slingert, en dat deeze geweldige beweeging medegedeeld word aan de andere deelen van het Oog, waar op eene hevige Zinking volgt, die somtyds het Gesigt doet verliezen. En als zelvs dit toeval niet gebeurde, is men genoodzaakt eenigen tyd daar na 'er de Naalde weder in te brengen, om neer te drukken het geen van de eerste reys is overgebleven.

De Operatie van de Cataracte gaat met geen onverschilligheyd toe, wegens de droevige gevolgen, die dezelve hebben kan; desselvs goede uitslag hangt niet minder af van de handigheyd des Operateurs, als van de goede gesteltenis der Zieken. Men moet dezelve wel voorbereyden door Aderlatingen, Baden, verkoelende Soppen, en ligte Purgatien, eer men zyn Operatie doet. Men moet zelvs de gematigste tyd uitkiezen, als daar is het Lente of Herfst Saisoen; maar nog heeft de Lente de voorrang, om dat men altyd in een schoon Saisoen komt, 't welk met de Herfst zoo niet is. Ik weet, dat men deeze Operatie ten allen tyde kan doen, maar die, waar van ik nu spreek, is altyd de voordeeligste voor de Zieken.

Behalven het geen ik gezegt heb, moet men 'er ook een moojen dag toe neemen; want

want het vogtige Weder is zeer nadeelig aan de Zieken, en veroorzaakt veele ſmeltingen, die gelegentheyd geven tot de ontlaſting van zeer veel wateragtigheyd, verſchaft door de Traanklier, 't welk zeer hardnekkige Zinkingen naar het Oog trekt.

De Donderbuyen zyn ook zeer nadeelig in de eerſte dagen van de Operatie, wegens de merkelyke verandering, die dezelve aan de Vogten van het Oog veroorzaaken.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de manier om de Operatie der Cataracte te doen.

Alle die dingen, waar van te vooren geſprooken is, waargenomen zynde, moet men het gezonde Oog met een Compres bedekken, 't welk men door een Swagtel daar op moet houden; en de Zieke gezeten zynde met zyn Aangezigt naar het ligt gekeerd, moet de Operateur regt tegen over hem gaan zitten op een Stoel van zoodanige hoogte, dat zyn hooft een weynig hooger komt als dat van de Zieke, en dat zy beyde zoo geplaatſt zyn, dat het hooft van de Operateur geen ſchaduw maakt op het Oog, waar in de Cataracte is. Vervolgens moet hy de beenen van de Zieke tuſſchen de zyne zetten, om des te digter by hem te zyn. Een Knegt agter hem ſtaande moet zyn linkerhand op het hoofd, en zyn regter onder de kin van

de Zieke houden, indien de Operatie aan het linker Oog geſchied, en vervolgens het hoofd van de Zieke tegen zyn borſt leggende, moet hy het zelve vaſthouden, uit vrees of de Zieke het niet naar de een of andere kant draajen mogt. De Operateur legt de voorſte vinger van zyn linkerhand op de bovenſte Oogſcheel, om dezelve te openen en geopent te houden, en hy moet zyn duim op de onderſte leggen om dezelve neergedrukt te houden. Dan moet hy de Cataract Naalde neemen, die plat en ſcherp moet zyn, om redenen die wy daar na zeggen zullen. Hy moet die houden in zyn regterhand tuſſchen de drie voorſte vingers, bynaar op dezelve wys, als men een Schryfpen moet houden, zoo dat de middelſte vinger legt op die plaats, die een vinger breed af is van het eynd van het handvat der Naalde *. Vervolgens legt hy zyn agterſte vinger en pink op de ſlaap aan die kant, waar aan hy opereeren moet, en gebied den Zieken het Oog te draajen naar den Neus, en het Oog zoo gedraayt zynde, ſteekt hy in het wit, omtrent een halve of een heele lyn of meer van het doorſchynende Hoornvlies af, vermydende de Bloedvaten, die over het Bindvlies heen loopen, en draajende de punt der Naalde van de Regenboog af, vreezende die te kwetſen. Zoo ras als de punt van de Naalde, die 'er horiſontaal moet ingaan met opzigt op zyn tweeſnydend deel, de Vlieſen doorboort heeft, zonder 'er dieper in te gaan, moet

* Porte-Aiguille.

moet men die rigten regt naar het agterste gedeelte van de Cataracte, zonder de Naalde te draajen. Alsdan brengt men dezelve zoo ver, dat zyn punt uitkomt regt over het midden van den Oogappel, 't welk men weeten zal, als men de punt regt agter tegen het lichaam van de Cataracte aan zet. En om het Vlies van het Glasagtig Vogt niet te kwetsen, moet men wyders de punt van de Naalde rigten naar het lichaam van de Cataracte. Vervolgens moet men de punt van de Naalde opligten, om by het bovenste gedeelte van de Cataracte te komen, 't welk men zeer zagtjes moet neerdrukken, om het te doen zakken beneden den Oogappel, zoo ver als men kan van het agterste gedeelte van de Regenboog. Als dan moet men de Naalde opligten, zonder die te rug te trekken, en om gerust te zyn, of alle de hegtingen van de Cataracte losgemaakt zyn, moet men den Zieken doen hoesten; en zoo men de Cataracte weder ziet opkomen, moet men die aanstonds weer neerdrukken; zoo zy niet weder opkomt, moet men de punt van de Naalde laten neerzakken, om op het lichaam van de Cataracte te laten rusten, vermydende het Vlies van het Glasagtig Vogt te kwetsen, 't welk het verlies van 't Gesigt zou kunnen veroorzaaken, indien men deeze Vogt losmaakte. Vervolgens zal men de Oogleden sluiten met de twee vingeren, die dezelve open hielden, en zagtjes de Naalde te rug trekken.

Men moet opmerken, dat als men aan de regterzyde opereert, men de linkerhand

moet

moet gebruiken. Even eens is het met de Knegt, die zyne handen moet leggen op de manier, die ſtrydig is met die, waar van wy geſprooken hebben.

De Operatie gedaan zynde, moet men een Compres nat maken in een mengſel van tien parten laauw water met eene part Brandewyn, en de Compres uitnypen, om het Vogt op de ſteek te laten loopen. Vervolgens moet men deeze Compres op het Oog leggen, en eene diergelyke daar boven op. Het zelve zal men aan het gezonde Oog doen. Alles moet vaſt gemaakt worden met een enkele Zwagtel, welke niet als boven op de Compres leggen moet, dat is te zeggen, op de Winkbraauwen, en men maakt de twee eynden van de Zwagtel aan de Muts van de Zieke met Spelden vaſt.

Men moet de Zieke in zyn Bed leggen, met twee of drie Oorkuſſentjes agter zyn rug, om hem opgeligt en als zittende te houden. Men moet de Gordynen van het Bed, de Venſters, en de Blinden ſluiten, op dat 'er geen ligt in de Kamer van de Zieke kome; men laat hem in ruſt, zonder hem aan te ſpreeken, of te laaten ſpreeken. Men moet alle uur de Compreſſen bevogtigen met het zelve laauwe Vogt, en terwyl men dat doet, het ligt zetten agter het hoofd van de Zieke, op dat dog het zelve zyne Oogen niet treffe. Drie uuren na de Operatie laat men hem een Sop neemen, en twee uuren daar na opent men hem een Ader. Men blyft hem met het zelve drie dagen voeden, gevende hem alle drie uuren die Soppen. Op

den

den vierden dag laat men hem wat meer gekookte Soppen eeten, en na die tyd laat men hem allerhande Spys toe.

'S Avonds en 's morgens neemt men de Compressen van boven de Oogen, om een mengsel van Water en laauwe Brandewyn in het Oog te doen. Op den vyfden dag na de Operatie, ontbloot men het Oog, 't welk niet geopent is geweest, indien aan het andere geen toeval gekomen is. Men moet 'er geduurende de vyf volgende dagen een drooge Compres boven op leggen, indien de Zieke uit dit Oog ziet: zoo niet, laat men het bloot voor de lugt, zonder 'er iets boven op te leggen.

Na negen dagen moet men het geopereerde Oog bedekken met een drooge Compres, vastgemaakt aan de Muts. Op dat het gewend worde het ligt te ontfangen onder de gemelde Compres, laat men een flaauw ligt in de Kamer van de Zieke komen, zoo dat men daar zien kan; en allengskens gewend men het Oog aan het ligt, laatende het zelve in de Kamer komen, en by trappen ook in het Oog.

Daar zyn Menschen, die niet op hun rug kunnen blyven leggen. In deeze gelegenheyd laat ik hen zetten op een Stoel, met de Voeten opgeligt en gelegt op een overkleedde Bank *, en de Stoel met Gordynen behangen, waar in zy blyven vier of vyf dagen. Dan laat ik ze leggen, als zy zig in het Bed kunnen houden, doende hen leggen

en

* Tabouret.

en opſtaan, als zy al te vermoeyt zyn van een zelve lichaams geſtalte.

Daar zyn 'er, die zoo warm worden van op de rug te leggen, dat, als men hen wilde noodzaaken om zig zoo te houden, de Koorts hen bevangen zou, en Zinkingen op het Oog veroorzaaken. Weshalven ik hen na vier en twintig uren laat opſtaan, en zetten aan de kant van het Bed in een Stoel, die men met de Gordynen van het Bed omhangt. Men moet alleen in agt neemen, als men hen laat opſtaan en te Bed gaan, dat zy altyd het hoofd opgeregt houden, en geen het minſte geweld doen in hunne beweegingen.

De Naaldens, die men gebruikt, zyn verſcheyden, platte of ronde; de platte gaan beter en gemakkelyker in het Oog. Sommige willen, dat zy ſnydende moeten zyn, gelyk de Naaldens der Heelmeeſters. Ik heb een zeer nuttig ſoort uitgevonden, welks punt is als die van een Lancet, zoo dat de langte van het ſnydende deel alleen eene lyn is, waar na zy van plat, gelyk zy is, rond word. Het is nodig, dat de punt de opening zoo breed maakt als noodzaakelyk is, om het lichaam van de Naalde voor en agterwaarts te kunnen trekken in de ſteek, zonder tegenſtand van de kant der Vliezen; 't geen men ſomtyds genoodzaakt is te doen in de Operatie, om eenige deelen van de Cataract neer te drukken, die meer of minder in het Oog van malkaar af zyn.

EEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de manier om de Operatie te doen aan de Cataracten, die in de Kamer van het wateragtig Vogt zyn.

Als de Cataracten gegaan zyn in de voorste Kamer van het wateragtig Vogt, moet men daar een byzondere Operatie aan doen. Maar eer ik de manier daar van openleg, zal ik zeggen, op wat wyze zy kunnen komen door de opening van den Oogappel, en zig plaatsen tusschen de Regenboog en het Hoornvlies.

Daar zyn drie soorten van Cataracten, die door de opening van den Oogappel gaan, een waar in het lichaam van het Cristallyne Vogt week is; een ander waar in dit lichaam hard en steenagtig is; en een derde, die ten deele zagt, en ten deele steenagtig is. Als zy zagt is, dan dringt het wateragtig Vogt, 't welk agter dit lichaam is, en doet het zelve zig verbergen in de Oogappel, op de manier, als ik gezegt heb, toen ik van de Cataracten handelde. Als in tegendeel dit lichaam hard is, gelyk in de schuddende Cataracte geschied, gaat het eensslaags door de opening van den Oogappel, op het minste geweld, dat men doet, als men het hoofd neer-

neerdrukt, by voorbeeld als men het vyer aanblaaſt &c. Dit laatſte geval kan ook gebeuren aan een Cataracte, drie of vier Jaaren, na dat dezelve is neergedrukt geweeſt.

Als men de Operatie wil doen, om het lichaam van het Criſtallyne Vogt 'er uit te haalen, 't welk 'er dus is doorgegaan, moet men de Zieke laten zitten op een Stoel, het Oog aan het ligt wel bloot geſtelt zynde, en de twee Oogleden openen met de duim en voorſte vinger, en dan met een wel ſnydend Lancet het doorſchynende Hoornvlies doorſnyden, een weynig beneden het midden van den Oogappel; en de inſnyding dwars doen doorgaan van de eene kant tot den ander, zoo dat 'er niet meer als een halve linie over is aan beyde de kanten van het doorſchynende Hoornvlies, 't welk niet doorgeſneeden is. Als dan moet men door de opening, die men gemaakt heeft, een dun priempje inbrengen, 't welk moet doorgaan agter het lichaam van het Criſtallyne Vogt, en door dat middel het zelve doen uitgaan door de opening, die in het Hoornvlies gemaakt is. Vervolgens moet men op het Oog van de Zieke een Compres leggen, nat gemaakt in een beſchermend Vogt, en het Oog blyven verbinden als in de waare Cataracte; waar na men de Zieke moet te bed leggen op zyn rug, het hoofd een weynig hooger zynde. Den volgenden dag vind men de Wond geheelt met een ſtreepje, 't welk niet veel zigtbaarder is als een hayr. Hoewel ik verſcheyde van deeze Operatien gedaan heb, zal ik

my vergenoegen met drie voorbeelden te verhaalen; te weeten een van elke soort van Cataracte, die in de voorste Kamer van het Oog geplaatst word.

Het eerste viel voor in 't Jaar 1707, in tegenwoordigheyd van de Heer Mery, Lid van de Koninklyke Academie der Weetenschappen, aan een Koopman van de Stad Sedan, die te Parys kwam, wegens een schuddende Cataracte, die door de opening van den Oogappel was doorgegaan in de voorste Kamer van het wateragtig Vogt. De Cataracte drukte de Regenboog zoodanig, dat het aan den Zieken een zeer merkelyke hoofdpyn veroorzaakte, met een slapeloosheyd, die hem drie Maanden bybleef. Ik had noit van een diergelyke Operatie hooren spreeken; maar in aanmerking neemende, dat ik het Hoornvlies wel geopend had, om de stof van een Ettergezwel, 't welk agter het zelve was, te ontlasten, trok 'er dit gevolg uit, dat ik even eens kost doen met een vast lichaam, en ik opereerde op dezelve wys. Dit lichaam uit het Oog getrokken zynde leek geheel en al naar Pleysterwerk. Ik liet vervolgens den Zieken op zyn rug leggen. Den volgenden dag gink ik daar naar toe met den Heer Mery, en wy vonden, dat de Zieke wel geslapen had, 't welk zedert langen tyd niet gebeurt was, dat de Wond geheelt was, en het wateragtig Vogt, dat 'er in de Operatie uitgeloopen was, geheel en al herstelt.

De tweede waarneeming wierd gedaan in Jaar 1708 van de Heer Petit, vermaard Heel-

mee-

meester, en tegenwoordig Lid van de Koninklyke Academie der Weetenschappen, aan een Priester, welks Cristallyne Vogt in een sterke beweeging die hy maakte, eenige Jaaren na dat hy een Cataracte had laten neerdrukken, door de opening van den Oogappel ging, en zig plaatste tusschen de Regenboog en het doorschynende Hoornvlies. De Heer Petit liet my daar van kennis geven, terwyl hy deeze Priester onder handen had, om tegenwoordig te zyn by de Operatie, waar by de Heer Mery ook was. De Heer Petit het Hoornvlies met een Naalde doorboort hebbende, sneed het van malkander met een Lancet, haalde dat lichaam door de opening uit, en wy bevonden, dat het het Cristallyne Vogt was. Deeze Priester wierd in 't vervolg schielyk geneezen. Ik ontmoette hem te Parys meer dan een jaar na deeze Operatie, en ik zag hem volkomen wel leezen met een Cataract-Bril. Dit voorval medegedeelt aan de Academie der Weetenschappen, kon niet nalaaten van de Heer Woolhousen betwist te worden, die in een van zyne Schriften heeft voorgegeven, dat men deeze Kerkelyke zig schuyl heeft doen houden, om niet van hem gezien en onderzogt te worden. Hy moet het my ten goede houden dit hier by te brengen, want ik moet regt doen aan de waarheyd, als geweest zynde een der getuigen van deeze Operatie, die de Heer Mery, zoo wel als de voorgaande, heeft laten zetten in de Gedenkschriften van de Koninklyke Academie der Weetenschappen der gemelde Jaaren.

Myn derde ondervinding was in het Jaar 1716, aan een arm Man, die te Fauxbourg St. Germain woonde, in de Kofferſtraat. Hy was gekwetſt aan het Oog; het Criſtallyne Vogt wierd los, en ging door de opening van den Oogappel, tuſſchen de Regenboog en het doorſchynende Hoornvlies. Hebbende een opening gemaakt in het doorſchynende Hoornvlies, haalde ik dit lichaam naar vooren, 't welk ten deele ſlymagtig, en ten deele ſteenagtig was, en vaſt zat aan het Hoornvlies. De hegting losgemaakt zynde, trok ik 'er het Criſtallyne Vogt uit, 't welk vaſt was aan een der hayrwyze Veſels, die redelyk lang was, 't welk ik met een Schaar zoo diep, als my mogelyk was, doorſneed. De Operatie gelukte volkomen wel, en de Zieke wierd in korten tyd geneezen.

TWEE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de manier om de toevallen te boven te komen, die in de Operatie van de Cataracte voorkomen.

Men moet niet denken, dat deeze Operatie altyd gedaan word, zonder dat 'er ongevallen bykomen, 't zy door de moejelykheyd om de Cataracte neer te drukken, 't zy door zekere beweegingen, die de Zieken

ken aan de Oogen geven, terwyl de Operateur bezig is. 'T is waar, dat 'er Operatien zyn, waar in aanſtonds, als men het lichaam van de Cataracte met het platte van de Naalde aanraakt, dezelve losgemaakt word, en bynaar van zelvs neervalt, gelyk een volrype Haſenoot, die makkelyk van zyn ſteel word afgerukt: maar daar zyn 'er ook, die aan verſcheyde groote zwarigheden onderhevig zyn.

Voor eerſt moet men de uitſtorting van bloed vermyden; want als men de Naalde inbrengt, kan men eenige Vaatjes openen, die over het Bindvlies heen loopen. Dit bloed dringt in de voorſte Kamer, alwaar het zig mengende met het wateragtig Vogt, het zelve beroert, en daar door aan den Operateur de gemakkelykheyd om te werken beneemt.

Als dit toeval voorkomt, moet men vaardig zyn werk doen, om het lichaam van de Cataracte neer te drukken, eer het bloed deeze geheele Kamer vervuld heeft; in welk geval men genoodzaakt is de Naalde te rug te trekken zonder te opereeren, om geen gevaar te loopen van het Oog van de Zieke te bederven, terwyl men daar aan bezig is zonder te kunnen zien.

Een tweede zwarigheyd is, als men een melk of kaasagtige Cataracte vind, door welke de Naalde gemakkelyk doorgaat, en het lichaam van de Cataracte verdeelt in verſcheyde deelen van verſchillende vaſtheyd. Indien deeze deelen vaſtheyd genoeg hebben, laat men niet af om dezelve neer te

drukken, door die veel met de Naalde te roeren, dezelve zagtjes daar tegen aanbrengende; maar als zy al te zagt zyn, is men genoodſaakt de Operatie te ſtaaken, en zig daar niet tegen aantezetten, uit vrees van het Oog te veel te vermoejen, en andere toevallen te veroorzaaken. Deeze tweede zwarigheyd ontmoet men altyd, als de Cataracten niet ryp zyn.

Ik heb Cataracten van vyf en twintig Jaaren met een goeden uitſlag neergedrukt. Dit wyſt aan de groote ſchuld van zommige Oogmeeſters, die om de Zieken te verpligten, dat zy hunne Operatien doen voor derzelver rypheyd, hun zeggen, dat als zy langer wagten, de Cataracte vaſt zal worden, en niet zal kunnen neergedrukt worden; een ſlegt voorgeven, dat aan veele Zieken de Operatie heeft doen mislukken.

Een derde zwarigheyd is, als men in 't neerdrukken van de Cataracte bevind, dat het niet als een zak is met Etter vervult; zo ras als de Naalde daar tegen aan komt, word deeze zak geopent, en verſpreyd door het wateragtig Vogt een witagtige ſtof, die het zelve beroert, en belet om het Vlies te zien, 't welk deeze ſtof bedekte, en bygevolg om de Operatie te voleynden. Men moet evenwel aan de Naalde dezelve beweegingen geven, die men daar aan geven zou, indien men een Cataracte neerdrukte, op dat men, indien het mogelyk is, de zak onder den Oogappel zou kunnen plaatſen. Schoon de Zieken niet klaar zien, trekt men evenwel de Naalde te rug, het vaſter deel van deeze

ſtof

ſtof valt om laag in het Oog, het vloeybaarder herbrengt een ſoort van Vlies, 't welk vaſtgemaakt word rontom de agterſte omtrek van de Regenboog, by de plaats, alwaar zig de Regenboog met de *Choroides* vereenigt; ſes weeken, of twee Maanden daar na, doet men een tweede Operatie om die neer te drukken, en dan kunnen de Zieken weder zien.

Ik heb twee diergelyke Operatien gedaan aan beyde de Oogen van Vader Saunier, Canunnik Regulier van de H. Genoveva. De eerſte geſchiedde aan het eene Oog in het Jaar 1713, eenige dagen na Paaſchen, waar in ik een ſak neerdrukte, die een Etteragtige ſtof bevatte. Daar verſpreydde zig in het wateragtig Vogt een overvloedige witagtige Vogt, die het zelve beroerde, maar niet belette het vaſte lichaam neer te drukken, 't welk het zelve bedekt had; deeze etteragtige ſtof wierd lyviger, en maakte een ſoort van een fyn Vlies, gelyk een Gaas; ſes weeken daar na bragt ik 'er de Naalde weder in, en de Zieke zag volkomen wel door deeze tweede Operatie.

Ik deed hem de tweede in het Jaar 1715, om dat hy dit toeval reeds gehad hebbende; ik my inbeeldde, dat dewyl ik myn Operatie twee Jaar had uitgeſteld, de Cataracte meer vaſtheyd verkreegen had. Ondertuſſchen gebeurde my onder 't opereeren dezelve zaak, en ik was ook genoodzaakt myn Naalde 'er voor de tweede reys in te brengen, 't welk my ook volmaakt wel gelukte.

Men moet uit het geen ik gezegt heb be-

ſluiten, dat men de Operatie in deeze ſoort van Cataracte uitſtellende, geen genoegſaame rypheyd moet afwagten, om daar in wel te ſlaagen. In de eerſte reys komt 'er een ſoort van Vlies van een vloeybaar lichaam, 't welk verſpreyd word in het wateragtig Vogt, 't welk men weder genoodſaakt is neer te drukken omtrent ſes weeken daar na.

Een vierde zwarigheyd is, als onder het neerdrukken van de Cataracte, dezelve in de voorſte Kamer van het Oog komt, en door de opening van den Oogappel gaat, gelyk my gebeurd is aan een Vrouw uit de ſtraat St. Honore, in tegenwoordigheyd van de Heer Petit. Zoo ras als ik myn Naalde tegen de Cataracte aangezet had, verſpreydde zig een ſlymige ſtof door het wateragtig Vogt, welke met veel ſnelheyd in de voorſte Kamer van het Oog gedrongen wierd, tuſſchen de Regenboog en het doorſchynende Hoornvlies. Ik liet niet na myn Operatie te vervolgen, zoo lang als ik konde, zonder dat het my mogelyk was te rug te brengen, 't geen in de voorſte Kamer van het Oog geloopen was, zoo dat ik genoodſaakt wierd myn Naalde te rug te haalen. Eenige Maanden daar na, ging alles, dat gezet was tuſſchen de Regenboog en het doorſchynende Hoornvlies, weder door de opening van den Oogappel in de agterſte Kamer. Eyndelyk eenigen tyd daar na, zakte al dit vloeybaare om laag naar het agterſte gedeelte van de Regenboog, en de Zieke zag aanſtonds helder, 't welk hy niet gedaan had onmiddelyk na de Operatie.

Als

Als men deze Operatie doet, en het geen gedrongen word door de opening van den Oogappel in de voorste Kamer vastheyd genoeg heeft, moet men de punt van de Naalde, die men in het Oog heeft, brengen door het midden van de opening van den Oogappel, zonder aan de Regenboog te raaken, vervolgens in het lichaam van de Cataracte steeken, en het weer brengen in de agterste Kamer, om het op zyn gewoone plaats te zetten.

Men ontmoet nog een vyfde zwarigheyd, als de Cataracte door eenige Veseltjes vastgehegt word, en dat dezelve, als men die neerdrukt, zoo ras weder oprystt, als men de Naalde heeft opgeligt, en zig in zyn plaats herstelt, maakende een soort van een Valbrug. Als dan moet men de Naalde een weynig te rug trekken, en dezelve steeken in het midden van dit lichaam, het zelve vervolgens brengende naar die kant, die tegen die, welke men gestooken heeft, overstaat. Door dit middel worden de Vesels aan de kant van den ingang der Naalde gebrooken, en men ziet de Cataracte om laag, zoo dat zy niet weer oprystt, om dat de weynige Vesels, die 'er overblyven, vastgehegt aan de kant, die tegen dit lichaam overstaat, het zelve niet kunnen opligten, zynde niet sterk genoeg, om tegen te staan aan de zwaarte van de Cataracte, die dezelve naar om laag trekt.

Het geval, 't welk ik daar voorgestelt heb, gebeurt dikwils in deeze Operatie. Als men de Naalde tegen de Cataracte aanzet, breeken de Vesels heel ligt, die dezelve aan het bo-

bovenste gedeelte vast houden. Maar die aan beyde zyden Vesels hebben voegen zig en geven mede, zoo dat als de Naalde niet meer tegen de Cataracte aangezet is, dezelve oprysт door de Vesels aan beyde zyden, die niet anders als geplooit zyn geworden. Weshalven men steekende, gelyk ik gezegt heb, in het lichaam van de Cataracte, men dezelve, zoo ver als men kan, naar de overstaande zyde brengt, vervolgens trekt men die weder van om laag, en brengt ze naar de kant van de steek, niet met de Naalde te rug te trekken, maar desselvs handvat op te ligten, op dat de punt, die in het lichaam van de Cataracte is, dezelve weder brenge onder den Oogappel, alwaar men hem voor heeft te plaatsen.

Het gebeurt somtyds, dat als men de Naalde opligt, het lichaam van de Cataracte aan zyn punt vast blyft. Als dan houd men de punt naar om laag hellende, men ligt de twee vingers een weynig op, die op de slaapen van 't hoofd gezet zyn, en men geeft handig met deeze twee vingeren een kleyn stootje op de slaapen. Dat veroorzaakt een schudding of trilling aan de Naalde, die maakt, dat het lichaam, 't welk daar aan vast is, van zelvs valt, de punt van de Naalde verlatende.

Men moet aanmerken, dat dat alles, 't welk de Cataracte nog vasthoud, en zoo ongemakkelyk maakt om neer te drukken, eenige hayrwyze Veseltjes zyn, die aan de Regenboog vast zyn, en aan het Vlies, 't welk het Cristallyne Vogt bedekt. En dit is

is het, 't welk de Heer Antoine gevolgen * van de Cataracte noemt.

Wat belangt het verbryſelen van de Cataracte, en dezelve met de Naalde ſtuk te kappen, gelyk eenige nieuwe Schryvers zig beroemen, deeze manier is zeer ſchadelyk, en men moet noit zig daar van bedienen, indien men niet bedroogen is omtrent de rypheyd van de Cataracte.

Men ziet wel uit het geen ik gezegt heb, dat deeze Operatie niet gemakkelyk is, dat zy een vaſte, en ligte hand vereyſt, en een Operateur die zig zelven bezit, die niet alleen oplettend is om de Cataracte neer te drukken, maar ook om de Naalde te handelen, naar de verſcheyde toevallen, die hem ontmoeten; want van twintig Cataracten die men neerdrukt, vind men 'er geen twee, die malkander in alles gelyk zyn.

Men moet in agt neemen, als de Naalde in het Oog is, om dezelve niet naar vooren heen en weer te ſlingeren, om dat deze beweeging de deelen van den grond van het Oog vermoeyt, waar uit ſchrikkelyke Zinkingen ontſtaan. Weshalven de Operateur letten moet op de verſcheyde beweegingen, die de Zieken ſomtyds aan hunne Oogen geven, op dat hy zyn Naalde naar deeze beweegingen beſtiere, zonder het welk hy de Regenboog zou kunnen ſteeken, met in de Veſels te ſnyden, die deſſelvs rondheyd uitmaaken, en met een woord, het Oog van de Zieke bederven en doen verlooren gaan.

Die

* Accompagnemens.

Die geene welke niet als vliesige Cataracten plaats geven, zeggen, dat het vàn een groot belang is gewisselyk te weeten de sitplaats van de Cataracte; en zy voegen 'er by, dat diegeene, die van een tegenstrydig gevoelen zyn, het gezonde Cristallyne Vogt aantasten, als zy 'er hunne Naalde inbrengen, om de Operatie te doen, en dat zy by gevolg gevaar loopen, om den Zieken het Gesigt te doen verliezen.

Hier op antwoord ik voor eerst, dat men zeer zelden vliesige Cataracten ontmoet, en dat van hondert, die men neerdrukt, 'er naaulyks een of twee gevonden worden, waar in het Cristallyne Vogt niet verandert is; ten tweeden, op de manier, waar op ik gezegt heb, dat men de Naalde in het Oog moet brengen, is het onmogelyk het Cristallyne Vogt te steeken, indien het zelve niet verandert is, nog het glasagtig Vogt te beschadigen, nog by gevolg eenig hinder aan het Oog te doen; naardien men de Naalde inbrengt op de *Aponeuroses* der Spieren, in zeer kleynen afstand van het doorschynende Hoornvlies; en dat zoo ras dezelve de Vliesen doorboort heeft, men het handvat van de Naalde wend naar den kleynen hoek; door dit middel, word de punt van de Naalde regtstreeks gebragt agter de Cataracte, zonder naar de kant van het Cristallyne Vogt te gaan, indien het zelve niet verandert is; zoo dat ik besluit, dat het zy de Cataracte vliesig is of niet, dit den Operateur niet hindert, als hy zyn Naalde rigt, gelyk ik te vooren gezegt heb, zynde 'er

geen-

geen gevaar in voor het Oog, gelyk die geene voorgeeven, die niet als vliesige Cataracten plaats geven.

Voorgestelt hebbende alle de toevallen, die onder de Operatie van de Cataracte voorkomen, moet ik nog een woord zeggen van die, die vliesige kunnen worden. Ik vind daar van drie soorten, melkagtige, kaasagtige, en etteragtige.

In de melkagtige Cataracte is 'er een lichaam, ten deele vast, ten deele vloeybaar. Door de Operatie word het eerste makkelyk neergedrukt, maar de Naalde gaat altyd dwars door het vloeybaare heenen; 't welk dikwils op nieuw een vliesje maakt, dat men andermaal genoodzaakt is neer te drukken, als het zelve vastheyd genoeg gekreegen heeft.

De kaasagtige Cataracte heeft zyne deelen veel vaster, 't welk de Operatie gelukkiger maakt als de voorgaande; maar beyde zyn vrugten, die nog niet ryp zyn. Zoo 'er eenig vogt overblyft, 't welk naar de Naalde niet luistert, zal het ook een vliesje doen groejen, gelyk het voorgaande.

De derde soort noemt men etteragtige Cataracte, om dat als men de Naalde daar boboven op zet, gelyk ik reeds gezegt heb, om dezelve neer te drukken, 'er een merkelyke hoeveelheyd van etteragtige stof in het wateragtig vogt word uitgestort, 't welk een geele of witagtige couleur heeft, en in het Vlies word het Cristallyne Vogt niet meer gevonden. Deeze Cataracte word noit ryp.

Drie

DRIE EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de middelen om de toevallen te hulp te komen, die op de Operatie van de Cataracte volgen.

Het eerste toeval, 't welk op de Operatie van de Cataracte volgt, is een uitstorting van bloed, als men de Naalde inbrengende, eenige Bloedvaatjes van de Vliezen van het Oog kwetst. Dit bloed loopt en verblyft in de voorste Kamer, alwaar het het wateragtig Vogt beroert. Om dit spoedig te ontbinden, moet men een Duif onder de Vleugel Aderlaten, en eenige droppeltjes van dat bloed in het geopereerde Oog laten druipen, waar meede men drie dagen moet voortgaan 's avonds en 's morgens, het Oog zorgvuldig verbindende met Water en Brandewyn, daar in ook de Compressen nat maakende, die men daar boven op legt, gelyk ik te vooren gezegt heb. Ik houde meer van dit mengsel van Water en Brandewyn, als van het Oogwater, gemaakt uit Roosen en Weegbree water, wit van een Ey, en Aluin, om dat de Compressen in dit laatste vogt nat gemaakt, hard worden, en het Oog verveelen, terwyl dezelve in dit eerste altyd week zyn.

Het tweede toeval is de traaning, of overvloejing van wateragtigheden, die de Traanklier

klier in het Oog verſchaft na de Operatie. Dit toeval is meer of min gevaarlyk, naar de natuur der wateragtigheyd; want indien dezelve ſcherp is, veroorzaakt zy eene Zinking, die ſomtyds zeer hevig word, en gevolgd word van zwaare pynen in het hoofd, aan die kant waar aan men opereert, die zig ſchynen vaſt te maaken aan het dikke Herſenvlies, wegens de plaats die de Zieken aanwyzen, te weeten de geheele langte van het inwendige gedeelte van het Kruinbeen, beginnende omtrent de Kroonnaad.

Ik heb lang gezogt, welke de oorzaak mogt zyn van eene zoo hevige pyn op deeze plaats, en ik heb 'er geen ſchynbaarder gevonden, als de aaneenhegting van de Oogzenuwen met de deelen, die ik aangeweezen heb, door welke de ontſteeking met de gemelde Vliezen word gemeen gemaakt. Het bewys, dat ik daar van kan bybrengen, is, dat deeze zelve toevallen voorkomen in hevige Oogontſteekingen, waar uit ik beſluit, dat het niet is een gebrek van de Operatie, gelyk veelen voorgeeven, onderſtellende, dat men met de Naalde geſtooken heeft eenige zenuwagtige Veſeltjes, die deeze pynen veroorzaaken. Indien dat was, zou dit toeval niet moeten komen in andere Zinkingen, die aan de Oogen niet verwekt worden door de Operatie, nog door eenige andere ſteek.

Als 'er by dit toeval een klopping in het Oog gevoegd word, gelyk de klopping van een Slagader, dat is een zeker bewys, dat de Wond van de ſteek van binnen aan 't zweeren raakt, in plaats van buiten aan het

Oog te zweeren. Dan word het Bindvlies en het Vlies gemeen met de Oogſcheel opgezwollen, en uitgezet tuſſchen de twee Oogleeden ſomtyds tot de dikte van de pink. Indien deeze opzetting bleek is, is het niet als een wateragtigheyd, die dezelve veroorzaakt, en het is gemakkelyk die te doen ophouden door verſcheyde vlymingen met het Lancet. Indien de bolligheyd rood is, is het een verſtopping in de Bloedvaten, die een Zweering maakt in de tuſſchenwytte van de Vliezen van den Oogbol, en vervolgens loopt tuſſchen de Regenboog en het doorſchynende Hoornvlies. Maar gelyk ik van dit geval geſprooken heb in het Hoofdſtuk, waar in ik gehandelt heb van de Oogontſteeking, die in het Oog verzweert, zal ik my vergenoegen met hier te zeggen, 't geen men doen moet, om het toeval te hulp te komen, waar van geſprooken word.

Zoo ras als men de Traaning ziet, moet men de Zieke Aderlaten aan den Arm, aan de Keel, of op de Voet, indien het nodig is, Bloedzuigers zetten rontom het Oog en aan de ſlaap van 't Hoofd, een Trekpleyſter leggen in het hol van de Nek, en dit alles zeer ſpoedig doen, om de Zweering en het verlies van het Oog voor te komen.

Het derde toeval, 't welk aan het Oog komt na de Operatie, is als de Zinking langduurig is, de haartjes van de onderſte Oogſcheel keeren zig naar binnen, zoo dat die de Oogen van de Zieke kwetſende, zy dezelve in lang niet openen, 't welk maakt, dat het vel van de Oogſcheel ſlap word, en ge-

gelegentheyd geeft aan het Kraakbeen, om naar binnen gekeerd te worden. Dan komt de Ziekte *Trichiasis* genoemt, die niet anders is, als een omkeering van het Kraakbeen van deeze Oogscheel naar binnen, waar door het gebeurt, dat de Ooghaartjens haare uiteynden op het Bindvlies zetten, en zelvs op het doorschynende Hoornvlies. De geduurige vryving van deeze hayrtjes veroorzaakt langduurige Zinkingen en Zweeringen aan deeze Vliezen, indien men dezelve door de volgende middelen niet te hulp komt. Ik zal my vergenoegen daar van een voorbeeld by te brengen.

De Heer de St. Leon, Major te Bouchain, wierd aan my opgedragen in de Maand July 1718, na dat hy een Cataracte had laten neerdrukken in de Maand October 1717. Hy had op zyn Oog een hevige Zinking met Zweeren, en hy voelde zwaare pynen in het bovenste gedeelte van zyn Hoofd, boven het Oog, en aan de slaap aan die kant, waar aan men hem de Operatie gedaan had.

Ik begon aanstonds met hem te doen Aderlaten. Ik ley vervolgens in het hol van zyn Nek een potentieel Brandydyser * in Poe-

* De Brandysers worden onderscheyden in actueele en potentieele. Actueele of dadelyke zyn, waar in het Vyer zelvs door middel van een gloejend Yzer op het deel, dat gebrand moet worden, gelegd word. Potentiele of magtige zyn, waar in zulke middelen op het deel gelegd worden, die de werking van Vyer doen. Zoodanige zyn het Ruptorium vulgare Chirurgorum, Ranunculus flammula, de onderaardsche steen, en meer andere.

Poejer, en in een genoegsaame hoeveelheyd om een korst te maaken van de grootte van een Kroon, welks Zweering ik twee Maanden lang open hield; en gelyk het een Man was, die zeer verhit was, *zoo* deed ik hem geduurende achtien dagen de mineraale Wateren van Passy gebruiken; ik deed hem de Operatie van de *Trichiasis*, waar van ik gesprooken heb, toen ik van deeze Ziekte handelde, na welke de hayrtjes der Oogleden niet meer kwetsende, de Zinking en de Hoofdpynen ophielden; eyndelyk was hy in twee Maanden tyd zoo wel geneezen, dat hy weder uit zyn Oog zag, 't geen hy zedert tien Maanden niet gedaan had.

Het vierde toeval is, als de Cataracte neergedrukt zynde, dezelve weder opryst, of geheel, of ten deele. In het eerste geval, indien dezelve wel ryp was, toen die wierd neergedrukt, zakt zy van zelvs weer naar beneeden; maar indien het alleen een gedeelte van de Cataracte is, welke eenige vloeybaarheyd had, word het vastgehegt aan het agterste gedeelte van de Regenboog, en zakt niet als door een tweede Operatie.

Somtyds ryst 'er niets van de Cataracte op, maar het gebeurt dikwils, dat de Zieken wel zien aanstonds na de Operatie, het Gesigt blyft zelvs tot aan de twaalfden of vyftienden dag, vervolgens word het minder, en de Zieken klaagen, dat zy draaden voor hunne Oogen zien heengaan; de reden is, dat als men de Cataracte neerdrukt, dezelve in het midden gescheyden word, of aan het uiteynde der hayrwyze Vesels, aan die

kant

kant, aan welke dezelve met het Vlies van het Criſtallyne Vogt vereenigt worden; deeze Veſels dan vaſtgehegt blyvende aan de groote omtrek van de Regenboog, waar uit zy haar oorſprong neemen, en by een vergadert wordende agter de opening van den Oogappel, doen de Zieken daar door heen ſoorten van draaden zien, 't welk derzelver Geſigt ten deele vermindert, en hen belet om zoo wel te zien, als zy deeden na de Operatie van de Cataracte. De Operateur dit aanſtonds niet merkende, gelooft dat zyne Operatie wel gedaan is, gelyk zy ook is, als men dit in aanmerking neemt.

In alle deeze gevallen, waar in eenig gedeelte van de Cataracte agter den Oogappel is overgebleeven; indien het Geſigt al te zeer daar van verzwakt word, is men genoodzaakt 'er de Naalde weder in te brengen, en dit lichaam weer neer te drukken. Deeze tweede Operatie is ſomtyds moejelyker en pynelyker als de eerſte, gemerkt het Vliesje, gemaakt van het overgebleven ſtukje van de Cataracte, vaſtgemaakt is agter de Regenboog, ſomtyds door twee of drie draadjes, die men verbreeken moet. Weshalven 'er hier handigheyd van noden is, om dat deeze aanêenhegtingen ploojen, buigen, en gemeenelyk voor de Naalde wyken, zoo dat zoo ras men de Naalde opligt, het Vliesje weder opryſt, en zig herſtelt in dezelve plaats, waar in het van te vooren was. Men is dikwils genoodzaakt het met de Naalde te brengen door de opening van den Oogappel, tot in de voorſte Kamer, om

'er in te kunnen ſteeken, en het vervolgens weder in de agterſte Kamer te brengen, zettende het zelve aan de kant van den grooten Hoek. Eyndelyk maakt men dezelve beweegingen met de Naalde, als waar van ik geſprooken heb in opſigt van de Cataracte, die een ſoort van een Valbrug maakt.

Het vyfde toeval, 't welk na de Operatie kan voorvallen, is ongeneeslyk, om dat het Geſigt verlooren is; dit is als 'er een Zinking komt, die gezet word op de Gezigt-zenuw, en op de inwendige Vlieſen van het Oog, dan droogen deeze deelen op en bederven, 't welk men kent door de vernaauwing van den Oogappel, en om dat de Zieken het ligt niet meer zien.

Vier en Twintigste Hoofdstuk.

Van het oppervlakkig Ettergezwel van het Criſtallyne Vogt.

Deeze Ziekte begint met diergelyke toevallen, als in de Cataracte voorkomen, voor zoo veel de Zieken denken, dat zy een Wolk en ſchaduw zien, die zig in de lugt vertoont. Zy klaagen ook over een vermindering van Geſigt in dat Oog, van een pynelyke zwaarte in den Oogbol; als men door de opening van den Oogappel ziet, ziet men het Criſtallyne Vogt witagtig in een ſtukje van zyn voorſte deel.

De

De ſtof, die dit oppervlakkig Ettergezwel maakt, bezet naaułyks meer grootte, als twee Speldeknoppen; als het volkomen ryp is, ontlaſt zig de Etter, en word uitgeſtort in het wateragtig Vogt, en zakt vervolgens om laag in het Oog. Op de plaats van het Ettergezwel komt 'er een Lidteken, 't welk zoo groot is als de kop van een kleyne ſpeld, 't welk daar altyd blyft, en maakt, dat de Zieken, die eens met deeze Ziekte aangetaſt geweeſt zyn, altyd een ſchaduw in de Lugt zien, geſtelt naar maate der gedaante van het Lidteken.

Ik heb opgemerkt, dat deeze Ziekte voornamelyk overkwam aan de zulken, die al te lang op een Zon-Ecclips, of andere al te ſchitterende voorwerpen, geſtaroogt hadden. Deeze Ziekte is van zulk een kleynen gevolg, dat zy gemeenelyk geneeſt, zonder dat de Zieke genoodſaakt word tot eenig hulpmiddel zyn toevlugt te neemen, ten zy tot eenige te pas komende Wateren.

VYF EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de Ziektens van het Netvlies.

Ik heb twee ſoorten van Ziektens opgemerkt, die aan het Netvlies komen. De eerſte is een ſcheyding, en losmaaking van eenig gedeelte van dit Vlies, van de *Choroides;* waar uit op de plaats van deeze ſcheyding

ding een opzetting of vouw gemaakt word, die het ligt tegenhoud, en het zelve niet toelaat te komen tot op de plaats van de *Choroides*, welke van deeze vouw bedekt word; 't welk als een ſchaduw maakt, die de Zieken in de lugt zien. Het tweede is een uitdrooging * van dit Vlies, waar van in 't volgende Hoofdſtuk zal geſprooken worden.

Men heeft reden om te gelooven, dat de eerſte van deeze Ziektens niet veroorzaakt word, als door de Bloedvaten van het Netvlies, die uitſpattende (*a*) geworden zyn. Inderdaad, het is gemakkelyk te gelooven, dat de verwyding van deeze Vaten de ſcheyding van het Netvlies, van de Choroides kan veroorzaaken, op de plaats, die overſtaat tegen deeze verwyderde Vaatjes.

Ik heb altyd opgemerkt, dat deeze Ziekte veroorzaakt wierd door een koude aan het Hoofd na een ſterke beweeging, of na eenige andere oorzaak, die het bloed in beweeging gebragt heeft; waar uit ik beſluit, dat de uitwendige koude, die de zweetgaatjes van het vel geraakt heeft, de doorwaaſſeming belet heeft van een zeker gedeelte der Vogten, uitgezet in de bloedvaten, die verſpreyd worden in de ſubſtantie van het Netvlies, 't welk door zyn teerheyd daar van beſchadigt word op de manier, als ik gezegt heb. Ik noem deeze Ziekte een losmaaking van het Netvlies, van de *Choroides*; gelyk dit Vlies vry veel plaats in het Oog beſlaat, zoo kan deeze losmaaking dikwils op verſchey-

* Atrophie. (*a*) Variqueux.

ſcheyde plaatſen geſchieden; weshalven deeze tekenen vermenigvuldigt worden, naar maate van de hoeveelheyd dezer losgemaakte plaatſen.

Deeze tekenen zyn zekere voorwerpen, of verſchynſelen, die de Zieken zien in de lugt, meer of min afſtaande van hunne Oogen, 't welk ſoorten van ſchaduwen zyn van verſcheyde figuuren, geſtelt naar maate van het Netvlies, 't welk losgemaakt is.

Wat de voortekenen belangt, deeze Ziekte is geenſins gevaarlyk voor het verlies van 't Geſigt; zy is voor de Zieken niet als ongemakkelyk en onruſtig. Deeze Ziekte in zyn oorſprong dezelve tekenen hebbende als de Cataracte, zoo zou men de een van deeze ongeſteltheden voor de andere kunnen neemen; maar op dat men zig niet bedriege, moet men het onderſcheyd aanwyzen, 't welk is, dat in de Cataracte het Geſigt als inkrimpt, en van dag tot dag beroerd word; terwyl in de Ziekte, waar van ik ſpreek, het Geſigt blyft, zoo in deſſelvs ſcherpheyd, als in de langduurigheyd.

Hoewel deeze Ziekte door hulpmiddelen niet volkomen kan geneezen worden, en dat de Menſchen, die eens daar van aangetaſt worden, zoo lang als zy leven, eenige van deeze ſchaduwen zien, laat men evenwel niet na derzelver getal te verminderen, en een gedeelte van derzelver grootte af te neemen; ten dien eynde, bedient men zig van Soppen met Kreeften, van herhaalde purgeermiddelen, van Oogentrooſt 's morgens als Thee gedronken, Poejers van Slangen, Piſſebed-

 den

den en Oogentrooſt onder malkander gemengt.

SES EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK

Van de uitdrooging van het Netvlies.

Het Netvlies uitgedroogt of verſlenſt zynde, maakt dat de Ligtſtraalen, geen genoegſaame matiging in dit Vlies ontfangende, door derzelver ſchitterentheyd de *Choroides* kwetſen; waar uit een verwarring in het Geſigt komt, zoo dat de Zieken in den eerſten opſlag van het Oog volmaakt wel zien; maar indien zy zig eenigen tyd aan 't leezen houden, of op eenig ſchitterend voorwerp blyven ſtaroogen, krygen zy aanſtonds eene vermoeytheyd in het hoofd, en een beroering in het Geſigt, die hen noodzaaken de Oogen te ſluiten; en als zy kort daar aan dezelve weder openen, zien zy gelyk als in den eerſten opſlag van het Oog, hoewel voor een korten tyd.

De Borduurders, Kouſſenwevers, en Schoenmaakers, zyn onderhevig aan deeze Ziekte. De eerſten, om dat het ſchitterende van het Goud, het Zilver, en andere couleuren, door derzelver helderheyd, de deelen van het Geſigt vermoejen en hinderen, en de Schoenmaakers, die genoodzaakt zyn de opening te zoeken, die zy met hunne El-

Elſen gemaakt hebben, om 'er hun draad door te ſteeken, vermoejen hun Geſigt, door deeze geduurige oplettentheyd, ſomtyds zodanig, dat zy genoodſaakt zyn hun Ambagt te laaten vaaren. Alle deeze Menſchen kunnen niet werken, als weynig dagen op een week.

Daar zyn 'er, die niet verpligt zyn te werken als de Ambagtsluiden, en evenwel geen kwartier hun Geſigt kunnen gebruiken, zonder vermoeyheyd in het hoofd te hebben, en het is voornamelyk van de zoodanigen, waar van ik hier ſpreek.

De hulpmiddelen geneezen deeze ſoort van Ziekte niet, daar is niet anders voor als ruſt en weynig oeffening van het Geſigt.

Alle deeze ſoorten van Menſchen, die aan fyne en ſchitterende werken arbeyden, indien zy dat willen blyven doen, moeten groene, en gemeene Brillen gebruiken.

ZEVEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de volkomen heldere Drop.

Men noemt de heldere Drop een geheele Blindheyd, komende van een verſlapping der voornaamſte deelen van het onmiddelyk werktuig des Geſigts.

Welk deel des lichaams de verſlapping mag aantaſten, zy heeft verſcheyde trappen, die dezelve volkomen of onvolkomen maken.

Even eens is het met de heldere Drop, die het Gesigt geheel doet verliezen, of ten minsten laat zy zoo weynig daar van overig, dat de Zieken daar van geen groot gebruik maken kunnen. Ik zal genoodsaakt weezen, om meer naaukeurigheyd, twee Hoofdstukken van deeze Ziekte te maaken; in het eerste, zal ik niet spreeken als van de heldere Drop, waar in het Gesigt geheel verlooren is, en in het tweede zal ik van de handelen, waar in nog een gedeelte desselfs overblyft.

Daar zyn verscheyde oorzaaken, bekwaam om de heldere Drop voort te brengen; de eerste is een ligte Beroerte, welks Vogt, in plaats van zig te zetten op de andere deelen des lichaams, alleenlyk op de Gezigtzenuwen gezet word, welke zy verstopt, en lam maakt.

De andere oorzaaken van deeze Ziekte hangen af van eenige andere Vogt, 't welk indruipt in deeze Zenuwen, of enkelyk daar boven op valt, en die drukt, 't welk derzelver werking belet. Weshalven, 't zy deze Zenuwen verstopt zyn, of gedrukt door Bloed, Etter, of Slym, alle deeze verscheyde stoffen een heldere Drop kunnen veroorzaaken.

Indien het bloed al te ziltig word, veroorzaakt het allengskens deeze Ziekte door zyne ziltigheyd, 't welk de voornaame deelen van het Gesigt bederft en verdroogt, dezelve opdroogende, om zoo te spreeken, gelyk gezouten Vlees, waar door het Gesigt geheel en al verlooren word.

Wy zien dikwils heldere Droppen volgen

op

op ſcherpe Koortſen door een overvoering van het Vogt, 't welk dezelve veroorzaakt, op de Gezigt-zenuwen. Een hevige Koorts, die een al te groote uitzetting van het bloed maakt in de Vaten, die digt by deeze zelve Zenuwen zyn, veroorzaakt ook ſomtyds een diergelyk uitwerkſel; als de Vogt der Kinderpokjes gezet word op de Geſigt-zenuwen, alwaar zy pynen en ſlapeloosheyd veroorzaakt, ſpruit 'er dikwils een heldere Drop uit.

Deeze Ziekte begint gemeenelyk met diepe pynen in het hoofd, en naar maate dezelve ophouden, vermeerdert de Ziekte; ondertuſſchen is het aan veele Menſchen gebeurt eensſlaags blind te worden, zonder pyn gevoelt te hebben. In verſcheyden anderen heeft de pyn deeze Ziekte verzelt, die allengskens gemaakt wierd; zoo dat het Geſigt ongevoelig wegging, van dag tot dag verminderende.

Als de heldere Drop zonder pyn gekomen is, en maar een Oog van dezelve is aangetaſt, ziet men daar niets van, als men de Oogen beſchout, terwyl zy beyde geopent zyn; maar als men het gezonde Oog ſluit, merkt men, dat de Oogappel van het Zieke verwyd word, hoewel het zelve aan het ligt is blootgeſtelt, en in die ſtaat blyft, tot dat men het gezonde Oog weder opent; als dan vernaauwt zig de Oogappel van het zieke Oog, welke verwyd geweeſt was, gelyk die van het gezonde, waar van het zelve de beweeging ontleent. Door dit teken alleen weet men, dat 'er geen Geſigt altoos meer

in

in het zieke Oog is ; en dit teken is zoo byzonder aan deeze Ziekte, dat het geenſins gevonden word in de *Glaucoma*, waar in de Oogappel altyd in dezelve verwyding blyft.

Men vind ook een andere ſoort van heldere Drop, in welke de Oogappel altyd vernaauwt is, 't zy men het gezonde Oog opent, of toeſluit, gelyk wy in het Hoofdſtuk van het Geſigt gezegt hebben.

De tekenen van de heldere Drop zyn zigtbaar door de Oogen in te zien, 't zy de Oogappel verwyd, of vernaauwt is.

Gelyk 'er onder de Spieren van het lichaam gevonden worden, die men tegen overſtaande noemt, welke tegengeſtelde werkingen doen, gelyk buigen en uitrekken &c.; zoo is het eveneens met de bewegende Veſels van de Regenboog, waar van ſommige dienen om die te verwyden, andere om die te vernaauwen. Dus indien in een volkome heldere Drop, de Oogappel verwyd is, dan zyn de Veſels, die de ſamentrekking zouden moeten doen, op eene zeer byzondere wys lam geworden, gelyk ik te kennen gegeven heb. Indien dezelve in tegendeel vernaauwd is, dan zyn de Veſels verſlapt, die de verwyding bevorderen. In beyde deeze ongeſteltheden is het Geſigt verlooren.

De heldere Drop is tot hier toe voor ongeneeslyk gehouden ; ondertuſſchen heb ik tegenſtrydige ondervindingen ; en ik heb meer dan eens opgemerkt, dat die inzonderheyd ongeneeſſelyk was, die op een ſcherpe Koorts volgt, welks Vogt, die dezelve veroorzaakt had, zig op de Geſigt-zenuwen zet.

In-

Indien deeze Vogt maar een van beyde de Oogen aantaſt, is het te vreezen, als de Koorts in een Jaar wederom komt, of het zelve toeval niet aan het andere Oog komen mogt. Ik heb dit toeval wyders zien komen aan alle de geenen, aan wien de heldere Drop begint met een ligte ontſteeking, verzelt met pynen in het hoofd, aan de kant van het aangetaſte Oog. Dat heeft my dikwils by my zelven doen denken, hoewel ik het noit heb durven onderneemen, dat als men het verlooren Oog uitnam, men miſſchien zou kunnen beletten, dat het gezonde Oog in het zelve toeval niet verviel. Dat zou een vertrooſting voor zodanig een Menſch zyn, indien de neerzetting van een zelve Vogt op het ander Oog koſt vermyd worden, 't welk bynaar altyd een Jaar of twee na het verlies van het eerſte gebeurt.

Ik heb wel geſlaagt in de geneezing van verſcheyde heldere Droppen, als ik de Zieken behandelt heb, zoo ras als zy daar van aangetaſt waaren, doende hen Aderlaten uit den Arm, de Voet, en aan de Keel, naar dat de Vaten te vol waaren, en eens of tweemaal een Braakmiddel neemen twee dagen na malkander.

De geneesmiddelen dienſtig voor de verſlapping komen ook te pas in deeze Ziekte. Men kan agter in den hals een Seton leggen, of een Spaanſche Vlieg Pleyſter. Ik vind het Brandyſer al te langſaam, om dat het tyd geeft aan de Vogt, welke de heldere Drop veroorzaakt, om dik te worden, en hardnekkig te worden tegen de middelen, die men

in

in 't vervolg daar aan zou kunnen doen.

Over twaalf Jaaren kwam een Priester van het Land onder het Karspel van Parys my raadpleegen, weynige dagen na dat hy een heldere Drop op het Oog gekreegen had. Ik liet hem den eersten dag een Braakmiddel neemen, des anderen daags wierd hy Adergelaten aan de Keel; twee dagen daar na voor de tweedemaal een Braakmiddel ingenomen hebbende, begon het Gesigt weder aan dat Oog te komen, 't welk allengskens hersteld wierd door het gebruik van waassem van Brandewyn aan het Oog gehouden.

Behalven de heldere Drop, waar van wy gesprooken hebben, is 'er een, die inzonderheyd aantast de jonge Dogters, die niet zeer geregelt zyn, zoo wel als zwangere Vrouwen, en somtyds ook Mannen, door het ophouden van vloejende Aambeyen.

Daar zyn Schryvers, die de oorzaak van deeze Ziekte toeschryven aan een overmatige grootheyd van het Glasagtig Vogt; en om dit te bewyzen geven zy voor, dat de Oogbol in dit geval grooter is, als dezelve natuurlyk zou moeten zyn. Ik heb alles gedaan wat mogelyk is, om te ontdekken, of deeze grootheyd daar in der daad de oorzaak van was, maar ik heb daar noit iets aan bevonden tegenstrydig met desselvs natuurlyke staat.

Myn gevoelen over deeze Ziekte is, dat dezelve veroorzaakt word door eenige Vogt, welke op de Gezigt-zenuwen valt, en dezelve drukt. De toevallen schynen myn gevoelen te versterken, om dat de Zieken ge-

voe-

voelen eene zwaarte, verzelt met meer of min hevige pynen, op het agterste gedeelte van den Oogbol; 't welk te kennen geeft, dat de Gesigt-zenuwen lyden door zekere neerzetting van Vogt die op dezelve geschied is, eer dezelve in het Oog gaan. Daar en boven de heldere Drop van dit soort is dikmaalder geneezen als de voorgaande, om dat het buiten twyffel niets is als een enkele drukking der Zenuwen, en niet een overmatige grootte van het Glasagtig Vogt.

De middelen voor deeze soort van heldere Drop, zyn Aderlatingen op de Voet, en die ook, welke in de Dogters de gewoone uitloosingen, en het vloejen der Aambyen in de Mannen bevorderen. Daar en boven, om de Vogt, welke naar de Oogen gedreeven word, daar van af te wenden, bedient men zig van Pissebedden, Oogentroost, 't zy in Poejer, 't zy in Dranken, van Soppen van Slangen, en op de Oogen legt men een Oogwater, en de waassem van de Balsem van Fioraventi.

De Kinderen zyn van deeze Ziekte niet uitgezondert, naardien men 'er blind ziet gebooren worden. Dezelve doet zig niet aanstonds kennen, maar men merkt dezelve, naar maate zy meer in Jaaren toeneemen. Ik heb 'er verscheyden geneezen enkel door het gebruik van myn Oogwater, onder welke 'er een geweest is, die twee Jaaren oud was, hebbende nog geen kentekenen van Gesigt gegeven. Het is opmerkelyk dat de Oogappel van deeze Kinderen, hoewel dezelve geen beweeging heeft, nogtans niet

 meer

meer verwyd is als in de natuurlyke ſtaat dezer leeftyd; 't welk doet zien, dat deeze Ziekte niet is als een ſoort van verſtyving, of zwakheyd der voornaame deelen van het werktuig des Geſigts.

Acht en Twintigste Hoofdstuk.

Van de onvolkomen heldere Drop.

Ik noem een onvolkomen heldere Drop die, waar in de Zieken nog zien, maar gebrekkig. Deeze Ziekte heeft verſcheyde trappen, naar maate der hoeveelheyd der zenuwagtige Veſels, die met verſlapping aangetaſt zyn; ſomtyds is het niet als een ſoort van verſtyving, die in deeze Veſels is; ſomtyds gebeurt het, dat men niet als de helft van een voorwerp ziet, zonder de andere te merken, om dat niet meer als de eene helft van het Oog ziet, zynde de andere helft met verſlapping aangetaſt. Men kan de trap van deeze Ziekte gemakkelyk kennen, als men de Lyder in een Boek laat zien, zyn gezonde Oog geſlooten zynde; want als dan ziet hy niet als een zeker gedeelte der bladzyde, in plaats dat hy met het gezonde Oog dezelve gheel ziet.

Somtyds zyn bynaar alle de Veſels bevogtigt door het Vogt, 't welk de verſlapping veroorſaakt, weshalven de Zieken alleen de helderheyd van het ligt zien, zonder de voor-

wer

werpen te onderſcheyden. Deeze Ziekte word dikwils veroorſaakt door het geen men een Damp noemt; en ik heb dikwils Vrouwen gezien, die een half uur lang van haar Geſigt berooft waaren, ja zelvs wel een uur, en ſomtyds twee of drie dagen. Dit laatſte geval gebeurt ſomtyds, als zy in de Kraam leggen.

Deeze Ziekte heeft dezelve oorſaaken als de volkomen heldere Drop, uitgezondert die van Dampen komt; maar de Vogt is zoo overvloedig niet, 't welk maakt, dat het *Oog* ook zoo niet aangetaſt is.

Ik heb Menſchen gezien, aangetaſt met deeze Ziekte door Schurft, die rontom de Oogen gekomen was, en die men door eenige Zalf had doen inſlaan; en als men de Schurft deed wederkomen, door het gebruik van openende en Zweet verwekkende Dranken, kwam het Geſigt weder. Anderen wierden daar van aangetaſt door een ſchielyke koude, gekreegen aan het Hoofd, na dat het zelve warm geweeſt was. De tekenen van de onvolkomen heldere Drop zyn vry gemakkelyk. Men zal weeten, op welken trap het Geſigt is, als men het Oog wel gadeſlaat, 't zy de Oogappel verwyd of vernaauwt is; by voorbeeld, indien in beyde deeze geſteltheden de Regenboog een vierde beweeging heeft, oordeelt men daar uit, dat 'er een vierde Geſigt in het Oog is; zoo het de helft van zyn beweeging heeft, is 'er ook een half Geſigt.

De geneezing word verkregen door ſterke * Ge-

* Generaux.

Geneesmiddelen, en anderen, die in de heldere Drop zyn voorgestelt. Men moet ook neemen Soppen van Slangen, of warme Mineraale Wateren, indien men gelooft, dat de Ziekte door een dikke en slymige stof veroorzaakt is; indien dezelve in tegendeel veroorzaakt word door een scherpe en dunne stof, zullen de koude Mineraale Wateren hier voordeeliger zyn.

Men moet zig twee of driemaal op een dag bedienen van de waassem van Brandewyn, tegen het Oog gehouden, en ook van die van het treksel van Coffy door een Tregter, gelyk ik gezegt heb in het Hoofdstuk van de verslapping der Oogleden.

Ik heb door deeze middelen verscheyde Menschen, die met deeze Ziekte aangetast waaren, volkomen geneezen. Ik zal maar eene ondervinding daar van verhaalen om desselvs byzonderheyd. Over elf of twaalf Jaaren kwam een Reguliere Canunnik van Rheims te Parys om my raad te pleegen; ik bevond, dat een zyner Oogen aangetast was met een onvolkomen verslapping. Hy had daar in een verwyding van den Oogappel, die niet als omtrent een vierde van zyn beweeging van toesluiting had; maar ik was zeer verwondert over het geen hy my zeyde, dat als hy in een Boek zag (het gezonde Oog gesllooten zynde) hy zyn zieke Oog daar volmaaktelyk afgebeeld zag. Het eerste denkbeeld, dat ik van deeze Canunnik had, was, dat ik dagt dat hy de Hypochondrie had; ondertusschen om my van de waarheyd te verzekeren, verzogt ik hem zyn gezonde Oog

Oog toe te ſluiten, en in een Boek te zien, waar op ik hem vroeg, wat hy op die bladzyde zag, hy antwoorde my dat hy lynen zag, gelyk zwarte ſtraalen, zonder de Letters te onderſcheyden, en dat hy in het midden zyn *Oog* afgebeeld zag. Ik verzogt hem my te zeggen, naardien hy verzekerde zyn Oog te zien, van welke couleur zyn Regenboog was, en de ſchikking van zekere ſtraalen die door het zelve heen gingen; hy antwoorde my daar zoo naaukeurig op, en beſchreef my dat zoo wel, dat ik het zelvs niet beter in zyn Oog zag. Deeze jonge Canunnik wierd in dertig dagen geneezen door het gebruik van Purgatien, verkoelende Dranken, en geeſtryke middelen op zyn Oog gelegt; zoo dat hy weder volmaakt met dat Oog zag te leezen, zonder deſſelvs afbeelding te zien.

De Heer Petit, Lid van de Koninklyke Academie der Weetenſchappen, heeft my verzekert dezelve Ziekte gezien te hebben.

NEGEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Over de manieren om de Oogen te verbinden.

Het gebeurt niet als al te dikwils, dat de middelen kwalyk op de Oogen gelegt, daar zulke droevige toevallen aan toe brengen, dat 'er ſomtyds een geheel verlies van

het Gesigt uit spruit. Men kan geen voorbehoedsel genoeg neemen om niet bedroogen te worden. Het ontbreekt de Zieken noit aan gedienstige Menschen, om hen te raaden zig van een oneyndig getal middelen te bedienen, waar van zy den uitslag niet weeten; en de begeerte, die zy hebben, om geneezen te worden, zet hen aan om die te gebruiken, zonder te weeten, of zy te pas komen voor die soort van Ziekte, waar meede zy aangetast zyn.

Om te voorzien in de gewoone uitwerksels van deeze verderfelyke Raadjes, zal ik daar alle de gevolgen van aanwyzen, na in 't algemeen de manier aan de hand gegeven te hebben, om de Oogen te verbinden. Men heeft zig bynaar een gewoonte gemaakt, om de Oogen in de meeste van deeze Ziektens te binden; maar dikwils is dit dezelve een groote pyn aan te doen, om dat dezelve zoo bedekt zynde, het Gezigt veel gevoeliger voor het ligt gemaakt word, en de Ziekte dikwils langer duurt, als geschieden zou, indien men geen banden gelegt had, weshalven, als men de Oogen open kan houden, zonder dat de Zieken veel ongemak van het ligt hebben, dezelve daar veel voordeel van krygen, voor zoo ver de lugt, die dezelve aanraakt, gematigd zynde, die geduurig verfrist. Indien men in tegendeel dezelven geslooten houd, word 'er vuiligheyd tusschen de Oogleden en den Oogbol vergadert, die niet ophoud de Oogen aftematten, 't welk de Ziekte vermeerdert.

Daar zyn Menschen, die om de Oogen

schoon

ſchoon te houden, als 'er een Ettergezwel is, zig bedienen van baſtaard-Wieken, dat is te zeggen, van rolletjes Linden, aan het eynd uitgeraaffelt, om den Oogbol aftedroogen; deeze manier is zeer ſchadelyk; de prikkeling, die het Linden maakt, is alleen magtig de Zinking op dit Oog te vermeerderen, en doet zelvs de Ziekte dikwils op het ander overgaan. Men moet nog Wiek, nog Plukſel, daar in brengen, om het Oog af te droogen; het is genoeg eenig dienſtig Water laauw te maaken, waar in men wat Linden of een Spons moet nat maaken; en die uitdrukkende, moet men eenige droppels van dat Vogt in het Oog laten vallen; ook moet men de Oogleden daar meede waſſchen, die van bovenen zagtkens vryvende. Het vryven van de Oogſcheel droogt alleen het Oog af; en doet daar alles uit gaan, 't welk buitengewoon is op de oppervlakte van den Oogbol. Indien het Oog al te vaſt gekleefd was, gelyk in de Kinderpokjes gebeurt, neemt men een Koorenaar, en maakt die nat in een dienſtig Oogwater, en laat die zagtkens tuſſchen de Ooghayrtjes en het Kraakbeen der Oogleden doorgaan, zonder die al te veel tegen den Oogbol aantezetten.

Zoo men genoodſaakt is eenige Compres, of eenig middel op de Oogen te leggen, op de manier van een Pap, moet men wel in agt neemen, het Verband niet te ſterk te ſluiten. Om dit ongemak voor te komen, laat men het Verband onder de Winkbraauwen doorgaan, tot daar de Compres boven op dezelve gezet moet worden. Ook moet men

in agt neemen, dat het genoeg is de Oogen vyf of ſesmaal op een dag te verbinden, en zelfs ſomtyds minder, naar dat de Ziekte is, om dat al te dikwils verbinden dezelve prikkelt.

Ik moet nog een woord zeggen van de middelen, die kwalyk gebruikt zynde dikwils meer ſchade aan het Oog veroorſaaken als de Ziekte zelvs. Indien iemand een ſlag aan het Oog krygt, en men daar een ſcherp en bytend middel oplegt, zal men niet misſen, door die prikkeling eene heviger Zinking daar naar toe te trekken, als de ſlag zelvs zou gemaakt hebben, voor zoo veel de ſlag het bloed en de Vogten gedreeven heeft, om zig op de fyne en teere Vaatjes van het Oog te zetten. Indien men in plaats van dezelve door eenige Aderlatingen leeg, of het bloed door zagte middelen los te maaken, daar in het tegendeel prikkelende middelen op legt, zal het gebeuren, dat de verzakking veel heviger, en de Ziekte veel grooter zal zyn.

Het geen ik gezegt heb ter gelegentheyd van de ſlaagen, kan ook toegepaſt worden op alle ontſteekingen der Oogen, welke meeſt afhangen van een gebrek in het wateragtig Vogt *, 't welk al te ſcherp geworden is; dan doen de ſcherpe en bytende middelen, gelyk water van Koperrood &c., in plaats van dit Vogt te verſagten, niet anders als de Ziekte vermeerderen. Men heeft zedert eenigen tyd te Parys verkogt een watertje, of geheym, 't welk men voorgeeft algemeen te dienen voor alle de Oogziektens,

* Lymphe.

tens, 't welk men zegt als een byzonder hulpmiddel verkogt te zyn aan zyn Hoogheyd de Heer de Baviere; ondertusschen heb ik opgemerkt, dat het gebruik van dit watertje in het begin der Zinkingen, dikwils een zeer groote pyn maakt in de Oogen der Zieken; waar over ik niet zeer verwondert geweest ben, sedert men my gezegt heeft, waar uit het bestond. Het word gemaakt uit Sneeuwater vergadert in de Maartsche Maan; in vier pintjes [Paryfsche maat] van dit water smelt men een zekere hoeveelheyd van witte Vitriool, om dat in het Oog te doen; ik haal dit by, op dat men zig van diergelyke watertjes niet bedienen zou in gevallen, waar in dezelve schadelyk zouden kunnen wezen, om dat zy te scherp zynde, het dikwils gebeurt, dat zy een verzakking naar het Oog toe trekken, 't welk een enkele Zinking tot een Ettergezwel doet veranderen, en zelvs het Gesigt kan doen verliezen.

Ik heb nogtans opgemerkt, dat in Zinkingen, die lang geduurt hebben, deeze sterke middelen goed deden, en een Ziekte genaazen, die zy in het begin vermeerdert zouden hebben; zoo dat 'er gevallen zyn, waar in men zig daar van kan bedienen, en die buiten de algemeene regel zyn.

Ik kan alle de andere Ziektens der Oogen in 't algemeen tot deeze twee gevallen brengen; 't welk moet doen zien, dat het niet genoeg is zoodanig een hulpmiddel te hebben, en watertjes die voor deeze kwaalen dienstig zyn. Men moet weeten, op wat tyd,

en op wat trap der Ziekte, men zig daar van bedienen moet.

De Ziektens der Oogen komen gemeenelyk van een gebrek in het bloed, 't welk men in desselvs oorsprong moet verbeteren; 't geen uitwendige middelen niet zouden kunnen doen. Daar zyn zelvs byzondere gevallen, waar in de Oogen, op het minst dat deeze middelen te veel beweeging maakten, het zelve zonder zeer groot gevaar niet zouden kunnen verdraagen; en dit is het, 't welk dagelyks ontelbaare toevallen doet gebooren worden, door de onweetentheyd der Menschen, die raad geven, of deeze middelen geven, als hebbende geen ondervinding van derzelver eygenschappen, en van de staat der Ziekte, waar in men die gebruiken moet.

Daar zyn ook zodanige Ziektens der Oogen, die niet wyken voor eenig hulpmiddel, en die de Zieken altyd zouden houden, indien men daar aan geen Operatien deed. Alles wat ik gezegt heb is klaar genoeg, om te doen zien, dat iemand, die de Ziektens der Oogen wil behandelen, niet alleen kennen moet de hulpmiddelen, die men moet gebruiken, maar ook niet onkundig zyn van de middelen, om de verscheyde gebrekkige hoedanigheden te verbeteren, die het bloed en desselvs wateragtigheyd kunnen gekreegen hebben; weshalven 'er de raadgevingen van een goed en voorzigtig Geneesheer van noden zyn, om de verscheyde veranderingen van het bloed door dienstige middelen te verbeteren. Men moet daar en boven een handige en vaste hand hebben, met nodige ken-

kennis van de Operatien, indien die nodig zyn.

Als 'er een gesteltheyd tot zweering is in de Vliezen van den Oogbol, zyn 'er, die daar pynstillende Pappen met kruim van Brood, Melk &c. opleggen. Maar deeze middelen verhaasten de zweering en bederving van den Oogbol; men moet zig in tegendeel bedienen van losmaakende, welke beletten, dat dezelve niet al te overvloedig is; daar door bewaart men nog wat van het Gesigt na de geneezing van het Ettergezwel, anders zal 'er geen Gesigt altoos zyn, indien men het Oog brengt tot een al te overvloedige zweering.

'T is eene zeer schadelyke gewoonte Pleysters op de zieke Oogen te leggen, om dat als het gebeurt, dat 'er al te veel Vogt in het hoofd is, dezelve niet nalaaten zullen dat aanstonds op de Oogen te brengen, waar uit een Ettergezwel en verlies van het Gesigt spruit.

Een der oorzaaken, die de geneezing van de ziektens der Oogen zeer langduurig maaken, is, dat de middelen, die men daar van binnen op legt, daar niet blyven kunnen, wordende wel haast verdreeven door de traanen en de geduurige beweeging der Oogleden.

Men moet niets op de Oogen leggen, 't welk dadelyk koud is; want hoewel het schynt in de ontsteekingen, dat men door koude dingen aanstonds verligt word, zyn zy evenwel zeer schadelyk, om dat zy de beweeging van het bloed in de oppervlakkige

Va-

Vaten vertraagen, en de doorwaasseming beletten, 't welk de Ziekte vermeerdert. Men moet evenwel aanmerken, dat zulks niet behoeft waargenomen te worden omtrent geestryke middelen, die men niet moet warm maaken, uit vrees van derzelver eygenschappen te veranderen. Niets is ook schadelyker als olieagtige middelen, om dat zy de openingetjes toesluitende, daar door de verstopping doen blyven.

Men moet in 't algemeen altyd in 't Gezigt houden in het gebruik der middelen, waar van men zig bedient, dat zy bequaam zyn om de oorzaak uit de weg te ruimen, die de Ziekte heeft voortgebragt; weshalven gelyk die der Oogen haar oorsprong hebben, of van een al te groote volheyd van bloed, of van eenige bederfelyke hoedanigheyd, die het zelve gekreegen heeft, men derhalven desselvs veelheyd verminderen moet door 't gebruik van Aderlatingen, of desselvs verscheyde veranderingen verbeteren door dienstige middelen, 't zy purgeer, braak, of zweetmiddelen, veranderende, verzagtende, verkoelende, &c. gelyk wy gezegt hebben.

Handelende van elke Ziekte, heb ik aangeweezen de middelen, die tot derzelver geneezing dienstig zyn, en ik heb onder allen die uitgekoozen, die het minste schade aan de Oogen kosten toebrengen, en het spoedigste helpen. Als de Ziektens voor deeze middelen niet wyken, zyn 'er andere byzondere * middelen, die niet gebruikt worden als omtrent de byzondere gevallen, en die men

* Specifiques.

men niet als algemeene hulpmiddelen kan opgeven. Ik heb my met een goeden uitslag van die bedient, welke ik voor elke Ziekte heb opgegeven.

Dertigste Hoofdstuk.

Van de middelen om het Gesigt door Brilien te hulp te komen.

Spreekende van het Gesigt in het algemeen, heb ik gezegt, dat 'er drie soorten desselvs waren; te weeten een goed Gesigt, een oud Gesigt, en een Gesigt der byzienden. Deeze drie soorten van Gesigt zyn onderworpen om op verscheyde wyzen verzwakt te worden. Ik verstaa door zwakheyd van het Gesigt, de voorwerpen zoo onderscheydentlyk niet meer te zien, by voorbeeld, niet meer te kunnen leezen. Deeze drie soorten van Gesigt vervallen in dit ongemak; een goed, als de Oogen vogtig en traanende worden. Dit water, 't welk dezelven geduurig besproeyt, vermoeyd het Gesigt zeer veel. De Menschen, wien dit overkomt, moeten toevlugt neemen tot bultige * Brillen, van een soort, welke hun dienstig is om te leezen of te werken; 't welk zy zonder dit behulp niet zouden kunnen doen.

Die een oud Gesigt hebben kunnen kleyne Letteren niet als met moeyte leezen, nog fyne voorwerpen onderscheyden, zonder dat de

* Convexes.

de Oogen, en zelvs het hoofd daar van vermoeyt worden, hoewel zy groote voorwerpen in een redelyk verre afstand vry wel onderscheyden. Dat komt daar van daan, dat het Cristallyne Vogt, minder bultig zynde als naar gewoonte, maakt, dat de straalen, afgekaatst van de voorwerpen, die digt by het Oog zyn, zig te veel verspreyden op de plaats, daar zy zig moesten vereenigen, om het Gesigt te veroorzaaken; 't welk niet geschied met betrekking op ver afstaande voorwerpen, om dat de straalen, van deeze voorwerpen weerom gekaatst, meerder samenloopende, een overeenkomend Brandpunt hebben. Om dit gebrek te hulp te komen, moet men zig aanstonds bedienen van Brillen, die niet vergrooten, om vervolgens te komen tot het gebruik van bultiger Brillen, die het Brandpunt meer inkorten.

Het Gesigt dér Byzienden word op zulk een punt ingetrokken, dat zy niet kunnen leezen, nog de voorwerpen onderscheyden, zonder behulp van holle Brillen; dat komt daar van daan, dat het Cristallyne Vogt bultiger is als naar gewoonte. De holligheyd van deeze Brillen moet zoo veel te merkelyker weezen, als het Gesigt korter is.

Het gebeurt dikwils, na dat men veele Jaaren Brillen gebruikt heeft, dat het Cristallyne Vogt zyn behoorlyke gedaante weder aanneemt, zoo dat men dit behulp niet meer van noden heeft. Men ondervind ook, dat verscheyde Menschen, die nog byziende zyn, nog een oud Gesigt hebben, genoodzaakt zyn zig langen tyd van Brillen te bedie-

nen, wegens eene Traaning, en dat zy die, als deeze Ziekte opgehouden was, wederom nagelaten hebben.

Een en Dertigtigste Hoofdstuk.

Van de verscheydentheyd der Brillen.

Alle de Brillen zyn voor het grootste gedeelte of holle of bultige. De verscheydene hebben verscheyden trappen of Brandpunten. Daar zyn daar en boven effen en platte Brillen, die men beschermende Brillen (*a*) genoemt heeft. Van de zulke zyn 'er twee soorten; sommige zyn van groen, en anderen van wit Glas. De eerste soort der Bultigen vergroot zeer weynig, en kan voor een beschermende Bril dienen, de andere vergrooten naar maate van haare bultigheyd.

Men noemt het Brandpunt in de Brillen die plaats, alwaar de Ligtstraalen, die door de Bril gaan, vergadert worden op een lichaam, tegen het ligt overgestelt; en 't is door de verschillende afstand dezer Brandpunten, waar naar men de soorten dezer Brillen afmeet.

Het is van groot belang, zig niet al te schielyk tot het gebruik der Brillen te begeven, en daar eens aan gewent zynde, derzelver soorten niet al te dikwils te veranderen,

(*a*) Conserves.

ren, om dat men 'er eyndelyk geen bekwaame meer voor zyn Gesigt vind.

Die byziende zyn, moeten zig niet van holle Brillen bedienen, als die maar even goed zyn om te kunnen leezen, ook moeten zy beginnen met zulke, die zoo hol niet zyn.

Twee en Dertigste Hoofdstuk.

Van de middelen om zig van 't gebruik der Brillen vry te maaken.

Ik moet een woord zeggen van de manier om het Gesigt t bewaaren; en het gebruik der Brillen te vermyden. Door dit middel zullen veele Menschen daar van vry wezen, hoewel dit aan allen niet volstrekt altyd gelukt.

Ik zal beginnen met de Byziende daar uit te sluiten, om dat die middelen hun niet langer Gesigt kunnen doen houden; geene als die een goed, of een oud Gesigt hebben, kunnen het voordeel van deeze middelen ondervinden.

Eene overvloedige vogtigheyd, waar mede de Oogen van sommige Menschen geduurig vervult worden, verzwakt een goed Gesigt, gelyk wy gezegt hebben; in dit geval bedien ik my van myn Oogwater, 't welk driemaal daags daar op gelegt zynde, de vogtigheyd opdroogt, en het Gesigt ver-

sterkt.

ſterkt. De middelen dienſtig om de ſlym uit de Herſenen te loozen, gelyk Purgatien en Tabakrook, komen dit ſoort van Gezigt te hulp.

Die een oud Gezigt hebben kunnen zig van Brillen vrymaaken, door het Criſtallyne Vogt in zyn natuurlyke ſtaat te herſtellen, als het begint te veranderen, wanneer zy zig bedienen van een gemengd water uit Salie, Rosmaryn, Lavendel, en Thym, in de tyd als deeze Kruiden in bloem ſtaan, Alſem, en Orego, in gelyke hoeveelheyd getrokken met Sp: Vitae veertig dagen lang, na welke men de Sp: Vitae helder maakt, en zig daar van op de volgende wys bedient. Men moet een gedeelte van deeze Sp: Vitae mengen met vier deelen gedeſtilleerd water van Violen, Korenbloemen, of Oogentrooſt; die men in een Lepel doet, te vooren warm gemaakt, om het zelve laauw te maaken. Men bet zyn Oog van binnen daar meede, de Oogleeden dikwils beweegende, op dat zy dit water ophaalen, en het zelve rontom den Oogbol brengen, 't geen men vier of vyfmaal na malkander doet 's morgens en 's avonds.

Als men zig vyftien dagen lang van dit water bedient heeft, op de wys als ik gezegt heb, mengt men niet meer als drie deelen van de gemelde wateren met een deel Sp: Vitae. Als het Oog aan deeze tweede trap gewoon is, mengt men de helft Sp: Vitae, en de helft van deeze wateren, en daar houd men zig by. Men vermeerdert deeze trappen, op dat het Oog aangezet en verleven-

 digt

digt door de kragt van de Sp: Vitae, de voedende Sappen van de vogten der Oogen ook verlevendigt worden, en overvloediger gebragt in het Criſtallyne Vogt om het zelve te herſtellen.

Drie en Dertigste Hoofdstuk.

Van de toevallige oorzaaken, die het Geſigt kunnen kwetſen.

Behalven de oorzaaken van de zwakheyd des Gezigts, die ik gemeld heb, zyn 'er nog andere, die het zelve verzwakken, en ſomtyds doen verlooren gaan. Dit ongemak kan komen, als een al te ſterk ligt de Oogen treft, 't zy het zelve voortkomt van een al te ſchitterende of heete Zon, de glans van het Vyer, van Blikſem, Sneeuw, of eenige andere wederomkaatſing van een flikkerend voorwerp. Ik zal eenige voorbeelden daar van bybrengen, die ik gezien heb.

Iemand Aardbeſien in de Zon geplukt hebbende, zag meer dan twee Maanden een Aardbeſie ſpringende voor zyne Oogen, met bederving van zyn Geſigt; het indrukſel van de roodheyd dezer Vrugt had zoodanig getroffen die plaatſen van het Oog, alwaar de voorwerpen afgetekent worden, dat hy dezelve geduurig dagt te zien.

Ik heb een Man gezien in de Koningſtraat te

te Parys, die zyn Gesigt verlooren had, om dat hy digt by het ligt en de warmte van het Vyer geweest was, willende een draad vastmaaken aan een jong Hoen, die aan het Spit gebraaden wierd.

Een Werkman van de Munt te Parys, die de Metaalen in een gloejende Smeltkroes wierp, wierd blind door de schitterende helderheyd van het Vyer.

Ik heb diergelyke uitwerkingen gezien van zeer glinsterende Bliksem-straalen; en veele Menschen hebben hun Gesigt wel half verlooren, om dat zy te lang de Zon Ecclipsen beschout hadden.

Het zelve toeval is overgekomen aan Gevangenen, die lang in de Kerker geweest zynde, eensslaags aan een helder ligt zyn blootgestelt.

Anderen hebben dit ongeluk gehad, om dat zy op een helderen dag te lang op de Sneeuw gekeeken hadden.

Zig buitengewoon toeteleggen om fyn Schrift en kleyne Lettertjes te schryven of te leezen, het waaken dat men aan een geduurig werk te koste legt, nagt en dag met speelen door te brengen, zyn uitspoorigheden die het Gesigt verzwakken, en waar van men zig onthouden moet, indien men het zelve bewaaren wil.

Wat het al te groote ligt en de Sneeuw belangt, het is genoeg tot een voorbehoedsel de Oogleden te sluiten; of indien men genoodzaakt is die te openen om te zien, moet het niet als voor de helft weezen, om

te beletten, dat 'er niet te veel ligtſtraalen in het Oog komen.

VIER EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Van de Operatie, die men aan het Oog moet doen, om 'er een kunſtig Oog in te zetten.

Het is niet genoeg de Ziektens der Oogen te kennen, en de middelen te weeten om die te geneezen; als een Oog t'eenemaal onnut en mismaakt is, moet een Oogmeeſter ook de manier weeten, om dit Oog in ſtaat te ſtellen, dat men daar een kunſtig Oog inzette; zoo dat het zelve de eygen gedaante van het goede Oog hebbende, ook zoo wel als dat bewoogen word. De kunſt moet hier in de natuur zoo wel navolgen, dat men geen onderſcheyd kan maaken tuſſchen het een en het ander.

Ten dien eynde, als men een Ettergezwel van den Oogbol behandelende, onder het Zweeren ziet, dat het Geſigt van dat Oog onherſtelbaar verlooren is, moet men oplettentheyd toebrengen, om te maaken, dat deeze Zweering overvloedig genoeg word, om het derde of vierde deel van den Oogbol te bederven of te verminderen; 't welk men verkrygen zal, als men de Zweering vertraagt, om dat het verblyf van de Etter meer verlies van de ſubſtantie van het Oog maaken

ken zal; weshalven men aanſtonds, als men oordeelt dat 'er genoeg Etter zal vergadert zyn, daar aan uitgang moet geven door zuiverende middelen; door dit middel zal de Oogbol, na de Zweering, in een bekwaame ſtaat geraaken, dat die Mens daar een ingezet Oog aan verdraagen kan.

Indien de Oogbol te groot is, het Geſigt van het Oog verlooren zynde, of door een Druifgezwel, of door eenige andere oorzaak; moet men het geen te veel aan dat Oog is daar van afneemen, de Regenboog met het doorſchynende Hoornvlies ſnydende en wegneemende; zoo dat men het geheele uiteynde van den omtrek van het Bindvlies ſnyd, een halve lyn tegen over het doorſchynende Hoornvlies; door dit middel zullen de Vogten in den Oogbol bevat uitgeſtort worden, de Oogbol word uitgetrokken en geſlooten, en de Wond van de Inſnyding geneezen, en daar blyft een ſoort van Oogbol over, die kleynder is als de eerſte was; dan moet men daar een gemaakt Oog inzetten, 't welk hol van agteren moet zyn, om te plaatſen 't geen van het Oog is overgebleeven, en voor het overige groot genoeg, om de geheele wytte der twee Oogleden te vullen. Indien nu dit Oog het ledige vervult gelyk het behoort, en gelyk is aan het goede Oog in dikte, breette, gedaante, couleur en figuur van de Regenboog, en opening van den Oogappel, kan men het van het natuurlyke niet onderſcheyden; 't welk my volmaakt wel gelukt is, als ik het ondernomen heb.

Schoon wy gezegt hebben, dat het gemaakte Oog wel ingezet zynde, en beweeging moet hebben bynaar gelyk aan de natuurlyke, door middel van het overige gedeelte van den Oogbol, is het nogtans gemakkelyk te zien, dat als men door eenig kwaad toeval genoodzaakt word den Oogbol geheel en al weg te neemen, het ingezette Oog geen beweeging zal hebben, als die, welke de Oogleeden daar aan zullen kunnen byzetten.

E I N D E.

ANTWOORD.

Van de Heer SAINT YVES *op een berispende Brief* * *van zyne Verhandeling wegens de Ziektens der Oogen, ingevoegd in het byvoegsel van de Mercurius der Maand May* 1722, *onder de naam van de Heer Mauchard, en om te dienen tot een aanhangsel zyner Verhandeling wegens de Ziektens der Oogen.*

De Schryver van deeze berispende Brief, geplaatst in de Mercurius van de Maand May 1722. pag. 105, over de Nieuwe Verhandeling van de Ziektens der Oogen, die ik uitgegeven heb, is eerst geweest een Leerling van de Heer Heyster, Hoog-Leeraar in de Ontleedkunde te Helmstad, en vervolgens een Leerling van de Heer Woolhousen, welke op myn Boek willende vitten, een soort van Cataracte meent te bewyzen door verandering van het wateragtig Vogt; maar spreekende van de verscheyde aard der Ca-

* In het Fransch staat *Lettre Critique*, 't welk ik berispende Brief vertaalt heb, om dat dezelve bynaar niets behelst, als berispingen en vitteryen op het voorgaande Werkje; waarom ik deeze vertaaling beter geoordeelt heb, als het onduitsche woord *Critique* te behouden, of het zelve over te zetten oordeelende, om dat dan de zin zoo wel niet zou uitgedrukt worden.

Cataracten, heb ik de dwaaling en valsheyd van deeze meening genoeg beweezen.

Het allerverwonderlykste is, dat hy zyne berisping begint, met eene valsheyd aan te dringen, die de geheele Wereld in het Oog loopt, te weeten, dat ik in myne Voorreden beken, dat ik gelukkiger zoude geweest zyn in myne Schriften en Naarspeuringen, indien ik zoo laat, en in zulk een hoogen ouderdom, my daar niet op had beginnen toe te leggen. Wat zal de Leezer denken van een Berisper, die zig opwerpt in het Jaar waar in het Boek gedrukt is, en by het leven van desselvs Schryver: daar hy deeze valsheyd niet heeft voorgestelt, als om my zoo oud als zyn laatste Meester te doen schynen, niet weetende, dat ik de oeffening der Heelkunde in een ouderdom van zeventien Jaar begonnen heb, en dat ik my twee en twintig Jaaren heb toegelegt op de kennis der Oogziektens en derzelver geneezing, en dat het tegenwoordig dertig Jaar is, dat ik deeze Kunst te Parys oeffen? Hy zal door deeze waarheyd zien kunnen, of ik in een al te hoogen ouderdom begonnen heb, gelyk hy schryft. Ik gaa met stilzwygen voorby verscheyde valsche berigten, die in zyn Brief gevonden worden, en waar van men moet oordeelen uit het geen ik gezegt heb, en door het met myn Boek zelvs te vergelyken.

Dit Boek doet genoeg kennen het kwaadaardig oogmerk van de Schryver der berisping; om dat het klaar genoeg doet zien de valsheyd van zyn gevoelen, getrokken uit het leezen van veele oude Schryvers, en de waar-

heyd

heyd van het myne, gegrond op de Ontleedkunde, en een groot getal myner ondervindingen. Daarom heb ik my in myn Boek ook niet bedient van aanhaalingen van Schryvers; om dat het geen ik gezegt heb uit de grond zelvs is opgehaalt, zynde eeniglyk myne ondervindingen ſedert veele Jaaren, die ik in order geſchikt en in myn Boek geplaatſt heb, om een weetenſchap zoo nut, en voor het gemeen zoo noodzaakelyk, uit de handen der Kwakzalvers te neemen, die ten allen tyde zig daar van meeſter hebben gemaakt.

Als ik dit zeg wil ik geenſins daar onder begrypen veelen, die in onze dagen in deeze weetenſchap hebben uitgemunt, en wier verdienſten en bekwaamheyd van al de Wereld met regt erkent en geagt zyn.

Eer ik kom tot de bewyzen, dat 'er geene Cataracten kunnen weezen alleen door verandering van het wateragtig Vogt, moet ik op twee ſtukken antwoorden; het eerſte is, dat de Schryver van de Brief zegt, dat ik uit de Heer Briſſeau genomen heb, dat de agterkamer niet in het Oog is, om het wateragtig Vogt te bevatten, maar hy bedriegt zig; want ik beken rondelyk, dat ik daar niet opgelet heb, als in de Winter van het Jaar 1721. Toen hebben veele ervarene Leden van de Koninklyke Academie der Weetenſchappen, na dat zy de Oogen op allerhande wyzen hadden doen bevriezen, erkent, dat 'er byna geen, of zeer weynig, wateragtig Vogt in de agterſte Kamer van

het Oog was, gelyk men in derzelver Gedenkſchriften zien kan.

Het tweede ſtuk is, dat de Schryver van de Brief het voor een kwaade pas houd, waar toe de Operateur vervalt, als de punt van de Naalde ſteekt in het lichaam van de Cataracte, en men na dezelve te hebben los gemaakt, om hem de Naalde te doen verlaaten, met de vinger op de ſlaap van het Hoofd tikt, op dat de ſchudding van de Naalde het lichaam, waar in dezelve ſteekt, zou loslaaten, om in zyn behoorlyke plaats te kunnen gebragt worden, eer men de Naalde uit het Oog trekt.

Men ziet wel, dat hy deeze Operatie weynig geoeffent heeft, want als hy ſedert dertig Jaaren, jaarlyks ſeſtig of tagtentig Cataracten had neergedrukt, gelyk ik onder handen gehad heb, zou hy zonder twyffel hebben opgemerkt, dat 'er onder hondert altyd een of twee zyn, waar in dit geval gebeurt, indien de Operateur die wegneemt in haare rypheyd; weshalven het tikken met de vinger op de ſlaap van 't Hoofd, gelyk ik gezegt heb, een middel is, 't welk ver van gevaarlyk te zyn, het eenige is; want zoo men in een diergelyk geval de Naalde uit het Oog trok, zou het lichaam dezelve niet verlaten als uit het Oog gaande, en by gebrek van om laag geplaatſt te zyn, zou het dryven in het wateragtig Vogt, en zig by gevolg weer kunnen vaſtmaaken, 't welk de Operatie vrugteloos maken zou.

Ten aanzien van het geen ik gezegt heb, dat de Operateur agt moet geven op de verſchey-

ſcheyde beweegingen van het Oog der Zieken geduurende de Operatie, dat heb ik gedaan, niet om dat ik dit toeval heb gehad, maar om zoodanige daar van te waarſchouwen, die in deeze Operatie niet bedreeven zyn, en die by gebrek van oplettentheyd op de beweegingen van het Oog, de Regenboog zouden kunnen kwetſen, en het Oog van de Zieke doen verlooren gaan, gelyk hier te Parys gebeurt is aan arme Menſchen, die men onvoorzigtig en ongeſtraft opoffert aan de eerſte proeven der Leerlingen van weynige Maanden; 't welk ik gereed ben te bewyzen, als de Overheden, oplettend op 't gemeene welzyn, my dat zullen gebieden.

Als de Schryver van de Brief zegt, dat ik in plaats van de vlieſige Cataracte geſtelt heb een Etteroog, of inwendige Zweering van het Oog, bedriegt hy zig; want ik heb in myne Verhandeling doen opmerken, dat als deeze Zweering van het Oog de geheele *Choroides* bezet, tot aan de Geſigt-zenuw, het Oog dan vermagert, en een ſoort van ongeneeſſelyke Cataracte maakt, verzelt met een intrekking van den Oogappel, gelyk men zien kan in myn Boek pag 246.

Als deeze Zweering niet aantaſt als het voorſte gedeelte van de *Choroides*, Regenboog genoemt, vermagert het Oog niet alleen niet, maar het blyft in zyn natuurlyke grootte, en de ſtof der verſtopping en toeſluiting van de Aderen en Slagaderen des Regenboogs verandert in Etter, welke neerdruipt en uitgeſtort word tuſſchen het Criſtallyne Vogt en de Regenboog, en maakt een

een vliesige Cataracte zoo als ik beschreeven heb.

De Schryver van de Brief bedriegt zig ook, als hy zegt, dat in de ontsteeking van de *Choroides* een Operatie is die my onbekent is, naardien ik dezelve beschreeven heb in het algemeene Hoofdstuk van de geneezing der Oogontsteekingen pag. 145, alwaar ik drie verscheyde manieren aan de hand gegeeven heb om deeze Operatie te doen.

Ten opsigt van de redenen, waarom 'er geen Cataracte is alleen door verandering van het wateragtig Vogt, zou het onnut zyn op deeze berisping te beantwoorden, hebbende in myn Verhandeling genoeg overtuigende bewyzen gegeven, dat'er geen Cataracte gemaakt word alleen door verandering van het wateragtig Vogt; indien de Schryver van de Brief niet tot bewys bygebragt had, dat 'er in het Oog een Cataracte van deezen aard gemaakt wierd, om dat men niet geantwoord heeft op verscheyde stukken van de Heer Woolhousen tegen de Heeren Brisseau en Antoine, en op de ondervindingen, die hy aandringt als egte bewyzen van zyn gevoelen, zeggende, dat deeze verscheyde stukken in verscheyde taalen gedrukt zyn, waar door hy zig gevleyd heeft, alle de Geleerden van Europa in zyn party getrokken te hebben. Om aan den Leezer te doen zien, of het gevoelen van de Heer Woolhousen bekwaam is alle de Geleerden in zyn party te trekken, behoeft men maar te overweegen, dat deeze berisping gegrond is op twee valsche beginsels, die desselvs Schry-

Schryver bewyzen wil; namelyk, dat 'er maar twee Cataracten geneesselyk zyn door de Operatie, een het welk men *Glaucoma*, en het ander, welke men vliesige noemt. Deeze laatste word, naar zyn gevoelen, gemaakt alleen door verandering van het wateragtig Vogt, zoo veel als ik uit zyne Schriften, die zeer dubbelzinnig zyn, heb kunnen ontdekken.

Met betrekking op de *Glaucoma* moet men eerst aanmerken, dat de oude Schryvers *Glaucoma* en Cataracte voor dezelve Ziekte gehouden hebben, gelyk men in Hippocrates zelvs zien kan.

Ten tweeden, dat men in vervolg van tyd de *Glaucoma* zeer onderscheyden van de regte Cataracte gehouden heeft, voor zoo veel de *Glaucoma* ongeneeslyk is door de Operatie, en indien die al gedaan is, zulks niet anders geschied is, als om de mismaaktheyd weg te neemen, zonder het Gesigt weder te geven.

Verscheyde hedendaagsche Schryvers zyn van gevoelen geweest, dat de *Glaucoma* een verandering van het glasagtig Vogt was, maar ik heb altyd opgemerkt, dat de Operatie in dit geval de doorschynendheyd aan het Oog herstelt, zonder het Gezigt weder te geeven, en zonder dat 'er na de Operatie eenig teken van duisterheyd in het Glasagtig Vogt gezien wierd.

Weshalven ik van deeze Ziekte zoo gesprooken heb, als ik die door myne ondervindingen bevonden heb, hebbende de naam van een *Glaucoma* gegeven aan een Cataracte van het Cristallyne Vogt, verzelt met, en

zelvs

zelvs voorgegaan van een heldere Drop, gelyk men zien kan in myn Verhandeling pag. 198.

Men moet dan besluiten, dat de Schryver van de Brief zig zelvs bedriegt, als hy zegt, dat men het Gezigt herstelt door de Operatie, die men daar aan doen kan, en de Cataracte en *Glaucoma* onder malkander verward, gelyk de Ouden gedaan hebben.

Laaten wy nu eens onderzoeken de vliesige Cataracte, welke, naar zyn gevoelen, een lichaam of vlies is, 't welk gemaakt word alleen door verandering van het wateragtig Vogt, 't welk hy meend geneezen te kunnen worden door de Operatie, en het Gezigt in dit geval na de gemelde Operatie hersteld te worden.

Hier op antwoord ik, indien het mogelyk was, dat een Cataracte van deeze natuur in het Oog gemaakt wierd, dezelve veel eer zou komen in de voorste, als in de agterste Kamer van het Oog, waar in maar zeer weynig wateragtig Vogt is.

Dog, men ziet noit een Cataracte in de voorste Kamer van het Oog voortkomen, waar uit men noodzaakelyk dit gevolg moet trekken, dat 'er noit een Cataracte alleen door verandering van het wateragtig Vogt gemaakt word.

Daar en boven, indien het waar was, dat 'er een Cataracte door de verandering van het wateragtig Vogt gemaakt wierd, zou men dezelve niet kunnen neerdrukken, zonder te bederven het Cristallyne Vogt, welks

ertwyze (*a*) gedaante zig tot aan de opening des Oogappels uitſtrekt; 't welk niet alleen veele nieuwe Schryvers opgemerkt hebben, maar ook de vermaarde ab Aquapendente, bekwaam beyde in Ontleed en Heelkunde, die over meer als hondert Jaar zelvs verſcheyde reyzen de Operatie van de Cataracte gedaan heeft, welke die zelve zaak toeſtaat in zyne uitmuntende Verhandeling der Heelkundige Operatien. (*b*)

Wat de bewyzen belangt, die de Schryver van de Brief meent te trekken uit het ſtilzwygen van de Heeren Briſſeau en Antoine, men moet weeten, dat zyn eerſte Meeſter, de Heer Heyſter, daar op vry breedvoerig geantwoord heeft; en als de Heer Woolhou-

(*a*) Lenticulaire.

(*b*) De plaats van de vermaarde ab Aquapendente, waar op onze Schryver het oog heeft, word gevonden in zyne Heelkundige Werken, pag. 423. van de laatſte Leydſche Druk. Ik zal die plaats tot gemak van die geenen, die deezen Schryver niet hebben, hier vertaald byvoegen. *Ik, die twee of driemaal met myn eyge hand deeze Operatie gedaan heb, en verſcheyde anderen heb zien opereeren, en ziende, dat de ingeſteeken Naalde agter het Druivenvlies en voor de Cataracte was, ben van gevoelen geworden, dat 'er een Vogt ſtremt of by de opening van het Druivenvlies, dat is aan deſſelvs omtrek, of in het waterige Vogt agter het zelve; evenwel terwyl de opening van het Druivenvlies verwyd word, is het waarſchynelyker dat de ſamengeſtremde Vogt digt agter de opening van den Oogappel zig bevind, om dat die niet zou kunnen verwyd worden, indien deeze ſtremming in deſſelvs omtrek geſchiedde.*

housen het gemeen wil doen gelooven, dat de Heer Heyster dit herroepen heeft, dat is een andere valsheyd, want niet tegenstaande hy zegt, dat hy ook vliesige Cataracten plaats geeft, voegt hy 'er by, dat dezelve zeer zeldsaam zyn, en hy staat geensins toe, dat dezelve door verandering van het wateragtig Vogt gemaakt worden.

Voor het overige toont de verantwoording van de Heer Heyster, en zyn volgende Verhandeling *Vindiciae* (verdeediging) genoemt, genoegsaam, dat hy op de geheele berisping van de Heer Woolhousen geantwoord heeft. Ik wys den Leezer voornamelyk naar de verdeediging, die te Parys vry zeldsaam is, om dat de Schryver van de Brief die heeft durven aanhaalen, om de wederroeping van een zeer onverzettelyken Tegenpartyder te bewyzen. En daarom heeft men deezen nieuwen Leerling onderregt om zyn ouden Meester te noemen. Men zal daar zien, dat de Heer Heyster in verscheyde zyner gedrukte Verhandelingen bewyst, en den Heer Woolhousen zeer nadrukkelyk doet gewaar worden, dat zyn gevoelen zeer verschillende is van dat der Heeren Brisseau en Antoine, zeggende, dat indien de Heer Woolhousen niet begreepen had, hy ten minsten klaar had behooren te begrypen door de tweede Brief in het Jaar 1715, gedrukt in zyne verantwoording 1717, en in 't byzonder op pag. 87, dat de Ziekte, die de Ouden gemeenelyk voor een Cataracte gehouden hebben, meest altyd *plerumque* is in het Cristallyne Vogt, en zeer veel meer als in een Vlies.

Hoe-

Hoewel de Heer Heyſter door deeze plaats te kennen geeft, dat 'er vliezige Cataracten zyn, is dat evenwel niet te zeggen, dat hy zyn voorige gezeg in den hals haalt, gelyk de Heer Woolhouſen voorgeeft; daar toe zou behoort hebben, dat hy erkent had, dat de *Glaucoma* geneeſſelyk was door de Operatie, gelyk de Heer Woolhouſen voorgeeft. Dog alle de Schriften van de Heer Heyſter tegen den Heer Woolhouſen bedoelen niet anders, als om hem te doen begrypen, dat de Cataracte geneeſſelyk door de Operatie geen *Glaucoma* is, maar alleen een Cataracte door een verduiſtering van het Criſtallyne Vogt, welke meer voorkomt als een vlieſige Cataracte, zonder de natuur van deeze vlieſige Cataracte te verklaaren, die de Heer Woolhouſen meent gemaakt te worden door een verandering van het wateragtig Vogt. Dan, door myne ondervindingen hebbende leeren kennen, dat deeze Cataracte veroorzaakt wierd door een ophooping van Etter, verzamelt en verdikt op de manier van een Vlies tuſſchen de Regenboog en het Criſtallyne Vogt, zoodanig als ik in myn Boek beſchreeven heb; zoo is het waar, dat ik de eerſte ben, die ontdekt heb de oorzaaken van de vlieſige Cataracte en *Glaucoma*, zoodanig als ik ze beſchreeven heb; en door dit middel meen ik weg te neemen de zwarigheeden en twiſtingen, die over deeze ſtof ontſtaan zyn, gelyk ik in myn Voorreeden heb aangemerkt, zoo met betrekking tot de verwardheyd der oude Schryvers; als tot de geſchillen, die onder de nieuwen ſedert meer

dan vyftien Jaaren ontſtaan zyn, naardien ik door myn Boek heb leeren kennen de regte Cataracten, waar in de Operatie een goeden uitſlag heeft, zoo wel als de valſche, waar in de Operatie niet gelukt, gelyk ook die welke twyffelagtig zyn, dat is te zeggen zoodanige, waar in de Operatie ſomtyds de geneezing aanbrengt, maar niet altyd. De Heer Woolhouſen moet dan reden geven, en alle Geleerden van Europa doen weeten, waar in de verandering van het wateragtig Vogt beſtaat, alleen bekwaam om een Vlies te maaken tuſſchen de Regenboog en het Criſtallyne Vogt, naardien hy deſſelvs oorſprong van Etter geen plaats wil geven, nog ook van eenige andere ſtof, bekwaam om te ſtremmen, op deeze plaatſen uitgeſtort. Ondertuſſchen moet hy, ſedert de tyd dat hy de Operatie van de Cataracte doet, opgemerkt hebben, dat als men een Etteragtige Cataracte neerdrukt, de Etter uitgeſtort word agter de Regenboog, en omtrent drie weeken daar na word de Etterige ſtof tot een vlies verdikt. Dit ſoort van vlies heeft veel gelykheyd met de vlieſige Cataracte, welke ik in myn Boek beſchreeven heb, toen ik van de valſche Cataracten handelde.

Hier moet men nog byvoegen, dat de Heer Antoine geantwoord heeft op de berisping, die de Heer Woolhouſen op zyn Boek gedaan heeft, maar zyn Antwoord is niet gedrukt, om dat de overleden Heer Mery, eerſte Heelmeeſter van het Hotel-Dieu te Parys, en Lid van de Koninklyke Academie der Weetenſchappen, waar aan de Heer

An-

Antoine het zelve gezonden had om te laten drukken, dat niet dienſtig heeft geoordeelt, ten aanzien van de al te harde uitdrukkingen tegen de Heer Woolhouſen, die hy oordeelde niet te moeten geplaatſt worden in een Antwoord op een Berisping: het is gemakkelyk dit Antwoord onder zyne Papieren te vinden.

Wat my belangt, myne opmerkingen en ondervindingen hebben my dermaaten overtuigt van de valsheyd der voorgewendé vlieſige Cataracte, door een verandering van het wateragtig Vogt, dat ik t'eenemaal bereyd ben om deſſelvs uitvaart te houden, gelyk de Heeren Drelincourt eu Nuck, vermaarde Hoogleeraars in de Hooge-School te Leyden, ter gelegentheyd vau de Pynappel-Klier gedaan hebben.

Laaten wy eyndelyk onderzoeken de ondervindingen van de Heer Woolhouſen, gemeld in zyne berispende Brief; en uit alle de ondervindingen neem ik die, die de kragtigſte ſchynt, te weeten die uit het Gaſthuis van Madame de Monteſpan, waar van hier het verhaal gezien word, 't welk de Schryver van de Brief daar van doet pag. 110.

De Heer Woolhouſen brengt een werk en ondervinding te berde, zeer egt en omſtandig beſchreeven, 't welk gevonden word in zyne *Critique Verhandelingen* pag. 27, rakende eene vlieſige Cataracte, die hy geopereerd had aan eenen Gabriel Cocq, in 't Gaſthuis van Madame de Monteſpan, digt by St. Germain aan de Laje. De Zieke overleed eenige Jaaren daar na in een Gaſthuis

op gemelde plaats. De Cataracte ten deele weder opgereezen zynde, beſchouwde de Heer Woolhouſen het Oog van dit Lyk, in het byweezen van de Heer Conneſtable, gewoon Geneesheer van den overleden Koning van Engeland Jacob, en hy opende het in tegenwoordigheyd van de Heeren Ridders Waldgrave, eerſte Geneesheer, Conneſtable, en Wood, tweede Geneesheer, en men vond daar een kleyn lederagtig Vliesje, geplaatſt tuſſchen de Regenboog en de hayrwyze band; het Criſtallyne Vogt gezond en doorſchynende zynde, uitgezondert eene verduiſtering in het midden, veroorzaakt door de vryving van een tegennatuurlyk lichaam.

Ik zal op dit geval antwoorden door een ander daar aan zeer gelyk te verhaalen, 't welk de Heer Morand de Zoon, opper Heelmeeſter van het Koninklyke Gaſthuis der Verminkten, en Lid van de Koninklyke Academie der Weetenſchappen, my heeft medegedeelt in een Brief, geſchreeven den 31 Maart 1721. Ik deed de Operatie aan beyde de Oogen van eenen Jan Francois Fraiſard, verminkt Soldaat; de uitſlag was zoodanig, dat deeze Man de voorwerpen zeer wel onderſcheydde, die hem voorkwaamen, en dat hy uit het Gaſthuis gegaan zynde, zonder moeyte of hulp van een ander gaan kon.

Deeze zelve Soldaat van een Waterzugt geſtorven zynde den 30 Maart van het loopende Jaar 1722, heb ik willen voordeel doen met eene zoo gunſtige gelegentheyd, om nader te beſchouwen het geen ik met

myn

myn Naalde had neergedrukt, en ik haalde beyde de Oogen uit haare Ooghollen.

Dat viel juyſt voor in de Academiſche Vacantie, zoo dat de beſchouwing van deeze twee Oogen niet koſt uitgeſteld worden, zonder gevaar van bederf, of ten minſten van verandering; waarom ik de Heeren Winslow en Petit, beyde Leden van de Academie, verzogt, om met hunne tegenwoordigheyd te vereeren de ontleeding, die ik daar aan doen moeſt den 30 April, en deeze twee vermaarde Ontleeders waren ooggetuigen van de volgende zaaken, die de opening van deeze Oogen ons deed opmerken; te weeten:

I. Dat beyde de Criſtallyne lichaamen los gemaakt waren uit de Kas van het Glasagtig Vogt, dat zy beyde duiſter waaren, hard, verminderd in grootte, en vry wel gelykende naar twee kleyne Ertjes, maar verſcheydentlyk geplaatſt op de grond van het Oog, het een onder het Glasagtig Vogt, tuſſchen deſſelvs Vlies, en het Netvlies; het andere geſchikt aan de kant in de agterſte halve bolrontte *, aan het onderſte van het Glasagtig Vogt, in het welk, op de minſte drukking gemaakt op den Oogbol aan de kant der Gezigt-zenuw, dit Criſtallyne Vogt heel ligt wederom kwam van de grond tot voor dit zelve Vogt, in welks midden het ſcheen te dryven.

II. Dat het Netvlies in beyde de Oogen meerder vaſtheyd als in de natuurlyke ſtaat gekreegen had, eene verandering, die misſchien

* Hemiſphere.

ſchien niets gemeens had met de neerdrukking van het Criſtallyne Vogt, en die men giſſen mogt eene byzondere Ziekte te zyn.

III. Dat het Vlies, 't welk de Kas van het Glasagtig Vogt bedekt, niet neerzonk, gelyk gemeenelyk; om dat de Kas verduiſtert was, en eene ertagtige gedaante gelyk het Criſtallyne Vogt gekreegen had; ja zelvs, dat dit zelve Vlies doorzaayt was met verſcheyde witagtige ſtippen, die wy eenparig aanmerkten, als het Lidteken van eenige Korſten, die de Naalde in de Operatie kon gemaakt hebben; deeze laatſte omſtandigheyd wierd in beyde de Oogen gevondrn.

Deeze zyn, Myn Heer, de aanmerkingen, die gy my gevraagt heb; ik heb de eer om U Ed. dezelve met veel genoegen mede te deelen, en met veel verpligting te zyn, Myn Heer, U Ed. zeer ootmoedige en gehoorzaame Dienaar. Was geteekend, Morand de Zoon.

Als men de ondervinding van de Heer Woolhouſen met die van de Heer Morand vergelykt, is het gemakkelyk aantemerken, dat het Criſtallyne Vogt neergedrukt is geweeſt in de Cataracte van de Heer Woolhouſen, gelyk in die van de Heer Morand; dat is zeer duidelyk uit het Lidteeken van het Vlies der Kas van het Glasagtig Vogt, 't welk de Heer Morand heeft opgemerkt, en overeenkomt met de verduiſtering van de Heer Woolhouſen.

Om duidelyk te doen zien, dat de verduiſtering van de Heer Woolhouſen niets anders is, als een Lidteken gelyk aan dat

van

van de Heer Morand, behoeft men niet als de woorden van 't Verhaal zelvs naar te gaan. Men vond daar, zegt men, een kleyn lederagtig Vlies, geplaatst tusschen de Regenboog en de hayrwyze band, het Cristallyne Vogt wel gestelt en doorschynende zynde, uitgezondert eene verduistering in het midden, veroorzaakt door de vryving van een buitengewoon lichaam. De Heer Woolhousen geeft geen blyk altoos, dat hy de Kas van het Glasagtig Vogt van dit Oog ondezogt heeft, en de ondervinding van de Heer Morand bevestigt die van veele anderen; te weeten, dat de Kas van het Glasagtig Vogt de gedaante van het Cristallyne aanneemt, na de neerdrukking van de Cataracte. Daar uit volgt, dat de Heer Woolhousen voor een welgestelde en doorschynende Cristallyne Vogt gehouden heeft, 't geen daar niets als een gedaante van had. Daar en boven, de Heer Woolhousen zegt, dat de verduistering in het midden van dit Cristallyne Vogt was, dat dezelve veroorzaakt was door de vryving van een buitengewoon lichaam; na aangemerkt te hebben, dat dit buitengewoon lichaam, 't geen hy een kleyn lederagtig Vliesje genoemt heeft, niet in het midden was, maar tusschen de Regenboog en de hayrwyze band. Daar uit volgt wyders vry natuurlyk, dat de verduistering in het midden niet voortkwam van het buitengewoon lichaam, 't welk daar ver van af was; maar dat het zelve veroorzaakt was door de Operatie zelvs, en dat het lederagtig Vliesje het Cristallyne Vogt was, verdroogt, en

verminderd in grootte, gelyk in de ondervinding van de Heer Morand aangemerkt is. Voor 't overige, is het niet te verwonderen, dat men in de opening der geopereerde Oogen ſomtyds een ſoort van een vliesagtig lapje gevonden heeft, zonder gedaante van het Criſtallyne Vogt; maar dat is niet gebeurt als aan zodanigen, aan wien men de Cataracte voor deſſelvs rypheyd aan ſtuk gebrooken en verbryzelt had, gelyk ik aan het eynd van myn wederantwoord zeggen zal.

Ten aanzien van de hiſtorie, die de Schryver van de Brief verhaalt van de Heer Pinſon, wegens de ontleeding der Oogen van eene blinde Vryſter, merkt hy aan, dat in het eene het Criſtallyne Vogt weekagtig was, en dat het zelve neergedrukt wordende in ſtukjes verbryzelde, en dat de Operateur daar niet op merkte.

In het andere zegt hy, dat hy een Vlies gevonden heeft, 't welk van eene zoo merkelyke hardheyd was, en zoo vaſt aan de hayrwyze banden, dat men veel eer de Regenboog zou gebrooken en aan ſtuk geſcheurt hebben, als het zelve daar van losgemaakt. Over het eerſte Oog is niets anders te zeggen, als 't geen ik in myn Boek gezegt heb, en wat het tweede belangt, het ſchynt volmaakt overeentekomen met het geen ik van de vlieſige Cataracte in myn Verhandeling gezegt heb: te weeten, dat dezelve niet geneeſſelyk is door de Operatie, en dat het zelve eene valſche Cataracte is; men moet maar de Beſchryving zien, die ik daar van gegeeven heb.

Ik

Ik zal myn Antwoord op deeze berispende Brief eyndigen, met een aanmerking over de manier, waar op de Schryver zegt, dat Celſus de Operatie van de Cataracte gedaan heeft, 't welk is die aan ſtuk te breeken en te verbryzelen. De Schryver van de Brief heeft de plaats van Celſus verminkt, welke zegt; *dat men de Cataracte geheel en al moet neerdrukken, en indien dezelve na de neerdrukking opryſt, dat men die met de Naalde in verſcheyde ſtukjes moet verbryzelen; om dat*, zegt hy, *deſſelvs ſtukjes zoo verdeelt zynde, zig veel gemakkelyker verbergen, en het Gezigt minder verduiſteren.*

De Schryver van de Brief heeft niet opgemerkt, dat Celſus deeze laatſte manier van opereeren niet aanpryſt, dan als de Cataracte, naar gewoonte neergedrukt, niet blyft op de plaats, daar de Operateur dezelve gebragt had. Men moet aanmerken, dat Celſus niet bepaald heeft de natuur van de Cataracte, welke men genoodzaakt is aan ſtuk te breeken en te verbryzelen; om dat deeze weetenſchap toen weynig bekend was; maar de hedendaagſche Operateurs hebben opgemerkt, dat men deeze aan ſtuk breeking en verbryzeling niet doen moet, als wanneer de Cataracte zagt bevonden word, en als de Operateur in deſſelvs rypheyd bedroogen is; als dit geval gebeurt, mag men het Criſtallyne Vogt in het geopereerde Oog na de dood zoeken, maar men vind het niet meer, om dat het verbryzeld is geweeſt, en men bevind, dat het Glasagtig Vogt een

ertagtige gedaante aangenomen heeft, tegen over de opening van den Oogappel, die men ligtelyk voor het Cristallyne Vogt houd, gelyk gebeurt is in verscheyde ondervindingen, aangehaalt in de berispende Brief, by gebrek van het Glasagtig Vogt in deeze soorten van ondervindingen wel naargespeurt te hebben.

REGISTER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

B.

C.

—— Ma.

D.

Dragt

F.

G.

H.

I.

K.

L.

M.

N.

O.

Over-

T.

U.

V.

—— Van